

LATVIJAS REPUBLIKAS
FINANŠU MINISTRIJA

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Savienības
strukturfondi un
Kohēzijas fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Noslēguma izvērtējuma

„2007.–2013. gada ES fondu plānošanas perioda Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” 3.4.3. pasākuma “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” ietekmes un 2014. – 2020. gada ES fondu plānošanas perioda (specifiskā atbalsta mērķa 5.6.1.) ieguldījumu kultūrvides attīstībā ieviešanas efektivitātes izvērtējums”

Iepirkuma identifikācijas Nr. FM2018/31 (TP IZV)

Izvērtējumā izmantotie saīsinājumi

Saīsinājums	Skaidrojums
AS	Akciju sabiedrība
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
BY	Baltkrievija
CEF	Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments (<i>Connecting Europe Facility</i>)
COFOG	Vispārējie valdības izdevumi
DFC	Daudzfunkcionālie centri
CFLA	Centrālā finanšu un līgumu aģentūra
CHIBOW	Bērni, kuri dzimuši karā (<i>Children Born of War</i>) ¹
CSP	Centrālā Statistikas pārvalde
DC-NET	Digitālā kultūras mantojuma tīkls - ERA-Net
DCH-RP	Ceļvedis digitālās kultūras mantojuma saglabāšanai
DG EAC	Izglītības, jaunatnes un kultūras ģenerāldirektorāts (<i>Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture</i>)
DG REGIO	Reģionālās un pilsētu politikas departaments (<i>The Department for Regional and Urban Policy</i>)
DP	Darbības programma „Infrastruktūra un pakalpojumi”
EBITDA	Peļņa pirms procentiem, nodokļiem, nolietojuma un amortizācijas (<i>Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization</i>)
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EFSI	Eiropas Stratēģisko ieguldījumu fonds (<i>European Fund for Strategic Investments</i>)
EIB	Eiropas Investīciju banka
EJZF	Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fons
EK	Eiropas Komisija
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības Fonda lauku attīstība
ENPV	ekonomiskā ieguldījuma pašreizējā neto vērtība
EPV	ekonomiskā izmaksu vērtība
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ERR	ekonomiskā ieguldījuma iekšējā ienākumu norma
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds (<i>European Social Fund</i>)
ESIF	Eiropas strukturālie un investīciju fondi
ETS	Eiropas Teritoriālā sadarbība
EUBSR	Eiropas Savienības stratēģija Baltijas jūras reģionam (<i>EU Strategy for the Baltic Sea Region</i>)
FM	Finanšu ministrija
FP7	7. ietvara programma
IAAF	Starptautisko vieglatlētikas federāciju asociācija (<i>The International Association of Athletics Federations</i>)

¹ CHIBOW ir “Apvārsnis 2020” Marie Curie inovatīvās apmācības tīkls, kas atbalsta jaunu pētnieku paaudzi, lai veicinātu mūsu zināšanas un izpratni par kara laikā piedzimušo bērnu pieredzi dažādās 20. gadsimta konflikta un pēckonflikta situācijās.

Saīsinājums	Skaidrojums
IIA	izmaksu ieguvumu analīze
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas komunikāciju tehnoloģijas
INTERREG	Eiropas teritoriālās sadarbības programma
IRR	iekšējās ienākumu normas rādītāji
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
KF	Kohēzijas fonds
KP	Kohēzijas politika
KM	Kultūras ministrija
KPFI	Klimata pārmaiņu finanšu instruments
LEADER	Atbalsta programma lauku ekonomikas attīstībai
LED	Gaismas diode (<i>Light-emitting diode</i>)
LMA	Latvijas Mākslas akadēmija
LMT	Latvijas Mobilais telefons
LNMM	Latvijas Nacionālais mākslas muzejs
LT	Lietuvas Republika
LV	Latvijas Republika
milj.	miljons
MK	Ministru Kabinets
MVU	mazais un vidējais uzņēmums
NACE	saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija
NPV	pašreizējā neto vērtība
NVO	Nevalstiskā organizācija
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>The Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PPP	Privātā publiskā partnerība
PROFORMA	Kultūras informācijas e-arhīvu saglabāšanas formāti
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
RD	Rīgas Dome
RDMV	Rīgas Dizaina un mākslas vidusskola
ROA	Pašu kapitāla atdeve
ROE	Aktīvu atdeve
RTU	Rīgas Tehniskā universitāte
SAM	Specifiskais atbalsta mērķis
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SVID	Stipro un vājo pušu iespēju un draudu analīze
UEFA	Eiropas futbola federāciju apvienība (<i>Union of European Football Associations</i>)
UIN	Uzņēmumu ienākuma nodoklis
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VIS	Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības informācijas sistēma
VKKF	Valsts kultūrkapitāla fonds
VNĪ	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"
VSAOI	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
WTA	vēlme piekrist (<i>willingness-to accept</i>)

Saīsinājums	Skaidrojums
WTP	vēlme maksāt (<i>willingness to pay</i>)

Izvērtējumā izmantotie termini

Izvērtējumā izmantoto jēdzienu definīcijas aprakstītas saskaņā ar Eiropas Komisijas (EK) izstrādātajām “Labākas pārvaldības vadlīnijām” (*European Commission, Better Regulation Guidelines, Better Regulation Toolbox*²), Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem un plānošanas dokumentiem. Konkrēts katra jēdziena skaidrojuma avots norādīts tabulā.

Jēdziens	Skaidrojums
Atbilstība/ nozīmīgums (<i>Relevance</i>)	Atbilstība jeb nozīmīgums (<i>Relevance</i>) aplūko saikni starp sabiedrības vajadzībām un problēmām, un intervences mērķiem. Piemēram, apstākļi, ir mainījušies un vajadzības/identificētās problēmas tagad nav tādas pašas kā tās, kuras tika apskatītas kad intervence tika izstrādāta. Avots: Eiropas Komisijas (EK) izstrādātās “Labākas pārvaldības vadlīnijas” (<i>European Commission, Better Regulation Guidelines, Better Regulation Toolbox</i>)
Efektivitāte (<i>Efficiency</i>)	Efektivitāte (<i>Efficiency</i>) nosaka, cik veiksmīga ir rīcība attiecībā pret izvirzīto mērķi. Novērtējumā jāsaprot atzinums par līdzšinējo progresu un ES rīcības nozīmi novēroto izmaiņu veikšanā. Ja mērķi nav sasniegti, jāizvērtē, cik liels ir progress pret plānoto mērķi un kādi faktori ir ietekmējuši mērķu sasniegšanu, kāpēc kaut kas nav bijis veiksmīgs vai kāpēc tas vēl nav sasniegts. Analīzē jācenšas noteikt, vai ir bijusi neparedzēta ietekme. Avots: EK izstrādātās “Labākas pārvaldības vadlīnijas” (<i>European Commission, Better Regulation Guidelines, Better Regulation Toolbox</i>)
Ietekme (<i>Impact</i>)	Ietekme (<i>Impact</i>) nosaka indivīda līmenī, piemēra, kādu ietekmi attiecīgais finansējums ir atstājis uz indivīdu. Balstoties uz iegūto informāciju apkopo izvērtējuma datus, lai iegūtu kopējo ietekmes izvērtējumu uz noteiktu grupu. Intervences rezultātā var rasties papildus ietekme attiecībā uz uzņēmumiem, strukturālām reformām u.c. Avots: EK izstrādātās “Labākas pārvaldības vadlīnijas” (<i>European Commission, Better Regulation Guidelines, Better Regulation Toolbox</i>)
Kultūras mantojums	Kultūras mantojums – cilvēka garīgās darbības liecība materiālā vai nemateriālā formā. Kultūras mantojums sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes un kas, neatkarīgi no piederības, indivīdu un sabiedrības uztverē tiek uzskatīti par vērtību, pārliecību, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudējiem. Tas ietver arī vidi, kas laika gaitā izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā. Tas ietver mākslinieku, arhitektu, mūziķu, rakstnieku un zinātnieku, cilvēces gara izpausmi un vērtību sistēmu, kas dzīvei piešķir jēgu. Avots: Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam „Radošā Latvija”
Kultūras pieminekļi	Atbilstoši likumam “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” kultūras pieminekļi ir kultūrvēsturiskā mantojuma daļa — kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas (senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu norises un ievērojamu personu darbības vietas), kā arī atsevišķi kapi, ēku grupas un atsevišķas ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda

² http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/docs/br_toolbox_en.pdf [15.01.2019.]

Jēdziens	Skaidrojums
	kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst Latvijas valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm. Avots: Likums “Par kultūras pieminekļu aizsardzību”
Kultūrvide (<i>Cultural environment</i>)	<i>Kultūrvide (Cultural environment)</i> ir vide, kas veidojusies cilvēka darbības rezultātā un glabā šīs darbības pēdas: gan materiālus veidojumus, gan nemateriālas garīgās vērtības. Avots: Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam „Radošā Latvija”
Lietderība (<i>Effectiveness</i>)	<i>Lietderība (Effectiveness)</i> nosaka attiecības starp resursiem, ko izmanto intervencei, un intervences radītajām izmaiņām (kas var būt pozitīvas vai negatīvas). Tipiska lietderības analīze ietver administratīvā un regulatīvā sloga analīzi un izskata vienkāršošanas aspektus, kas ir svarīgi visiem novērtējumiem. Novērtējuma atklājumiem ir noteiktas jomas, kurās ir iespējams mazināt neefektivitāti, īpaši regulatīvo slogu, un vienkāršot iejaukšanos. Visus centienus atbalstīt un īstenot intervenci var iedalīt dažādās kategorijās, piemēram, personāla, veikto pirkumu, pavadītā laika un / vai naudas, fiksēto izmaksu, ekspluatācijas izmaksu u.c. dēļ. Šīs izmaksas var saistīt ar dažādiem intervences aspektiem un vērtēt pēc ieguvumiem. Avots: EK izstrādātās “Labākas pārvaldības vadlīnijas” (European Commission, Better Regulation Guidelines, Better Regulation Toolbox)

Galvenie izvērtējumā izmantotie simboli

Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālo centru izveide	
Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana	
Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana	
Rīgas pilsētas revitalizācija, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu	

Izvērtējumā iekļautās tabulas, grafiki un attēli

Tabulu saraksts

Nodaļa	Tabulas Nr.	Tabulas nosaukums
2.	2.1.	Investīcijas daudzfunkcionālu centru izveidē
	2.2.	Investīcijas sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošanā
	2.3.	Investīcijas kultūras pieminekļu saglabāšanā
	2.4.	Sasniegtie rādītāji – Daudzfunkcionālu centru izveide
	2.4.	Investīcijas Rīgas pilsētas revitalizācijai
	2.5.	Sasniegtie rādītāji – Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana
	2.6.	Sasniegtie rādītāji – Kultūras pieminekļi
	2.7.	Daudzfunkcionālie centru rādītāju ilgtspējas novērtējums
	2.8.	Dotāciju apjoms muzejiem
	2.9.	Kopējais apmeklējuma skaits gada griezumā
3.	3.1.	3.4.3. pasākuma ietvaros īstenoto projektu (objektu) reģionālais izvietojums
	3.2.	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja sporta un kultūras pasākumus
	3.3.	Iemeslu nozīmība, kāpēc pēdējo 12 mēnešu laikā neapmeklēja sporta un kultūras pasākumus
	3.4.	Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauto pieminekļu tehniskais stāvoklis
	3.5.	Latvijas muzeju apmeklējumu īpatsvars
	3.6.	Kopējais apmeklējuma skaits gada griezumā, (tūkst. apmeklējumi), 2010.-2017
	3.7.	Apmeklētākie muzeji Latvijā 2013. un 2017. gadā
	3.8.	Kultūras centru izvietojumu raksturojošie rādītāji 2009. un 2016. gadā
4.	4.1.	Sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai pielietotās metodika atbilstoši objektu veidam
	4.2.	Aizņemto darbavietu (vidēji gadā) izmaiņas
	4.3.	Pašnodarbināto personu un tirgus sektora komercsabiedrību skaita izmaiņas
	4.4.	Tūrisma nozari raksturojošo rādītāju izmaiņas
	4.5.	Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam
	4.6.	Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.1. aktivitātei
	4.7.	Aizņemto darbavietu (vidēji gadā) izmaiņas
	4.8.	Pašnodarbināto personu un tirgus sektora komercsabiedrību skaita izmaiņas
	4.9.	Tūrisma nozari raksturojošo rādītāju izmaiņas
	4.10.	Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam
	4.11.	Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.2. aktivitātei
	4.12.	Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem
	4.13.	Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.3. aktivitātes sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem
	4.14.	Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam privātpašnieku pilotobjektiem
	4.15.	Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.3. aktivitātes sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem
	4.16.	Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.3. aktivitātes sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem, aprēķinos iekļaujot ar velmi maksāt metodi aprēķināto sabiedrības ieguvumu no kultūras mantojuma saglabāšanas
	4.17.	Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāta atšķirības 3.4.3.3. aktivitātes sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem, ar un bez sabiedrības ieguvumiem no kultūras mantojuma saglabāšanas

Nodaļa	Tabulas Nr.	Tabulas nosaukums
5.	5.1.	3.4.3. pasākuma ietekme uz Darbības programmā "Infrastruktūra un pakalpojumi" identificēto attīstības problēmu un šķēršļu mazināšanu
	5.2.	3.4.3. pasākuma ietekme uz Kultūrpolitikas vadlīnijās 2006. – 2015.gadam "NACIONĀLA VALSTS ilgtermiņa politikas pamatnostādnes" identificēto attīstības problēmu un šķēršļu mazināšanu
	5.3.	Horizontālo prioritāšu aprakstos minētā ietekme 3.4.3. pasākumam "Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme" un ekspertu veiktais novērtējums
6.	6.1.	Investīcijas Rīgas pilsētas revitalizācija
	6.2.	Sasniedzamie rādītāji – Rīgas pilsētas revitalizācija
	6.3.	Iedzīvotāju vērtējums par kultūras pasākumiem Rīgā
	6.4.	Rīgas pašvaldības kultūras centros un namos organizētie pasākumi
	6.5.	Rīgas pašvaldības kultūras iestāžu pieejamības un pieejamības kvalitātes novērtējums
7.	7.1.	Aptaujas rezultāti par veikto ES fondu investīciju lietderīgumu
	7.2.	Aptaujas rezultāti par veikto ES fondu investīciju ietekmi uz dažādiem aspektiem
	7.3.	Aptaujas rezultāti par kultūrvides projektu finansēšanu
	7.4.	Aptaujas rezultāti par nākamā plānošanas perioda kultūrvides projektu finansēšanu
8.	8.1.	Kultūras ministrijas administrētās valsts budžeta programmas ES finansēto projektu ieviešanai
	8.2.	Vispārējie valdības izdevumi (COFOG): Atpūta, kultūra un reliģija
9.	9.1.	Muzeju nozari raksturojošo rādītāju salīdzinājums Baltijas valstīs
	9.2.	Nacionālās nozīmes kultūras un tūrisma attīstības investīciju projekti
	9.3.	Pieci apmeklētākie muzeji Igaunijā 2009. Un 2014. Gadā
	9.4.	Kopējo nakšu skaits, kas pavadītas tūrisma naktsmītnēs
	9.5.	Īstenoto projektu skaits katrā grupā un finansējuma apjoms
10.	10.1.	Finansēšanas mehānismi kultūrvides attīstības prioritātēm
	10.2.	Projektu finansēšanas principi pa projekta posmiem

Attēlu saraksts

Nodaļa	Attēla Nr.	Attēla nosaukums
1.	1.1.	Izvērtējuma metodoloģija
	1.2.	Izvērtējamie pasākumi
3.	3.1.	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja kultūras un sporta pasākumus, 2006. Un 2015. gads
	3.2.	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja sporta un kultūras pasākumus, pa vecuma grupām 2006. Un 2015. gads
	3.3.	Daudzfunkcionālo centru apmeklējumu skaits, 2015. - 2017. gadā
	3.4.	Daudzfunkcionālo centru pasākumu skaits - Profesionālās skatuves mākslas pasākumu īstenošana, 2017. gadā
	3.5.	Iedzīvotāju 25–49 gadu vecumā īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja sporta un kultūras pasākumus, pēc veselības problēmu radītājiem ierobežojumiem pēdējo 6 mēnešu laikā, 2015. gadā
	3.6.	Kultūras pieminekļu procentuālais sadalījums reģionos 2016. gadā
	3.7.	Muzeju un to apmeklējumu skaits, 2006.-2017.gads
	3.8.	Muzeju un to apmeklējums Latvijā, 1990.-2017.gads
7.	7.1.	Respondentu skaits pa statistiskajiem plānošanas reģioniem
8.	8.1.	Finansējuma iespējas kultūrvides attīstības nodrošināšanai
	8.2.	Vispārējās valdības sektora kopējie izdevumi kultūras pakalpojumiem, milj. EUR un % no kopējiem izdevumiem

Pielikumu saraksts

Pielikuma Nr.	Pielikuma nosaukums
1.	Izmantotā literatūra
2.	Interviju jautājumi
3.	Intervēto personu saraksts
4.	Aptaujas kopsavilkums
5.	Projektu saraksts
6.	Sociāli-ekonomiskās ieguvumu analīzes metodika
7.	Sociāli-ekonomiskās ieguvumu analīzes aprēķini
8.	Projektu vizītkartes
9.	Nākotnes projektu iespējas
10.	Igaunijas investīciju kultūrvides attīstībā ietekme
11.	Lietuvas investīciju kultūrvides attīstībā ietekme

Satura rādītājs

Izvērtējumā izmantotie saīsinājumi	2
Izvērtējumā izmantotie termini.....	5
Galvenie izvērtējumā izmantotie simboli	7
Izvērtējumā iekļautās tabulas, grafiki un attēli.....	8
Izvērtējuma ziņojuma struktūra	15
Anotācija.....	16
Izvērtējuma ziņojuma kopsavilkums.....	18
Kopsavilkums	18
Summary	23
1. Izmantotās metodoloģijas apraksts.....	28
1.1. Izvērtēšanas metodika	28
1.2. Sociāli-ekonomiskās ieguvumu analīzes metodika.....	31
Sociāli-ekonomiskās analīzes būtība	31
Sociāli-ekonomiskās analīzes problemātika	32
Sociāli-ekonomiskajā analīzē izmantotās metodes.....	32
Sociāli-ekonomiskie ieguvumi	36
Sociāli-ekonomiskie izdevumi	37
Faktuālais kopsavilkums par izvērtējuma aktivitātēm 3.4.3. pasākuma sociāli-ekonomiskajai analīzei	38
2. 3.4.3. pasākuma ieviešanas efektivitātes un ilgtspējas novērtējums.....	39
2.1. Kopsavilkums par izvērtējuma aktivitātēm	39
3.4.3. pasākuma "Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme" aktivitātes	39
Informācija par rādītāju sasniegšanu	41
Ietekmes un rezultātu rādītāji pasākuma līmenī.....	41
Iznākuma un rezultātu rādītāji aktivitāšu līmenī	43
2.2. Rezultātu sasniegšanas veicinošie un traucējošie faktori.....	45
2.3. Ilgtspējas novērtējums.....	47
3. 3.4.3. pasākuma lietderības un ietekmes izvērtējums	53
3.1. Mērķu definēšana	53
Plānošanas dokumentu analīze	53
3.2. Lietderības un ietekmes valsts un reģionu līmenī izvērtējums.....	54
4. 3.4.3. pasākuma projektu sociāli-ekonomisko ieguvumu analīze	68
4.1. Pamata pieņēmumi sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai projektu līmenī.....	68
Izvērtējamo kultūrvides ieguldījumu veidi.....	68
Pamata pieņēmumi sociāli-ekonomiskās ietekmes aprēķina ieguvumiem un izdevumiem.....	69
Pieņēmumi sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķinam	69

4.2. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāti	70
4.3. Sabiedrības ieguvums no kultūras mantojuma saglabāšanas izsakāma naudas izteiksmē - monetizēšana	79
5. Identificēto attīstības problēmu un šķēršļu mazināšana	81
5.1. Darbības programmā identificētās attīstības problēmas un šķēršļi	81
5.2. Kultūrpolitikas vadlīnijās identificētās attīstības problēmas un šķēršļi	82
5.3. Pasākuma ietekme uz Darbības programmā definētajām horizontālajām prioritātēm	83
6. 5.6.1. SAM īstenošanas izvērtējums	86
6.1. Rīgas pilsētas revitalizācija	86
6.2. Projektu apraksts 5.6.1. SAM	87
VEF Kultūras pils rekonstrukcija	87
SIA "Daugavas stadions" - Kultūras un sporta kvartāla izveide Grīziņkalna apkaimē	89
VAS "Valsts nekustamie īpašumi" īstenotie projekti	91
Projektu atbilstība Rīgas pilsētas pašvaldības attīstības mērķiem	91
7. Mērķa grupu viedokļu analīze	94
7.1. Mērķa grupu viedokļu analīze par veiktajām investīcijām	94
7.2. Kultūrvides attīstība pēc 2020. gada	96
8. Finansējums kultūrvides attīstībai	99
8.1. Valsts un pašvaldību finansējums	99
Valsts un pašvaldību budžeta līdzekļu ieguldījums kultūrvides attīstībā	99
Valsts atbalsts ES finansēto projektu ieviešanā	100
Kultūras pieminekļu izpētes, glābšanas un restaurācijas programma	101
Programma " Kultūra"	102
Valsts Kultūrkapitāla fonds	102
Sakrālā mantojuma finansēšanas programma	103
Valsts budžeta līdzekļu ieguldījums kultūrvides attīstībā Baltijas valstīs	103
Klimata pārmaiņu finanšu instruments (KPMI)	104
8.2. Eiropas strukturālie un investīciju fondi	104
2007.-2013. gada Kohēzijas politikas ietvars ES kopumā	104
2014.-2020. gada Kohēzijas politikas ietvars ES kopumā	106
2021.-2027. gada Kohēzijas politikas ietvars ES kopumā	106
INTERREG 2021.-2027. gads	108
Līdera (LEADER) programma (2014.-2020. gads)	108
8.3. ES tieši administrētās programmas	109
7. Ietvara programma pētniecībai un tehnoloģiju attīstībai (2007.-2013. gads)	109
"Apvārsnis 2020" (2014.-2020. gads)	109
Apvārsnis Eiropa (<i>Horizon Europe</i>) (2021.-2027. gads)	110
Radošā Eiropa (2021.-2027. gads)	113

Digitālā Eiropa (2021.-2027. gads).....	113
“Erasmus” (2007.-2013. gads)	114
“Erasmus+” (2014.-2020. gads)	114
Europeana	115
Eiropa Pilsoņiem (Solidaritātes fonds)	115
“Baltic Bonus” programma.....	116
8.4. Citi ārvalstu finanšu instrumenti	117
EEZ finanšu instruments un Norvēģijas finanšu instruments (2009.-2014. gads)	117
EEZ finanšu instruments un Norvēģijas finanšu instruments (2014.-2021. gads)	117
Nordplus (2018.-2020. gads).....	118
Latvijas-Šveices sadarbības programma	119
Eiropas Stratēģisko investīciju fonds (2014.-2020. gads)	119
InvestEU Programma (2021.-2027. gads)	120
8.5. Privātais finansējums un pašu ienākumi	121
Kultūras nozares mecenāti un ziedotāji	121
Privātais finansējums.....	122
Publiskā un privātā partnerība.....	122
9. Publisko un privāto ieguldījumu kultūrvīdē un kultūras mantojuma saglabāšanā Baltijas valstīs izvērtējums	124
9.1. Igaunijas ieguldījums kultūrvīdē attīstībā.....	124
9.1.1. Ieguldījums 2007.- 2013. gada plānošanas periodā	124
9.1.2. Ieguldījums 2014.- 2020. gada plānošanas periodā	128
9.2. Lietuvas ieguldījums kultūrvīdē attīstībā.....	130
9.2.1. Ieguldījums 2007.- 2013. gada plānošanas periodā	130
9.2.2. Ieguldījums 2014.- 2020. gada plānošanas periodā	133
10. Ieteikumi attiecībā uz kultūras nozares attīstību	135
10.1. ES kultūras nozares prioritātes un Baltijas jūras makroreģionālā stratēģija	135
Sociālā dimensija.....	136
Ekonomiskā dimensija.....	136
Ārējā dimensija	137
Kultūras mantojuma aizsardzība un veicināšana	137
<i>Digital4Culture</i>	137
Baltijas jūras reģiona makro-reģionālā stratēģija	137
OECD par kultūru un vietējo teritoriju attīstību	138
10.2. Kultūrvīdē attīstības prioritātes un to finansēšanas veidi	138
Kultūras mantojuma saglabāšana	139
Kultūras pakalpojumu pieejamības veicināšana	139
Kultūras satura attīstība	140

Radošās industrijas	143
Teritorijas integrēta attīstība	143
Tūrisma un starptautiskās atpazīstamības palielināšanas	144
Kultūrvides attīstības projektu finansēšanas principi	145
10.3. Latvijas kultūrvides projektu plānošanas principi	146
Integrētā plānošana	146
ES atbalsta plānošana	147
Kultūrvides projektu finansēšanas principi pa projekta posmiem	148
Pielikumi	150

Izvērtējuma ziņojuma struktūra

Sadaļā izvērtējuma ziņojuma struktūra aprakstīts, kā būtu ieteicams lasīt Ziņojumu, ietverot informāciju par katru izvērtējuma ziņojuma sadaļu. Ziņojuma 0. sadaļā sniegta anotācija latviešu un angļu valodā, iekļaujot galvenos izvērtējuma rezultātus, kā arī kopsavilkumu latviešu un angļu valodā, kas apraksta izvērtējuma mērķus, metodoloģiju un rezultātus.

Ziņojuma 1. sadaļa iekļauj informāciju par izvērtējuma metodoloģiju, tai skaitā sociāli-ekonomiskās ieguvumu analīzes metodiku un ar to saistīto problemātiku, galvenos informācijas avotus, kā arī izvērtējuma ierobežojumus.

Ziņojuma 2. sadaļa ietver faktuālo informāciju par izvērtējamām 3.4.3. pasākuma aktivitātēm, ieguldīto finansējumu un to avotiem, 3.4.3. pasākuma ieviešanas efektivitātes un ilgtspējas novērtējumu. Sadaļa iekļauj faktuālo informāciju par plānoto un faktisko rādītāju sasniegšanu, rezultātu sasniegšanu veicinošo un traucējošo faktoru uzskaitījumu un ilgtspējas novērtējumu aktivitāšu griezumā.

Ziņojuma 3. sadaļa ietver 3.4.3. pasākuma lietderības un ietekmes izvērtējumu. Sadaļa iekļauj plānošanas dokumentos definēto mērķu aprakstu, kā arī ietekmes un lietderības izvērtējumu nacionālā un reģionālā līmenī.

Ziņojuma 4. sadaļa ietver 3.4.3. pasākuma projektu sociāli-ekonomiskās analīzes kopsavilkumu, t.sk. pamata pieņēmumus sociāli-ekonomiskās ietekmes aprēķina ieguvumiem un izdevumiem. Plašāks sociāli-ekonomiskās metodikas izklāsts iekļauts Ziņojuma 6. pielikumā, sociāli-ekonomiskā analīze projektu līmenī iekļauta Ziņojuma 7. un 8. pielikumā.

Ziņojuma 5. sadaļa iekļauj izvērtējumu attiecībā uz Darbības programmā un kultūrpolitikas vadlīnijās identificēto problēmu un šķēršļu mazināšanu, kā arī Darbības programmā definētajām horizontālajām prioritātēm.

Ziņojuma 6. sadaļa ietver 5.6.1. SAM īstenošanas izvērtējumu, t.sk. projektu atbilstības novērtējumu definētajiem mērķiem, pabeigto projektu ietekmes uz Rīgas kultūrvidi izvērtējumu un projektu īstenošanu veicinošo un traucējošo faktoru izvērtējumu.

Ziņojuma 7. sadaļa ietver mērķu grupu viedokļu analīzi par veiktajām investīcijām un nākotnes investīcijām attiecībā uz kultūrvides attīstību pēc 2020. gada.

Ziņojuma 8. sadaļa ietver izvērtējumu par finansējuma avotiem kultūrvides attīstībai, t.i. valsts un pašvaldību finansējumu, Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem, ES tieši administrētajām programmām, citu valstu finanšu instrumentiem un privāto finansējumu, t.sk. pašu ienākumu izmantošanu kultūrvides attīstībai.

Ziņojuma 9. sadaļa ietver izvērtējumu par publisko un privāto ieguldījumu kultūrvidē un kultūras mantojuma saglabāšanā Baltijas valstīs. Analizēti ieguldījumi kultūrvides attīstībā Igaunijā un Lietuvā.

Ziņojuma 10. sadaļa ietver ieteikumus attiecībā uz kultūras nozares attīstību, analizējot dažādus plānošanas dokumentus, t.sk. citus faktorus. Izdalītas kultūrpolitikas attīstības prioritātes un iespējamie to finansēšanas veidi, izvērtēti Latvijas kultūrvides projektu plānošanas principi.

Anotācija

<p>Izvērtējuma mērķis, uzdevums un galvenie rezultāti.</p> <p>Izvērtējuma mērķis ir noteikt Eiropas Savienības fondu veikto sociālekonomisko ietekmi pēc veiktajām investīcijām kultūrvides sakārtošanā 2007. – 2013. gada plānošanas perioda 3.4.3. pasākuma „Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” ietvaros un 2014. – 2020. gada plānošanas perioda 5.6.1. SAM “Veicināt Rīgas pilsētas revitalizāciju, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu” veiktajiem un jau saplānotajiem ieguldījumiem.</p> <p>Izvērtējuma rezultātā ir novērtēta ieguldījumu ietekme, ieguvumi un efektivitāte uz dažādiem attīstību raksturojošiem rādītājiem, t.sk. izstrādāti ieteikumi turpmāko ieguldījumu mehānismu ieviešanā.</p>	<p>Evaluation's goal, tasks and main results.</p> <p>The aim of the evaluation is to determine the socio-economic impact of European Union funds after investments in the improvement of cultural environment in the planning period of 2007-2013 - 3.4.3. within the framework of the measure “Socio-economic impact of cultural environment” and 2014-2020 5.6.1. SAM “To promote the revitalization of Riga City by ensuring the effective socio-economic use of the territory” for the investments made and already planned.</p> <p>As a result of the evaluation, the impact, benefits and efficiency of the investments on various indicators characterizing development are assessed including recommendations for the implementation of future investment mechanisms.</p>
<p>Galvenās pētījumā aplūkotās tēmas</p>	<p>ES fondu ieguldījumu ietekmes, lietderības un efektivitātes izvērtēšana kultūrvides attīstībā 2007.–2013. (3.4.3. pasākums „Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme”) un 2014.-2020. gada (5.6.1. SAM) plānošanas periodā, sociāli-ekonomisko ieguvumu analīze</p>
<p>Pētījuma pasūtītājs</p>	<p>Latvijas Republikas Finanšu ministrija</p>
<p>Pētījuma īstenotājs</p>	<p>SIA “Enviroprojekts” (Latvija) sadarbībā ar SIA “CSE COE” (Latvija)</p>
<p>Pētījuma īstenošanas gads</p>	<p>2018. – 2019.</p>
<p>Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots</p>	<p>35 000,00 EUR, finansēts no 2014. – 2020. gada ES fondu plānošanas perioda līdzekļiem</p>
<p>Pētījuma klasifikācija*</p>	<p>12.2. Padziļinātas ekspertīzes pētījumi politikas vai tiesiskā regulējuma izstrādei, politikas analīzei un ietekmes novērtēšana</p>
<p>Politikas joma, nozare**</p>	<p>7. Kultūras politika</p>
<p>Pētījuma ģeogrāfiskais aptvērums (visa Latvija vai noteikts reģions/novads)</p>	<p>Visa Latvija un Lietuva, Igaunija</p>
<p>Pētījuma mērķa grupa/-as (piemēram, Latvijas iedzīvotāji darbības vecumā)</p>	<p>LR Finanšu ministrija, Kultūras ministrija un citas valsts pārvaldes iestādes, kas iesaistītas ES 2007.-2013. un 2014.-2020. gada plānošanas perioda Darbības programmas ieviešanā</p>
<p>Pētījumā izmantotās metodes pēc informācijas ieguves veida:</p>	
<p>1) tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze</p>	<p>Jā</p>
<p>2) statistikas datu analīze</p>	<p>Jā</p>
<p>3) esošo pētījumu datu sekundārā analīze</p>	<p>Jā</p>
<p>4) padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze</p>	<p>Jā</p>
<p>5) fokusa grupu diskusiju veikšana un analīze</p>	<p>-</p>
<p>6) gadījumu izpēte</p>	<p>Jā</p>
<p>7) kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze</p>	<p>Jā</p>
<p>8) citas metodes (norādīt, kādas)</p>	<p>Sociāli-ekonomiskā ieguvumu analīze</p>

Kvantitatīvās pētījuma metodes (ja attiecināms):		
	1) aptaujas izlases metode	Nacionālā, reģionālā, novadu un projektu līmenī
	2) aptaujāto/anketēto respondentu/vienību skaits	59
Kvalitatīvās pētījuma metodes (ja attiecināms):		
	1) padziļināto/ekspertu interviju skaits (ja attiecināms)	32
	2) fokusa grupu diskusiju skaits (ja attiecināms)	-
Izmantotās analīzes grupas (griezumi)		Datu apkopošana griezumā pa statistikas reģioniem
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija		Smilšu iela 1, Rīga, LV -1919, Latvija
Pētījuma autori*** (autortiesību subjekti)		SIA "Enviroprojekts", SIA "CSE COE"

Izvērtējuma ziņojuma kopsavilkums

Kopsavilkums

2007.–2013. gada ES Struktūrfondu plānošanas perioda Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” (turpmāk – DP) 3.4.3. pasākuma “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” ietekmes un 2014. – 2020. gada ES fondu plānošanas perioda (specifiskā atbalsta mērķa 5.6.1.) (turpmāk – SAM 5.6.1.) ieguldījumu kultūrvides attīstībā ieviešanas efektivitātes izvērtējumu veica SIA “Enviroprojekts” sadarbībā ar SIA “CSE COE” laika posmā no 2018. gada septembra līdz 2019. gada februārim.

Izvērtējuma mērķis

Izvērtējuma mērķis ir 2007.–2013. gada ES Struktūrfondu plānošanas perioda Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” 3.4.3. pasākuma “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” veikto ieguldījumu sociāli-ekonomiskās ietekmes novērtēšana Latvijā un 2014. – 2020. gada ES fondu plānošanas perioda (specifiskā atbalsta mērķa 5.6.1.) ieguldījumu kultūrvides attīstībā ieviešanas efektivitātes izvērtējuma izstrāde.

Metodoloģija

Izvērtējums veikts saskaņā ar Finanšu ministrijas sagatavotajiem ieteikumiem Eiropas Savienības fondu ieguldījumu izvērtēšanā³ un Eiropas Komisijas (EK) izstrādātajām Labākas pārvaldības vadlīnijām un rīku (European Commission, Better Regulation Guidelines, Better Regulation Toolbox⁴). Izvērtējums ietver kvantitatīvo un kvalitatīvo datu analīzi, pamatojoties uz datu avotiem. Sociāli-ekonomiskās analīze ir veikta atbilstoši Vadlīnijām⁵, nosakot projekta ieguvumus un zaudējumus sabiedrībai. Veikts sabiedrības ieguvuma aprēķins no kultūras mantojuma saglabāšanas izsakāma naudas izteiksmē.

Izvērtējums tika veikts piecos līmeņos: ES (attiecībā uz nākotnes prioritātēm), nacionālā, reģionālā, vietējā (novadu/pilsētu līmenī) un projektu līmenī. Īpaša uzmanība tika pievērsta faktam, ka izvērtējamās aktivitātes attiecas uz dažādiem plānošanas periodiem un vienai aktivitāšu kopai (3.4.3. pasākums) tas ir noslēguma izvērtējums un otrai aktivitāšu kopai (5.6.1. SAM) tas ir vidusposma izvērtējums.

Kopsavilkums par izvērtējuma aktivitātēm

Kopumā 3.4.3. pasākums **veidoja 90,53 milj. eiro**⁶ lielu ieguldījumu, no kuriem 48,87 milj. eiro veidoja ES fondu līdzfinansējums kultūrvides attīstībā, **atbalstot 27 projektus (ieguldījumi 25 kultūrvides objektos)** laika posmā no 2007. līdz 2013. gadam. Izvērtējuma perioda kultūrvides attīstības aktivitātes bija vērstas uz **daudzfunkcionālu centru izveidi, sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošanu un kultūras pieminekļu saglabāšanu un to sociālekonomiskā potenciāla efektīvu izmantošanu**. Plānots, ka 5.6.1. SAM finansējums būs ne mazāks kā **67,28 milj. eiro**, no kuriem ES fondu finansējums veido 57,19 milj. eiro, kā arī nacionālais publiskais finansējums (piemēram, valsts budžeta līdzekļi u.c.) ne mazāks kā 10,09 milj. eiro kultūrvides attīstībā, atbalstot **5 projektus**. Izvērtējuma perioda kultūrvides attīstības aktivitātes vērstas uz **Rīgas pilsētas revitalizāciju**, uzlabojot atsevišķu Rīgas apkaimju sociālekonomisko vidi un attīstības potenciālu.

3.4.3. pasākuma ieviešanas efektivitātes un ilgtspējas novērtējums

DP 3.4.3. pasākumam „Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” ir noteikti divi ietekmes rādītāji un viens rezultāta rādītājs:

³ [https://www.esfondi.lv/upload/Kohezija_doc/izvertesanas_ieteikumi_\[22.10.2015.\]](https://www.esfondi.lv/upload/Kohezija_doc/izvertesanas_ieteikumi_[22.10.2015.])

⁴ http://ec.EURpa.eu/smart-regulation/guidelines/docs/br_toolbox_en.pdf [15.01.2019.]

⁵ https://ec.europa.eu/inea/sites/inea/files/cba_guide_cohesion_policy.pdf [15.01.2019]

⁶ https://www.esfondi.lv/aktivitates?form_name=projects-search-form&fonds=ERAF&istenosanas_vieta=®ion=Visa+Latvija&finansejums=viss&atb_iest=KM&sad_iest=visas&titel=&lesniedzējaNosaukums= [02.02.2019.]

- Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai (no visiem izdevumiem), %;
- Līdzdalība kultūras aktivitātēs;
- Kultūras pieminekļu īpatsvars, kuru tehniskais stāvoklis var tikt vērtēts kā labs vai apmierinošs, %.

Analizējot pieejamo statistiku un iegūto informāciju no projektu īstenotājiem, tika noteikts, ka pieaugot ieņēmumiem uz mājsaimniecību un patēriņam tika pārsniegtas plānotās ietekmes rādītāju vērtības, bet to netieši ietekmējusi 3.4.3. pasākumā realizētie projekti. **Pieaugot iedzīvotāju labklājībai palielinājies gan kultūras pasākumu apmeklējums, gan kultūras pasākumiem tērētais mājsaimniecību budžets.**

Pārsniegta plānotā rezultāta rādītāja vērtība, ko tieši ietekmējusi projektu realizācija 3.4.3.3. aktivitātes ietvaros. Rādītāju sasniegšanu lielā mērā ir ietekmējuši arī citi finanšu avoti (piemēram, citas ES fondu programmas, finanšu instrumenti), kas paralēli izvērtējamajām aktivitātēm ir snieguši būtisku ieguldījumu kultūrvides attīstībā.

Izvērtējamajā pasākuma aktivitāšu līmenī būtiski atšķiras plānoto un realizēto projektu skaits, ko ietekmēja naudas līdzekļu pieejamība ekonomiskās krīzes (2008. – 2010.) apstākļos un papildus virssaistību⁷ pārdale perioda beigās (piemēram, 3.4.3.2. aktivitātē ietvaros plānoto 10 projektu vietā tika īstenoti 6 projekti, bet 3.4.3.3. aktivitātē plānoto 5 projektu vietā tika īstenoti 18 projekti).

3.4.3. pasākumā ieguldījumi ir veikti infrastruktūrā ar lielu sociālekonomisko potenciālu, kas attīsta tūrisma, nodarbinātību, uzņēmējdarbību un vietējo kultūrvidi. Veicot realizēto projektu ilgspējas novērtējumu, analizējot datus no projektu īstenotājiem, secināts, ka lielākā investīciju daļa tika ieguldīta kultūras iestādēs, kas **nespēj pilnībā nodrošināt savu ilgtermiņa funkcionalitāti, tāpēc projektu īstenotājiem būtu jāizvērtē iespējamie risinājumu ienākumu palielināšanai** (piemēram, infrastruktūru izmantojot kā kultūras pasākumu norises vietu).

3.4.3. pasākuma lietderības un ietekmes izvērtējums

Lietderības un ietekmes izvērtējums ir saistīts ar 3.4.3. pasākumu “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” un attiecas uz 2007. – 2013. gada ES plānošanās periodu. Ietekme no īstenotajām aktivitātēm var tikt analizēta valsts, reģiona, pilsētas/novada līmenī vai arī attiecībā uz konkrēto realizēto projektu. Valsts un reģionu līmenī tika analizēti pieci rādītāji: kultūras pasākumu apmeklējums, objektu pieejamība **cilvēkiem ar funkcionāliem ierobežojumiem, vecākiem ar maziem bērniem un vecāka gadagājuma cilvēkiem**, kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis, muzeju apmeklētība, kultūras centru pieejamība.

Izvērtējumā noteikts, ka:

- 3.4.3. pasākumā pilnveidoto kultūras iestāžu apmeklējumu skaits 2015. gadā veido ~1,3 milj. apmeklējumi, kas ir ~6,4% no kopējā apmeklējumu skaita;
- 3.4.3. pasākumā 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā iespēju robežās **tika piemēroti cilvēkiem ar funkcionāliem ierobežojumiem, vecākiem ar maziem bērniem un vecāka gadagājuma cilvēkiem**;
- Kultūras pieminekļu **tehniskais stāvoklis** plānošanas perioda ietvaros ir būtiski uzlabojies, tomēr izvērtējamā pasākuma ietekme uz to ir salīdzinoši neliela, jo tā ietvaros tika ieguldīts 22 ēku uzlabošanā, kas ir tikai 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā;
- Ir veiktas investīcijas trīs pašvaldības muzejos un vienā Kultūras ministrijas padotībā esošajā muzejā (LNMM ēkā Rīgā (īpašnieks Rīgas pilsētas dome)), kas veido 4,3% no visiem 2016. gadā reģistrētajiem Latvijas muzejiem. 3.4.3. pasākumā īstenoto projektu rezultātā pilnveidoto **muzeju apmeklējumu skaits** gadā ir ~430 tūkst., kas **veido ~12% no visiem 2016. gada muzeja apmeklējumiem**. Muzeju apmeklējumu skaits, neskatoties uz muzeju reorganizāciju, ir

⁷ Virssaistības - papildu saistības veikt maksājumus no valsts budžeta to kopējo attiecināmo izdevumu segšanai, kuri pārsniedz programmas finansējuma un valsts budžeta līdzfinansējuma daļu.

palielinājies, ko ir nodrošinājušas gan investīcijas muzeju infrastruktūras attīstībā, gan muzeju popularizēšanas pasākumi, piemēram, Muzeju nakts, gan biļešu politika, gan interneta mārketinga u.c. pasākumi;

- 3.4.3. pasākumā tika īstenotas investīcijas trīs daudzfunkcionālos centros un vienā mākslas centrā. 3.4.3. pasākumā netika veikti ieguldījumi kultūras centru atjaunošanā.

Secināts, ka īstenotie projekti 3.4.3. pasākumā atstājuši ietekmi uz muzeju apmeklējumu skaitu. Kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis plānošanas periodā **ir būtiski uzlabojies, tomēr izvērtējamā 3.4.3. pasākuma ietekme uz kultūras pieminekļu tehnisko stāvokli ir salīdzinoši neliela**, jo investīcijas tika ieguldītas tikai 22 ēku atjaunošanā, kas ir tikai 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā. Daudzfunkcionālo centru izveide nav atstājusi būtisku ietekmi uz kultūras pasākumu apmeklētības pieaugumu. Iedzīvotāju skaita izmaiņas ietekmē apmeklējumu skaitu muzeju, kultūras pieminekļu un daudzfunkcionālo centros.

Pilsētās un novados, kuros tika veikti ES fondu ieguldījumi 3.4.3. pasākuma īstenošanas periodā no 2009.-2016. gadam, ir bijusi dažāda sociāli-ekonomisko rādītāju (t.i. tūrisma, uzņēmējdarbības, nodarbinātības) attīstība, kas norāda, **ka nav novērojama tieša korelācija starp veiktajām investīcijām projektos 3.4.3. pasākumā un apskatīto rādītāju izmaiņām**. Dažās pilsētās darba vietu skaits ir būtiski palielinājies, bet dažās nozīmīgi samazinājies. Visās pašvaldībās izvērtējuma periodā ir pieaudzis ekonomiski aktīvo vienību skaits, kas izskaidrojams gan ar kopējo valsts attīstības tendenci, gan ar mikrouzņēmuma režīma attīstību Latvijā.

Papildus Latvijas situācijai, izvērtējumā tika veikts **publisko un privāto ieguldījumu izvērtējums kultūrvidē un kultūras mantojuma saglabāšana Igaunijā un Lietuvā**. Noteikts, ka Igaunijā 2007.-2013.gada ES plānošanas periodā veiktas ievērojamas ES struktūrfondu līdzekļu investīcijas **vairāk nekā 150 milj. eiro apmērā**, no kuriem apmēram 30 milj. ir novirzīti muzeju atjaunošanai un attīstībai. 2014.-2020. ES fondu plānošanas periodā uzsvars likts uz **radošo industriju atbalstu, reģionālo attīstību**, kā arī IKT pakalpojumu infrastruktūras izveidi (**e-kultūra**) un **tūrisma nozares atbalstu**.

Lietuvā 2007.-2013. gada ES plānošanas periodā kultūras un tūrisma atbalsts netika izcelts kā atsevišķa prioritāte, bet tika veikti ievērojami ieguldījumi 389 projektos ar kopējo ES fondu finansējumu 382 milj. eiro apmērā, kas ietver gan tiešas, gan netiešas investīcijas kultūras nozarē. 2014.-2020. gada ES plānošanas periodā kultūras nozares **aktivitātes vada Kultūras ministrija** ar kopējo finansējumu apmēram 200 milj. eiro.

Sociāli-ekonomisko ieguvumu analīze

3.4.3.1. aktivitātē "Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide" tika īstenoti trīs projekti. **Kopējā ieguldījumu summa bija 53,43 milj. eiro. Saskaņā ar aprēķiniem tas radīja kopējo īstermiņa ietekmi 11,50 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ietekmi 45,4 milj. eiro apmērā.**

3.4.3.2. aktivitātē "Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana" tika īstenoti 6 projekti piecos objektos (4 muzejos un 1 mākslas centrā). **Kopējā ieguldījumu summa bija 22,03 milj. eiro. Aprēķinu rezultātā tika noteikts, ka ieguldījumi radīja kopējo īstermiņa ietekmi 17,11 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ietekmi 0,81 milj. eiro apmērā.**

Veiktās sociāli-ekonomiskās analīzes baznīcām, kurās tika veikti ES fondu ieguldījumi 3.4.3.3. aktivitātē, **parāda, ka veiktie ieguldījumi baznīcu atjaunošanā rada salīdzinoši nelielu sociāli-ekonomisko ietekmi**. Būtisku restaurācijas darbu veikšanai baznīcām ir nepieciešami ārējie finanšu līdzekļi, jo draudžu lielums ir atšķirīgs un bieži nav samērīgs ar nepieciešamajiem līdzekļiem restaurācijas darbu finansēšanai. **Lai arī baznīcu mērķis primāri ir tā izmantošana reliģiska satura darbībām**, plānojot ieguldījumus sakrālā kultūras mantojuma atjaunošanā un saglabāšanā, ir jāpievērš pastiprināta uzmanība to sociāli-ekonomiskā potenciāla palielināšanai, lai kopējie sociāli-ekonomiskie ieguvumi pārsniegtu ieguldījumus, piemēram, tūristu piesaistei, izstāžu un koncertu organizēšanai.

Veiktā sociāli-ekonomiskā analīze komersantu īpašumā esošajiem kultūras pieminekļu objektiem (muižas, pilis u.c.) 3.4.3.3. aktivitātē, parāda, ka ekonomiskie ieguvumi no ieguldījumiem komersantu īpašumā esošajiem kultūras pieminekļiem pārsniedz ieguldījumu vērtību.

Šķēršļi un problēmas

3.4.3. pasākumā īstenoto projektu rezultātā ir mazinātas DP identificētās attīstības problēmas un šķēršļi (piemēram, nepietiekami attīstīta kultūrvide un kultūras pieminekļu ekonomiskais potenciāls pašlaik tiek izmantots tikai daļēji, jo kultūras pieminekļi ir salīdzinoši sliktā stāvoklī un ar tiem saistītā infrastruktūra ir nepietiekami attīstīta u.c.), kuros tika veiktas investīcijas. Tika noteikts, ka turpmākajos gados ir nepieciešami papildus līdzekļi tālākai kultūras pieminekļu atjaunošanai un saglabāšanai nacionālā un reģionālā līmenī, kā arī jaunu nacionāla līmeņa kultūras būvju (piemēram, koncertzāļu) izveidei, lai noteiktu kāda pasākuma ietekmi uz kultūrvides attīstību, politikas plānotājiem ir nepieciešams definēt, kāds ir attīstītas kultūrvides (objektu skaits, pasākumu skaits, pārstāvēto žanru veids un tml.) raksturlielums.

Intervences periodā ir novērojama investīciju kultūrvides attīstībā ietekme uz lielāko daļu DP minētajām horizontālajām prioritātēm (piemēram, teritorijas līdzsvarota attīstība, makroekonomikas stabilitāte u.c.).

Ieteikumi attiecībā uz kultūras nozares attīstību un finansējuma avoti

Izvērtējumā tika veikta mērķa grupu viedokļa analīze. Dažādi respondenti (pašvaldības, pašvaldības pārvaldībā esošās iestādes, nevalstiskās organizācijas, u.c.) ir augstu novērtējuši veikto investīciju lietderību un ietekmi attiecībā uz kultūras mantojuma saglabāšanu un kultūras pakalpojumu piedāvājuma paplašināšanu. Gandrīz visi respondenti saskata nepieciešamību turpināt investīcijas kultūrvides projektos. Galvenās investīcijas būtu jāveic **materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā un kultūrvides attīstībā lauku novados**, kā arī nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros. Respondenti atzīmē arī nepieciešamību attīstīt modernu un mūsdienīgu kultūras pakalpojumu pieejamību (t.sk. iekļaujot digitalizāciju, jauna satura veidošanu) un kultūrizglītību.

Kultūrvides attīstībai šobrīd izmanto 5 finansējuma avotus: valsts un pašvaldību budžets, Eiropas strukturālos un investīciju fondus, ES tieši administrētās programmas, citus ārvalstu finanšu instrumentus un privāto finansējumu. Valsts budžeta līdzekļi tiek novirzīti, lai atbalstītu dažādu organizāciju dalību ES tieši administrētajās programmās, gan dalības veicināšanai, gan nodrošinot nepieciešamo līdzfinansējumu. Eiropas strukturālie un investīciju fondi, piemēram, INTERREG un LEADER programmas, arī tiek izmantoti kultūrvides projektu attīstībai. Šī fonda finansējuma pieejamība atkarīga no kopējām ES prioritātēm, dalībvalsts darbības programmām un pārrobežu darbības programmām.

Eiropas komisijas paziņojumā⁸ noteiktas ES kultūras nozares prioritātes nākamajiem gadiem, ietverot **sociālo, ekonomisko un ārējo dimensiju**, kas ir svarīgi arī Latvijai un atbilst Latvijas ilgtermiņa attīstības mērķiem. Nosakot Latvijas nākamā plānošanas perioda prioritātes, būtu svarīgi ņemt vērā ES prioritātes, kā arī ES plānoto finansējumu šo prioritāšu mērķu sasniegšanai.

Kultūras nozares prioritātēm būtu jābūt **vērstām uz jaunrades un inovāciju attīstību**, piemēram, plānojot atbalstu radošajiem kvartāliem, inkubatoriem, plānojot pasākumus digitālo kultūras produktu izveidei, kā arī **sadarbības veidošanai starp tradicionālajiem sektoriem**, piemēram, muzejiem, un digitālajiem uzņēmumiem jaunu produktu izstrādei muzejiem. Kultūrvides attīstības projekti ietver ļoti dažādas jomas, tai skaitā infrastruktūras, tematiskā satura un kompetenču attīstību, un katrai no jomām var tikt izmantots savs finansējuma avots vai tos kombinācija, piemēram, ESIF, Radošā Eiropa, INTERREG, EEZ un Norvēģijas finanšu instruments u.c.

Izvērtējumā secināts, ka galvenie nosacījumi nākamā plānošanas perioda projektu plānošanai ir nodrošināt **integrētu plānošanas pieeju** gan attiecībā uz projektā iesaistītām pusēm, gan projektu

⁸ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527241001038&uri=COM:2018:267:FIN \[02.02.2019.\]](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527241001038&uri=COM:2018:267:FIN [02.02.2019.])

veidiem, gan finansēšanas mehānismiem. Svarīgi ņemt vērā [katra projekta posma sagatavošanai](#) un izpildei nepieciešamās [kompetences un apzināt iespējamās finansējuma avotus](#), kā arī Kultūras ministrijai nodrošināt nepieciešamo atbalstu.

Plānojot ESIF aktivitātes, izdalīt atsevišķas programmas uzņēmējiem un pašvaldībām, lai izvairītos no situācijas, ka uzņēmēji un pašvaldības konkurē vienas aktivitātes ietvaros, jo tas neveicinātu vienotas teritoriālās koncepcijas attīstību, ietverot tajā gan pašvaldības, gan uzņēmējus. Pēc iespējas veidot atklātus, nevis ierobežotas atlases konkursus. Savlaicīgi informēt par projektu pieteikumu iespējām un konkursa nosacījumiem, jo projekta pieteicējiem nepieciešams laiks projekta pieteikuma sagatavošanai, īpaši saistībā ar lieliem infrastruktūras objektiem. ES projektu konkursus veidot, ņemot vērā kopējās novadu attīstības programmas nostādnes un nodrošināt ES programmu ātrāku virzību un izmaiņu neieviešanu. Plānot lielos "enkurprojektus", ap kuriem attīstīt mazākus projektus. Veidot atšķirīgus projektu izvēles un uzraudzības kritērijus jaunām kultūrvides būvēm un esošo kultūras objektu renovācijai.

Summary

Impact assessment of 2007-2013 EU's structural funds' planning period Operational Program „Infrastructure and Services” (hereafter – OP) impact assessment of the measure 3.4.3. “Socio-economic Impact of Cultural Environment” and 2014-2020 EU funds' planning period (Specific Objective 5.6.1.) (bellow – SAM 5.6.1.) was carried out by SIA Enviroprojekts in cooperation with SIA CSE COE, from September 2018 to February 2019.

Purpose of the evaluation

The purpose of the evaluation is to provide the socio-economic impact of EU funds in Latvia, in the EU planning period of 2007-2013 – the measure 3.4.3. within the framework of the measure “Socio-economic impact of cultural environment” and an evaluation for EU planning period of 2014-2020 SAM 5.6.1. “To promote the revitalization of Riga City by ensuring the effective socio-economic use of the territory” effectiveness of implementation of investment in the development of cultural environment..

Methodology

Evaluation is based on “Suggestions for EU funds investment evaluation”⁹ and European Commission guidelines for Better Regulation and Regulation Toolbox¹⁰. Evaluation includes quantitative and qualitative data analysis based on the data sources. Socio-economic analysis has been carried out in accordance with the Guidelines¹¹, determining project benefits and costs to society. Created public-benefit calculation of the cultural heritage expressed in monetary terms.

Evaluation is carried out in five levels: EU (future priorities), national, regional, local (county / city level) and project level. Because evaluation is for different EU planning periods and activities, were used ex post and midterm evaluation.

Summary for evaluated activities

Total funding of the measure 3.4.3. is 90,53¹² million euro that comprise 48, 87 million euro of EU funding. EU funding for the development of culture environment was compiled by supporting 27 projects (investments in 25 cultural objects) in the EU planning period 2007–2013. The cultural environment development activities of the evaluation period focused on the creation of multifunctional centres, restoration of socio-economically significant cultural heritage objects and preservation of cultural monuments and effective use of their socio-economic potential. Is planned than on SAM 5.6.1. funding will be not less than 67,28 million euro, that includes 57,19 million euro financed by EU funds and 10,09 million euro national public funding (example state budget etc.) for the development of cultural environment by supporting 5 projects. The cultural environment development activities of the evaluation period are focused on the revitalization of Riga city, improving the socio-economic environment and development potential of some Riga neighbourhoods.

An evaluation of the effectiveness and sustainability of the measure 3.4.3.

For OP sets for the measure 3.4.3. "Socio-economic impact of cultural environment" have been identified two impact indicators and one result indicator:

- Household spending on culture and recreation (of all expenses), %;
- Participation in cultural activities;

⁹ [https://www.esfondi.lv/upload/Kohezija_doc/izvertesanas_ieteikumi_\[22.10.2015.\]](https://www.esfondi.lv/upload/Kohezija_doc/izvertesanas_ieteikumi_[22.10.2015.])

¹⁰ http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/docs/br_toolbox_en.pdf [15.01.2019.]

¹¹ https://ec.europa.eu/inea/sites/inea/files/cba_guide_cohesion_policy.pdf [15.01.2019]

¹² https://www.esfondi.lv/aktivitates?form_name=projects-search-form&fonds=ERAF&istenosanas_vieta=®ion=Visa+Latvija&finansejums=viss&atb_iest=KM&sad_iest=visas&title=&IesniedzējaNosaukums= [02.02.2019.]

- The proportion of cultural monuments whose technical condition may be assessed as good or satisfactory, %.

Analysing available statistics and information from project implementers, it was determined that the increase in household income and consumption exceeded the value of the planned impact indicators, but indirectly it was affected by measure 3.4.3. implemented projects. [Increasing the well-being](#) of the population has increased both the attendance of cultural events and the household budget spent on cultural activities.

The value of the planned results indicator are directly affected by project implementation is exceeded 3.4.3.3. activity. The achievement of the indicators has also been influenced by other financial sources (example other EU funded programmes, which have contributed significantly to the development of the cultural environment).

[The measure 3.4.3. under evaluation at activity level has significantly different planned and implemented f projects number that are affected by availability of funds during economic crisis and an additional transfer of funds during the end of period](#) (for example, an activity 3.4.3.2. planned for 10 projects resulted as 6 projects therefore, an activity 3.4.3.3. planned for 5 projects resulted as 18 projects).

During measure 3.4.3., investments have been made in infrastructure with high socio-economic potential, which develops tourism, employment, entrepreneurship and local cultural environment. When implemented projects sustainability assessment in the analysis of data from the promoters, concluded that the largest share of investment was invested in cultural institutions, [who are unable to fully ensure its long-term functionality](#), so project developers should look at possible solutions for revenue increase (for example, infrastructure use as a cultural venue etc.)

The measure 3.4.3. evaluation of the effectiveness and impact

Efficiency and impact evaluation are related to the measure 3.4.3. "Socio-economic impact of cultural environment" for 2007 – 2013 EU planning period. Impact from the implemented activities can be analysed at the national level, at the regional level, at the city/county level or in relation to the realized project. Five indicators were analysed for impact evaluation at national and regional level: attendance of cultural events, accessibility for people with functional limitations, parents with small children and elderly people, technical condition of cultural monuments, attendance of museums, and accessibility of cultural centers.

During the evaluation it was determined that:

- In 2015, the number of visits to cultural institutions under development (developed within measure 3.4.3) was ~1,3 million, which is ~6,4% of the total number of visits;
- Within the framework of the measure 3.4.3., 0,5% of the total architectural monuments of national significance in Latvia were adapted to [people with functional limitations, parents with young children and elderly people](#);
- [The technical condition](#) of cultural monuments within the planning period has significantly improved, however, the impact of the measure under assessment is relatively small, as it involved investing in the improvement of 22 buildings, which is only 0,5% of the total architectural monuments of national significance in Latvia;
- Investments were made in three municipal museums and one museum subordinated to the Ministry of Culture (Latvian National Museum of Art building in Riga (municipal museum)), which is 4,3% of all Latvian museums registered in 2016. [The annual number of visits to the improved museums was ~430 thousand, which is ~12% of all museum visits in 2016.](#) The number of museum visits, in spite of the reorganization in the number of museums, has increased as a result of both investment in museum infrastructure development and museum promotion activities such as Museum Night, ticketing and internet marketing, and other measures;
- Within the framework of the measure 3.4.3., investments were made in three multifunctional centres and one art centre. No investments were made in restoring cultural centers.

It was concluded that the projects implemented within measure 3.4.3. had an impact on the number of museum visits. The technical condition of cultural monuments has improved significantly during the planning period, however, the evaluation of measure 3.4.3 impact on the technical condition of cultural monuments is comparatively small, as investments were invested only in the renovation of 22 buildings, which is only 0.5% of the total national significance architectural monuments in Latvia. The creation of multifunctional centers has not had a significant impact on the increase of attendance at cultural events. Population changes affect the number of visits to museums, cultural monuments and multifunctional centers.

Cities and regions where investments were made under the measure 3.4.3. during 2009-2016, have had different developments in socio-economic indicators, indicating that [there is no direct correlation](#) between the investments made and changes in the indicators examined. In some cities, the number of jobs has increased significantly, but in some cities it has fallen significantly. The number of economically active units has increased in all cities during the assessment period, which can be explained by both the general development trend of the country and the micro-enterprise development in Latvia.

[In addition to the situation in Latvia, evaluation was carried out for public and private investment in the cultural environment and cultural heritage in Estonia and Lithuania.](#) In the EU planning period 2007–2013 Estonia made significant investments of the EU structural funds worth [more than 150 million euro that includes 30 million euro for museum renovation and development.](#) The emphasis during 2014-2020 EU planning period are on [support of creative industries, regional development, as well as on the development of ICT service infrastructure \(e-culture\) and support in tourism industry.](#)

[In the EU planning period of 2007–2013, support of culture and tourism in Lithuania was not highlighted as a separate priority,](#) but significant investments were made in 389 projects with a total [EU funding ~382 million euro](#), which includes both direct and indirect investment in the cultural sector. During 2014-2020 EU planning period the cultural sector activities managed by [the Ministry of Culture](#) with a total funding of ~200 million euro.

Socio-economic benefits analysis

Three projects were implemented in the activity 3.4.3.1. “Creation of multifunctional centres of national and regional importance”. [The total investment amount was 53,43 million euro, which resulted in a total short-term impact of 11,50 million euro and long-term impact of 45,4 million euro.](#)

In the activity 3.4.3.2. “Restoration of cultural heritage objects with substantial socio-economic importance” 6 projects were implemented in five sites (4 museums and 1 art centre). [The total investment amount was 22,03 million euro, which made a total short-term impact of 17,11 million euro and long-term impact of 0,81 million euro.](#)

[Socio-economic analysis of the churches shows that the investments made in the reconstruction of the churches have a relatively small socio-economic impact.](#) Essential restoration works for churches require external financial resources, because the size of churches is different and often not proportional to the resources needed to finance restoration works. Although the primary purpose of churches is to use them for religious activities, to invest in the restoration and preservation of sacred cultural heritage, more attention needs to be paid to increasing their socio-economic potential so that the overall socio-economic benefits outweigh the investments, such as tourist attraction, exhibitions and concerts .

The socio-economic analysis of the objects of cultural monuments owned by merchant’s (manors, castles etc.) shows that the economic benefits of investing in cultural properties owned by merchants exceed the value of investments.

Obstacles and problems

As a result of the projects implemented within the measure 3.4.3., the OP identified development problems and obstacles (such as the underdeveloped economic potential of cultural environments and cultural monuments is currently only partially exploited, as cultural monuments are in a relatively poor

condition and the associated infrastructure is underdeveloped) where investments were made. It was determined that in the coming years additional funds would be needed for further restoration and preservation of cultural monuments at national and regional level, as well as for creation of new national cultural structures (e.g. concert halls). In order to determine the impact of an action on the development of the cultural environment, it is necessary for policy planners to define the characteristics of the developed cultural environment (number of objects, number of events, type of genres represented, etc.).

During the intervention period, the impact of investment in the development of the cultural environment on most of the horizontal priorities mentioned in the OP (such as balanced development of the territory, macroeconomic stability) are observed.

Recommendations for cultural sector development and sources of funding

The analysis of the target group opinion was carried out within the evaluation. Various respondents (municipalities, institutions under municipal administration, non-governmental organizations etc.) have appreciated the usefulness and impact of the investments made in [preserving cultural heritage and expanding the supply of cultural services](#). Almost all respondents see the need to continue investing in cultural projects. Major investments should be made in the conservation of tangible and intangible cultural heritage and in the development of cultural environments in rural areas, as well as in national and regional development centres. Respondents also have noted the need to develop access to modern and contemporary cultural services (including digitization, new content creation) and cultural education.

Currently 5 funding sources are used for the development of the cultural environment: the state and local government budgets, the European Structural and Investment Funds, programs directly administered by the EU, other foreign financial instruments and private financing. The state budget funds are directed to support the participation of various organizations in the programs directly administered by the EU, both to promote participation and to provide the necessary co-financing.

European Structural and Investment Funds, such as INTERREG and LEADER, as well are used to develop cultural environment projects. Access to funding from this fund depends on common EU priorities, Member State operational programs and cross-border operational programs.

In the European Commission statement¹³, are identified the priorities of the EU cultural sector for the coming years, including the social, economic and external dimensions, which are also important for Latvia and meet the long-term development goals of Latvia. When defining the priorities of the next Latvian programming period, it would be important to take into account the EU priorities as well as the planned EU funding for the achievement of the objectives of these priorities.

Priorities in the cultural sector should focus [on developing creativity and innovation](#), for example by planning support for creative quarters, incubators, planning events for digital cultural products, and building [collaboration between traditional sectors](#) such as museums and digital companies for new product development for museums. Cultural development projects cover a wide range of areas, including the development of infrastructure, thematic content and competencies development. Each of these areas may use its own source of funding or a combination of them, such as EFSI, Creative Europe, INTERREG, EEA and Norwegian Financial Instruments, etc.

The main conditions for project planning for the next planning period are to provide [an integrated planning approach](#) for all project partners, types of projects and funding mechanisms. It is important to take into account the [necessary competencies for the preparation](#) and execution of [each phase of the project](#) and to [identify possible sources of funding](#), as well as to provide the necessary support to the Ministry of Culture.

When planning the activities, need to separate individual programs for entrepreneurs and municipalities, to avoid the situation that entrepreneurs and municipalities compete within one activity, as this would

¹³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527241001038&uri=COM:2018:267:FIN \[02.02.2019.\]](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527241001038&uri=COM:2018:267:FIN [02.02.2019.])

not promote the development of a unified territorial concept, involving both municipalities and entrepreneurs. Make open, rather than restricted, tenders possible. Timely notification of project application opportunities and tender conditions, as project applicants need time to prepare a project application, especially for large infrastructure objects. EU project competitions should be developed taking into account the guidelines of the common county development program and ensuring faster progress of EU programs and non-implementation of changes. Plan large “anchor projects” to develop smaller projects around. Create different project selection and monitoring criteria for new cultural environment structures and renovation of existing cultural objects.

1. Izmantotās metodoloģijas apraksts

1.1. Izvērtēšanas metodika

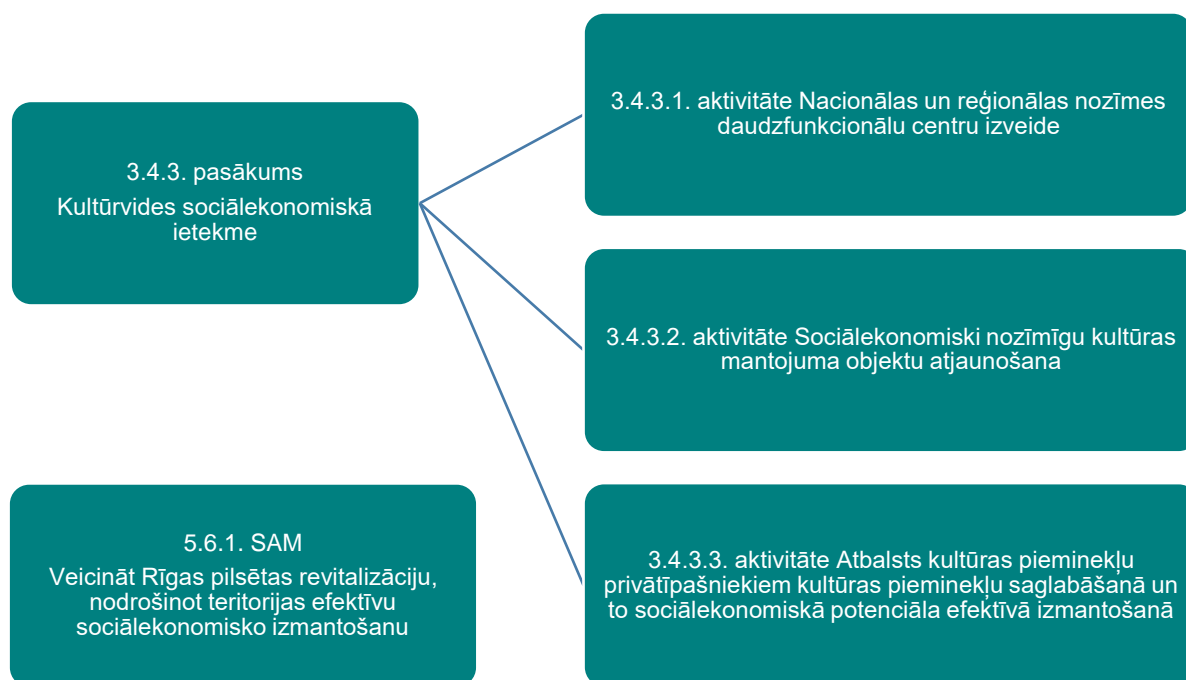
Attēls Nr. 1.1. Izvērtējuma metodoloģija

Izvērtējums veikts saskaņā ar Finanšu ministrijas sagatavotajiem ieteikumiem Eiropas Savienības fondu ieguldījumu izvērtēšanā¹⁴ un Eiropas Komisijas (EK) izstrādātajām Labākas pārvaldības vadlīnijām un rīku (European Commission, Better Regulation Guidelines, Better Regulation Toolbox¹⁵). Galvenie izvērtējuma metodoloģijas elementi ir atspoguļoti 1.1. attēlā.

Izvērtējums ietver kvantitatīvo un kvalitatīvo datu analīzi, pamatojoties uz datu avotiem.

Ieguldījumus kultūrvidē veido gan ieguldījumi kultūras infrastruktūrā, tai skaitā kultūras institūciju tīkls, gan materiāli tehniskā bāze (telpas, aprīkojums, ekspozīcijas u.c.), gan nemateriālais nodrošinājums (pasākumi, saturs u.c.).

Shēmā zemāk attēloti izvērtējamie pasākumi (1.2. attēls). Izvērtējuma laikā īpaša uzmanība tika pievērsta faktam, ka izvērtējamās aktivitātes attiecas uz dažādiem plānošanas periodiem un vienai aktivitāšu kopai tas ir noslēguma izvērtējums un otrai aktivitāšu kopai tas ir vidusposma izvērtējums.

Attēls Nr. 1.2. Izvērtējamie pasākumi un aktivitātes

Galvenie izmantotie informācijas avoti:

¹⁴ [https://www.esfondi.lv/upload/Kohezija_doc/izvertesanas_ieteikumi_\[22.10.2015\].pdf](https://www.esfondi.lv/upload/Kohezija_doc/izvertesanas_ieteikumi_[22.10.2015].pdf) [15.01.2019.]

¹⁵ http://ec.europa.eu/smart-regulation/guidelines/docs/br_toolbox_en.pdf [15.01.2019.]

- **Dokumenti, ziņojumi, pētījumi.** Izvērtējumā tika analizēti DP ziņojumi un cita publiski pieejamā informācija, kas atlasīta, lai nodrošinātu izvērtējuma kvalitāti un ticamību. Izvērtējumā izmantoto dokumentu saraksts ir iekļauts 1. pielikumā. Analizētie dokumenti iedalāmi šādās kategorijās: normatīvais regulējums, ES līmeņa izvērtējumi (ES un Latvija), plānošanas dokumenti, ziņojumi un citi dokumenti saistībā ar Igaunijas un Lietuvas investīcijām kultūrā (Igaunija un Lietuva, ES), Latvijas normatīvā bāze, plānošanas dokumenti un izvērtējumi (Latvija), datu bāzes (piemēram, CSP un *Eurostat*) un citi izmantotie avoti, piemēram, pētījumi, metodikas, vadlīnijas, publiski pieejamā informācija par projektiem un citi saistītie ieviešanas ziņojumi. Izvērtējumā izmantota neformalizētā tradicionālā dokumentu analīzes pieeja, veicot dokumentu analīzi ar vispārīgām loģiskās analīzes metodēm – sintēzi, salīdzināšanu, novērtēšanu, kā arī iekļaujot atsauces uz analizētajiem dokumentiem.
- **Projektu informācija.** Izvērtējuma veikšanai tika izmantota projektu informācija, kas ir projektu pieteikumi, veiktās izmaksu ieguvumu analīzes u. c. Projektu informācijas analīze veikta, apkopojot informāciju par ieviesto projektu sasniegtajiem rādītājiem un rezultātiem, kā arī, identificējot konkrētus gadījumus, kad DP noteiktie mērķi netika sasniegti u.c. gadījumos.
- **Intervijas un aptaujas.** Svarīgs datu ieguves veids, lai sniegtu atbildes uz kvalitatīvajiem izvērtējuma jautājumiem, t.sk. kultūras pasākuma saturu un nepieciešamo investīciju novirzīšanas mērķiem, bija intervijas un aptaujas ar dažādām iesaistītām pusēm. **Izvērtējumā tika īstenotas intervijas ar visiem izvērtējamo projektu īstenotājiem.** Lielākā daļa projektu īstenotāju tika intervēti izvērtējamo projektu īstenošanas vietās. Intervējamo un anketējamo personu saraksts un interviju jautājumi tika saskaņoti ar Finanšu ministriju un Kultūras ministriju novērtējuma plānošanas posmā. Interviju un aptauju jautājumi, intervēto iestāžu saraksts un aptaujas rezultātu kopsavilkums iekļauts no 2. līdz 4. pielikumam.
- **Statistikas un ekonomikas dati.** Ņemot vērā to, ka datu ticamība ir ļoti svarīga, statistikas un ekonomikas datu analīze tika balstīta uz vispārārstītiem datu avotiem, piemēram, CSP un *Eurostat* datiem. Analizētie rādītāji, dati, kā arī atsauces uz datu avotiem iekļauti pie atbildēm uz konkrētiem izvērtējuma jautājumiem. Statistikas datu analīze tika izmantota, lai analizētu projektu ieguldījumu drošībā un pievienotās vērtības noteikšanā.

Izvērtējuma pieeja

- 3.4.3. pasākuma efektivitātes un ietekmes izvērtējums;
- 3.4.3. pasākuma sociāli–ekonomisko ieguvumu analīze;
- 3.4.3. pasākuma un 5.6.1. SAM ieviešanas lietderības izvērtējums;
- Izvērtējums par 5.6.1. SAM īstenošanu Rīgas kultūrvides attīstībā un mantojuma saglabāšanā;
- Mērķa grupu viedokļu analīze;
- Analīze par publisko un privāto ieguldījumu kultūrvidē un kultūras mantojuma saglabāšanu Baltijas valstīs Eiropas Savienības fonda 2007. – 2013. gada plānošanas periodā, kas tika veikta, pamatojoties uz programmu noslēgumu izvērtējumiem, pieejamajiem ietekmes novērtējumiem un intervijām ar ieviesēj institūciju pārstāvjiem;
- Secinājumi un priekšlikumi (ieteikumi).

Novērtēšanas pamatprincipi

Lai noteiktu ES atbalsta pasākumu kultūrvidē (3.4.3 pasākums. un 5.6.1. SAM) efektivitāti, veikta to izvērtēšana, ar nolūku noskaidrot atbalsta ietekmi uz nospraustajiem mērķiem un analizēt tā ietekmi uz konkrētām strukturālajām problēmām.

Novērtēšana vidusposmā novērtēšana – paredzēta, lai pārbaudītu izvērtējamā SAM sākotnējos rezultātus, to atbilstību sākotnējam novērtējumam, mērķu nozīmīgumu un tas, cik lielā mērā šie mērķi ir sasniegti. Tajā novērtē arī uzraudzības un īstenošanas kvalitāti. Pēc šīs novērtēšanas iespējams pieļaujāmās robežās veikt izmaiņas atbalsta pasākumos, atbilstoši ziņojumā minētajiem pamatojumiem.

Noslēguma novērtēšana - noslēguma novērtējums aptver finanšu resursu izlietojumu un Pasākuma efektivitāti un lietderību, tā ietekmi un atbilstību sākotnējam novērtējumam. Tā aptver faktorus, kas ir ietekmējuši sekmīgu vai nesekmīgu īstenošanu, Pasākuma sasniegumus un rezultātus, tajā skaitā ilgtspēju. Noslēguma novērtējuma gaitā tiek izdarīti secinājumi attiecībā uz Pasākumu.

Izvērtējuma līmeņi

Izvērtējums veikts piecos līmeņos: ES (attiecībā uz nākotnes prioritātēm), nacionālā, reģionālā, vietējā (novadu/pilsētu līmenī) un projektu līmenī. Nacionālā un reģionālā līmenī izvērtējums balstīts gan uz kvantitatīvo, gan kvalitatīvo datu analīzi. Nacionālā līmeņa izvērtējums balstīts uz valsts plānošanas dokumentu un nacionālā līmeņa statistikas datu analīzi. Izvērtējums sešos statistikas plānošanas reģionos veikts, pamatojoties uz reģionālā līmeņa plānošanas dokumentiem un reģionālā līmeņa statistikas datiem. Vietējā līmeņa izvērtējums balstīts uz intervijām ar projektu ieviesējiem un mērķa grupu aptaujām, t.sk. vietējas nozīmes plānošanas dokumentu analīzi. ES līmeņa analīze pamatā attiecas uz nākotnes prioritātēm.

Informācijas analīzes metodes

Informācijas analīzes metodes atkarīgas no izvērtējuma jautājuma. Galvenokārt, izmantota ekonomisko un statistisko datu analīze, lai nodrošinātu konkrētu faktuālo informāciju par aktivitāšu rezultātiem un to ietekmi. Tika salīdzināta informācija starp dažādiem datu avotiem un analizēti faktori, kas varētu ietekmēt analīzes pieeju un rezultātus. Statistiskās analīzes ietvaros veikta informācijas apkopošana, ieskaitot statistisko grupēšanu, ar atlasītajiem datiem veikti dažādi aprēķini, kopsavilkuma rezultātus atspoguļojot statistisko tabulu veidā.

Ekonomiskā un statistiskā datu analīze papildināta ar informāciju, kas iegūta intervijās, kā arī no papildus informācijas avotiem, ko norādīja intervējamie. Tāpat ekonomiskā un statistiskā datu analīze papildināta ar informāciju no dažādiem literatūras avotiem, iekļaujot informāciju apkopotā veidā.

Izvērtējuma ierobežojumi

Izvērtējums neietver aktivitāšu izmaksu pārbaudi pret plānotajām izmaksām, kā arī izdevumu attiecināmības pārbaudi. Tāpat izvērtējums neietver projektu rezultātu pārbaudi projektu īstenošanas vietās un pret noteiktajiem tehniskajiem rādītājiem, kā arī aktīvu īpašuma tiesības. Interviju laikā iegūtā informācija nav pārbaudīta pret neatkarīgu datu avotu, kā arī iegūtā informācija ir vispārināta un neietver atsauces uz konkrētiem informācijas sniedzējiem.

Ziņojumā ir apkopoti rādītāji, kas ļauj analizēt, cik lielā mērā ES fondu atbalsts ļāvis risināt nozares un līdzsvarotas reģionālās attīstības šķēršļus. Faktuālā informācija ir iekļauta tikai par tiem šķēršļiem, kuru mazināšanai veiktas investīcijas izvērtējuma periodā.

Galvenās iesaistītās puses

Projektu īstenoņtāji/ finansējuma saņēmēji ir tiešās vai pastarpinātās pārvaldes iestādes, atvasinātas publiska personas, citas valsts iestādes, fiziskās personas, kā arī juridiskās personas, kuras īstenojušas vai īsteno projektu, saņemot līdzfinansējumu 2007.–2013. gada ES fondu plānošanas perioda DP “Infrastruktūra un pakalpojumi” 3.4.3. pasākuma “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” un 2014.–2020. gada ES fondu plānošanas perioda 5.6.1. SAM “Veicināt Rīgas pilsētas revitalizāciju, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu” ietvaros (Pilns projektu īstenoņtāju saraksts pievienots 5. pielikumā).

Kultūras ministrija ir valsts pārvaldes institūcija, kas veido un koordinē valsts kultūrpolitiku, izstrādā valsts politiku sabiedrības integrācijas jomā, kā arī izstrādā masu informācijas līdzekļu politiku.

Finanšu ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde finanšu nozarē, kas izstrādā finanšu politiku un koordinē un organizē tās īstenošanu.

Centrālā finanšu un līgumu aģentūra ir finanšu ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras misija ir Latvijas attīstībai nozīmīgu ES fondu un citu finanšu instrumentu projektu īstenošanas uzraudzība, t.sk. projektu īstenošanu konsultēšana.

Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde ir kultūras ministra padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas īsteno valsts politiku un kontroli kultūras pieminekļu aizsardzībā, veic kultūras mantojuma apzināšanu, izpēti un pieminekļu uzskaiti. **Valsts kultūrkapitāla fonds (VKKF)** ir publisks nodibinājums, kura mērķis ir veicināt līdzsvarotu kultūras un mākslas nozaru jaunrades attīstību un kultūras mantojuma saglabāšanu valstī saskaņā ar valsts kultūrpolitikas vadlīnijām.

1.2. Sociāli-ekonomiskās ieguvumu analīzes metodika

Šajā nodaļā īsumā aprakstīta sociāli-ekonomiskās ieguvumu analīzes metodika, problemātika, izmantotās metodes un analizētie kultūrvides objektu veidi. Plašāks metodikas izklāsts iekļauts Ziņojuma 6. pielikumā.

Sociāli-ekonomiskās analīzes būtība

Sociāli-ekonomiskā analīze ir vispārārstīta metode, kā noteikt projekta ieguvumus un zaudējumus sabiedrībai, un tai ir būtiska nozīme lēmumu pieņemšanas procesos. Tradicionāli sociāli-ekonomisko analīzi izmanto, lai noteiktu, vai ieguldījums ir lietderīgs no ekonomiskās efektivitātes viedokļa. Parasti tas nozīmē to, ka uzsvars uz projektiem, kuru sociāli –ekonomiskais labums ir lielāks nekā citiem salīdzinātajiem projektiem. Tādējādi, izvērtējot ieguldītos finanšu resursus, priekšroka ir projektiem, kuri ar sociāli ekonomiskajiem procesiem (iespējamā ietekme no projekta) atgūst vairāk naudas (ienākumi).. Ar sociāli-ekonomisko analīzi var noteikt kam un cik sabiedrība būtu gatava piešķirt resursus, ja pastāv vairāki savā starpā konkurējoši projekti.

Eiropas Savienības līdzfinansēto projektu sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai tiek izmantotas DG REGIO izstrādātās vadlīnijas investīciju projektu ieņēmumu izdevumu analīzes veikšanai (turpmāk – Vadlīnijas IIA veikšanai)¹⁶.

Atbilstoši Vadlīnijām IIA veikšanai par sociāli-ekonomiskās analīzes gala rezultātiem tiek uzskatīti šādi investīciju novērtējuma rādītāji:

- Ekonomiskā ieguldījuma iekšējā ienākumu norma (*economic internal rate of return - ERR*);
- Ekonomiskā ieguldījuma pašreizējā neto vērtība (*economic net present value – ENPV*);
- Ieguvumu un izmaksu rādītājs (*benefit cost ratio*), t.i. ekonomisko ienākumu pašreizējā vērtība pret ekonomisko izmaksu pašreizējo vērtību jeb EPV(r)/EPV(c).

Pašreizējās neto vērtības (NPV) un iekšējās ienākumu normas (IRR) rādītāji. Gan NPV, gan IRR tiek uzskatītas par diskontētās naudas plūsmas metodēm, jo tās abas ņem vērā naudas laika vērtību kapitālieguldījumu projektu novērtējumā. **Sociāli-ekonomiskās analīzes gadījumā šo rādītāju aprēķiniem tiek izmantota diskontētā ekonomisko ieguvumu un izdevumu naudas plūsma.** Gan NPV, gan IRR aprēķina pamatā ir nākotnes maksājumi, ienākumi, zaudējumi vai "bezpeļņas" darījumi. NPV atgriež naudas plūsmu neto vērtību, kas tiek aprēķināta pēc šodienas naudas kursa. NPV aprēķina šo katras naudas plūsmu sērijas pašreizējo vērtību un saskaita tās visas kopā, iegūstot pašreizējo neto vērtību. IRR aprēķina pamatā ir NPV, t.i., kad aprēķinātā ienākumu norma ir procentu likme, kas atbilst pašreizējai neto vērtībai 0 (nulle) – NPV(IRR)=0. Projektu salīdzināšanai NPV nosaka, vai projekts pelna vairāk vai mazāk par vēlamo ienākumu normu, un tas ļauj uzzināt, vai projekts nesīs peļņu. IRR ir vienu

¹⁶ https://ec.europa.eu/inea/sites/inea/files/cba_guide_cohesion_policy.pdf [15.01.2019]

soli priekšā NPV, nosakot konkrētu projekta ienākumu normu. Gan NPV, gan IRR rādījumus var izmantot, lai salīdzinātu konkurējošus projektus.

Šo rādītāju aprēķināšana ir obligāta prasība, veicot finansiālo un ekonomisko analīzi pirms investīciju projektu iesniegšanas ES Struktūrfondu, kā arī Kohēzijas fonda finansējuma pieprasījumam. Taču, šī Ziņojuma aprēķinu pamatuzdevums ir izvērtēt jau esošus projektus, kuri ir saņēmuši attiecīgos ES fondu līdzekļus. Daudziem no šiem projektiem nav iepriekš veikti nedz sociāli-ekonomiskie aprēķini, nedz vēl jo vairāk, nav veikts sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķins.

Sociāli-ekonomiskās analīzes problemātika

ES nepastāv vienota metodika kā aprēķināt sociāli-ekonomisko atdevi no kultūras projektiem, jo DG REGIO izstrādātajās Vadlīnijās IIA veikšanai sniegta kopējā metodika dažādiem projektu veidiem, bet konkrēti piemēri iekļauti tikai transporta, vides, enerģijas, platjoslas tīklu un pētniecības, attīstības un inovāciju projektiem. Pēdējo gadu laikā ir veikti daudzi pētījumi šajā jomā, kas norāda, ka kultūras nozarē ir iespējams pielietot vides ekonomikā apropriētās metodes sociāli-ekonomisko ieguvumu novērtēšanai. Papildus Eiropas investīciju banka ir izstrādājusi savas vadlīnijas¹⁷ investīciju projektu ekonomiskajai novērtēšanai, kurā ir iekļauta metodika ieguldījumu tūrisma objektu attīstībā sociāli-ekonomiskajai novērtēšanai.

Tā kā ieguldījumi kultūras mantojuma atjaunošanā un saglabāšanā tika veikti 22 no 25 izvērtējamajiem projektiem (trīs daudzfunkcionālie centri bija jaunbūves) un 3.4.3. pasākuma noteiktais rezultāta rādītājs bija kultūras pieminekļu īpatsvars, kuru tehniskais stāvoklis var tikt vērtēts kā labs vai apmierinošs, svarīgi saprast sabiedrības ieguvumu no kultūras mantojuma un tā noteikšanas iespējamās metodes, lai monetizētu sabiedrības ieguvumu no kultūras mantojuma atjaunošanas un saglabāšanas.

Kultūras mantojuma vērtības noteikšanas problemātika ir aktuāla visās pasaulēs valstīs, bet tā ir īpaši aktualizējusies tieši pēdējo gadu laikā, pieaugot sabiedrības spiedienam izvērtēt atdevi no ieguldījumiem dažādās jomās. Ja citās jomās ES ir izstrādāta un tiek lietota salīdzinoši līdzīga ekonomiskās vērtības noteikšanas metodika¹⁸, tad kultūras, t.sk. kultūras mantojuma jomā, šāda metodika vēl nav izstrādāta.

Kultūras mantojuma sociālās un ekonomiskās vērtības noteikšana ir salīdzinoši jauna ekonomikas teorijas disciplīna, līdz ar to vēl tiek meklētas labākās metodes tās noteikšanai. Pēc būtības kultūras mantojuma vērtības noteikšana ir līdzīga vides vērtības noteikšanai, līdz ar to var tikt izmantotas pielāgotas vides ekonomikas teorijā izmantotās metodes (plašāka sociāli-ekonomiskās analīzes metodika iekļauta Ziņojuma 6. pielikumā).

Sociāli-ekonomiskajā analīzē izmantotās metodes

Sociāli-ekonomiskās analīzes pamatā ir monetizējamie sabiedrības ieguvumi no konkrētās nozares. DG REGIO izstrādātajās Vadlīnijās IIA veikšanai ir aprakstīta vienota metodoloģija sabiedrības ieguvumu aprēķināšanai un iekļauti piemēri no transporta (3.nodaļa), vides (4.nodaļa), enerģijas (5. nodaļa), platjoslas tīklu (6. nodaļa) un pētniecības, attīstības un inovāciju projektiem (7. nodaļa). Kultūras (t.sk. kultūras mantojuma) nozare vai tūrisma nozare Vadlīnijās nav iekļauta, tāpēc Izpildītājs, balstoties uz citās Eiropas valstīs veiktajiem pētījumiem, ir izvirzījis trīs metodes, kas tika izmantotas izvērtējamo projektu sociāli-ekonomiskās ietekmes aprēķinam (skat. Ziņojuma 4. nodaļu un 6. pielikumu).

¹⁷ http://www.eib.org/attachments/thematic/economic_appraisal_of_investment_projects_en.pdf [15.01.2019.]

¹⁸ https://ec.europa.eu/inea/sites/inea/files/cba_guide_cohesion_policy.pdf [15.01.2019.]

Ievades-izvades analīze

Eiropas investīciju banka vadlīnijās investīciju projektu ekonomiskajai novērtēšanai ieguldījumiem tūrisma objektos iesaka vērtēt projektu ietekmi uz piegādes ķēdi un tūrisma patēriņu. Atbilstoši ekonomikas teorijai ietekmi uz piegādes ķēdi un tūrisma patēriņu iespējams aprēķināt, izmantojot ievades-izvades analīzes metodi¹⁹.

Ietekmes izvērtējums ir sistemātiska kādas aktivitātes radīto paredzēto vai neparedzēto, pozitīvo vai negatīvo efektu identificēšana. Ekonomiskajiem efektiem ir tiešā ietekme, netiešā ietekme un papildus izraisītā ietekme (šī Ziņojuma ietvaros netiek vērtēta). Primārās un sekundārās jeb tiešās un netiešās ietekmes summa veido kopējo ietekmi uz ekonomiku.

Dalot kopējo ietekmi uz ekonomiku ar tiešo ietekmi, iegūst koeficientu - reizinātāju. Ir dažādi koeficienti – ražošanas izlaidei, pievienotajai vērtībai, darbaspēka ieņēmumiem un nodarbinātībai. Koeficienti parāda nozares saikni ar pārējo reģiona vai valsts ekonomiku. Tomēr koeficienti nenorāda cēloņus, bet tikai identificē uzņēmumu sasaistes apjomu ekonomikā²⁰.

Multiplikatoru jeb reizinātāju pielietošanu sauc par Ievades - izvades analīzi. No vienas puses, nosaukums ir saistāms ar pašu reizinātāju aprēķinu - tiek izmantotas statistikas pārvaldes sagatavotās ievades - izvades tabulas. Šo tabulu veidošanas mērķis ir analizēt preču plūsmu starp ekonomikas nozarēm, nodrošinot ražošanas nozares darbību, kad produkcijas apjoms atbilst kopējam (ražošanas un gala) preču pieprasījumam.

No metodoloģiskā viedokļa puses, paņēmienus, ar kuru palīdzību var noteikt kāda veida izdevumu (piemēram, tūrisma) ietekmi uz reģiona ekonomiku, sauc par Ievades-izvades analīzi. Tādi nosaka a) cik daudz naudas ir ienākusi valsts vai reģiona ekonomikā un b) cik liela tās daļa aiziet no valsts vai reģiona kā naudas izdevums nākamajās izdevumu ciklos²¹.

Reizinātāji tiek noteikti, pamatojoties uz Centrālās statistikas pārvaldes datiem par katru no nozarēm, un tiek iekļauti Ievades - izvades tabulā. Sociāli-ekonomiskās ietekmes izvērtēšanai šajā Ziņojumā tiek izmantoti Latvijas aktuālie dati par 2015. gadu (uz Ziņojuma sagatavošanas brīdi pēdējie pieejamie dati).

ES dalībvalstu Centrālās statistikas pārvaldes Ievades - izvades aprēķina tabulas publicē ar trīs gadu novirzi, kā arī papildus Ievades - izvades tabulām aprēķina reizinātāju vērtības par katru tautsaimniecības nozari. Centrālā statistikas pārvalde Latvijā šādu reizinātāju aprēķinus neveic, tādēļ aprēķini tika veikti Ziņojuma sagatavošanas ietvaros un detalizēta informācija iekļauta 6. un 7. pielikumā. Metodikā tiek izdalīta tiešā un netiešā ietekme un to summa veido kopējo ietekmi uz ekonomiku.

Tiešās ekonomiskās ietekmes gadījumā, piemēram, tūrisma, galveno izdevuma avotu veido tūristam nepieciešamās preces vai pakalpojumi - pakalpojumi sabiedriskajā ēdināšanā, viesnīca, degvielas iegāde, automašīnas izīrēšana, u.c. Tas rada naudas plūsmu netiešās ekonomikas ietekmei.

Netiešā ietekme rodas, kad tūristam veiktā pakalpojuma rezultātā gūtais ienākums tālāk tiek izmantots citām nepieciešamām precēm (izejvielām), pakalpojumiem, arī darbinieku algām.

Reizinātāju vērtības nav piemērojamas visai ekonomikai kopumā, bet konkrētai nozarei. Piemēram, attiecībā uz būvniecību (pēc NACE 2.red. Būvniecības nozare), tās aprēķinātais kopējās izvades multiplikators netiešajai ietekmei ir 2,16 (balstoties uz 2015. gada datiem).

Metodes izmantošanas ieguvumi:

- ◀ CSP veic Ievades - izvades rādītāju sagatavošanu Eurostat programmas ietvaros;
- ◀ Metodi iespējams pielietot visām veiktajām investīcijām neatkarīgi no ieguldījumu jomas;

¹⁹ Journal of Economics and Business Research, Tourism multiplier effect, S. Rusu, Faculty of Economics, "Aurel Vlaicu" University of Arad

²⁰ Kultūras sektora ekonomiskā nozīme un ietekme Latvijā, Rīga, 2007

²¹ Dr. Markus Leibenaths, Marianne Badura. Natura 2000 teritoriju ekonomiskās novērtēšanas rokasgrāmata

- ◀ Aprēķinus iespējams veikt ar salīdzinoši nelielu aprēķiniem nepieciešamo sākotnējo datu kopu.

Metodes izmantošanas ierobežojumi:

- ◀ Dati ir pieejami ar trīs gadu nobīdi, tas nozīmē, ka datu kopums neatspoguļo pašreizējās reālijas ekonomiskajos procesos;
- ◀ Salīdzinoši izteiktais dažu Latvijas ekonomisko nozaru (būvniecība, vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība, transports) īpatsvars tautsaimniecības starppatēriņā rada nepamatoti augstu ietekmi uz nozaru rādītājiem;
- ◀ Reizinātājs atspoguļo ekonomikas pazīmes vienā brīdī. Reizinātāji konkrētajā reģionā var mainīties laikā, reaģējot uz izmaiņām ekonomiskajā struktūrā, kā arī cenu izmaiņām. Reizinātāju lielums ir arī atkarīgs no reģiona, kas var atšķirties no kopējās aprēķinātās vērtības visā valstī.

Kontingenta novērtēšanas metode - vēlme maksāt

Kultūras mantojuma sniegtais labums ir tipisks sabiedriskā labuma piemērs, sniedzot estētisko baudījumu, un neviens nevar tikt izslēgts no labuma izmantošanas. Šādiem labumiem nav noieta tirgus un skaitliskās vērtības naudas izteiksmē²². Šajā labuma novērtējuma procesa posmā tiek izmantota kontingenta metode, kas balstās uz hipotētisku tirgu, t.i. zināmam cilvēku daudzumam izlases veidā tiek jautāts par viņu gatavību gada laikā maksāt no saviem nodokļiem par kādu, apspriežamo kultūras mantojuma labumu. Aptaujas rezultātā tiek noteikta kultūras mantojuma iespējamā tirgus vērtība. Atkarībā no situācijas, respondentiem var arī prasīt, cik lielai kompensācijai viņi piekristu, gadījumā, ja šis labums viņiem būtu zudis.

Šo metodi visplašāk izmanto nosakot rekreācijas vērtības (vēlmi cilvēkiem pavadīt savu brīvo laiku atpūšoties kādā dabas parkā, pavadīt laiku sporta aktivitātēs, u.c.), kā arī iespējamo resursu lietošanas vai izmantošanas aizliegumu un ierobežojumu novērtēšanā. Metode ir elastīga, ļaujot novērtēt plašu preču un pakalpojumu spektru, kuriem piemērojami tieši tirgus cenu novērtējumi. To iespējams izmantot gan lietoto, gan nelietoto vērtību noteikšanai. Metode pamatojas uz aptauju rezultātiem, kurās respondenti netieši nosaka attiecīgā resursa „cenu”. Izmantojot kontingenta jeb nosacītās vērtēšanas metodi, iespējams noteikt divas „cenas”: vēlmi maksāt par kultūras mantojuma saglabāšanu un vēlmi piekrist maksāt kompensāciju, lai kultūras mantojumu saglabātu²³.

No aptaujas var secināt, kādu lielāko naudas summu persona ir gatava labprātīgi maksāt, lai saglabātu kultūras mantojuma vērtību. Kultūras mantojuma gadījumā lietošanas vērtību, ko apmeklētājs saņem, var definēt arī kā lielāko naudas summu, ko apmeklētājs būtu gatavs maksāt, lai piekļūtu kultūras mantojuma vietai, piemēram, transporta izdevumi. Kultūras mantojuma kopējā lietošanas vērtība ir visu atsevišķo apmeklētāju vēlmi maksāt summa²⁴.

Vēlmi maksāt metodika plaši tiek izmantota gan Austrālijā, gan ASV, gan ES. Tomēr, ņemot vērā atšķirīgos labklājības līmeņus un būtiskās kulturālās atšķirības, citās valstīs aprēķinātie vēlme maksāt rādītāji nav tiešā mērā piemērojami Latvijas situācijai, tomēr sniedz ieskatu par šīs metodes izmantošanas iespējām veikto ieguldījumu kultūras mantojuma saglabāšanā ietekmes novērtēšanā. 5.3. nodaļā un 7. pielikumā parādīta aprēķinātā baznīcu sociāli-ekonomiskā ietekme, izmantojot dažādu valstu vēlmi maksāt rādītājus.

Metodes izmantošanas ieguvumi:

²² COST BENEFIT ANALYSIS AND HISTORIC HERITAGE REGULATION Rod Bogaards WP 2008-03 Working papers in cost-benefit analysis Office of Best Practice Regulation Department of Finance and Deregulation [02.02.2019.]

²³ <http://www.mf.lu.lv/sites/mf/files/files/lapas/Methodikas%20vadl%C4%ABnijas.pdf> [15.01.2019.]

²⁴ <https://gemenne.files.wordpress.com/2013/09/ready-and-navrud-why-value-cultural-heritage-chap-1.pdf> [15.01.2019.]

- Aptauju iespējams īstenot kopā ar velmi maksāt aptauju citām nozarēm, piemēram, vides nozari;
- Kontingenta novērtēšanas rezultātus var skaidri izteikt naudas izteiksmē, t.i., kā vidējo vērtību uz 1 cilvēku vai 1 mājsaimniecību vai kā kopējo vērtību ietekmēto iedzīvotāju kopai;
- Kontingenta novērtēšanas metode ir plaši pielietota; pēdējo gadu laikā ir veikti nozīmīgi pētījumi metodoloģijas uzlabošanai;
- Iegūtos datus iespējams izmantot sociāli-ekonomisko ieguvumu vērtēšanai gan publisko līdzekļu, gan privāto līdzekļu ieguldījumiem.

Metodes izmantošanas ierobežojumi:

- Nepieciešams veikt speciālas aptaujas vērtības noteikšanai, kas prasa rūpīgu sagatavošanos, izmēģinājumu un datu apkopošanu, kas nozīmē, ka metodes pielietošanai ir nepieciešami ievērojami resursi;
- Kontingenta novērtēšanas rezultāti var būt nobīdīti vairāku iemeslu dēļ (piemēram, intervētājam nepareizi uzdodot jautājumu, u.c.).

Hedoniskā analīze

Hedoniskās analīzes metode tiek pielietota ar vides kvalitāti (ieskaitot gaisa un ūdens piesārņojumu, troksni) vai ar vides nodrošināto labumu, tādu kā estētiskā ainava vai rekreācijas vietu tuvums, saistīto ekonomisko vērtību noteikšanai.

Metode novērtē kultūras mantojuma radītos papildu ieguvumus vai izmaksas, kas tieši ietekmē tirgus cenas. Līdz ar to tiek izmantots pastāvošais tirgus, piemēram, nekustamā īpašuma vai darba spēka tirgus, lai noteiktu kultūras mantojuma vērtību.

Pamatā ir pieņēmums, ka nekustamā īpašuma cena vai algas atspoguļo ieguvumu kopumu, daži no tiem ir saistīti ar vides labumu (konstruētā tirgus cenas). Visbiežāk šo metodi pielieto tādu vides labumu novērtēšanai, kuri ietekmē nekustamo īpašumu cenu: jo vairāk mainās esošās vides raksturīpašības, jo būtiskāk mainīsies (īpašuma) vērtība.

Metodes izmantošanas ieguvumi:

- Vērtību noteikšana balstās uz faktiskām izvēlēm, kas nozīmē, ka šī ir salīdzinoši vienkārša un grūti apstrīdama metode;
- Ja nepieciešamā informācija ir pieejama, tad šīs metodes pielietošana ir arī salīdzinoši lēta.

Metodes izmantošanas ierobežojumi:

- Ir ierobežots ieguvumu veidu daudzums, kurus var novērtēt ar šīs metodes palīdzību;
- Šīs metodes pielietošana un tās rezultātu interpretācija ir salīdzinoši sarežģīta, jo tā prasa ievērojamu pieredzi un zināšanas statistikā, jo, ņemot vērā jebkura veida tirgus izkropļošanu, no analīzes ir jāizslēdz ārējās ietekmes uz dzīvojamo māju tirgu.

Ņemot vērā, ka katram no projekta veidiem ir cita uzbūve, kā arī plānošanas perioda sākumā netika noteikta izmantojamā sociāli-ekonomiskās ietekmes novērtēšanas metode, līdz ar to netika uzkrāti ietekmes aprēķināšanai nepieciešamie dati, **sociāli-ekonomiskās ietekmes izvērtēšanai tika izvēlētas trīs dažādas ieguvumu novērtēšanas metodes.**

Nākamajos plānošanas periodos, lai pēc vienotas metodes varētu novērtēt visus kultūras nozarē veiktos ieguldījumus, pirms plānošanas perioda nepieciešams noteikt izvēlēto sociāli-ekonomiskās ietekmes novērtēšanas metodi un atbildīgos par datu vākšanu un apkopošanu.

Sociāli-ekonomiskie ieguvumi

Lai aprēķinātu sociāli-ekonomisko investīciju rādītājus, tiek pieņemti šādi monetizējamie sociāli-ekonomiskie ieguvumi no kultūrvides objektu attīstības:

- ↳ Tūrisma attīstība;
- ↳ Investīciju ieguldījumu ietekme uz sociāli-ekonomisko vidi;
- ↳ Nodarbinātības pieauguma ietekme;
- ↳ Daudzfunkcionālajiem centriem (DFC) tiek piemērota arī paša centra saimnieciskās darbības ietekme uz citu uzņēmumu darbību - Netiešā ietekme uz citu nozaru uzņēmumiem;
- ↳ Nekustāmā īpašuma cenu ietekme.

Tūrisma attīstība. Tūrisma ekonomiskās ietekmes novērtējums ir balstīts uz tūristu izdevumiem. Svarīgi apsvērt to, ka pastāv dažādi ekonomikas aspekti, kurus ietekmē tūristu izdevumi. Tūristu izdevumu ekonomiskās ietekmes aprēķināšana tiek veikta, izmantojot reizinātāju²⁵. Tā kā vietējie uzņēmumi ir atkarīgi no citiem piegādātājiem, jebkuras izmaiņas tūrisma izdevumos tūrista iecienītos saimnieciskajos reģionos (pilsēta, novads, reģions) novedīs pie pārmaiņām ekonomikas, ienākumu, nodarbinātības līmenī.

Papildus tiek aprēķināta arī iespējamā radītās tūrisma kopējās izlaides netiešā ietekme uz nodarbinātību, kas tiek aprēķināta šādi - uz katru 1 milj. eiro aprēķinātās no netiešās ietekmes kopējās izlaides ir radītas 40 nodarbināto darba vietas (tas ir teorētisks rādītājs, kas nenozīmē, ka reāli tiek radītas atbilstoša skaita darba vietas).

Aprēķina pamatā ir ņemti ievades-izvades analīzes dati (izmantoti Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes aktuālie dati par 2015. gadu) par "*Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi*" nozari un Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes dati par 2015. gadu nodarbinātību konkrētajā nozarē. Tādējādi, iegūts nodarbināto skaits uz katru 1 miljonu eiro kopējā nozares izlaidē. Veicot ievades-izvades analīzes aprēķinus iegūts, ka ar starpnozaru patēriņa palīdzību ietekme uz nodarbinātību no katra 1 miliona eiro izlaides "*Izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi*" nozarē veido jaunus 40 nodarbinātos.

Investīciju ieguldījumu ietekme. Investīcijas būvniecībā skar ne tikai projekta dalībniekus, bet arī pārējos tautsaimniecības subjektus. Lai izvērtētu sociāli-ekonomisko efektu, naudas plūsmu korekcija ir veikta makroekonomiskā līmenī, izmantojot reizinātāju datus par būvniecības ietekmi uz tautsaimniecību.

Multiplikatīvais efekts rodas no atkārtota, nepārtraukta līdzekļu apgrozījuma (viena saimnieciskā subjekta izdevumi pārvēršas cita saimnieciskā subjekta ieņēmumos). Šāda pieeja ļauj novērtēt projekta ietvaros plānoto investīciju ietekmi uz topošo pievienoto vērtību ne tikai būvniecības uzņēmumiem (primārais cikls), bet arī ņemt vērā saistīto nozaru un citu tautsaimniecības sektoru darbības aktivizāciju.

Nodarbinātības pieauguma ietekme

Ietekme uz pašvaldības budžetu. Balstoties uz iegūto informāciju no projektu īstenotājiem, tiek pieņemts, ka projekta ietekmē jaunradītās darba vietas un tajās nodarbinātās personas ir projekta īstenošanas vietas pašvaldības iedzīvotāji vai rezidenti²⁶. Tādējādi tiek palielināta ne tikai pašvaldības nodarbinātība, bet arī palielinās pašvaldības finanšu kapacitāte. Tiek aprēķināts, par cik palielinās pašvaldības budžeta ienākumi pēc projekta pabeigšanas.

Ietekme uz valsts kopbudžetu. Jaunradītās darba vietas radīs iespēju cilvēkiem ne tikai pelnīt, bet arī sniegs zināmas sociālās garantijas valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veidā (VSAOI).

²⁵ Reizinātājs jeb multiplikators. Multiplikatīvā ietekme aprakstīta zemāk sadaļā "Ievades-izvades analīze"

²⁶ Aprēķinos izmantots pieņēmums - pieeja, balstoties uz pamatprincipu – kultūrvides objekts sniedz sociāli ekonomisko efektu konkrētajam reģionam vai pašvaldībai

Atbilstoši likumdošanai aprēķinot atalgojumu, tiek aprēķināta arī iemaksājamās VSAOI, kas tiek iemaksātas valsts budžetā.

Netiešā ietekme uz citu nozaru uzņēmumiem. Šī ietekme attiecināma tikai uz 3.4.3.1. aktivitātes „Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide” projektiem.

Netiešā ietekme uz citu nozaru uzņēmumiem, nozīmē, ka no 1 EUR līdzekļu, kas katru gadu tiek ieguldīti kultūras nozarē, 0,583 EUR tiek novirzīts citu nozaru uzņēmumiem. Šis pieņēmums balstās uz 2006.-2007. gadā veikto pētījumu *Kultūras sektora ekonomiskā nozīme un ietekme Latvijā*²⁷, kas tika speciāli veikts tieši kultūras nozares ieguldījuma noteikšanai tautsaimniecībā.

Nekustāmā īpašuma cenu ietekme. Šo ietekmi var attiecināt uz 3.4.3.3. aktivitātes „Atbalsts kultūras pieminekļu privātipašniekiem kultūras pieminekļu saglabāšanā un to sociālekonomiskā potenciāla efektīvā izmantošanā” projektu - Koka arhitektūras centra „Kalnciema kvartāls” attīstība. Šo ietekmi var aprēķināt projektiem, kuri ir attiecināmi uz nelielu apkārtni pilsētvidi, kurā ietilpst dzīvojamās un komercplatības. Ietekmes uz sociāli-ekonomisko labumu var novērtēt, ņemot vērā, ka pilsētvides uzlabojumu dēļ uzlabosies ēku nekustamā īpašuma cenas apkārtnē. Tā ir hedoniskā cena, kura ir neatkarīga no tā, vai īpašumi tiks tirgoti vai nē²⁸.

Sociāli-ekonomiskie izdevumi

Tiešās investīcijas ekonomiskajās cenās. Tiek pieņemts, ka izdevumu aprēķinos ietvertās investīcijas ir reducētas atbilstoši fiskālajiem rādītājiem – PVN, ienākuma un sociālajiem nodokļiem. Ekonomiskajā aprēķinā ir piemērotas divas fiskālās korekcijas. Aprēķinos netiek ņemta vērā investīciju importētā materiāla vai darba spēka ietekme.

Ekspluatācijas izdevumu izmaiņas ietekme. Paredzams, ka pēc projekta ieviešanas palielinās arī ekspluatācijas izmaksas, piemēram, pēc muzeja rekonstrukcijas palielinās izmantojamo telpu platība, kas rada papildus uzturēšanas izmaksas materiālajā bāzē, elektroenerģijas patēriņa palielinājums, darba spēka noslodzes pieaugums. Atbilstoši kā investīcijas jaunradītās ekspluatācijas izmaksas, kas rodas projekta ietekmē, arī tiek koriģētas ar fiskālām korekcijām²⁹.

- ◀ Personāla izmaksas un ar to saistītie nodokļu maksājumi: valsts sociālās apdrošināšanas obligātie maksājumi un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi. Tā kā, valsts sociālās apdrošināšanas obligātie maksājumi un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi ir transferti, un tiek maksāti valsts vai pašvaldību budžetā un pēc tam pārdalīti publiskā sektora izdevumu finansēšanai, nodokļi netiek iekļauti izmaksu aprēķinos. Pieņemts, ka saimnieciskās darbības izdevumos iekļautajam darba algas fondam piemērojama samazinājuma faktors ir 0,49³⁰;

Uzturēšanas izdevumi sastāv no pārējām ekspluatācijas izdevumu komponentēm, t.i., elektroenerģijas patēriņš, remontdarbu un uzturēšanas izdevumiem, tehniskajām izmaksām, u.c. Aprēķinos izdevumu palielinājumiem netiek piemērota fiskālā korekcija. **Iespējamais sabiedrības ikgadējais līdzdalības maksājums.** Ar šo sociāli-ekonomisko izdevumu posteni tiek saprasti izdevumi, ko sabiedrība maksā no saviem nodokļiem par projektā atjaunotā vai izbūvētā objekta uzturēšanu. Ieviestais projekts ir kultūrvēsturisks objekts (muzejs, pils, vai sakrāla celtne) vai arī daudzfunkcionāls centrs, kā rāda pieejamie finanšu dati, pilnībā segt ar ienākumiem no maksas

²⁷ *Kultūras sektora ekonomiskā nozīme un ietekme Latvijā, Rīga, 2007*

²⁸ *Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014-2020*

²⁹ *Atbilstoši Guide to Cost-Benefit Analysis of Investment Projects Economic appraisal tool for Cohesion Policy 2014-2020 2.8.2 nodaļa Fiskālā korekcija.*

³⁰ *Aprēķināts, balstoties uz kalkulāciju – no darba algas aprēķina valsts sociālās obligātās apdrošināšanas iemaksas (34,09%), no iegūtā rezultāta atņem iedzīvotāju ienākumu nodokli (23%). Dati piemēram par 2015. gadu.*

pakalpojumiem ikgadējās uzturēšanas izmaksas nevar. Tamdēļ projekta objekts daļēji tiek uzturēts ar pašvaldības vai valsts līdzekļiem, kuri tiek ņemti no sabiedrības nodokļu ieņēmumiem.

Tiek pieņemts, ka projekta objekts pēc projekta īstenošanas saņem finansējumu no vietējās pašvaldības vai valsts dotāciju. Balstoties uz likumu „Par pašvaldībām” (19.05.1994) 15. pantu, pašvaldībām ir autonomā funkcija rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.), veiktās ikgadējās pašvaldības dotācijas tiek uzskatītas kā sabiedrības labā izmantojamo līdzekļu samazinājums kādu citu nepieciešamo, aktuālo lietu realizācijai. Piemēram, pašvaldība ik gadu dotē konkrēto kultūrvides objektu, bet, iespējams, ka pašvaldības iedzīvotāju nepieciešamības/aktualitātes ir citādākas. Aprēķinos pieņemts, ka dotāciju lielums veido aktuālo gada apjomu.

Faktuālais kopsavilkums par izvērtējuma aktivitātēm 3.4.3. pasākuma sociāli-ekonomiskajai analīzei

No 25 attīstītajiem objektiem tikai 9 pirms projekta īstenošanas tika veikta izmaksu-ieguvumu analīze, t.sk., sociāli-ekonomiskie aprēķini. Tā kā projektiem veiktās analīzes būtiski atšķīrās, Ziņojuma ietvaros aktivitāšu līmenī analīzes tika veiktas pēc līdzīgas metodikas, lai iegūtie rezultāti projektu līmenī būtu summējami aktivitāšu līmenī.

Sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai objekti tika sadalīti atbilstoši aktivitātēm un darbības funkcijai:

- Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide – 3 objekti;
- Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana – 5 objekti;
- Privātīpašnieku kultūras pieminekļu saglabāšana (sagrālais kultūras mantojums - baznīcas) – 12 objekti (atbilstoši pieejamajai informācijai tika izstrādātas trīs sociāli-ekonomiskās analīzes pilotobjektiem);
- Privātīpašnieku kultūras pieminekļu saglabāšana (kultūras mantojums – privātīpašnieku īpašumi) – 5 objekti (atbilstoši pieejamajai informācijai tika izstrādātas divas sociāli-ekonomiskās analīzes pilotobjektiem).

Katra no šīm grupām atšķiras ar objekta izmantošanas veidu, tas, savukārt, nosaka sociāli-ekonomiskajai ieguvumu analīzei pieejamo datu apjomu, analīzes pieeju un rezultātus. Sociāli-ekonomiskās analīzes kopsavilkums aktivitātes līmenī parādīts 5.2. nodaļā. Sociāli-ekonomiskās analīze projektu līmenī iekļauta Ziņojuma 7. un 8. pielikumā. Pilna veiktās sociāli-ekonomiskās analīzes metodika iekļauta Ziņojuma 6. pielikumā.

2. 3.4.3. pasākuma ieviešanas efektivitātes un ilgtspējas novērtējums

2.1. Kopsavilkums par izvērtējuma aktivitātēm

Izvērtējums ietver 2007.–2013. gada ES fondu plānošanas perioda DP “Infrastruktūra un pakalpojumi” 3.4.3. pasākuma “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” aktivitātes.

Kopumā 3.4.3. pasākums veidoja 90,53³¹ milj. eiro lielu ieguldījumu kultūrvides attīstībā, atbalstot 27 projektus (ieguldījumi 25 kultūrvides objektos) laika posmā no 2007. līdz 2013. gadam (pilns izvērtējamo projektu saraksts pievienots 5. pielikumā). Izvērtējuma perioda kultūrvides attīstības aktivitātes bija vērstas uz daudzfunkcionālu centru izveidi, sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošanu un kultūras pieminekļu saglabāšanu un to sociālekonomiskā potenciāla efektīvu izmantošanu. 3.4.3. pasākumā īstenoto projektu realizācijai tika piesaistīts līdzfinansējums arī no citiem finanšu avotiem (citām ES fondu aktivitātēm, citiem ārvalstu finanšu līdzekļiem piemēram, Norvēģu un EEZ finanšu instruments, valsts, pašvaldības, privātu mecenātu u.c. līdzekļiem). Tā kā ietekmi raksturojošos rādītājus (piemēram, apmeklējumu skaits, no jauna nodarbināto skaits u.c.) nav iespējams dalīt starp finansējuma avotiem, turpmāk izvērtējumā rezultāti ir skatīti par projektu/objektu kopumā.

Tālāk tekstā ir atspoguļoti visi izvērtējumā ietvertie kultūrvides ieguldījumu veidi, aktivitātes, projektu īstenotāji un finansējums. Apkopoti izvērtējamo aktivitāšu izvirzītie mērķi un sasniegtie rezultāti, kā arī aprakstīti faktori, kas ir ietekmējuši mērķu sasniegšanu.

3.4.3. pasākuma "Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme" aktivitātes

Darbības programmā “Infrastruktūra un pakalpojumi” (LR Finanšu ministrija, 2007. gads) 3.4.prioritāte „Kvalitatīvas vides dzīvei un ekonomiskai aktivitātei nodrošināšana” tika vērsta uz nepieciešamo priekšnosacījumu veidošanu ekonomiskai aktivitātei, kā arī dzīves kvalitātes rādītāju uzlabošanai dažādās valsts teritorijas daļās, investējot vides infrastruktūrā un pakalpojumos, dabas un kultūras mantojuma saglabāšanā, tūrisma produktu attīstībā, mājokļa energoefektivitātē. Investīcijas kultūrvidē tika pamatotas ar šādām iespējām:

- ◀ Pieaugošs ārvalstu tūristu skaits un iekšējais pieprasījums pēc vietējiem tūrisma pakalpojumiem;
- ◀ Baltijas valstu sadarbība kopēju tūrisma produktu izstrādē;
- ◀ Kultūras mantojuma izmantošana tūrisma sekmēšanai reģionos;
- ◀ Kultūrvides sakārtošana kā ekonomiskās reģenerācijas veicinātājs mazās un vidējās pilsētās;
- ◀ Radošā sektora piensums tautsaimniecības attīstībai.

Kultūra ir resurss reģionu sociāli-ekonomiskajai attīstībai, izaugsmes, nodarbinātības, konkurētspējas, kā arī dzīves kvalitātes paaugstināšanai³². Kultūrvidēi un kultūras vērtību pieejamībai³³ ir svarīga loma kvalificēta darbaspēka piesaistē, inovatīvas uzņēmējdarbības un investīciju veicināšanā, vides kvalitātes, tostarp augstas kvalitātes pilsētvides nodrošināšanā atbilstoši Lisabonas stratēģijas

³¹ https://www.esfondi.lv/aktivitates?form_name=projects-search-form&fonds=ERAF&istenosanas_vieta=®ion=Visa+Latvija&finansejums=viss&atb_iest=KM&sad_iest=visas&tit_le=&IesniedzejaNosaukums= [02.02.2019.]

³² https://www.esfondi.lv/upload/04-kohezijas_politikas_nakotne/op/3_dp_2007-11.doc [02.02.2019.]

³³ Pieejamība – iespēja jebkuram (tostarp fiziskās pieejamības cilvēkiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem), piemēram, apmeklēt kultūras pasākumus, kultūras objektus u.c. neatkarīgi no to atrašanās vietas un formas.

mērķiem³⁴. Kultūras loma uzsvēta Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 151. pantā un Kopienas kohēzijas stratēģiskajās pamatnostādņēs (2006/702/EK).

Nemot vērā, ka atbilstoši DP iekļautajā SVID norādītajam kultūrvides sociāli-ekonomiskais potenciāls tiek izmantots nepietiekoši, 3.4.3. pasākums ir vērsts uz tā palielināšanu un efektīvāku izmantošanu, lai veicinātu pakalpojumu uzlabošanu un to piedāvājuma izlīdzināšanu starp Rīgu un Latvijas reģioniem, kā arī palielinātu reģionu pievilcību dzīvei, darbam un ekonomiskajām aktivitātēm³⁵.

Daudzfunkcionālu centru izveide

Aktivitātes ietvaros tika izveidoti trīs daudzfunkcionālie centri divās republikas nozīmes pilsētās – Liepājā (Kurzemes reģions), Rēzeknē (Latgales reģions) un reģionālās nozīmes attīstības centrā Cēsīs (Vidzemes reģions) (2.1. tabula).

Tabula Nr. 2.1. Investīcijas daudzfunkcionālu centru izveidē

	2007.-2013. gads (izpilde)
Pasākums	3.4.3.1. Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide Kultūrvides sakārtošana un reģionu pievilcības palielināšana dzīves un darba apstākļiem, kas veicinātu augsti kvalificēta darbaspēka piesaisti un saglabāšanu, attīstītu teritoriju ekonomisko rosību, kā arī nodrošinātu daudzfunkcionālu infrastruktūru pakalpojumu sniegšanai kultūras, izglītības, brīvā laika pavadīšanas, sabiedrisko pasākumu, uzņēmējdarbības, biznesa un citās jomās.
Summa	leguldītais finansējums 53,42 milj. EUR ³⁶ , no tiem ERAF 20,48 milj. EUR
Objektu skaits	3 daudzfunkcionālie centri (3 projekti)
Projektu īstenotāji	Cēsu novada pašvaldība, Liepājas pašvaldības administrācija, Rēzeknes pilsētas dome

Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana

Aktivitātes ietvaros tika īstenota kultūras mantojuma objektu - ēku rekonstrukcija un renovācija muzeju un mākslas centru vajadzībām, kā arī izveidotas ekspozīcijas, lai sekmētu muzeju un mākslas centru atpazīstamību un ekonomisko izaugsmi Latvijas un starptautiskā mērogā. Investīcijas veiktas piecās Latvijas pilsētās – Ventpilī (Livonijas ordeņa pilī), Kuldīgā (Bangerta villā), Bauskā (Bauskas pilī), Daugavpilī (Rotko Mākslas centrā) un Rīgā (Latvijas Nacionālā mākslas muzeja ēkā) (2.2. tabula).

Tabula Nr. 2.2. Investīcijas sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošanā

	2007.-2013. gads (izpilde)
Pasākums	3.4.3.2. Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana Atjaunot kultūras mantojuma objektus, lai palielinātu to ekonomisku un inovatīvu izmantošanu, kas var kalpot kā nozīmīgs faktors teritoriju ekonomiskajai reģenerācijai, to pievilcības palielināšanai, dzīvei, darbam un uzņēmējdarbībai labvēlīgu apstākļu nodrošināšanai.
Summa	leguldītais finansējums 22,03 milj. EUR ³⁷ , no tiem ERAF 18,55 milj. EUR

³⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52006PC0386> [02.02.2019.]

³⁵ https://www.esfondi.lv/upload/04-kohezijas_politikas_nakotne/FMProgr_260913_3DPgroz.pdf [15.01.2019.]

³⁶ https://www.esfondi.lv/aktivitates?form_name=projects-search-form&fonds=ERAF&istenosanas_vieta=®ion=Visa+Latvija&finansejums=viss&atb_iest=KM&sad_iest=visas&tit le=&lesniedzejaNosaukums= [02.02.2019.]

³⁷ https://www.esfondi.lv/aktivitates?form_name=projects-search-

Objektu skaits	4 muzeji un 1 mākslas centrs (6 projekti)
	2007.-2013. gads (izpilde)
Projektu īstenotāji	Bauskas novada administrācija, Daugavpils pilsētas dome, Kuldīgas novada pašvaldība, Rīgas pilsētas pašvaldība, Ventspils pilsētas pašvaldības iestāde "Ventspils muzejs"

Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana

Aktivitātes ietvaros tika īstenoti kultūras pieminekļu – ēku restaurācijas, renovācijas, atjaunošanas un saglabāšanas darbi Latvijas pilsētās (piemēram, Rīgas Doms, Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāle, Kalnciema kvartāls, u.c.) un novados (piemēram, Āraišu baznīca, Bīriņu muiža u.c.) (2.3. tabula). Pilns izvērtējamo projektu saraksts pievienots 5. pielikumā.

Tabula Nr. 2.3. Investīcijas kultūras pieminekļu saglabāšanā

	2007.-2013. gads (izpilde)
Pasākums	3.4.3.3. Atbalsts kultūras pieminekļu privātpašniekiem kultūras pieminekļu saglabāšanā un to sociālekonomiskā potenciāla efektīvā izmantošanā Nodrošināt tādu kultūras pieminekļu saglabāšanu, pieejamību sabiedrībai un sociālekonomisku izmantošanu, kas atrodas privātpašumā un nodrošina nozīmīgas publiskas funkcijas.
Summa	leguldītais finansējums 15,07 milj. EUR ³⁸ , no tiem ERAF 9,83 milj. EUR
Objektu skaits	12 baznīcas un 5 ēkas (18 projekti)
Projektu īstenotāji	Privātpašnieki - juridiskas personas, t.sk. draudzes

Informācija par rādītāju sasniegšanu

Eiropas Savienības fondu plānošana 2007.–2013. gada periodā tika īstenota 3 līmeņos – Eiropas Savienības līmeņa stratēģija jeb Kopienas kohēzijas stratēģiskās pamatnostādnes, dalībvalstu stratēģija jeb Valsts stratēģiskais ietvardokuments un dalībvalstu DP³⁹. Papildus tam Latvija ir lēmusi izveidot nacionāla līmeņa plānošanas dokumentu – DP papildinājumu, kas hierarhiski ir pakārtots DP un kas apraksta tehniska līmeņa DP ieviešanas informāciju. Rādītāju faktiskās vērtības atbilst Noslēguma ziņojumā Eiropas Komisijai par DP "Infrastruktūra un pakalpojumi" īstenošanu 2007.-2013. gada plānošanas periodā iekļautajām vērtībām⁴⁰.

Ietekmes un rezultātu rādītāji pasākuma līmenī

Attiecībā uz izvērtējamo pasākumu Darbības programmā ietekmes un rezultātu rādītāji ir noteikti pasākuma līmenī. **3.4.3. pasākumam „Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme”** tika noteikti divi ietekmes rādītāji un viens rezultāta rādītājs:

form&fonds=ERAF&istenosanas_vieta=®ion=Visa+Latvija&finansejums=viss&atb_iest=KM&sad_iest=visas&tit le=&lesniedzejaNosaukums= [02.02.2019.]

³⁸*https://www.esfondi.lv/aktivitates?form_name=projects-search-*

form&fonds=ERAF&istenosanas_vieta=®ion=Visa+Latvija&finansejums=viss&atb_iest=KM&sad_iest=visas&tit le=&lesniedzejaNosaukums= [02.02.2019.]

³⁹ *http://www.esfondi.lv/2007-2013-saistosie-dokumenti [15.01.2019.]*

⁴⁰ *https://www.esfondi.lv/es-fondu-slegsana [15.01.2019.]*

1. **Ietekmes rādītājs: Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai (no visiem izdevumiem), %** – sākotnējā vērtība 6,2%, plānotā vērtība 2013. gadā – 6,2%. Faktiski 2015. gadā – 7,9%, 2016. gadā – 7,9%. Palielinoties kopējam izdevumu apjomam, nedaudz palielinājies arī patēriņa izdevumu apjoms atpūtai un kultūrai vidēji mēnesī, sasniedzot 26,06 EUR 2015. gadā, 27,43 EUR - 2016. gadā⁴¹. 3.4.3 aktivitātes ieviešana ir bijusi papildinoša ietekme mājsaimniecībām palielināt izdevumus par kultūras pasākumu apmeklēšanu. To var skaidrot ne tikai ar ienākuma līmeņa pieaugumu iedzīvotājiem, bet arī pieejamās informatīvā klāsta pieaugumu par kultūras pasākumiem un kvalitātes uzlabošanas piedāvājumiem pasākumiem.
2. **Ietekmes rādītājs: Līdzdalība kultūras aktivitātēs** – sākotnējā vērtība 14,5 milj. apmeklējumi, plānotā vērtība 2013. gadā – 15 milj. apmeklējumi. Faktiski līdz 2015. gadam – 20,17 milj. apmeklējumi. Rezultāta vērtību tieši ietekmē rādītājs - Nr. IET019 "Mājsaimniecības izdevumi atpūtai un kultūrai", norādot uz to, ka šajā kategorijā iedzīvotāju izdevumiem ir tendence nedaudz pieaugt, kas ir netieši ietekmējis rādītāja vērtības pakāpenisku pieaugumu kopš 2010. gada pret sākotnēji noteikto rādītāja gala vērtību. Tāpat līdz ar vairāku nozīmīgu projektu pabeigšanu 2015. gadā - "Liepājas Dzintars" 3.4.3.1. aktivitātē, Latvijas Nacionālā mākslas muzeja rekonstrukciju 3.4.3.2. aktivitātē u.c. Īstenotiem sociālekonomiski nozīmīgiem kultūras mantojuma objektu atjaunošanas projektiem ir palielinājies gan kopējais apmeklējumu skaits tajos, gan citās kultūras iestādēs un pasākumos kopumā Rīgā un Latvijas reģionos⁴².
3. **Rezultāta rādītājs: Kultūras pieminekļu īpatsvars, kuru tehniskais stāvoklis var tikt vērtēts kā labs vai apmierinošs, %** - sākotnējā vērtība 63%, plānotā vērtība 2013. gadā – 70%. Faktiski 2015. gadā – 94%, 2016. gadā – 91,7%. Rādītāja vērtības pārsniegšana skaidrojama ar papildus īstenotajiem projektiem 3.4.3.3. aktivitātē, pateicoties virssaistībām⁴³, kā arī būtiski palielināto valsts budžeta finansējums Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas (no 2018. gada Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde) administrētajai kultūras pieminekļu izpētes, glābšanas un restaurācijas programmai, kuras ietvaros (2014. gadā) piešķirts finansējums 117 valsts nozīmes saimnieciski neizmantojamu kultūras pieminekļu glābšanai un avārijas situācijas novēršanai. 3.4.3 aktivitātes ieviešana kultūras pieminekļu tehnisko stāvokļa uzlabošanā ir tieša ietekme. Novērtējuma pamatā ir faktiskā izpilde darbiem kultūras pieminekļu glābšanai.

3.4.3.1. un 3.4.3.2. aktivitātē īstenoto projektu ietekme uz ietekmes rādītājiem vērtējama, kā papildinoša. "Mājsaimniecību izdevumi kultūrai un atpūtai" rādītāja vērtības palielinājums rāda, ka iedzīvotāji var atļauties vairāk naudas atvēlēt ne pirmās nepieciešamības precēm, bet arī kultūras pasākumu un objektu apmeklēšanai. Tādejādi realizētie projekti aktivitātēs palielinājuši kultūras pasākumu skaitu un klāstu, kurus iedzīvotāji var apmeklēt, palielinājuši pasākumu kvalitāti.

Pārsniegta plānotā rezultāta rādītāja vērtība, ko tieši ietekmējusi projektu realizācija 3.4.3.3. aktivitātes ietvaros. Rādītāju sasniegšanu lielā mērā ir ietekmējuši arī citi finanšu avoti (piemēram, citas ES fondu programmas, finanšu instrumenti), kas paralēli izvērtējamajām aktivitātēm ir snieguši būtisku ieguldījumu kultūrvides attīstībā.

Izvērtējamajā pasākuma aktivitāšu līmenī būtiski atšķiras plānoto un realizēto projektu skaits, ko ietekmēja naudas līdzekļu pieejamība ekonomiskās krīzes (2008. – 2010.) apstākļos un papildus

⁴¹ CSP, MBG130. Patēriņa izdevumu sastāvs un struktūra pēc galvenā pelnītāja kvalifikācijas vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (EUR; %)

⁴² Pēc projektu iesniedzēju sniegtās informācijas un https://esfondi.lv/upload/2007-2013_nosleguma_zinojums/3_op_fir_2007-2013_gala_31032017.pdf [15.01.2019.]

⁴³ <https://www.esfondi.lv/informativie-zinojumi-par-valsts-budzeta-virssaistibu-iespejam-es-fondu-aktivitates> [02.02.2019.]

virssaistību⁴⁴ pārdale perioda beigās (piemēram, 3.4.3.2. aktivitātē ietvaros plānoto 10 projektu vietā tika īstenoti 6 projekti, bet 3.4.3.3. aktivitātē plānoto 5 projektu vietā tika īstenoti 18 projekti).

3.4.3. pasākumā ieguldījumi ir veikti infrastruktūrā ar lielu sociālekonomisko potenciālu, kas attīsta tūrisma, nodarbinātību, uzņēmējdarbību un vietējo kultūrvidi. Veicot realizēto projektu ilgspējas novērtējumu, analizējot datus no projektu īstenotājiem, secināts, ka lielākā investīciju daļa tika ieguldīta kultūras iestādēs, kas nespēj pilnībā nodrošināt savu ilgtermiņa funkcionalitāti, tāpēc projektu īstenotājiem būtu jāizvērtē iespējamie risinājumu ienākumu palielināšanai (piemēram, infrastruktūru izmantojot kā kultūras pasākumu norises vietu).

Iznākuma un rezultātu rādītāji aktivitāšu līmenī

Tālāk nodaļā ir atspoguļoti visi izvērtējumā ietvertie kultūras nozares infrastruktūras veidi, aktivitāšu ietvaros plānotie un attiecībā uz izvērtējamo periodu arī faktiskie rezultāti.

Daudzfunkcionālu centru izveide

Aktivitātes mērķis bija kultūrvides sakārtošana un reģionu pievilcības palielināšana dzīves un darba apstākļiem, kas veicinātu augsti kvalificēta darbaspēka piesaisti un saglabāšanu, attīstītu teritoriju ekonomisko rosību, kā arī nodrošinātu daudzfunkcionālu infrastruktūru pakalpojumu sniegšanai kultūras, izglītības, brīvā laika pavadīšanas, sabiedrisko pasākumu, uzņēmējdarbības, biznesa un citās jomās. Sasniegtie rādītāji apkopoti 2.4. tabulā.

Tabula Nr. 2.4. Sasniegtie rādītāji – Daudzfunkcionālu centru izveide

Aktivitāte	Iznākuma rādītāji	Rezultāta rādītāji
3.4.3.1.aktivitāte Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide	Izveidoto daudzfunkcionālo kultūras centru skaits Plānots – 4 Fakts – 3 Rādītājs nav sasniegts, jo ierobežotas projektu iesniegumu atlases ietvaros, nosūtot uzaicinājumu iesniegt projektu iesniegumus četrām reģionālajām pašvaldībām – Rēzeknei, Cēsīm, Ventspilij un Liepājai, projektu iesniegumus iesniedza trīs pašvaldības, ņemot vērā pieejamo ierobežoto ERAF līdzfinansējumu aktivitātē. Rezultātā aktivitātē tika noslēgtas 3 vienošanās par projektu īstenošanu un īstenoti 3 projekti.	Kultūras pakalpojumu pieprasījums Sākotnējais – 1,9 milj. apmeklējumu Plānots (2013. gadā) – 2,47 milj. apmeklējumu Fakts (2015. gadā) – 3,357 milj. apmeklējumu ⁴⁵ Rādītājs ir cieši saistīts ar ietekmes rādītājiem „Mājsaimniecību izdevumi atpūtai un kultūrai” un „Līdzdalība kultūras aktivitātēs”. Tāpat rādītāju tieši ietekmē 3.4.3.1. aktivitātē uzbūvēto daudzfunkcionālo centru apmeklētāju skaits un apmeklētāju skaita pieaugums muzejos, kas veido lielāko daļu no apmeklējumiem.

Rādītāja definīcija - apmeklējums skaits kultūras valsts un pašvaldību muzejos, un daudzfunkcionālajos centros. Aprēķināšanas metodika - norādīta kopsumma apmeklējumu skaitam daudzfunkcionālajos centros, valsts un pašvaldību muzejos. Rezultāta rādītāju vērtību ietekmē visi 3.4.3.1. un 3.4.3.2. aktivitātes īstenotie projekti.

Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana

⁴⁴ Virssaistības - papildu saistības veikt maksājumus no valsts budžeta to kopējo attiecināmo izdevumu segšanai, kuri pārsniedz programmas finansējuma un valsts budžeta līdzfinansējuma daļu.

⁴⁵ <https://www.esfondi.lv/es-fondu-slegsana> [02.02.2019]

Aktivitātes mērķis bija atjaunot kultūras mantojuma objektus, lai palielinātu to ekonomisku un inovatīvu izmantošanu, kas var kalpot kā nozīmīgs faktors teritoriju ekonomiskajai reģenerācijai, to pievilcības palielināšanai, dzīvei, darbam un uzņēmējdarbībai labvēlīgu apstākļu nodrošināšanai. Sasniegtie rādītāji apkopoti 2.5. tabulā.

Tabula Nr. 2.5. Sasniegtie rādītāji – Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana

Aktivitāte	Iznākuma rādītāji	Rezultāta rādītāji
3.4.3.2. aktivitāte Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana	Atjaunoto un saglabāto kultūras mantojuma objektu skaits Plānots – 10 Fakts – 6 Rādītājs nav sasniegts, jo saistībā ar ekonomisko situāciju valstī ar 2009. gada 7. aprīļa Ministru kabineta sēdes protokollēmumā Nr. 23 47.§ noteikto 3.4.3.2. aktivitātē tika samazināts pieejamais ERAF finansējums 50%. Ņemot vērā pieejamo ierobežoto finansējuma apmēru, 3.4.3.2. aktivitātes I atlases kārtas ietvaros tika apstiprināti 6 projektu iesniegumi plānoto 10 vietā. Pēc virssaistību piešķiršanas 3.4.3.2. aktivitātes II atlases kārtas ietvaros apstiprināts vēl 1 projekts, bet 2014. gada decembrī lauzta 1 vienošanās.	Nav definēts aktivitāšu līmenī

Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana

Nodrošināt tādu kultūras pieminekļu saglabāšanu, pieejamību sabiedrībai un sociālekonomisku izmantošanu, kas atrodas privātīpašumā un nodrošina nozīmīgas publiskas funkcijas. Sasniegtie rādītāji apkopoti 2.6. tabulā.

Tabula Nr. 2.6. Sasniegtie rādītāji – Kultūras pieminekļi

Aktivitāte	Iznākuma rādītāji	Rezultāta rādītāji
3.4.3.3. aktivitāte Atbalsts kultūras pieminekļu privātīpašniekiem kultūras pieminekļu saglabāšanā un to sociālekonomiskā potenciāla efektīvā izmantošanā	Privātīpašumā esošo atjaunoto un saglabāto kultūras mantojuma objektu skaits: Plānots – 5 Fakts – 18 Rādītājs ievērojami pārsniegts, jo tika piešķirtas virssaistības, kā arī tāpēc, ka plānošanas perioda beigās tika organizētas papildus atlases kārtas 3.4.3.3. aktivitātē nelielu projektu īstenošanai ar īsu ieviešanas termiņu, līdz ar to bija iespējams	Nav definēts aktivitāšu līmenī

Aktivitāte	Iznākuma rādītāji	Rezultāta rādītāji
	atbalstīt lielāku projektu iesniedzēju skaitu.	

3.4.3. pasākuma īstenošanas periodā **tika pārsniegtas plānoto ietekmes rādītāju un rezultāta rādītāja vērtības**. Pieauga gan kultūras pasākumu apmeklējums, gan, pieaugot iedzīvotāju labklājībai, palielinājās arī kultūras pasākumiem tērētais mājsaimniecību budžets. Rādītāju sasniegšanu lielā mērā ir ietekmējuši arī citi finanšu avoti, kas paralēli izvērtējamajām aktivitātēm ir snieguši būtisku ieguldījumu kultūrvides attīstībā (skat. Ziņojuma 8. nodaļu).

Izvērtējamajā pasākuma aktivitāšu līmenī būtiski atšķiras plānoto un realizēto projektu skaits, ko ietekmēja naudas līdzekļu pieejamība ekonomiskās krīzes laikā un papildus virssaistību pārdale perioda beigās (piemēram, aktivitātes 3.4.3.2. ietvaros plānoto 10 projektu vietā tika īstenoti 6 projekti, bet 3.4.3.3. aktivitātē plānoto 5 projektu vietā tika īstenoti 18 projekti).

2.2. Rezultātu sasniegšanas veicinošie un traucējošie faktori

Turpmāk Ziņojumā apkopoti interviju laikā minētie projektu ieviešanas veicinošie un traucējošie faktori, (piemēram, administratīvie, finansiālie, tehniskie u.c.) katrā no aktivitātēm, kurus norādījuši projektu īstenotāji. Ņemot vērā projektu specifiku, faktori sadalīti aktivitāšu griezumā. Sakrālā mantojuma atjaunošanas projektos atsevišķi faktori izdalīti pilsētās un novados, jo projektu īstenotāju pieredze ir bijusi atšķirīga.

Daudzfunkcionālu centru izveide

Veicinoši faktori:

- Spēja piesaistīt papildus finanšu resursus projekta īstenošanai;
- Papildus kultūras iestāžu izvietošana centrā, kas izbūvētajā infrastruktūrā nodrošina aktīvu darbību (mēģinājumi, nodarbības un tml.) katru dienu (mūzikas skola, simfoniskais orķestris, amatiermākslas kolektīvi);
- Sadarbība ar starptautiskiem akustikas un gaismu speciālistiem aprīkojuma koncepcijas izstrādē un uzstādīšanā;
- Spēcīga projektu vadība;
- 10 gadu garantijas nosacījums kā saimnieciski izdevīgā iepirkuma nosacījums.

Traucējoši faktori:

- Nepietiekams finansējums sākotnējās projekta vīzijas pilnam izpildījumam, līdz ar to tika īstenoti projekta optimizācijas pasākumi (samazināts būvniecības apjoms);
- Ēkas izbūves projekta sadalīšana vairākās daļās, lai piesaistītu līdzekļus citu programmu ietvaros.

Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana

Veicinoši faktori:

- Spēja piesaistīt papildus finanšu resursus projekta īstenošanai;
- Ilgtermiņa attīstības un darbības stratēģija, kas pilnveidota vairāku gadu un pat dekāžu garumā;
- Kvalificēti nozares speciālisti, t.sk. restaurācijas darbos;
- Iepirkumu sadalīšana specializētu restaurācijas darbu daļās, lai nodrošinātu darbu kvalitāti.

Traucējoši faktori:

- Transporta infrastruktūra trūkums starp reģionālajiem tūrisma objektiem;
- Nepietiekami līdzekļi ekspozīciju izveidei (piemēram, Bauskas pilī).

Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana

Šajā aktivitātē ietilpa ieguldījumi kultūras pieminekļu saglabāšanā privātīpašniekiem, t.sk. ieguldījumi baznīcās, kurus ieviesa baznīcu draudzes, tā kā interviju laikā projekta īstenotāji norādīja, ka ir būtiskas atšķirības projektu īstenošanas veicinošajos un traucējošajos faktoros atkarībā no projekta īstenotāja juridiskās formas (religiska organizācija vai komersants), šajā apakšnodaļā veicinošie un traucējošie faktori ir izdalīti atsevišķi projektu īstenotājiem komersantiem un projektu īstenotājiem reliģiskām organizācijām.

Komersanti - veicinoši faktori:

- Pieejama aktivitāte līdzfinansējuma piesaistei privātīpašniekiem;
- Izstrādātas uzņēmumu ilgtermiņa stratēģijas, kurās kultūras pieminekļa saglabāšana ir daļa no uzņēmuma attīstības stratēģijas;
- Tirgus pieprasījums pēc telpu īres atjaunos kultūras mantojuma objektos;
- Bija apzinātas akūtākās problēmas pārvaldībā esošajā infrastruktūrā;
- Esošais pašu finansējuma apjoms, kuru ietvaros tika piesaistīts arī projekta vadītājs ar pieredzi projektu ieviešanā;
- "Mazais" iepirkums – atvieglota iepirkuma procedūra salīdzinājumā ar valsts un pašvaldību iestādēm.

Komersanti - traucējošie faktori:

- Nepietiekams līdzfinansējuma apjoms, tādējādi tika realizēti projekti, kuros nepieciešams mazāks pašu ieguldījums;
- Papildus būvdarbu apjomi un slikta būvniecības kvalitāte;
- Ierobežots laika posms projekta realizācijai;
- Nav atbalsts no pašvaldībām, t.sk. pašvaldības nodarbojas ar uzņēmējdarbību. Piemēram, pašvaldības pārvaldībā ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, kurā izvietota viesnīca un pieejami ēdināšanas pakalpojumi, kurus nodrošina pašvaldības iestādes. Tādējādi objekts kļuvis par ienākumu avotu pašvaldībai un viņi ir ieinteresēt ieguldīt savus līdzekļus šī valsts nozīmes kultūras pieminekļī, ne novada teritorijā esošajā privātīpašniekam piederošajā kultūras pieminekļī.

Reliģiskas organizācijas - veicinoši faktori:

- Aktivitātes pieejamība – bija pieejama 3.4.3.3. aktivitāte, kurā pieejamie līdzekļi vienam objektam bija lielāki kā valsts programmas⁴⁶ ietvaros;
- Ieguldījumi ir ilgtspējīgi, atjaunotās infrastruktūras kalpošanas laiks tiek plānots 50-100 gadi;
- Lielā daļā pilsētu/ciemi baznīca veido centrālo arhitektonisko vertikālo dominanci, kas iedzīvotājiem saistās ar pilsētas/ciema centru;
- Laba sadarbība ar būvvaldi, Nacionālo kultūras mantojuma pārvaldi un CFLA;
- Pilsētās - lielāks tūristu skaits, kas nodrošina lielāku baznīcas apmeklējumu, tādējādi uzlabojot sociāli – ekonomisko atdevi;
- Pilsētās - lielāks draudzes locekļu skaits salīdzinājumā ar novada baznīcām, kas uzlabo gan draudzes finanšu stabilitāti, gan projekta ieviešanas kapacitāti;
- Novados - sadarbība ar pašvaldību kopējā tūrisma piedāvājumā.

⁴⁶ <http://mantojums.lv/lv/sakrala-mantojuma-saglabanas-programma/> [02.02.2019.]

Reliģiskas organizācijas - traucējošie faktori:

- Ļoti slikts sākotnējais kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis;
- Programmā pieejamie līdzekļi nebija pietiekami pilnīgai projektu realizācijai (lielākoties programmā daļēji veikti eksterjera renovāciju darbi);
- Projekta vadības izmaksas nebija attiecināmas;
- Proporcionāli investīciju apjomam liels administratīvais slogs;
- Nav iespējams piesaistīt īstermiņa aizņēmumus naudas plūsmas nodrošināšanai;
- Dažāda pašvaldību attieksme pret baznīcu atjaunošanas darbu līdzfinansēšanu;
- Būvniecības kvalitāte un ierobežots laika posms projektu realizēšanai;
- Nepietiekams restaurācijas speciālistu skaits, ja daudzi projekti Latvijā tiek īstenoti vienlaicīgi;
- Pilsētās - nav pieejami valsts līdzekļi kultūras pieminekļa atjaunošanai (Rīga);
- Pilsētās - nav tradīcija baznīcās īstenot publiskus kulturālus pasākumus (katoļu, pareizticīgo draudzes);
- Novados - zema reliģisko organizāciju finanšu un projektu vadības kapacitāte;
- Novados - nav vēlmes piesaistīt līdzfinansējumu;
- Novados - nepietiekama vietējo būvvalžu pieredze sakrālo kultūras pieminekļu atjaunošanas darbos.

Izvērtējamās aktivitātē projekta īstenotāji saskārās ar daudziem projekta īstenošanu veicinošiem un traucējošiem faktoriem, tomēr lielākajā daļā projektu projekta īstenošanā iesaistīto speciālistu prasmes, zināšanas un pieredze bija pietiekamas, lai veiksmīgi īstenotu projektu un sasniegtu tajā plānotos rezultātus. **Tomēr, plānojot finansējumu nākamo plānošanas periodu aktivitātes, nepieciešams ņemt vērā projekta īstenotāju minētos traucējošos faktorus katrā no aktivitātēm**, it īpaši attiecībā uz reliģisko organizāciju administratīvo un finanšu kapacitāti.

2.3. Ilgtspējas novērtējums

Aktivitāšu ilgtspēja novērtē aktivitātes ietekmi vidēji ilgā vai ilgā laika posmā pēc intervences finansējuma beigām. 2007.–2013. gada plānošanas periodā izbūvētajai un atjaunotajai infrastruktūrai lielākajā daļā projektu izbūvētās infrastruktūras kalpošanas laiks pārsniedz intervences izvērtējuma termiņu. Gandrīz visi aptaujātie projektu īstenotāji norādīja, ka, atjaunojot kultūras mantojuma ēkas un nodrošinot tajās labvēlīgāku klimatu, būtiski tiek atvieglota ēkas uzturēšana pēc intervences finansējuma beigām.

Jāņem vērā, ka lielākā daļa investīciju tika ieguldītas kultūras iestādēs, kas nespēj pilnībā nodrošināt savu ilgtermiņa funkcionalitāti – ikgadējās izmaksas nevar segt ar ienākumiem no maksas pakalpojumiem, tamdēļ iestādes uzturēšanai ir nepieciešams ikgadējs pašvaldības un/vai valsts finansējums. Kultūras pieejamības nodrošināšana, t.sk. kultūras iestāžu uzturēšana ir pašvaldības un valsts funkcija, līdz ar to par atbilstošo kultūras iestāžu finansēšanu pašvaldības un valsts iestādes lemj atbilstoši tām pieejamajam budžetam un prioritātēm.

Daudzfunkcionālu centru izveide

Daudzfunkcionālie centri Rēzeknē, Cēsīs un Liepājā tika izveidoti, jo reģionos līdz centru izbūvei nebija piemērotas atbilstošas kvalitātes telpas lielu un starptautisku kultūras pasākumu rīkošanai. Jauno centru izbūve ir nodrošinājusi kultūras pieejamības uzlabošanu (t.sk. plašāku kultūras apakšnozaru pārklājumu) reģionu iedzīvotājiem. Lai nodrošinātu centru darbības ilgtspēju, tajos tika

ievietotas pēc iespējas vairākas savstarpēji saistītas funkcijas, lai nodrošinātu efektīvāku centru uzturēšanu.

Izbūvētie kultūras centri ir kļuvuši par pilsētu vizītkartēm, ar tām lepojas gan pilsētu, gan reģiona iedzīvotāji, tie ir esošā laikmeta liecinieki nākamajām paaudzēm, tomēr jāatzīmē, ka, turpmāk, plānojot liela mēroga kultūras infrastruktūras objektu attīstību, līdztekus arhitektoniskajām kvalitātēm būtu jāņem vērā arī citi ilgtspējīgas attīstības aspekti, piemēram, resursu patēriņš fasāžu tīrīšanai, energoefektivitātes jautājumi (t.sk. apsaimniekošanas izmaksas) un tml.

Izbūvētie daudzfunkcionālie centri ir no jauna izveidotas iestādes, kuru darbības nodrošināšanai pašvaldības ir nodibinājušas pašvaldības sabiedrības ar ierobežotu atbildību. Ieņēmumi darbības nodrošināšanai tiek iegūti dažādā veidā, bet pamatā tās ir pašvaldības un valsts dotācijas gan centru uzturēšanai, gan satura veidošanai, lai izpildītu reģionālajiem daudzfunkcionālajiem centriem deleģētās funkcijas. 2.7. tabulā parādīti galveno finanšu rādītāju salīdzinājums daudzfunkcionālajiem centriem no 2014. līdz 2017. gadam.

Tabula Nr. 2.7. Daudzfunkcionālie centru rādītāju ilgtspējas novērtējums, 2014. – 2017. gads (Avots: gada pārskati)

SIA "Austrumlatvijas koncertzāle"				
Rādītāji	2014	2015	2016	2017
Pašu ieņēmumi, tūkst. EUR	283,3	535,3	487,6	590,1
Valsts finansējums, tūkst. EUR	259,0	157,1	181,6	201,0
pašvaldība (deleģēšanas līgums), tūkst. EUR	767,1	767,1	805,8	807,0
Pašu kapitāla atdeve (ROE)	0,25	0,22	0,25	0,21
Aktīvu atdeve (ROA)	0,47	0,35	0,43	0,40
EBITDA rentabilitāte	0,13	0,01	0,00	0,01
Pašu kapitāls/aktīvi	0,53	0,63	0,59	0,52
Likviditātes rādītājs	1,88	1,94	1,53	1,53
Saistību īpatsvars bilancē	0,47	0,37	0,41	0,48
SIA "Vidzemes koncertzāle"				
Rādītāji	2014 ⁴⁷	2015	2016	2017
Pašu ieņēmumi, tūkst. EUR		255,4	333,4	277,3
Valsts finansējums, tūkst. EUR		188,5	179,0	182,7
pašvaldība (deleģēšanas līgums), tūkst. EUR		308,5	304,1	298,4
Pašu kapitāla atdeve (ROE)		-23,1%	64,7%	-
Aktīvu atdeve (ROA)		-3,9%	22,3%	-21,5%
EBITDA rentabilitāte		-0,48%	0,05%	-0,03%
Pašu kapitāls/aktīvi		0,16	0,35	0,19
Likviditātes rādītājs		1,17	1,40	0,97
Saistību īpatsvars bilancē		4,48	1,90	4,21
SIA "Lielais Dzintars"				
Rādītāji	2014 ⁴⁸	2015	2016	2017

⁴⁷ Objekts atklāts 11.2014.

⁴⁸ Objekts atklāts 2015. gadā

Pašu ieņēmumi, tūkst. EUR		118,4	149,9	166,7
Valsts finansējums, tūkst. EUR		141,7	168,1	163,9
pašvaldība (deleģēšanas līgums), tūkst. EUR		182,8	203,8	177,1
pašvaldība (pilnvarojuma līgums), tūkst. EUR		0,0	441,9	1 145,2
Pašu kapitāla atdeve (ROE)		-	15,7%	16,2%
Aktīvu atdeve (ROA)		-	4,7%	-8,4%
EBITDA rentabilitāte		-	56,0%	-1,3%
		189,0%		
Pašu kapitāls/aktīvi		-0,22	0,22	0,52
Likviditātes rādītājs		0,75	1,04	1,26
Saistību īpatsvars bilancē		114,8%	77,9%	47,8%

Kā redzams no 2.7. tabulā, DFC darbības finanšu rādītāji (t.sk. rentabilitāte un likviditāte) sniedz pozitīvu atdevi uz nākotnes ilgtermiņa veikumu – pašu ieņēmumu tendence pieaug, t.i., DFC veic attīstību ieņēmumu gūšanā. Piemēram, SIA "Austrumlatvijas koncertzāle" pašu ieņēmumi pārskata periodā no 2014. līdz 2017. gadam ir palielinājusies vairāk kā divas reizes, bet valsts finansējuma daļa samazinājusies par 22%. Informācija par apmeklējumu skaitu un piedāvāto pakalpojumu klāstu sniegta 3.2. sadaļā.

Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana

Pasākuma ietvaros tika īstenota kultūras mantojuma objektu atjaunošana, kuros atrodas pašvaldības vai valsts muzeji vai mākslas centrs. Kultūras mantojuma atjaunošana pēc būtības ir uz ilgtspējīgu attīstību attiecināma aktivitāte, jo tiek atjaunotas ēkas, kuras dažādām funkcijām ir kalpojušas jau vairākus simtus gadus (piemēram, slimnīcu vai skolu izvietošana kultūras mantojuma objektos), tā vietā neizbūvējot jaunas ēkas. Pielāgojot šīs ēkas nepieciešamām funkcijām, nav nepieciešams izbūvēt jaunu infrastruktūru, tādejādi ēkas var tikt ilgtspējīgi izmantotas. Muzeja vai mākslas centra funkcijas ievietošana kultūras mantojuma ēkā rada papildus izaicinājumus, jo atbilstoši normatīvajiem aktiem ir jānodrošina atbilstoša vide (tehniskās prasības) - nemainīga temperatūra vai mitruma režīms, lai varētu saglabātu telpās izvietotos eksponātus.

Pasākuma ietvaros finansējumu saņēma trīs pašvaldību muzeji (Ventspilī, Bauskā, Kuldīgā), viens nacionālais muzejs (Latvijas Nacionālais mākslas muzejs Rīgā) un viens mākslas centrs (Daugavpilī). Pašvaldības muzeji un mākslas centrs ietilpst konkrētās pašvaldības budžeta konsolidētajā gada pārskatā. Iestādes ir izveidotas, lai pildītu pašvaldībai deleģētās funkcijas atbilstoši likuma "Par pašvaldībām" 15. panta 5. punktu - rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.). Atbilstoši Muzeju likumam pašvaldības muzejs ir pašvaldības izveidota publiska aģentūra (iestāde) vai šīs publiskās aģentūras (iestādes) struktūrvienība, kuras valdījumā nodots muzeja krājums un kura īsteno Muzeja likumā noteiktās funkcijas, līdz ar to pašvaldības, pildot savas funkcijas un finansējot pašvaldības muzeja darbību, darbojas sava budžeta ietvaros atbilstoši pašvaldības prioritātēm. Tāpēc ņemot vērā, ka nav iespējams iegūt detalizētu informāciju par pašvaldību muzejiem un mākslas centru (nav izdalītas attiecīgās pozīcijās pašvaldības gada pārskatos), tika veikts ilgtspējas novērtējums tikai Latvijas Nacionālajam mākslas muzejam, kuram pieejami gada pārskati. Izvērtējot investīciju ietekmi ir vērojama nopietna ietekme apmeklējuma apjomā, kas ir viens no galvenajiem mērķa indikatoriem investīciju efektivitātes izvērtējumiem (3.2. sadaļa).

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja (LNMM) ilgtspējas novērtējums

2017. gadā muzejs darbojās atbilstoši Latvijas Nacionālā mākslas muzeja objekta darbības stratēģijai 2013.-2017. gadam, kas tika pievienota projekta iesniegumam izvērtējamā 3.4.3.2. aktivitātē. 2017. gadā LNMM apmeklētājiem bija atvērtas 5 muzeja struktūrvienības 5 dažādās ēkās. Kopējais apmeklējumu skaits visās LNMM struktūrvienībās 2017. gadā bija 568 001 apmeklējumi, kas ir apmēram 15% no kopējā muzeju apmeklējumu skaita Latvijā 2017. gadā (3,7 milj.). 2017. gada beigās LNMM nodarbināja 184 darbiniekus.

2017. gadā LNMM finanšu resursi izdevumu segšanai bija 8 210,9 tūkst. EUR, izdevumi 8 234,1 tūkst. EUR. Muzeja finanšu resursus izdevumu segšanai 2017. gadā veidoja valsts budžeta dotācija 7 015 727 EUR, t.sk.:

- valsts budžeta dotācija vispārējās darbības nodrošināšanai 4 210 555 EUR, t.sk.;
 - 74 485 EUR Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstīto projektu īstenošanai (piešķirts konkursa kārtībā);
 - 150 332 EUR Kultūras ministrijas atbalstīto projektu īstenošanai, t.sk. LV-100 izstāžu programma un starptautiskie projekti;
- valsts budžeta dotācija Mākslas muzeja „Rīgas Birža” nomas maksas segšanai 2 580 355 EUR (ilgtermiņa saistību izpildei, saskaņā ar MK lēmumiem).;
- 858 198 EUR ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem;
- 327 334 EUR ziedojumi un dāvinājumi, t.sk. mērķfinansējums dažādiem projektiem.

Pārskata gadā LNMM pašu ieņēmumi veidoja aptuveni 15% no kopējiem finanšu resursiem pamatdarbības nodrošināšanai (2017.gadā Latvijā vidēji šis rādītājs sastādīja ~12%, bet pieejamajiem datiem Eiropā šī rādītāja vērtība svārstās no 5% Francijā (2010. gads) līdz 24% Austrijā (2016. gads))⁴⁹, kas nozīmē, ka muzejs ir atkarīgs no valsts finansējuma. LNMM ir kultūras ministra pakļautībā esoša tiešās valsts pārvaldes iestāde, kas darbojas valsts budžeta ietvaros, kas attiecīgi reglamentē muzeja valsts budžeta finansējumu un tā izlietojuma kontroli. LNMM, piemēram, ir mudināts palielināt pašieņēmumu daļu (valsts dotācija), bet pilnīgi nevar nesegt ikgadējos izdevumus, tādejādi tie jānosedz no pašieņēmumiem, ko citādi varētu izlietot arī muzeja attīstībai, jaunu pakalpojumu veidošanai.

Dotācijas muzejiem (Eiropas valstīs, galvenokārt, no valsts vai pašvaldības budžeta) proporcija pret biļešu ieņēmumiem vidēji noteiktajās robežās lielākajā daļā valstu (ar izņēmumiem, kad dotācijas daļa ir vēl lielāka (Francijā, Luksemburgā) vai biļešu ieņēmumu daļa ir lielāka (Nīderlandē)) (2.8. tabula).

Tabula Nr. 2.8. Dotāciju apjoms muzejiem (Avots: EGMUS⁵⁰)

Valsts	Gads	Publiskā dotācija muzejiem (milj. EUR)	Biļešu ieņēmumi (milj. EUR)
Latvija	2017.	31,4	5,0
Slovākija	2017.	50,9	9,2
Igaunija	2016.	43,7	8,1

LNMM ir nozīmīgākā profesionālās mākslas krātuve valstī, 2016. gadā tam tika piešķirta Latvijas Arhitektūras gada balva. Starptautiskā žūrija, pamatojot atjaunotā LNMM izvirzīšanu augstākajam apbalvojumam minēja, ka “paplašinātā senā ēka ir padarīta mūsdienīga, atdzīvinot tās sen aizmirstos elementus un vienlaikus saglabājot tās vēsturisko kodolu. Bēniņu un tehniskā pagraba telpu izmantošana ir ne vien funkcionāla un pragmatiska, bet arī simboliska, akcentējot kultūras

⁴⁹ https://www.egmus.eu/nc/en/statistics/complete_data/ [02.02.2019.]

⁵⁰ https://www.egmus.eu/en/statistics/choose_by_topic/ indikators 11. Income (of museums) [02.02.2019.]:

nepārtrauktību, kas muzejam ir īpaši svarīgi. Arhitektoniskais materiālu lietojums ir ļoti pārdomāts un pieskaņots ēkai – tas netiešā, niansētā veidā sasaucas ne vien ar esošo estētiku, bet arī ar Ziemeļeiropas tradīcijām stikla, koka un akmens izmantošanā, ar visu tajos ietvertu vēsturi un atmiņām⁵¹.

Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana

3.4.3. pasākuma ietvaros tika īstenota privātīpašnieku (religiozu organizāciju un komersantu) kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana. Kultūras mantojuma (kultūras pieminekļu) saglabāšana un atjaunošana pēc būtības ir uz ilgtspējīgu attīstību attiecināma 3.4.3.3. aktivitāte, jo tiek atjaunotas ēkas, kuras dažādām funkcijām (piemēram, slimnīca, skola) ir kalpojušas jau vairākus simtus gadus, tā vietā neizbūvējot jaunas ēkas. Tomēr 3.4.3.3. aktivitātē projektu īstenotājiem vienam objektam pieejamo līdzekļu apjoms nebija pietiekams pilnīgai projektu realizācijai (lielākoties programmas ietvaros daļēji veikti eksterjera renovāciju darbi), līdz ar to, lai gan eksterjers ir nozīmīgs faktors kultūras mantojuma ēkas saglabāšanai nākamajām paaudzēm, ēku izmantošana tai paredzētajām funkcijām joprojām ir ierobežota un prasa papildus ieguldījumus.

Kultūras pieminekļu saglabāšanā un atjaunošanā maksimāli tika izmantoti oriģināli izmatoto materiālu un paņēmienu kopijas (javas sastāvi, jumta segumi, jumta konstruktīvie risinājumi, un tml.), tādējādi plānojot atjaunoto un saglabāto detaļu kalpošanas ilgumu no 50 – 100 gadiem.

Baznīcas ir vienas no vecākajām ēkām Latvijas teritorijā un draudzes tajās ir darbojušās un tās uzturējušas jau vairākus gadsimtus. Ņemot vērā baznīcu reliģisko un morālo raksturu, tās turpinās darboties arī turpmāk, balstoties uz draudzes locekļu ziedojumiem, tomēr būtisku restaurācijas darbu veikšanai joprojām būs nepieciešami ārējie finanšu līdzekļi, jo draudžu lielums ir atšķirīgs un bieži nav samērīgs ar nepieciešamajiem līdzekļiem restaurācijas darbu finansēšanai. Projektu īstenotāji nesniedza informāciju par draudzes locekļu skaitu, tādējādi nav iespējams novērtēt vai tas palielinās vai samazinās.

Tabula Nr. 2.9 Kopējais apmeklējuma skaits gada griezumā, apmeklējumi (Avots: Projektu īstenotāji)

	Pirms projekta	Pēc projekta
<i>Rīgas Doms</i>	2009. gads	2016. gads
koncertu, pasākumu skaits	285	317
apmeklējuma skaits	118 817	175 416
<i>Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāle</i>	2011. gads	2015. gads
apmeklējuma skaits	10 000	27 000
<i>Nikolaja klostera baznīca</i>	2014. gads	2015. gads
apmeklējuma skaits	150	280

Baznīcu primārā funkcija nav kultūras pasākumu rīkošana, tādējādi projektu īstenotāji neveic apmeklējumu skaita vai pasākumu uzskaiti. Izņēmums ir Rīgas Doms, Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāle, Nikolaja klostera baznīca, kur notikusi apmeklējumu uzskaitē pirms un pēc projektu īstenošanas (2.9. tabula), kur redzams, ka apmeklējumu skaits ir palielinājies. Ņemot vērā, ka šāda veida būvēm, ir piemēram, ļoti labas akustiskās īpašības, baznīcām nākotnē būtu pašām vai sadarbībā ar pašvaldībām, organizācijām vai citiem, jāīsteno kultūras pasākumi (piemēram, mūzikas koncerti), kas varētu nest ienākumus un nodrošināt ilgtspēju.

⁵¹ <http://www.lnmm.lv/lv/lnmm/medijiem/jaunumi/329-latvijas-arhitekturas-lielo-gada-balvu-2016-sanem-latvijas-nacionalais-makslas-muzejs> [15.01.2019.]

3.43. pasākuma ietvaros no ilgtspējas viedokļa tika īstenotas divas dažādas aktivitātes – trīs jaunu daudzfunkcionālu centru izbūve un 22 kultūras mantojuma ēku saglabāšana un/vai atjaunošana. Īstenotie projekti bija vērsti uz ilgtspējīgu attīstību, jo izbūvētie daudzfunkcionālie centri kalpo kā pašreizējā laika liecinieki nākamajām paaudzēm, bet atjaunotie kultūras pieminekļi samazina jaunu resursu izmantošanu esošo funkciju nodrošināšanai. **Nemot vērā tehnoloģiju attīstību un plānojot jaunu kultūras infrastruktūras objektu izbūvi, līdztekus arhitektoniskajām kvalitātēm, nākotnē būtu jāņem vērā arī citi ilgtspējīgas attīstības aspekti, piemēram, resursu patēriņš fasāžu tīrīšanai, energoefektivitātes jautājumi, un tml.**

Investīcijas tika veiktas kultūrvides objektos ar lielu sociāli ekonomisko potenciālu reģionos, veicinot ne tikai kultūrvides attīstību, bet arī uzņēmējdarbību, tūrismu, nodarbinātību. **Kultūras pieejamības nodrošināšana, t.sk. kultūras iestāžu uzturēšana ir pašvaldības un valsts funkcija, līdz ar to par atbilstošo kultūras iestāžu finansēšanu pašvaldības un valsts iestādes lemj atbilstoši tām pieejamajam budžetam un prioritātēm.**

Kultūras pieminekļu uzturētājiem (baznīcām) būtu nepieciešams paaugstināt ekonomisko potenciālu, lai iegūtu papildus finansējumu kultūras pieminekļu uzturēšanai un atjaunošanai, piemēram, organizējot mūzikas pasākumus.

3. 3.4.3. pasākuma lietderības un ietekmes izvērtējums

Lietderība nosaka attiecības starp resursiem, ko izmanto intervencei, un intervences radītajām izmaiņām. Šajā nodaļā aprakstīti izvirzītie kultūras jomas mērķi, kā arī apskatītas intervences radītās izmaiņas gan valsts, gan reģionālajā, gan vietējā (pilsētu, novadu) līmenī.

Izvērtējamo aktivitāšu un apakšaktivitāšu ietekme nav skatāma atrauti no kopējās valsts attīstības politikas un pasākumiem, kas tika īstenoti citās ES fondu līdzfinansētajās darbības programmās, kā arī pasākumiem, kas tika īstenoti neatkarīgi no fondu atbalsta. Piemēram, pasākumi, kas tika finansēti no valsts, pašvaldību un citiem finanšu avotiem, vai pasākumi, kas nav tiešā veidā saistīti ar finansiālām investīcijām, bet ar izmaiņām nozaru politikās un normatīvajos aktos.

3.1. Mērķu definēšana

Plānošanas dokumentu analīze

Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013. gadam norādīts, ka kvalitatīva kultūrvide, ko veido labi saglabāts un pieejams kultūras mantojums un daudzveidīgas kultūras tradīcijas, un radošas izpausmes, ir viens no ilgtspējīgas un līdzsvarotas teritoriālās attīstības nosacījumiem.

Valsts kultūrpolitikas vadlīniju 2006. - 2015. gadam "Nacionāla valsts" vadlīnijās⁵² formulēti septiņi stratēģiskie mērķi Latvijas kultūrpolitikas attīstībai nākamajiem desmit gadiem. Uz izvērtējamajām aktivitātēm attiecināms stratēģiskais mērķis Nr.4. - sekmēt līdzsvarotu kultūras procesu attīstību un kultūras pieejamību visā Latvijas teritorijā, nodrošinot tiesības uz kvalitatīvu dzīves telpu visiem valsts iedzīvotājiem.

Valsts stratēģiskā ietvardokumenta 2007.–2013. gadam stratēģijas daļā norādīts, ka pievilcīga kultūrvide un attīstīta kultūras infrastruktūra ietekmē ikvienas teritorijas iedzīvotāju dzīves kvalitāti, piedāvājot sakoptu dzīves vidi, personības attīstības un pilnveides iespējas visa mūža garumā, kā arī ekonomisko labklājību. Kultūrai piemīt potenciāls saglabāt un radīt jaunas darba vietas arī ārpus tiešās kultūras darba jomas citās pakalpojumu nozarēs.

Kultūras ministrijas aktualizētajā darbības stratēģijā 2007.–2009. gadam (Kultūras ministrijas darba plānā 2010.–2011. gadam, 2012. gadam, 2013. gadam, 2014. gadam)⁵³ ir noteikti seši (no 2011. gada - septiņi, no 2015. gada - astoņi) galvenie darbības virzieni, no kuriem trīs ir saistīti ar izvērtējamajām aktivitātēm:

- ◀ Kultūras mantojuma saglabāšana, aizsardzība, izpēte un pieejamība ar mērķi nodrošināt kultūras mantojuma saglabāšanu, aizsardzību, izpēti, popularizēšanu un pieejamību sabiedrībai;
- ◀ Kultūras projekti un investīcijas ar mērķi atbalstīt radošus projektus, inovācijas un sabiedrības iniciatīvas kultūras jomā, attīstīt nacionālas nozīmes kultūras infrastruktūru, plānot un īstenot Latvijas starptautiskās sadarbības saistības kultūrā;
- ◀ ES fondi un ārvalstu finanšu palīdzība ar mērķi nodrošināt ES un ārvalstu finansējuma piesaisti kultūras projektu īstenošanai un to efektīvu ieviešanu.

Mantojums - 2018. Kultūras infrastruktūras uzlabošanas programma 2006.-2018. gadam (Ministru kabineta 2006. gada 16. maija rīkojums Nr. 347)⁵⁴ paredz līdz 2018. gadam savest kārtībā 105 valsts īpašumā esošos kultūras objektus.

⁵² <http://oldweb.km.lv/lv/doc/dokumenti/ricplans.pdf> [15.01.2019.]

⁵³ <http://oldweb.km.lv/lv/dokumenti/strategija.html> [15.01.2019.]

⁵⁴ <https://likumi.lv/ta/id/135137-par-programmu-mantojums-2018-kulturas-infrastrukturas-uzlabosanas-programma-2006-2018-gadam> [15.01.2019.]

Programmā ir akcentētas šādas kultūras nozares vajadzības attiecībā uz izvērtējamajām aktivitātēm:

- Latvijā izveidojies vienmērīgs kultūras institūciju teritoriālais tīklojums, tomēr to attīstība un pieejamība nav visur vienāda;
- Kopējais kultūras infrastruktūras stāvoklis lielākajā daļā Latvijas teritorijas ir neapmierinošs, jo sliktā stāvoklī ir ne tikai ēkas, kas nodrošina kultūras pakalpojumu pamatfunkcijas, bet arī citi ar to saistītie infrastruktūras elementi, kam jānodrošina to pilnvērtīga funkcionēšana;
- Būtiska loma programmā paredzēta graujošās kultūras infrastruktūras sakārtošanai, lai uzlabotu sniegto kultūras pakalpojumu kvalitāti un pieejamību gan Latvijas iedzīvotājiem, gan ārvalstu tūristiem;
- Kultūrvides infrastruktūras ieguldījums informācijas sabiedrības un mūžizglītības daudzveidīgo iespēju paplašināšanā ir ļoti nozīmīgs.

Lai gan kopumā plānotie darbi saskaņā ar programmu ir noritējuši veiksmīgi, nav pilnībā sasniegts programmā izvirzītais mērķis – līdz Latvijas Republikas simtgadei atjaunot visus kultūras infrastruktūras objektus. Galvenais iemesls tam ir joprojām nepietiekamais finansējums kultūras mantojuma objektu, to skaitā kultūras pieminekļu, atjaunošanai⁵⁵.

3.2. Lietderības un ietekmes valsts un reģionu līmenī izvērtējums

Lietderības un ietekmes izvērtējums ir saistīts ar pasākumu 3.4.3. "Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme" un attiecas uz 2007. – 2013. gada plānošanas periodu. Ietekme no īstenotajām aktivitātēm var tikt analizēta valsts līmenī, reģiona līmenī, pilsētas/novada līmenī vai arī attiecībā uz konkrēto realizēto projektu.

Nākamajā tabulā parādīts īstenoto projektu reģionālais izvietojums atkarībā no projektu veidiem. 3.4.3. pasākuma ietvaros tika realizēti 27 projekti 25 objektos (LNMM ēkā Kr. Valdemāra ielā un Rīgas Domā tika īstenoti divi projekti) (3.1. tabula).

Tabula Nr. 3.1. 3.4.3. pasākuma ietvaros īstenoto projektu (objektu) izvietojums statistiskās reģionos i

Statistikas reģiona nosaukums	Daudzfunkcionālie centri	Muzeji/ mākslas centri	Kultūras pieminekļi (sagrābie)	Kultūras pieminekļi (komersantu)	Kopā
Rīgas reģions		1	4	3	8
Pierīgas reģions			1		1
Vidzemes reģions	1		4	1	6
Kurzemes reģions	1	2	2		5
Zemgales reģions		1		1	2
Latgales reģions	1	1	1		3
Kopā	3	5	12	5	25

Kā redzams 3.1. tabulā, lielākā daļa no pasākuma ietvaros realizētajiem projektiem tika īstenoti Rīgas reģionā (32%). Vidzemes reģionā tika īstenoti 24%, Kurzemes reģionā 20%, Latgales reģionā 12%, Zemgales reģionā 8%, bet Pierīgas reģionā tikai 4% no visiem pasākuma ietvaros īstenotajiem projektiem.

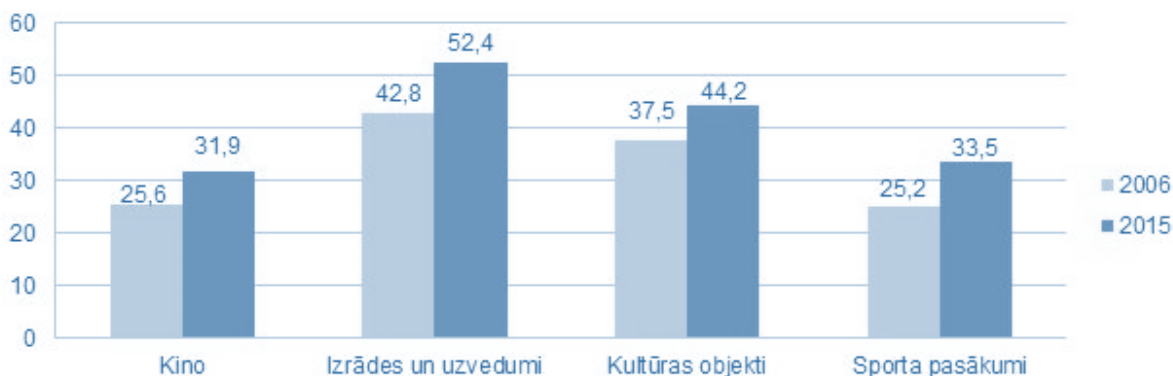
⁵⁵ Informatīvais ziņojums „Par programmas „Mantojums – 2018. Kultūras infrastruktūras uzlabošanas programma 2006. – 2018.gadam” izpildes novērtējumu 2017.gadā”

Kultūras pasākumu apmeklējums

Lai izvērtētu kultūras pasākumu apmeklētību un realizēto kultūras projektu ietekmi valsts līmenī tika analizēts CSP 2006. un 2015. gada izvērtējums par kultūras un sporta pasākumu apmeklēšanu⁵⁶. Izvērtējumā Latvijā tika aptaujāti 8 tūkstoši mājsaimniecību, un dati par kultūras un sporta pasākumu apmeklēšanu iegūti, aptaujājot mājsaimniecībā dzīvojošās personas, kurām 2014. gada beigās bija vismaz 16 gadu.

CSP ziņojums attiecas uz laika periodu 2006. un 2015. gads, bet realizēto aktivitāšu izvērtējuma periods ir 2007. – 2013. gads, tādejādi CSP pētījums aptver plašāku laika periodu, kas nerada būtisku šķēršļus, lai neizmantotu CSP pētījuma datus. Jāatzīmē, ka CSP pētījums attiecas uz visiem kultūras pasākumiem, gan uz kultūras objektiem, kas tika atjaunoti, izmantojot ES fondu līdzekļus, gan citus finanšu avotus.

2015. gadā 52,4% iedzīvotāju norādīja, ka pēdējo 12 mēnešu laikā bija apmeklējuši izrādi vai uzvedumu, kas ir par 9,6 procentpunktiem vairāk nekā 2006. gadā. No visiem iedzīvotājiem 44,2% apmeklējuši kultūras objektus, savukārt 31,9% iedzīvotāju 2015. gadā apmeklējuši kino (2006. gadā – 25,6%) (3.1. attēls).

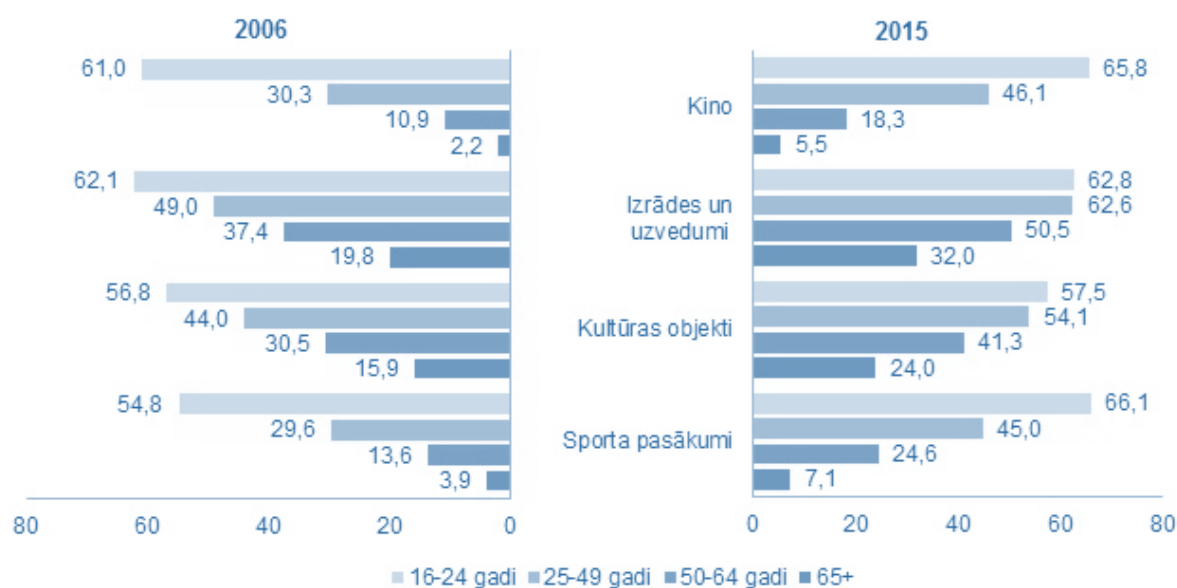

Attēls Nr. 3.1. Iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja kultūras un sporta pasākumus, 2006. un 2015. gadā, % (Avots: CSP)

2015. gadā no visiem Latvijas iedzīvotājiem rīdnieki visvairāk apmeklēja kino (42,6% rīdnieku), izrādes un uzvedumus (56,6%), kā arī kultūras objektus (50,8%). Pārējos reģionos kultūras pasākumus apmeklēja ievērojami mazāks iedzīvotāju īpatsvars. Kino vismazāk apmeklēja iedzīvotāji Zemgalē (21,2%) un Latgalē (21,7%), kā galveno iemeslu minot kinoteātra neesamību tuvākajā apkaimē. Izrādes un uzvedumus vismazāk apmeklēja cilvēki Kurzemē (44,6%), kultūras objektus – cilvēki Latgalē (29,5%), bet sporta pasākumus – rīdnieki (29,3%) un cilvēki Latgalē (24,3%) (3.2. attēls).

2006. gadā kultūras un sporta pasākumus visvairāk apmeklēja jaunieši vecumā no 16 līdz 24 gadiem, savukārt 2015. gadā arī citu vecuma grupu iedzīvotāji vairāk apmeklēja šos pasākumus. Jauniešu īpatsvars, kuri apmeklēja izrādes un uzvedumus, desmit gadu laikā nav būtiski mainījies (2006. gadā – 62,1%, 2015. gadā – 62,8%), savukārt citu vecuma grupu iedzīvotāju interese ir ievērojami kāpusi. 2015. gadā izrādes un uzvedumus apmeklēja 62,6% iedzīvotāju 25 – 49 gadu vecumā, 50,5% iedzīvotāju 50 – 64 gadu vecumā un 32% iedzīvotāju vecumā virs 65 gadiem.

⁵⁶ "EU-SILC – EU Statistics on Income and Living Conditions" apsekojums

Attēls Nr. 3.2. Iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja sporta un kultūras pasākumus, pa vecuma grupām 2006. un 2015. gadā, % (Avots: CSP)

Tabula Nr. 3.2. Iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja sporta un kultūras pasākumus (Avots: CSP)

	Pavisam	Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
2006							
Jā, vismaz vienu reizi	37,5 %	47,4 %	35,9 %	36,6 %	39,7 %	32,1 %	21,9 %
... ne biežāk kā 3 reizes	27,2 %	32,2 %	26,2 %	29,9 %	28,9 %	23,0 %	17,9 %
... biežāk nekā 3 reizes	10,3 %	15,2 %	9,7 %	6,7 %	10,8 %	9,1 %	4,0 %
Ne reizi	62,5 %	52,6 %	64,1 %	63,4 %	60,4 %	67,9 %	78,1 %
2015							
Jā, vismaz vienu reizi	44,3 %	50,7 %	48,3 %	40,4 %	38,9 %	47,0 %	29,5 %
... ne biežāk kā 3 reizes	33,8 %	34,3 %	38,1 %	34,1 %	30,0 %	38,7 %	25,8 %
... biežāk nekā 3 reizes	10,5 %	16,4 %	10,2 %	6,3 %	8,9 %	8,3 %	3,7 %
Ne reizi	55,7 %	49,2 %	51,7 %	59,6 %	61,2 %	53,0 %	70,4 %
2006/2015 Ne reizi	-6,8 %	-3,4 %	-12,4 %	-3,8 %	0,8 %	-14,9 %	-7,7 %

Laika periodā no 2006. līdz 2015. gadam Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas ne reizi nav apmeklējuši kultūras un sporta pasākumus, ir samazinājies par 6,8% (no 62,5% līdz 55,7%) (3.2. tabula). Vislielākais samazinājums novērojams Pierīgā, kur iedzīvotāju skaits, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā ne reizi kā skatītāji nav apmeklējuši sporta un kultūras pasākumus, ir samazinājies par 12,4%. Vissliktākā situācija novērojama Kurzēmē, kur šis rādītājs ir pat palielinājies par 0,8%. Šajā aspektā nav novērojama korelācija ar izvērtējamajām aktivitātēm, jo Pierīgas reģionā tika īstenots tikai viens projekts, tomēr jāņem vērā, ka Pierīgas iedzīvotāji bieži kultūras pasākumus apmeklē netālu esošajā Rīgā.

Tabula Nr. 3.3. Iemeslu nozīmība, kāpēc pēdējo 12 mēnešu laikā neapmeklēja sporta un kultūras pasākumus (Avots: CSP)

	Pavisam	Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
2015							
Nevar atļauties	20 %	18 %	19 %	20 %	19 %	22 %	26 %
Neinteresē	32 %	37 %	27 %	31 %	36 %	33 %	25 %
Nav tuvākajā apkaimē	6 %	2 %	6 %	15 %	9 %	9 %	7 %
Cits iemesls	41 %	43 %	53 %	34 %	36 %	35 %	42 %

2015. gadā CSP pētījumā tika analizēti iemesli, kāpēc iedzīvotāji neapmeklēja kultūras un sporta pasākumus. Latvijā kopumā piektā daļa iedzīvotāju, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā nav apmeklējuši sporta un kultūras pasākumus, minēja, ka iemesls bija nespēja finansiāli tos atļauties (3.3. tabula). Interesanta korelācija parādās, vērtējot iemeslu - nav tuvākajā apkaimē. Visvairāk uz šo faktu ir norādījuši vidzemnieki, lai gan tieši Vidzemē kopumā atrodas 120 kultūras centri. Nozīmīgs iemesls ir neieinteresētība kultūras un sporta pasākumos. Trešā daļa no aptaujātajiem iedzīvotājiem, kuri neapmeklēja kultūras un sporta pasākumus, ir minējusi, ka viņiem tas neinteresē. Lai šo rādītāju uzlabotu, ļoti nozīmīga ir kultūrizglītība visa līmeņa izglītības iestādēs.

2016. gadā biedrība „CultureLab” īstenoja pētniecisko projektu „Kultūras patēriņa un kultūras aktivitāšu auditoriju izpēte”⁵⁷, kura ietvaros tika apkopota un analizēta kultūras jomas statistika par pēdējo desmit gadu laika periodu. Galvenie pētījumā gūtie secinājumi ir šādi:

- Kopumā Latvijas iedzīvotāji ir aktīvi kultūras pakalpojumu patērētāji – 2016. gadā tikai 5% iedzīvotāju nebija piedalījušies nekādās kultūras aktivitātēs. Kultūrā neaktīvo iedzīvotāju īpatsvars pēdējo desmit gadu laikā ir bijis konstanti neliels – 4% 2007. gadā, 7% 2014. gadā;
- Vidēji viens Latvijas iedzīvotājs gada laikā piedalās 8 dažādās kultūras aktivitātēs (ieskaitot kultūras raidījumu skatīšanos TV, vietējo pasākumu apmeklēšanu un tml.). 27% iedzīvotāju gada laikā apmeklēja 1 līdz 5 aktivitātes, 32% – 6 līdz 10 aktivitātes;
- Kultūras patēriņā aktīvākās sociāli demogrāfiskās grupas ir – sievietes, 15 līdz 24 gadīgie, augstāko izglītību ieguvušie, publiskajā sektorā strādājošie, tie, kuriem ir augstāki ienākumi (virs 600 EUR uz vienu ģimenes locekli mēnesī), 3 un vairāk cilvēku ģimenes, tie, kuriem ir nepilngadīgi bērni;
- Savukārt kultūras pasākumu apmeklēšanā mazāk aktīvas sociāli demogrāfiskās grupas ir – vīrieši, 55 līdz 74 gadīgie, nepilsoņi, pamatizglītību ieguvušie, bezdarbnieki, tie, kuriem ir zemi ienākumi (līdz 199 EUR uz vienu ģimenes locekli mēnesī), tie, kuri dzīvo vieni, kā arī tie, kuriem nav nepilngadīgu bērnu;
- Latvijas iedzīvotāji ir aktīvi kultūras mobilitātē – 64% pasākumus apmeklēja gan savā dzīves vietā, gan arī citur, un tikai 15% ir tādu, kas pasākumus apmeklēja tikai savā pilsētā vai pagastā. Tai pat laikā – tikai 12% iedzīvotāju apgalvo, ka pēdējo trīs gadu laikā kultūras pasākumu apmeklēšanas biežums ir palielinājies.

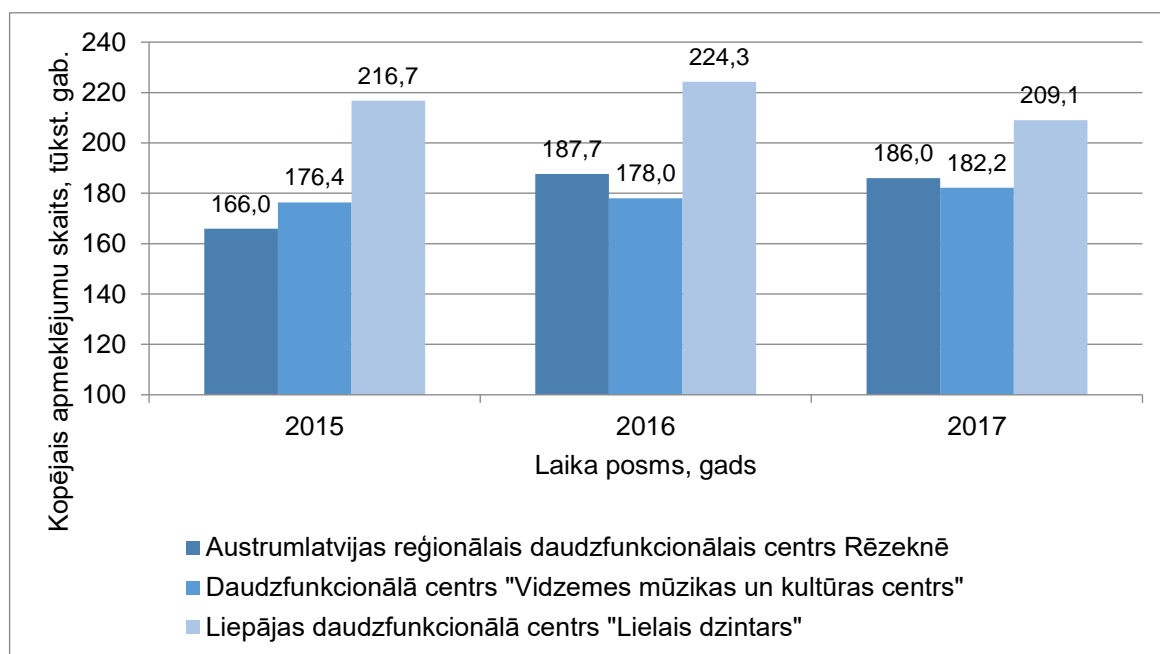
Pētījumā “Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums” minēts, ka 2018. gadā vismaz reizi apmeklējuši kultūras pasākumus savā pilsētā/pagastā (80%), savā reģionā (57%), citā reģionā (40%) un Rīgā (56%), tas nozīmē, ka cilvēki labprāt apmeklēja kultūras pasākumus tuvāk dzīvesvietai, bet dodas uz Rīgu vai citiem reģioniem, lai apmeklētu pasākumus. Bet kā minēts pētījumā, aptuveni katram

⁵⁷ <https://culturelablv.files.wordpress.com/2017/01/kultc5abras-auditorija-latvijc481-2016.pdf> [15.01.2019.]

trešajam valsts iedzīvotājam pieejamība kultūrai ir ierobežota, ko ietekmē fiziskā pieejamības, attālums u.c.⁵⁸.

Kultūras pasākumu skaits un apmeklējums daudzfunkcionālajos centros

Kultūras infrastruktūras apmeklētāji dodas uz daudzfunkcionāliem centriem divu iemeslu dēļ, lai apmeklētu ēku vai kultūras pasākumus. Daudzfunkcionālo centru apsaimniekotāji veic detalizētu kultūras pasākumu apmeklējumu uzskaiti, balstoties uz pārdoto biļešu skaitu, bet uzskaitē par iedzīvotājiem kuri apskata tikai ēku netiek veikta. Veicot daudzfunkcionālo centru izbūvi palielinājies piedāvāto pakalpojumu un pasākumu skaits, t.sk. to kvalitāte. Pieejamas atbilstošas kvalitātes telpas, lai organizētu starptautiskus un liela mēroga pasākumus. T.sk. daudzfunkcionālie centri kļuvuši par dažādu amatierkolektīvu, orķestru un mācību iestāžu mēģinājumu un atrašanās vietu, tādējādi nodrošinot šo telpu daudzfunkcionālu izmantošanu. Kā redzams 3.3. attēlā, pēc daudzfunkcionālo centru atklāšanas 2015. un 2016. gadā apmeklējumu skaits strauji pieauga, bet 2017. gadā, salīdzinot ar 2016. gadu tas samazinājās par 10 %. Būtiskākais faktors kultūras patēriņa samazinājumam reģionos ir demogrāfiskās tendences, piemēram, samazinoties iedzīvotāju skaitam ārpus Rīgas aglomerācijas⁵⁹.

Attēls Nr. 3.3. Daudzfunkcionālo centru apmeklējumu skaits, 2015. - 2017. gadā (Avots: Vadības ziņojumi)

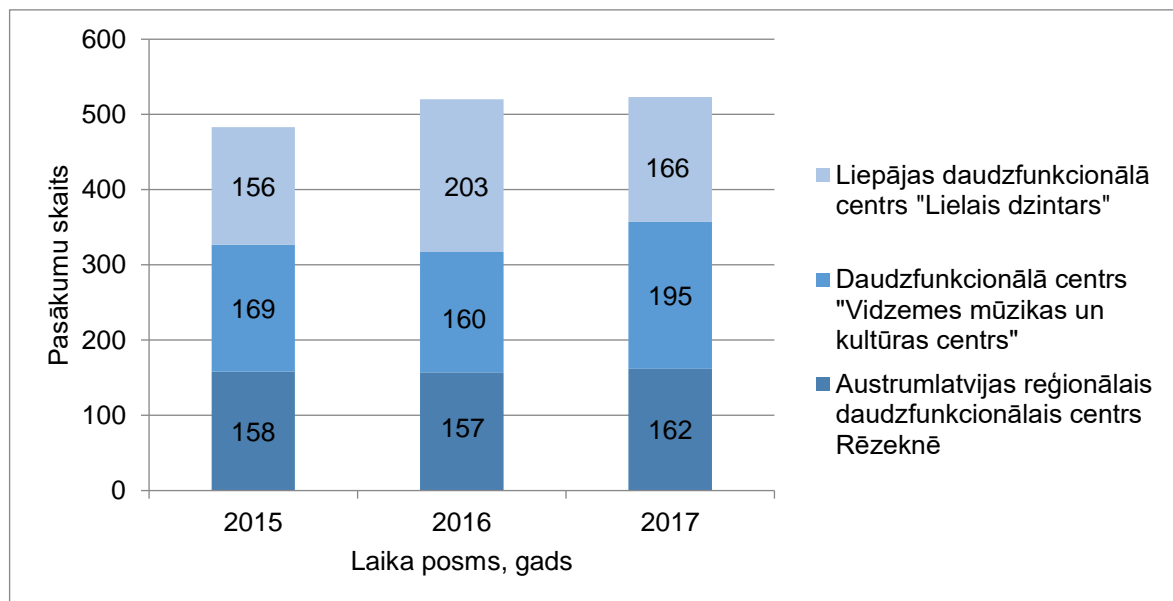
Kopumā laika posmā no 2015. līdz 2017. gadam jaunuzbūvētos daudzfunkcionālos centrus apmeklēja 1,76 milj. apmeklētāji. Visvairāk kultūras pasākumus apmeklēja "Lielajā dzintarā", bet vismazāk Vidzemes koncertzālē "Cēsis". Bet kā redzams 3.4. attēlā apmeklējumu skaits Vidzemes koncertzālē "Cēsis" no 2015. līdz 2017. gadam pakāpeniski palielinās, ko ietekmē iedzīvotāju skaita pieaugums reģionā un potenciālo apmeklējumu skaita pieaugums no Rīgas reģiona.

58

https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Nozares/Ministrija/Kult%C5%ABrpat%C4%93ri%C5%86a%20p%C4%93t%C4%ABjums/LKA%20ZPC_Kult%C5%ABras%20pat%C4%93ri%C5%86%C5%A1%20un%20I%C4%ABdzdal%C4%ABba%202018.pdf [02.02.2019.]

59

https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/kultura_timekli/petijumi/LKA%20ZPC_Kult%C5%ABras%20pat%C4%93ri%C5%86%C5%A1%20un%20I%C4%ABdzdal%C4%ABba%202018.pdf [02.02.2019.]

Attēls Nr. 3.4. Daudzfunkcionālo centru pasākumu skaits - Profesionālās skatuves mākslas pasākumu īstenošana, 2017. gadā (Avots: Vadības ziņojumi)

Palielinoties kultūras patēriņam, reģionālās koncertzāles paplašina piedāvāto pakalpojumu un kultūras pasākumu skaitu. Kopumā visās trīs reģionālās koncertzālēs laika posmā no 2015. līdz 2017. gadam realizējuši 1526 profesionālās skatuves mākslas pasākumus. Liepājas un Vidzemes reģionālajās koncertzālēs organizēto pasākumu skaits bijis vislielākais, ko ietekmē koncertzāļu ilgtermiņa nomnieku organizētie pasākumi, bet vismazāk Latgales reģionālajā koncertzālē. Reģionālajās koncertzālēs ļoti reti producē pasākumus kopā, kā piemēru 2017. gadā var minēt koncertuzvedumu "Latvijas gredzens". Kuru kā vienu no būtiskākajiem pasākumiem minējušas reģionālās koncertzāles (skatīt zemāk). Nākotnē šādus kopēji producētus pasākumus vajadzētu attīstīt, kas radītu vienlīdzīga satura un kvalitātes pasākumu pieejamību reģionos.

Balstoties uz SIA "Lielais dzintars" vadības ziņojumu SIA "Liepājas dzintars" 2017. gadā nodrošināja daudzveidīgus dažādu žanru pasākumus ar profesionālo un amatiermākslinieku piedalīšanos no Latvijas un ārvalstīm. Kopumā 2017. gadā Liepājas koncertzālē "Lielais dzintars" notika 204 pasākumi, no kuriem 55 bija SIA "Liepājas dzintars" producētie pasākumi, 64 bija koncertzāles ilgtermiņa nomnieku rīkoti pasākumi. Ārējo producentu rīkoto pasākumu skaits bija 58. Konferenču un korporatīvo pasākumu skaits 2017. gadā bija 28.

Nozīmīgākie pasākumi SIA "Liepājas dzintars" bija:

- Koncertu sērija Pasaule Lielajā dzintarā;
- Liepājas Mākslas forums;
- Festivāls Sensus;
- Lielkoncerts "Kurzemes gredzens" (koncertuzvedums "Latvijas gredzens");
- Islandes nedēļas nogale;
- Berlīnes Filharmonijas oktets "Scharoun Ensemble";
- Latvijas Simfoniskā orķestra sezonas atklāšanas koncerts;
- u.c.

SIA "Austrumlatvijas koncertzāle" vadības ziņojumā minēts, ka Latgales vēstniecībā GORS 2017. gadā norisinājušies 162 dažādu žanru Latvijas un ārvalstu profesionālās skatuves mākslas, mūzikas, vizuālās un jauno mediju mākslas pasākumi, t.sk. 49 profesionālās ievirzes koncerti un izstādes (45 pašu rīkoti un 4 nomas pasākumi), kā arī 113 plašizklaides pasākumi (SIA "Austrumlatvijas koncertzāle" organizējusi 88 pasākumus, 74 pasākumiem iznomātas telpas.

Nozīmīgākie pasākumi Latgales vēstniecībā GORS 2017. gadā bija:

- ↳ Koncertizrāde "Rakstiem un skaņai. Latgales gredzens" pirmizrāde no cikla "Latvijas gredzens";
- ↳ Izrāde "Francis";
- ↳ Imanta Ziedoņa apbalvošanas ceremonija "Laiks Ziedonim";
- ↳ Latgales kongresa pasākumi;

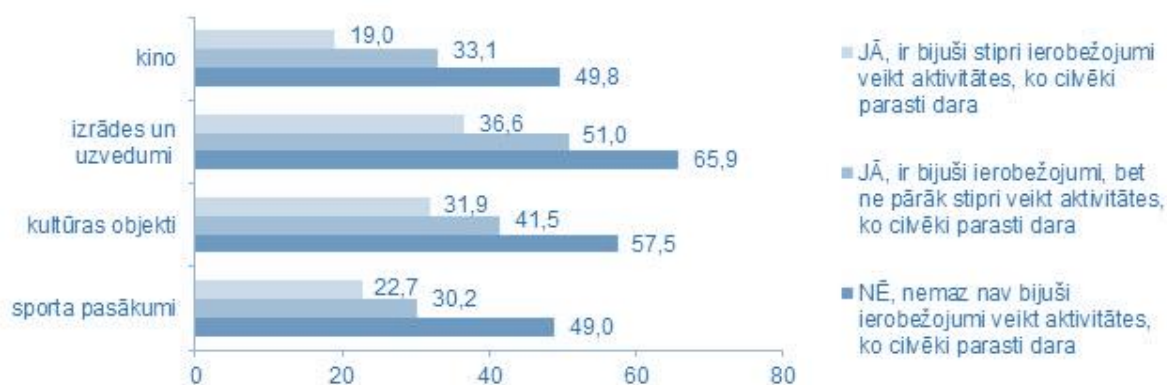
u.c. Ziņojumā par SIA "Vidzemes koncertzāle" darbību 2017.gadā minēts, ka 2017. gadā tikuši realizēti 50 mākslinieciski projekti - simfoniskās mūzikas, kora, džeza un kamermūzikas koncerti, dramatiskā teātra izrādes, baleta un laikmetīgās dejas izrāde, programmas bērniem un ģimenēm ar bērniem, kino programmas, vizuālās mākslas izstādes. Kopā 2017. gadā notikuši 993 dažādu mākslas žanru pasākumi, t.sk.:

- ↳ 49 Sabiedrības rīkoti pasākumi;
- ↳ 59 producentu rīkoti pasākumi;
- ↳ 12 amatiermākslas kolektīvu un Vidzemes kamerorķestra rīkoti pasākumi;
- ↳ 858 kino seanss;
- ↳ 9 kino gardēža seansi;
- ↳ 6 izstāžu projekti.

Faktiski 2015. gadā kultūras pasākumu apmeklējumu skaits bija 20,17 milj., 3.4.3. pasākuma ietvaros pilnveidoto kultūras iestāžu apmeklējumu skaits 2015. gadā bija ~1,3 milj., kas ir ~6,4% no kopējā apmeklējumu skaita.

Kultūras pasākumu apmeklējums - iedzīvotāji ar nopietniem veselības traucējumiem

Atbilstoši CSP veiktajam pētījumam 2015. gadā tikai aptuveni trešdaļa iedzīvotāju ar nopietniem veselības traucējumiem apmeklēja izrādes, uzvedumus un kultūras objektus. Lielākā daļa iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 49 gadiem bez veselības problēmu radītiem ierobežojumiem pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi apmeklēja izrādes un uzvedumus (65,9%) un kultūras objektus (57,5%) (3.5. attēls). Tajā pašā vecuma grupā ievērojami mazāk iedzīvotāju ar stipriem veselības problēmu radītiem ierobežojumiem apmeklēja izrādes un uzvedumus, kā arī kultūras objektus – attiecīgi 36,6% un 31,9%. Tā kā nav pieejami agrāki statistikas dati, nav iespējams novērtēt attīstības tendenci, kā arī pasākuma radīto intervenci uz šo rādītāju.

Attēls Nr. 3.5. Iedzīvotāju 25–49 gadu vecumā īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā kaut reizi kā skatītāji apmeklēja sporta un kultūras pasākumus, pēc veselības problēmu radītajiem ierobežojumiem pēdējo 6 mēnešu laikā, 2015. gadā, % (Avots: CSP)

Labklājības ministrija sadarbībā ar Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija SUSTENTO 2018. gadā organizēja novērtējumu par vides pieejamības ekspertu konsultācijām ERAF

un KF projektu īstenošanas vietās⁶⁰. Kā minēts novērtējumā visbiežākais iemesls konstatētajiem trūkumiem attiecībā uz pieejamību ir projekta vērtētāju, vadītāju un arhitektu nepietiekam izpratne par vides pieejamības jautājumiem, ko iespējams veicināt tikai turpinot sniegt līdzīgas konsultācijas, kā arī nodrošinot iespēju apgūt papildus apmācības par pieejamības un universālā dizaina jautājumiem. Tika noteikts, ka lai realizētu vides pieejamības ekspertu ieteikumus, projektā papildus finansējums nebūtu nepieciešams.

Labās prakses piemērs:

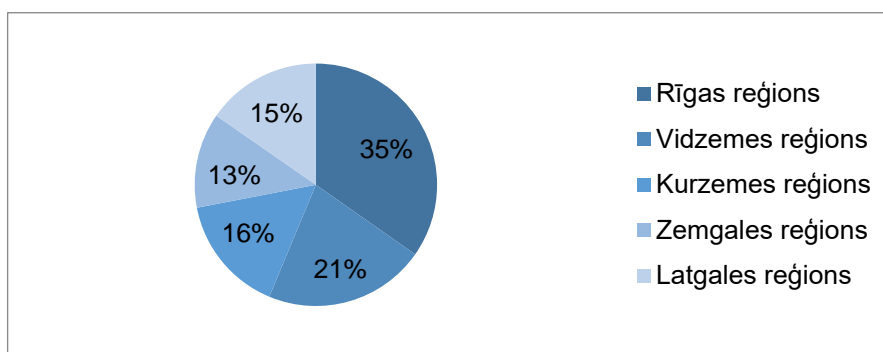
Sadarbība ar NVO sektoru. Vairāki objekti (piemēram, Ventspils muzejs, Bauskas muzejs, u.c.) speciāli pielāgotu risinājumu atrašanai cilvēkiem ar funkcionāliem ierobežojumiem sadarbojās ar biedrību "Apeirons", kas ļāva atrast individuālus risinājumus kultūras pieminekļu pielāgošanai. Bauskas pils darbinieki tika speciāli apmācīti, kā arī paši sēdās ratiņkrēslos, lai iemācītos pēc iespējas korektāk palīdzēt apmeklētājiem ar kustību traucējumiem pārvarēt atsevišķas vietas muzeja teritorijā.

Nav pieejami dati par visu Latvijas kultūras infrastruktūru, bet pasākuma ietvaros 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā iespēju robežās tika piemēroti cilvēku ar funkcionāliem ierobežojumiem, vecāku ar maziem bērniem un vecāka gadagājuma cilvēku vajadzībām.

Kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis

Ietekmes izvērtējums attiecībā uz kultūras pieminekļu tehnisko stāvokli ir balstīts uz Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes sniegto informāciju un attiecas uz izmaiņām par laika periodu no 2008. gada līdz 2016. gadam. Jāatzīmē, ka izmaiņu pamatā ir gan ES finansētie projekti, gan citu finanšu avotu finansētie projekti.

Uz 2016. gada 31. decembri Latvijas Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā bija reģistrēti 7352 kultūras pieminekļi (3.6. attēls), t.sk. 3496 (48%) arhitektūras, 2120 (29%) mākslas, 2518 (34%) arheoloģijas, 45 (1%) pilsētībūvniecības un 25 industriālais kultūras pieminekļis. No visiem sarakstā esošajiem kultūras pieminekļiem 55% ir valsts nozīmes, bet 45% vietējas nozīmes kultūras pieminekļi. Visvairāk kultūras pieminekļu (valsts un vietējās nozīmes) izvietoti Rīgas reģionā 2553 un Vidzemes reģionā 1585, bet vismazāk Zemgales reģionā 933. 3.4.3. pasākumā ieguldījumi tika veikti 22 kultūras pieminekļos, kuri, galvenokārt, atradās Rīgas, Vidzemes un Kurzemes reģionos.

Attēls Nr. 3.6. Kultūras pieminekļu procentuālais sadalījums reģionos 2016. gadā, % (Avots: Latvijas Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu inspekcija)

Sakrālais mantojums veido ievērojamu kultūras pieminekļu skaitu. Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļautas 372 baznīcas (~4,02 % no valsts aizsargājamo pieminekļu kopskaita,

⁶⁰ http://sf.lm.gov.lv/files/vienlidzigas_iespejas_2014-2020/GALA_ZIN_pieejam_konsultacijas_16012018.pdf
[02.02.2019.]

~10% no valsts aizsargājamo arhitektūras pieminekļu kopskaita, tai skaitā 13 klosteri, kas ir ievērojamākā un izcilākā daļa, nozīmīgākais, bet ne viss sakrālā mantojuma apjoms).

Tabula Nr. 3.4. Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauto pieminekļu tehniskais stāvoklis (Avots: Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde)

Tehniskais stāvoklis	2008	Tehniskais stāvoklis	2016	2008/2016
Labs	16 %	Labs	33,8 %	+17,8 %
Apmierinošs	64 %	Apmierinošs	57,9 %	-6,1 %
Slihts	17 %	Neapmierinošs	6,7 %	-10,3 %
Avārijas	3 %	Avārijas	1,3 %	-1,7 %
		Gājis bojā	0,3 %	
KOPĀ	100 %		100 %	

Kā redzams 3.4. tabulā Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauto pieminekļu tehniskais stāvoklis, kas vērtējams kā labs un apmierinošs laika periodā no 2008. gadam līdz 2016. gadam ir uzlabojies no 80% līdz 91,7% (+ 11,7%). Neapmierinošā stāvoklī esošo kultūras mantojumu īpatsvars ir samazinājies no 17% 2008. gadā līdz 6,7% (-10,3%).

Analizējot 3.4.3. pasākumā veiktos ieguldījumus kultūras pieminekļos, secināts, ka pirms projektu uzsākšanas ēkas atradās sliktā (56%) vai apmierinošā tehniskajā stāvoklī (44%), bet investīciju piesaistes rezultātā 3.4.3. pasākumā tehniskais stāvoklis būtiski uzlabojies. Tehniskais stāvoklis labs ir 72% ēku, bet apmierinošs 28%⁶¹.

Kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis plānošanas perioda ietvaros ir būtiski uzlabojies, tomēr izvērtējamā pasākuma ietekme uz to ir salīdzinoši neliela, jo tā ietvaros tika ieguldīts 22 ēku uzlabošanā, kas ir tikai 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā.

Muzeju apmeklētība

Muzeju tīklu Latvijā veido 28 Kultūras ministrijas pārziņā esoši muzeji, 11 citu ministriju pārziņā esoši muzeji, 11 autonomie muzeji, 6 privātie muzeji, 94 pašvaldību muzeji – tie izvietoti visā Latvijas teritorijā, bet lielākā muzeju koncentrācija ir Rīgā. Kopējais muzeju skaits Latvijā gan ir būtiski lielāks, jo bez akreditētajiem muzejiem būtisku muzeju piedāvājuma daļu veido arī neakreditētie muzeji, kādu Latvijā ir vairāk nekā 100 (precīzs to skaits nav zināms, jo netiek veikta šo muzeju uzskaitē). Kopumā 71 no Latvijas 119 pašvaldībām atrodas vismaz viens muzejs. Visvairāk muzeju atrodas Rīgā (41)⁶². Uz ziņojuma izstrādes brīdi nav pieejama informācija par muzeju reģionālo sadalījumu.

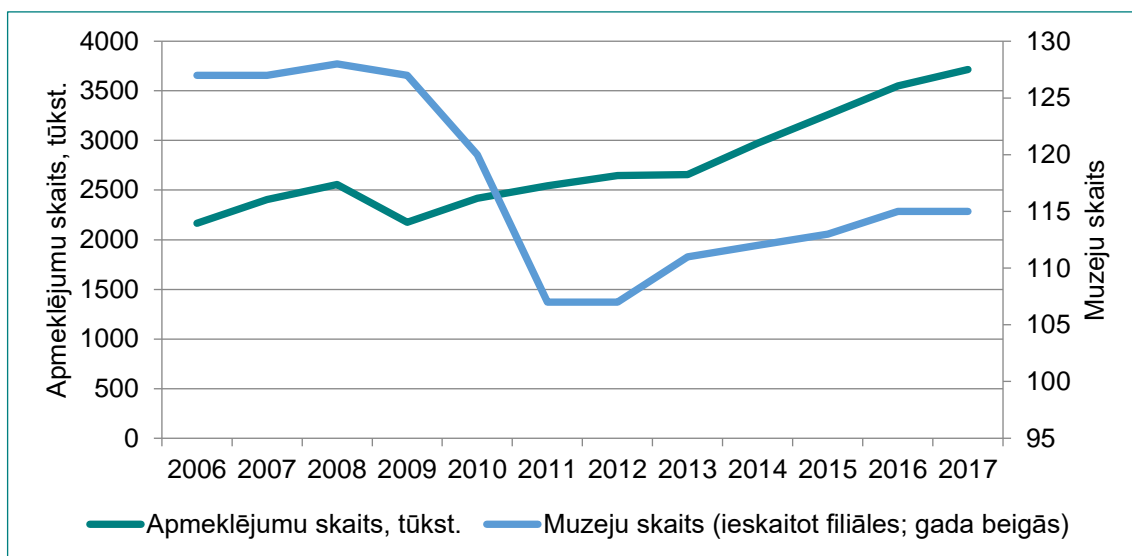
Muzeju apmeklētības analīze ietver laika periodu no 2006. līdz 2017. gadam un ir balstīta uz Centrālās statistikas pārvaldes datiem par muzeju skaitu un to apmeklētību.

Laika periodā no 2006. līdz 2017. gadam ir samazinājies muzeju skaits (ieskaitot filiāles) no 127 līdz 115, tomēr būtiski ir pieaudzis muzeju apmeklējumu skaits no 2,17 milj. 2006. gadā līdz 3,71 milj. 2017. gadā (3.7. attēls).

⁶¹ Avots: Projektu pieteikumi [02.02.2019.]

⁶²

https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Nozares/Muzeji/petijumi/_LKA%20ZPC_Muzeju%20p%C4%93t%C4%ABjums%202018.pdf [15.01.2019.]

Attēls Nr. 3.7. Muzeju un to apmeklējumu skaits, 2006.-2017.gads (Avots: CSP)

Piezīme: Laika periodā no 2019. gada veikta muzeju reforma, tādēļ samazinājies sertificēto muzeju skaits (piemēram, izveidojot struktūrvienības).

3.8. attēlā sniegta detalizēta informācija par muzeju apmeklējumu Latvijā.

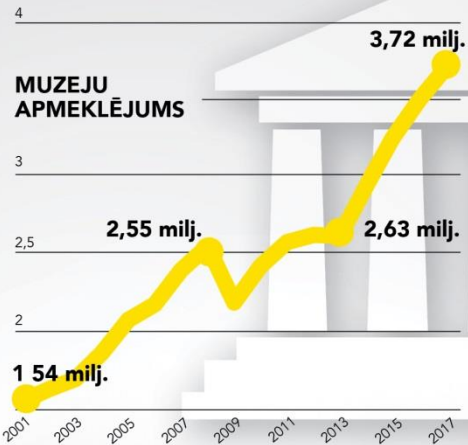
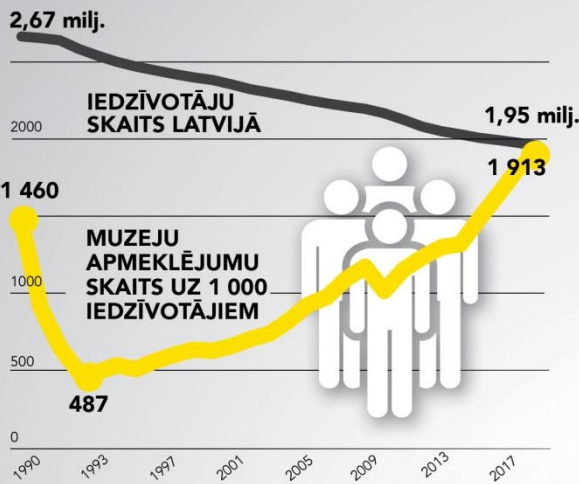
Tabula Nr. 3.5. Latvijas muzeju apmeklējumu īpatsvars, 2010. – 2017. gads (Avots: EGMUS)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kopējais apmeklējumu skaits, tūkst.	2372	2536	2627	2636	2971	3260	3534	3715
t.sk. bezmaksas apmeklējumu skaits tūkst.	1026	1045	1027	1036	1088	1307	1264	1372
%	42,3	40,5	39,1	39,6	36,9	40,1	36,0	36,93
t.sk. ārzemju viesu apmeklējumu skaits tūkst.	147	181	⁶³	223	268	241	274	315
%	6,2	7,1	-	8,5	9,0	7,4	7,8	8,5

Kā parāda 3.5. tabula, salīdzinoši vienmērīgi pieaug gan vietējo iedzīvotāju, gan ārzemju viesu muzeju apmeklējumi Latvijas muzejos. Svarīgi atzīmēt, ka Latvijā tiek uzskaitīti tikai ārzemju viesi, kuri muzejus apmeklē grupās. Salīdzinot 2016. gada datus ar 2010. gadu (šāda veida dati pieejami no 2010. gada) būtiski – no 43% līdz 36% ir samazinājies bezmaksas apmeklējumu īpatsvars kopējā apmeklētāju skaitā.

⁶³ Nav pieejami dati

MUZEJU APMEKLĒJUMS LATVIJĀ

MUZEJU APMEKLĒJUMU SKAITS UZ 1 000 IEDZĪVOTĀJIEM STARPTAUTISKĀ SALĪDZINĀJUMĀ

VISMĀZ REIZI GADĀ LATVIJAS IEDZĪVOTĀJI... (%)

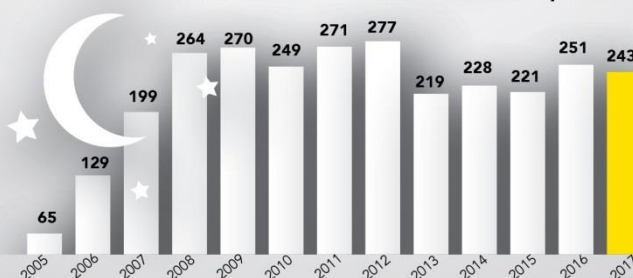
MUZEJU APMEKLĒTĀJU MĒRĶGRUPAS, TŪKST.

MAKSAS UN BEZMAKSAS APMEKLĒJUMI, TŪKST.

MUZEJU NAKTS PASĀKUMU APMEKLĒJUMS, TŪKST.

Datu avoti: Centrālā statistikas pārvalde, Kultūras ministrija, Eiropas muzeju statistikas apkopojums (EGMUS), pētījums "Muzeju un sabiedrības mijiedarbība Latvijā".

Attēls Nr. 3.8. Muzeju un to apmeklējums Latvijā, 1990.-2017.gads (Avots: Kultūras ministrija)

Muzeji nepārtraukti tiek mudināti sniegt bezmaksas apmeklējuma u.c. iespējas arvien jaunām sabiedrības grupām. Tajā pašā laikā muzejiem, kas lielākoties darbojas valsts tiešās pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu un to struktūrvienību juridiskajā statusā, šim statusam piekritīgo ierobežojumu dēļ ir sarežģīti, reaģējot uz sabiedrības pieprasījumu, piekopt elastīgu piedāvājuma, cenu (piemēram, valsts muzejiem maksas publisko pakalpojumu cenrādis jāapstiprina Ministru kabinetā) un darbaspēka piesaistes politiku.

Tabula Nr. 3.6 Kopējais apmeklējuma skaits gada griezumā, (tūkst. apmeklējumi), 2010.-2017. gads (Avots: Projektu īstenotāju sniegtā informācija)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Livonijas ordeņa pils komplekss Ventspilī	31,0	n.a.	n.a.	43,3	37,5	38,3	53,3	47,6
Daugavpils Rotko Mākslas centrs	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	116,0	101,0	103,0	94,4
Vēsturiskās Bangerta villa Kuldīgā	8,7	9,6	2,4	7,3	22,5	28,1	28,1	28,5
Bauskas pils	34,8	36,2	n.a.	n.a.	154,2	173,4	192,9	188,1
Latvijas Nacionālā mākslas muzejs, Rīgā, Kr. Valdemāra ielā 10A	81,5	98,7	80,6	n.a.	n.a.	n.a.	262,3	215,6

Piezīmes: n.a. informācija konkrētajā periodā nav attiecināma, jo tika veikti rekonstrukcijas vai izbūves darbi

Lai analizētu apmeklētību projektu līmenī (3.4.3.2. aktivitāte), tika apkopota informācija no projektu īstenotājiem. Kā redzams 3.6. tabulā projektu īstenošanas (būvdarbu laikā) novērojams apmeklējumu samazinājums (no 2010. līdz 2013. gadam). Vislielākais apmeklējumu skaits ir Bauskas pilī un LNMM, bet vismazākais Vēsturiskajā Bangerta villā Kuldīgā.

Intervences ietvaros investīcijas muzejos tika īstenotas laika periodā no 2013. līdz 2017. gadam. Kā redzams 3.7. tabulā izvērtējamo projektu rezultātā apmeklētāko muzeju topā ir iekļuvusi Latvijas Nacionālais mākslas muzejs, bet apmeklētākie trīs muzeji nav mainījušies – tie joprojām ir Turaidas muzejrezervāts, Rundāles pils muzejs un Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, kuros investīcijas izvērtējamā pasākuma ietvaros netika veiktas.

Tabula Nr. 3.7. Apmeklētākie muzeji Latvijā 2013. un 2017. gadā, apmeklējumu skaits (Avots: Kultūras ministrija)

Muzejs	2013	Muzejs	2017
Turaidas muzejrezervāts	232 647	Turaidas muzejrezervāts	265 352
Rundāles pils muzejs	215 199	Rundāles pils muzejs	255 600
Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs	176 779	Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs	223 379
Ventspils muzejs un filiāles	169 842	Mākslas muzejs "Rīgas Birža"	222 642
Latvijas Kara muzejs	124 557	Latvijas Nacionālais mākslas muzejs	215 558

Pasākuma ietvaros tika veiktas investīcijas trīs pašvaldības muzejos un Kultūras ministrijas padotībā esošajā LNMM ēkā Rīgā, kas veido 4,3% no visiem 2016. gadā reģistrētajiem Latvijas muzejiem. Pasākuma ietvaros pilnveidoto muzeju apmeklējumu skaits gadā ir ~430 tūkst., kas veido ~12% no visiem 2016. gada muzeja apmeklējumiem.

Kultūras centru pieejamība

Kultūras centru pieejamība analizēta, salīdzinot Centrālās statistikas pārvaldes sniegtos 2009. un 2016. gada datus par kultūras centru skaitu un izvietojumu.

Laika periodā no 2009. līdz 2016. gadam kopējais kultūras centru skaits Latvijā ir palielinājies no 535 līdz 552 kultūras centriem. Vislielākais kultūras centru palielinājums šajā periodā ir bijis Latgales reģionā

(3.8. attēlā). Vērtējot kultūras centru izvietojumu, var redzēt, ka visblīvāk kultūras centri ir izvietoti Rīgā un Latgales reģionā. Vērtējot kultūras centru izvietojumu uz 100 tūkst. iedzīvotājiem, visaugstākais kultūras centru skaits ir Vidzemes reģionā un Latgales reģionā. Ņemot vērā, ka ir palielinājies kultūras centru skaits un samazinājies iedzīvotāju skaits, pieejamības rādītāji ir uzlabojušies, tomēr veikto investīciju ietekme uz šiem rādītājiem ir nenozīmīga.

Tabula Nr. 3.8. Kultūras centru izvietojumu raksturojošie rādītāji 2009. un 2016. gadā (Avots: CSP)

	2009			2016		
	Kultūras centru skaits	Kultūras centru skaits uz 100 km ²	Kultūras centru skaits uz 100 000 iedz.	Kultūras centru skaits	Kultūras centru skaits uz 100 km ²	Kultūras centru skaits uz 100 000 iedz.
Rīgas reģions	15	4,93	2,18	14	4,61	2,19
Pierīgas reģions	86	0,85	22,96	87	0,86	23,75
Vidzemes reģions	116	0,76	51,75	120	0,79	61,23
Kurzemes reģions	95	0,70	33,22	96	0,71	38,23
Zemgales reģions	81	0,75	30,25	85	0,79	35,51
Latgales reģions	142	0,98	43,96	150	1,03	54,24

Ņemot vērā, ka daudzfunkcionālie centri nodrošina citas funkcijas nekā kultūras centri, tie tiek apskatīti papildus. 3.4.3. pasākumā tika izveidoti daudzfunkcionālie centri Kurzemes, Vidzemes un Latgales reģionā. Šobrīd notiek izpēte par akustiskās koncertzāles izbūvi Rīgā⁶⁴, bet Zemgales reģionā šāda veida būve netiek plānota, jo šobrīd "Zemgales Olimpiskais centrs" tiek piemērots liela mēroga kultūras pasākumu norisei.

Vislielākais samazinājums iedzīvotāju īpatsvarā, kas ne reizi nav apmeklējuši kultūras un sporta pasākumus ir novērojams Pierīgā un Zemgalē, kas parāda, **ka jauno multifunkcionālo centru izveide nav galvenais iemels kultūras pasākumu apmeklētības pieaugumam Latvijā.** Neskatoties uz to, ka izvērtējuma periodā būtiski nav pieaudzis kultūras centru skaits, ir pieaudzis kultūras pasākumu apmeklējumu skaits.

Muzeju apmeklējumu skaits, neskatoties uz muzeju restrukturizāciju⁶⁵, ir palielinājies, ko ir nodrošinājušas gan investīcijas muzeju infrastruktūras attīstībā, gan muzeju popularizēšanas pasākumi, piemēram, Muzeju nakts, gan biļešu politika, gan interneta mārketinga u.c. pasākumi. Veiktie ieguldījumi 3.4.3. pasākuma ietvaros ir veicinājuši pašvaldības muzeju attīstību, piemēram, Ventspils muzejs, kas izvietots Livonijas ordeņa pilī, ir kļuvis par reģionālo muzeju, metodikas centru, kas sniedz konsultācijas pārējā reģionā esošajiem muzejiem, nodrošina skolēnu izglītību utt.

⁶⁴ <https://www.vestnesis.lv/op/2016/224.2> [02.02.2019.]

⁶⁵ Piemēram, Latvijas Nacionālā mākslas muzeja sastāvā tika iekļauti Ārzemju mākslas muzejs (pēc 2010. gada – ar nosaukumu Mākslas muzejs "Rīgas Birža") un Dekoratīvās mākslas un dizaina muzejs. Latvijas Nacionālajam vēstures muzejam tika pievienots Latvijas Kultūras muzejs "Dauderi". Reorganizētā Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja filiāles – kā struktūrvienības Memoriālo muzeju apvienībā un Piebalgas muzeju apvienībā „Orisāre”, un tml.

Kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis plānošanas perioda ietvaros **ir būtiski uzlabojies, tomēr izvērtējamā pasākuma tiešā ietekme uz to ir salīdzinoši neliela**, jo tā ietvaros tika ieguldīts 22 ēku uzlabošanā, kas ir tikai 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā.

Atjaunojot kultūras pieminekļa vizuālo un tehnisko stāvokli, tiek stimulēta apkārt esošo nekustāmo īpašumu sakārtošana. Īpaši šādas tendences attiecināmas uz vēsturiskajiem apbūves kvartāliem – „Koku māja” (Rīga), „Kalnciemu kvartāls” (Rīga), Bangerta villa (Kuldīga), u.c.

4. 3.4.3. pasākuma projektu sociāli-ekonomisko ieguvumu analīze

Sociāli-ekonomiskās ieguvumu analīzes metodika, problemātika, izmantotās metodes un analizētie kultūrvides objektu veidi īsumā aprakstīti Ziņojuma 1.2. nodaļā. Plašāks metodikas izklāsts iekļauts Ziņojuma 6. pielikumā, sociāli-ekonomiskā analīze projektu līmenī iekļauta Ziņojuma 7. un 8. pielikumā. Šajā nodaļā aprakstīti pamata pieņēmumi sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai, kā arī sniegts ietekmes kopsavilkums aktivitāšu līmenī.

4.1. Pamata pieņēmumi sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai projektu līmenī

Izvērtējamo kultūrvides ieguldījumu veidi

Saskaņā ar Eiropas Investīciju bankas metodiku, ieguldījumus kultūrvīdē līdzīgi kā tūrismā pēc to būtības var iedalīt trīs veidu investīciju projektos⁶⁶:

- **Privātie:** leņģējumus radoši projekti, kuru mērķis ir peļņas maksimizēšana;
- **Hibrīdie:** leņģējumus radoši projekti bez peļņas maksimizēšanas perspektīvas, piemēram, daudzfunkcionālās koncertzāles (kā piemēru skatīt nodaļu 2.3 *Ilgspējīga attīstība* tabula nr. 2.7 *Daudzfunkcionālie centru rādītāji ilgspējas novērtējums*)⁶⁷, muzeji⁶⁸;
- **Publiskie** (un tiem pēc būtības pielīdzināmie): leņģējumus neradoši projekti, piemēram, kultūras mantojuma saglabāšana.

Izvērtējams 3.4.3. aktivitātē tika īstenoti visu trīs veidu projekti. Tā kā īstenotie projekti pēc būtības ir atšķirīgi, katrai no projektu grupām tika izmantota cita sociāli-ekonomiskās ietekmes novērtēšanas metode. Detalizēts izvēlēto metožu apraksts, to pielietošanas ieguvumi un ierobežojumi aprakstīti Ziņojuma 1.2. nodaļā. 4.1. tabulā atspoguļota sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai pielietotā metodika atbilstoši objektu veidam.

Tabula Nr. 4.1. Sociāli-ekonomiskās analīzes veikšanai pielietotā metodika atbilstoši objektu veidam

Aktivitāte	Objektu skaits	Aprēķinu skaits	Projektu veids	Pielietotā metodika
Daudzfunkcionālu centru izveide	3 daudzfunkcionālie centri	3 daudzfunkcionālie centri	Hibrīdie	levades-izvades analīze
Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana	5 muzeji	5 muzeji	Hibrīdie	levades-izvades analīze
Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana – sakrālais kultūras mantojums	12 baznīcas	3 baznīcas	Hibrīdie, Publiskie (un tiem pēc būtības pielīdzināmi)	levades-izvades analīze
Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociālekonomiskā potenciāla	5 ēkas	2 privāto kultūras pieminekļi	Privātie	levades-izvades analīze Hedoniskā analīze

⁶⁶ http://www.eib.org/attachments/thematic/economic_appraisal_of_investment_projects_en.pdf [15.01.2019.]

⁶⁷ Daudzfunkcionālās koncertzāles, muzeji ir definēti kā hibrīdie projekti, jo tie savu uzturēšanu nodrošina gan ar savas darbības ienākumiem, gan ar dotācijām.

⁶⁸ Saskaņā ar Latvijas Muzeju likuma 7. pantā doto muzeja definīciju „Muzejs ir pastāvīga un publiski pieejama institūcija, kura kalpo sabiedrībai un tās attīstībai un kura iegūst, uzkrāj, saglabā, pēta, popularizē un eksponē materiālo un nemateriālo cilvēces mantojumu un vidi, lai sekmētu pētniecību, sabiedrības izglītošanu un sniegtu sabiedrībai emocionālu baudījumu, un kuras darbība, īstenojot muzeja funkcijas, nav vērsta uz peļņas gūšanu

Aktivitāte	Objektu skaits	Aprēķinu skaits	Projektu veids	Pielietotā metodika
efektīva izmantošana komersantu tpašumi –				

3.4.3.3. aktivitātē, galvenokārt, tika atjaunoti valsts nozīmes kultūras pieminekļi (baznīcas), kas tiešā veidā neenes būtisku ieņēmumu palielinājumu (peļņas maksimizēšanu). Baznīcas pēc būtības ir atdalītas no valsts un nav publisko tiesību objekts, bet nes labumu sabiedrībai kopumā Līdzīgi, lai gan pēc būtības baznīcas pieder draudzēm, uzlabotās infrastruktūras dēļ teorētiski baznīcām ir iespējams piesaistīt lielāku ziedojumu apjomu palielinātās apmeklētības dēļ. Izvērtējumā baznīcas tiks vērtētas no publiskā projekta perspektīvas, kā galveno ieguvumu vērtējot saglabāto kultūras mantojumu (izņemot lielās baznīcas, kurās tiek uzskaitīti apmeklējumi un tiek pārdotas ieejas biļetes, līdz ar to tiek pielietota hibrīdā projekta metodoloģija).

Pamata pieņēmumi sociāli-ekonomiskās ietekmes aprēķina ieguvumiem un izdevumiem

Galvenie pamata pieņēmumi Ziņojuma ietvaros veiktajai sociāli-ekonomiskajai analīzei:

- ◀ **Pirms projekta** – darbības pilnais kalendārais gads, kad vēl nav uzsākta projekta ieviešana;
- ◀ **Pēc projekta** – no projekta pabeigšanas pirmais pilnais kalendārais gads, piemēram, Bauskas pils rekonstrukcijas tika pabeigta 2014. gada augustā, bet datu aprēķini ar projekta ietekmi tiek uzsākti ar 2015. gadu, vai arī - LNMM tika atvērts 2016. gada maijā, bet sākuma gads aprēķiniem no projekta ietekmes attiecināts 2017. gads;
- ◀ **Projekta ieviešanas periods** – būvniecības, rekonstrukcijas periods.

Pieņēmumi sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķinam

Lai veiktu rādītāju aprēķinus, tiek veikta aprēķināto sociāli-ekonomisko ieguvumu un izdevumu pielīdzināšana 2018. gada situācijai ar indeksācijas palīdzību, piemēram, ja aprēķina gads ir 2015. gads, tad šodienas vērtība ietekmei no tūrisma sastādīs 2015. gada vērtība x IKP(2018)/IKP(2015). Savukārt ienākumi no jaunradītām darba vietām vai personāla izmaksas tiek indeksētas ar *Darba algas izmaiņas (bruto) salīdzināmās cenās* deflatoru, uzturēšanas izmaksas tiek indeksētas ar *Patēriņa cenu pieauguma tempa* deflatoru, ieguvums no investīcijām ar *Kopējā pamatkapitāla veidošanas* deflatoru. Izņēmums ir ekonomiskās investīcijas, kur aprēķins tiek veikts gadam, kad tiek pabeigtas investīcijas objektā.

Pieņēmumi sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķinam:

- ◀ Diskonta likme - 5.0%⁶⁹ (aprēķinos bez inflācijas ietekmes);
- ◀ Novērtējuma periods - 20⁷⁰ gadi (ekonomiskajam aprēķinam);
- ◀ Ekonomiskās investīcijas tiek veiktas aprēķina „0” gadā;
- ◀ Ekonomiskie ieguvumi un izdevumi tiek aprēķināti ar „1” gadu;
- ◀ Ekonomiskie ieguvumi un izdevumi laika rindas aprēķinos paliek konstanti.

⁶⁹ Makroekonomisko pieņēmumu un prognožu skaitliskās vērtības Saskaņā ar Ministru kabineta 16.12.2014. noteikumu Nr.784 „Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu 2014.-2020.gada plānošanas periodā” 55.punktu. aktualizēts 12.04.2018.

⁷⁰ Atbilstoši IIA_ veidlapas pielikumi_3431

4.2. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāti

Daudzfunkcionālu centru izveide

Ietekme uz nodarbinātību. Nākamajā tabulā parādīts aizņemto darbavietu skaits vidēji gadā Rēzeknē, Cēsīs un Liepājā 2009., 2013. un 2016. gadā (statistikas dati pieejami sākot ar 2009. gadu). Kā redzams 4.2. tabulā, Cēsīs un Rēzeknē pārskata periodā ir pieaudzis aizņemto darba vietu skaits, bet Liepājā tas ir būtiski samazinājies. Jāņem vērā, ka CSP apkopo datus tikai par privātā sektora komersantiem ar nodarbināto skaitu <50 un sabiedrisko sektoru (nav iekļautas pašnodarbinātās personas un MVU), līdz ar to šie rādītāji ir jāskata kontekstā ar ekonomisko aktīvo vienību skaita izmaiņām (4.2. tabula).

3.4.3.1. aktivitātē īstenoto projektu rezultātā Rēzeknē 2014. gadā tika nodarbināti 74 jauni nodarbinātie, Liepājā 2015. gadā 48 jauni nodarbinātie, bet Cēsu novadā, ņemot vērā, ka daudzfunkcionālais centrs tika izveidots, paplašinot Cēsu kultūras centru, projekta rezultātā tika nodarbināti 6 jauni nodarbinātie (pieaugums no 31 līdz 37 nodarbinātajiem). Īstenotās 3.4.3.1. aktivitātes ietekme uz nodarbinātību pašvaldības līmenī ir būtiska Liepājā un Rēzeknē, bet salīdzinoši nebūtiska Cēsu novadā.

4.2. tabulā ir sniegta informācija nodarbinātības izmaiņām saistībā ar DFC izbūvi (teorētisks pieņēmums). Piemēram, var secināt, ka Cēsu novadā pirms projekta izbūves 2013.gadā un pēc projekta izbūves 2016. gadā aizņemto darba vietu skaits ir palielinājies, piemēram, privātajā sektorā par 13%.

Tabula Nr.4.2. Aizņemto darbavietu (vidēji gadā) izmaiņas (Avots: CSP)

Gads	Sektors	Liepāja	Rēzekne	Cēsu novads
2009	Sabiedriskajā sektorā	8154	4192	2340
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	8842	1734	1338
2013	Sabiedriskajā sektorā	6648	4166	2318
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	9236	1764	1639
2016	Sabiedriskajā sektorā	6844	4222	2290
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	6950	1849	1857
2009/2016	Sabiedriskajā sektorā	-16%	1%	-2%
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	-21%	7%	39%
2013/2016	Sabiedriskajā sektorā	3%	1%	-1%
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	-25%	5%	13%

Ietekme uz uzņēmējdarbību. Tā kā CSP dati par pašnodarbināto personu un tirgus sektora komercsabiedrības skaita izmaiņām pieejami tikai no 2013. gada, 4.3. tabulā salīdzināti 2016. gada dati par pašnodarbināto personu un tirgus sektora komercsabiedrību skaitu ar 2013. gada datiem. Tabulā apkopotie dati ir jāskata kopā ar iepriekšējo tabulu, jo, lai gan darba vietu skaits Liepājā kopš 2009. un 2013. gada ir ievērojami samazinājies, tomēr laika periodā no 2013. gada ir būtiski pieaudzis pašnodarbināto personu skaits. Liepājas situāciju šajā periodā būtiski ietekmēja AS "Liepājas metalurģs" likvidācija, kā arī šajā periodā izveidotā mikrouzņēmumu politika. Projektu līmenī dati par uzņēmējdarbību nebija pieejami.

Tabula Nr. 4.3. Pašnodarbināto personu un tirgus sektora komercsabiedrību skaita izmaiņas (Avots: CSP)

Gads	Rādītājs	Liepāja	Rēzekne	Cēsu novads
2013	Pašnodarbinātās personas	1717	825	579
	Komercsabiedrības (tirgus sektors)	2157	837	659
2016	Pašnodarbinātās personas	2733	870	760

Gads	Rādītājs	Liepāja	Rēzekne	Cēsu novads
	Komerksabiedrības (tirgus sektors)	2385	918	760
2013/2016	Pašnodarbinātās personas	59%	5%	31%
	Komerksabiedrības (tirgus sektors)	11%	10%	15%

Ietekme uz tūrismu. Kā parāda nākamā tabula, laika periodā no 2009. līdz 2016. gadam, lai gan būtiski nav mainījies gultas vietu skaits (izņemot Cēsis), būtiski ir pieaudzis apkalpoto personu skaits, t.sk. ārvalstu viesu. Uz nepietiekamo viesnīcu skaitu kā vienu no attīstību ierobežojošajiem faktoriem norādīja finansējuma saņēmēji gan Cēsīs, gan Rēzeknē. Statistikas dati par tūrismu pieejami, sākot ar 2009. gadu.

Pirmajā gadā pēc daudzfunkcionālo centru atvēršanas būtiski pieauga to apmeklētāju skaits, kas atstāja ietekmi arī uz pilsētas/novada tūrisma nozari. 2014. gadā Austrumlatvijas reģionālo daudzfunkcionālo centru Rēzeknē apmeklēja ~150 tūkst. apmeklētāju, 2015. gadā daudzfunkcionālo centru "Vidzemes mūzikas un kultūras centrs" Cēsīs ~175 tūkst. apmeklētāju, bet Liepājas daudzfunkcionālo centru "Lielais dzintars" ~240 tūkst. apmeklējumi (4.4. tabula).

Jaunie daudzfunkcionālie centri ir devuši būtisku ietekmi uz tūrisma nozari pašvaldības līmenī.

Tabula Nr. 4.4. Tūrisma nozari raksturojošo rādītāju izmaiņas (Avots: CSP)

Gads	Rādītājs	Liepāja	Rēzekne	Cēsu novads
2009	Gultasvietu skaits, gada beigās	1096	260	252
	Apkalpotās personas	49346	nav datu	10432
	...apkalpotie ārvalstu viesi	13753	nav datu	6065
	Pavadītās naktis	86255	nav datu	17616
	...ārvalstu viesu pavadītās naktis	31480	nav datu	8674
2016	Gultasvietu skaits, gada beigās	1093	263	164
	Apkalpotās personas	87068	nav datu	12712
	...apkalpotie ārvalstu viesi	26905	nav datu	7856
	Pavadītās naktis	135082	nav datu	18253
	...ārvalstu viesu pavadītās naktis	48932	nav datu	11024
2009/2016	Gultasvietu skaits, gada beigās	0%	1%	-35%
	Apkalpotās personas	76%	nav datu	22%
	...apkalpotie ārvalstu viesi	96%	nav datu	30%
	Pavadītās naktis	57%	nav datu	4%
	...ārvalstu viesu pavadītās naktis	55%	nav datu	27%

Atbilstoši 1.2. nodaļā aprakstītajām sociāli-ekonomiskās ietekmes novērtēšanas metodēm 7. pielikumā ir aprēķināti īstermiņa un ilgtermiņa ieguvumi visiem aktivitātes projektiem. Turpmākajās tabulās ir parādīts veiktās sociāli-ekonomiskās analīzes kopsavilkums, t.i. ievades dati, ieguldījumi, īstermiņa un ilgtermiņa sociāli-ekonomiskā ietekme projektu līmenī, kā arī aprēķināta aktivitātes kopējā ietekme. Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam apkopoti 4.5. tabulā.

Tabula Nr. 4.5. Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam (Avots: Publiski pieejamie gada pārskati)

Objekts	Gads		Apmeklējumi		Nodarbinātie		Pašvaldības dotācija, EUR	
	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc
Daudzfunkcionālā centra "Vidzemes	n.a.	2015	n.a.	176 367	31*	37	193 467 *	299 277

Objekts	Gads		Apmeklējumi		Nodarbinātie		Pašvaldības dotācija, EUR	
	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc
mūzikas un kultūras centrs" izveide								
Liepājas daudzfunkcionālā centra "Lielais dzintars" izveide	n.a.	2015	n.a.	243 773	n.a.	49	n.a.	645 653
Austrumlatvijas reģionālais daudzfunkcionālais centrs Rēzeknē	n.a.	2014	n.a.	150 038	n.a.	74	n.a.	767 167

* dati par Cēsu kultūras centru, kuru paplašinot tika izbūvēts daudzfunkcionālais centrs

n.a. – nav datu

3.4.3.1. aktivitātē "Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide" tika īstenoti trīs projekti. Kopējā ieguldījumu summa bija 53,43 milj. eiro (t.sk. arī citi ārējie finanšu līdzekļi un pašvaldības līdzekļi un ieskaitot PVN⁷¹), kas radīja kopējo sociāli ekonomisko īstermiņa (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)) ietekmi 11,50 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ietekmi 10,39 milj. eiro apmērā (4.6. tabula).

Tabula Nr. 4.6. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.1. aktivitātei (Avots: Izpildītāja aprēķini)

Pilsēta/novads	Ieguldījums ar PVN, milj. EUR	ĪSTERMIŅA ieguvumi (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)), milj. EUR	ILGTERMIŅA ieguvumi ⁷² , milj. EUR
Cēsis	5,62	3,09	2,28
Liepāja	28,46	5,01	4,64
Rēzekne	19,34	3,40	3,47
Kopā	53,43	11,50	10,39

Papildus radītie kvalitatīvie sociāli-ekonomiskie ieguvumi:

- izbūvētie objekti ir kļuvuši par pilsētu vizītkartēm;
- apkārtējās teritorijas reģenerācija un attīstība;
- plašākas kultūras un izglītības iespējas;
- iespēja sagatavot kultūras piedāvājumu atbilstoši reģionālajām iezīmēm;
- plašāka profesionālās mākslas un dažādu mūzikas un mākslas žanru pieejamība;
- kvalitatīva akustika un plašs tehnisko pielāgošanās spēju klāsts dažādiem mūzikas un mākslas žanriem;
- kultūras iestādēs nodarbināto atjaunināšanās;
- u.c.

⁷¹ PVN – pievienotās vērtības nodoklis

⁷² Pieņēmumi sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķinam

Sociāli-ekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana

Ietekme uz nodarbinātību. Kā redzams 4.7. tabulā, neskatoties uz veiktajiem ieguldījumiem nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošanā (muzejos un mākslas centrā), nav novērojama korelācija starp veiktajiem ieguldījumiem un aizņemto darba vietu apjomu pilsētās, kurās tika veikti ieguldījumi. Laika periodā no 2009. gada līdz 2016. gadam stabils darba vietu pieaugums ir novērojams tikai Rīgā, pārējās pilsētās (izņemot Kuldīgu) ir novērojams ievērojams darba vietu samazinājums privātā sektora uzņēmumos ar nodarbināto skaitu lielāku par 50 nodarbinātajiem. Šie rādītāji ir jāskata kopā ar pašnodarbināto personu skaita izmaiņām, jo 2009.-2013. gada periodā pašnodarbinātās personas ieņēma nozīmīgu vietu ekonomiski aktīvo vienību īpatsvarā. Statistikas dati par aizņemtajām darba vietām pilsētu un novadu griezumā pieejami, sākot ar 2009. gadu.

3.4.3.2. aktivitātē īstenoto projektu rezultātā Ventspilī nodarbināto skaits muzejā palielinājās par 2 nodarbinātajiem (no 29 2010. gadā līdz 31 2013. gadā), Bauskā nodarbināto skaits muzejā palielinājās par 4 nodarbinātajiem (no 24 2010. gadā līdz 28 2015. gadā), Kuldīgā nodarbināto skaits muzejā pieauga par 7 nodarbinātajiem (no 18 2010. gadā līdz 25 2015. gadā), Rīgā nodarbināto skaits muzejā palielinājās par 13 nodarbinātajiem (no 171 2012.gadā līdz 184 2017.gadā). Daugavpils mākslas centrs tika izbūvēts no jauna un tajā pēc projekta īstenošanas 2014. gadā darbu uzsāka 42 nodarbinātie. Īstenotās aktivitātes ietekme uz nodarbinātību vietējā līmenī ir salīdzinoši nebūtiska.

Tabula Nr.4.7. Aizņemto darbavietu (vidēji gadā) izmaiņas (Avots: CSP)

Gads	Sektors	Rīga	Daugavpils	Bauskas novads	Kuldīgas novads	Ventspils novads
2009	Sabiedriskajā sektorā	142970	12580	1856	2098	876
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	137104	8444	1310	1096	828
2013	Sabiedriskajā sektorā	151761	10310	2039	2325	812
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	139247	8095	985	1554	814
2016	Sabiedriskajā sektorā	151320	10390	2018	2351	814
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	148393	6191	955	1309	628
2009/2016	Sabiedriskajā sektorā	6%	-17%	9%	12%	-7%
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	8%	-27%	-27%	19%	-24%
2013/2016	Sabiedriskajā sektorā	0%	1%	-1%	1%	0%
	Privātā sektora komersanti (>=50 nodarbinātie)	7%	-24%	-3%	-16%	-23%

Ietekme uz uzņēmējdarbību. Līdzīgi kā daudzfunkcionālo centru gadījumā pilsētās, kurās bija novērojams aizņemto darba vietu kritums, daudz straujāk ir pieaudzis pašnodarbināto personu skaits. Lai gan visās pilsētās ir novērojams ekonomiski aktīvo vienību skaita pieaugums, tomēr nav novērojama korelācija ar izvērtējamajām aktivitātēm. Statistikas dati par ekonomiski aktīvajām vienībām pilsētu un novadu līmenī pieejami, sākot ar 2013. gadu (4.8. tabula).

Projektu līmenī dati par uzņēmējdarbību nebija pieejami.

Tabula Nr. 4.8. Pašnodarbināto personu un tirgus sektora komercsabiedrību skaita izmaiņas (Avots: CSP)

Gads	Rādītājs	Rīga	Daugavpils	Bauskas novads	Kuldīgas novads	Ventspils novads
2013	Pašnodarbinātās personas	12746	1889	586	736	247

Gads	Rādītājs	Rīga	Daugavpils	Bauskas novads	Kuldīgas novads	Ventspils novads
	Komerksabiedrības (tirgus sektors)	49265	2088	508	577	237
2016	Pašnodarbinātās personas	17643	2097	661	1236	320
	Komerksabiedrības (tirgus sektors)	55364	2321	554	662	275
2013/2016	Pašnodarbinātās personas	38%	11%	13%	68%	30%
	Komerksabiedrības (tirgus sektors)	12%	11%	9%	15%	16%

Ietekme uz tūrismu. Kā parāda nākamā tabula, laika periodā no 2009. līdz 2016. periodam (statistikas dati par tūrismu pieejami, sākot ar 2009. gadu), pilsētās ir atšķirīga situācija attiecībā uz gultas vietu skaita izmaiņām, Daugavpilī tas ir ievērojami samazinājies, Bauskā divkāršojies, bet pārējās pilsētās palicis nemainīgs (4.9. tabula). Neskatoties uz to, apkalpoto personu skaits ir pieaudzis visās pilsētās, t.sk. Kuldīgā par 221%, tomēr šie rādītāji tikai daļēji ir attiecināmi uz izvērtējamajām aktivitātēm, jo attīstītie muzeji ir tikai viens no apskates objektiem pilsētā. Lai palielinātu apkalpoto personu skaitu, t.sk. pavadīto nakšu skaitu pilsētā/novadā, ir jāveido komplekss tūrisma piedāvājums.

Ventspilī projekta īstenošanas rezultātā Livonijas ordeņa pils muzeja apmeklējumu skaits palielinājās par ~12 tūkst. apmeklējumu gadā, Kuldīgas muzejā ~18 tūkst. apmeklējumu gadā, Bauskas pilī ~130 tūkst. apmeklējumu gadā, Latvijas Nacionālā mākslas muzejā Rīgā ~135 tūkst. gadā. Pirmajā gadā pēc Daugavpils Rotko Mākslas centra atklāšanas to apmeklēja ~ 115 tūkst. apmeklējumi.

Ieguldījumi muzejos un mākslas centrā ir devuši būtisku ietekmi uz tūrisma nozari vietējā līmenī.

Tabula Nr. 4.9. Tūrisma nozari raksturojošo rādītāju izmaiņas (Avots: CSP)

Gads	Rādītājs	Rīga	Daugavpils	Ventspils	Bauskas novads	Kuldīgas novads
2009	Gultasvietu skaits, gada beigās	12920	741	1294	148	475
	Apkalpotās personas	689330	25846	48181	nav datu	8274
	...apkalpotie ārvalstu viesi	589106	10154	22686	nav datu	2071
	Pavadītās nakts	1579901	38349	79481	nav datu	16840
	...ārvalstu viesu pavadītās nakts	1264019	15863	32298	nav datu	3173
2016	Gultasvietu skaits, gada beigās	15097	600	1321	366	475
	Apkalpotās personas	1428552	42612	54960	16908	26523
	...apkalpotie ārvalstu viesi	1248358	16734	24670	9384	4222
	Pavadītās nakts	2721156	61729	115195	18778	40289
	...ārvalstu viesu pavadītās nakts	2331159	26755	51502	10205	5940
2009/2016	Gultasvietu skaits, gada beigās	17%	-19%	2%	147%	0%
	Apkalpotās personas	107%	65%	14%	nav datu	221%
	...apkalpotie ārvalstu viesi	112%	65%	9%	nav datu	104%
	Pavadītās nakts	72%	61%	45%	nav datu	139%
	...ārvalstu viesu pavadītās nakts	84%	69%	59%	nav datu	87%

Turpmākajās 4.10., 4.11. tabulās ir parādīts veiktās sociāli-ekonomiskās analīzes kopsavilkums, t.i. ievades dati, ieguldījumi, īstermiņa un ilgtermiņa sociāli-ekonomiskā ietekme projektu līmenī, kā arī aprēķināta aktivitātes kopējā ietekme.

Tabula Nr. 4.10. Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam (Avots: Projektu īstenotāju sniegtie dati)

	Gads		Apmeklējumi		Nodarbinātie		Pašvaldības dotācija, EUR	
	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc
Bauskas pils – sociālekonomiski nozīmīga kultūras mantojuma objekta – atjaunošanas II kārtā	2010	2015	34 808	168 117	24	28	162 200,0	356 631,0
Artilērijas Arsenāla ēkas rekonstrukcija Daugavpils Rotko Mākslas centra izveidei	2011	2014	0	115 690	0	42	0,0	678 935,0
Vēsturiskās Bangerta villas restaurācija jaunu un inovatīvu muzeja pakalpojumu izveidei	2010	2015	9 255	28 061	18	25	164 586,0	292 452,0
Latvijas Nacionālā mākslas muzeja ēkas, Rīgā, Kr. Valdemāra ielā 10A rekonstrukcija	2012	2017	80 622	215 558	171	184	4 267 952,4	4 210 555,0
Livonijas ordeņa pils kompleksa Ventspilī rekonstrukcija, renovācija un ekspozīcijas izveide	2009	2013	31 009	43 332	29	31	341 870,0	491 266,0

3.4.3.2. aktivitātē “Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana” tika īstenoti 6 projekti piecos objektos (4 muzejos un 1 mākslas centrā). Kopējā ieguldījumu summa bija 22,03 milj. eiro, kas radīja kopējo īstermiņa (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)) ietekmi 17,11 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ietekmi 3,32 milj. eiro apmērā.

Tabula Nr. 4.11. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.2. aktivitātei (Avots: Izpildītāja aprēķini)

Pilsēta/novads	Ieguldījums ar PVN, milj. EUR	ĪSTERMIŅA ieguvumi (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)), milj. EUR	ILGTERMIŅA ieguvumi ⁷³ , milj. EUR
Bauskas novads	1,98	0,72	0,64
Daugavpils	2,02	2,31	1,91
Kuldīgas novads	1,04	0,38	0,11
Rīga	15,36	13,11	5,45
Ventspils novads	1,64	0,59	-4,81
KOPĀ	22,03	17,11	3,32

Papildus radītie kvalitatīvie sociāli-ekonomiskie ieguvumi:

- apkārtējās teritorijas reģenerācija un attīstība;
- plašākas kultūras un izglītības iespējas;
- nevalstiskā sektora aktivizēšanās attiecībā uz vēstures izziņāšanu (piemēram, renesanses deju grupa Bauskas pilī);
- restaurācijas darbu veicēju pieredzes un kvalifikācijas uzlabošanās;

⁷³ Pieņēmumi sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķinam

- u.c.

Kultūras pieminekļu saglabāšana un to sociāli-ekonomiskā potenciāla efektīva izmantošana

Attiecībā uz šo aktivitāti veikt ietekmes novērtējumu pilsētu un novadu griezumā ir nelietderīgi, jo no kopējiem aktivitātei pieejamajiem ES fondu līdzekļiem (~9,8 milj. eiro) 93% tika ieguldīti Rīgas pilsētā (t.sk. Rīgas Domā 83%) un 3% Liepājas Svētās Trīsvienības katedrālē (izmaiņas Rīgu un Liepāju raksturojošajos rādītājos parādītas iepriekšējās Ziņojuma apakšnodalās). Pārējās pilsētās un novados ieguldījumu apjoms 3.4.3.3. aktivitātēm kultūras pieminekļu saglabāšanā nepārsniedza 50 tūkst. eiro, kas ir nesamērīgi mazs ieguldījums, lai izraisītu būtiskas izmaiņas pat vismazākā Latvijas novada sociāli-ekonomiskajos rādītājos.

Ieguldījumu rezultātā apmeklējumu skaits Rīgas Domā palielinājās par ~33 tūkst. apmeklējumu gadā, bet Liepājas Svētās Trīsvienības katedrālē par ~18 tūkst. apmeklējumu gadā. Ņemot vērā, ka baznīcas apmeklējums ir salīdzinoši neilgs, apmeklējumu pieaugums pārklājas ar citās aktivitātēs aprakstīto ietekmi, piemēram, Liepājas Svētās Trīsvienības katedrālē norādīja, ja Lielā dzintara apmeklētāji pirms koncertiem bieži izvēlas apmeklēt katedrāli un uzkāpt katedrāles tornī.

Sakrālais kultūras mantojums. Tā kā no kopējiem aktivitātei pieejamajiem ES fondu līdzekļiem (~9,8 milj. eiro) 93% tika ieguldīti Rīgas pilsētā (t.sk. Rīgas Domā 83%) un 3% Liepājas Svētās Trīsvienības katedrālē, bet pārējās pilsētās un novados ieguldījumu apjoms aktivitātē kultūras pieminekļu saglabāšanā nepārsniedza 50 tūkst. EUR, kas ir nesamērīgi mazs ieguldījums, lai izraisītu būtiskas izmaiņas, izvēsta sociāli-ekonomiskā analīze tika veikta trīs sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem - Rīgas Domam, Liepājas Svētās Trīsvienības katedrālei un Jēkabpils Nikolaja klosterim, lai novērtētu šādu ieguldījumu sociāli-ekonomisko ieguvumu lielumu (4.12. tabula).

Tabula Nr. 4.12. Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem (Avots: Projektu īstenotāju sniegtie dati)

	Gads		Apmeklējumi	
	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc
Nikolaja klostera baznīcas neatliekamā mūra žoga renovācija plašākas pieejamības sabiedrībai un sociālekonomiskās izmantošanas nodrošināšanai	2013	2015	150	280
Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāles ēkas konstruktīvās noturības saglabāšana un sociālekonomiskā potenciāla paaugstināšana	2009	2016	9 255	28 061
Rīgas Doma saglabāšana un sociālekonomiskā potenciāla efektivitātes izmantošana	2009	2016	80 885	113 907

3.4.3.3. aktivitātes "Atbalsts kultūras pieminekļu privātpašniekiem kultūras pieminekļu saglabāšanā un to sociālekonomiskā potenciāla efektīvā izmantošanā" ietvaros ieguldītie 12,0 milj. eiro Rīgas Doma saglabāšanā un sociālekonomiskā potenciāla efektivitātes izmantošanā ir devuši īstermiņa ieguvumu 4,35 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ieguvumu 0,54 milj. eiro apmērā. Ieguldītie 0,62 milj. eiro Liepājas Svētās Trīsvienības katedrāles ēkas konstruktīvās noturības saglabāšanā un sociālekonomiskā potenciāla paaugstināšanā ir devuši īstermiņa ieguvumu 0,22 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ieguvumu 0,06 milj. eiro apmērā (4.13. tabula).

Veiktās sociāli-ekonomiskās *analīzes* baznīcām parāda, ka veiktie ieguldījumi baznīcu atjaunošanā rada salīdzinoši nelielu sociāli-ekonomisko ietekmi. Būtisku restaurācijas darbu veikšanai baznīcām ir nepieciešami ārējie finanšu līdzekļi, jo draudžu lielums ir atšķirīgs un bieži nav samērīgs ar nepieciešamajiem līdzekļiem restaurācijas darbu finansēšanai, plānojot ieguldījumus sakrālā kultūras mantojuma atjaunošanā un saglabāšanā, ir jāpievērš pastiprināta uzmanība to sociāli-ekonomiskā potenciāla palielināšanai, lai kopējie sociāli-ekonomiskie ieguvumi pārsniegtu ieguldījumus.

Tabula Nr. 4.13. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.3. aktivitātes sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem (Avots: Izpildītāja aprēķini)

Pilsēta/novads	Ieguldījums ar PVN, milj. EUR	ĪSTERMIŅA ieguvumi (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)), milj. EUR	ILGTERMIŅA ieguvumi ⁷⁴ , milj. EUR
Jēkabpils	0,05	0,02	0,00
Liepāja	0,62	0,22	0,06
Rīga	12,00	4,35	0,54

Labās prakses piemērs:

Kopš 2013. gada Jēkabpils pilsētas pašvaldībā izveidota Tradicionālo konfesiju konsultatīvā komisija, kuras sastāvā ir visi Jēkabpils tradicionālo konfesiju mācītāji. Galvenie komisijas uzdevumi ir apzināt tradicionālo reliģisko konfesiju darbību Jēkabpilī, uzklaut tradicionālo reliģisko konfesiju problēmas, palīdzēt rast risinājumus, kā arī sniegt atzinumus reliģiska rakstura jautājumos. Komisija tiekas regulāri, lai kopīgi risinātu ar baznīcu saglabāšanu, attīstību un integrāciju pilsētvidē saistītus jautājumus, piemēram, par finansējumu baznīcu aktivitātēm, par dievnamu iesaisti pašvaldības līmeņa svētku norisē, par kopīgu tūrisma bukleta izstrādi (Sakrālais buklets par Jēkabpils baznīcām).

Komersantu īpašumā esošie kultūras pieminekļi. Ņemot vērā pieejamos datus, no komersantu īpašumā esošajiem kultūras pieminekļu objektiem, izvēsta sociāli-ekonomiskā analīze tika veikta diviem pilotobjektiem - Blankenfeldes muižai un koka arhitektūras centram „Kalnciema kvartāls” (4.14. tabula).

Tabula Nr. 4.14. Ievades dati sociāli-ekonomiskās analīzes aprēķinam komersantu kultūras mantojuma atjaunošanas pilotobjektiem (Avots: Projektu īstenošanu sniegtie dati)

	Gads		Apmeklējumi		Nodarbinātie	
	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc	Pirms	Pēc
Blankenfeldes muižas vārtu mājas remonts un restaurācija	2013	2016	435	4 165	5	7
Koka arhitektūras centra „Kalnciema kvartāls” attīstība	2013	2016	58 000	58 500	0	7

3.4.3.3. aktivitātes “Atbalsts kultūras pieminekļu privātīpašniekiem kultūras pieminekļu saglabāšanā un to sociālekonomiskā potenciāla efektīvā izmantošanā” ietvaros ieguldītie 0,1 milj. eiro Blankenfeldes muižas vārtu mājas remontā un restaurācijā ir devuši īstermiņa (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)) ieguvumu 0,04 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ieguvumu 0,05 milj. eiro apmērā.

⁷⁴ Pieņēmumi sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķinam

Ieguldītie 0,18 milj. eiro Koka arhitektūras centra „Kalnciema kvartāls” attīstība ir devuši īstermiņa ieguvumu 0,06 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ieguvumu 0,03 milj. eiro apmērā (4.15. tabula). Veiktā sociāli-ekonomiskā analīze komersantu īpašumā esošajiem kultūras pieminekļu objektiem parāda, ka ekonomiskie ieguvumi no ieguldījumiem komersantu īpašumā esošajiem kultūras pieminekļiem pārsniedz ieguldījumu vērtību.

Tabula Nr. 4.15. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.3. aktivitātes komersantu kultūras mantojuma atjaunošanas pilotobjektiem (Avots: Izpildītāja aprēķini)

Pilsēta/novads	Ieguldījums ar PVN, milj. EUR	ĪSTERMIŅA ieguvumi (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)), milj. EUR	ILGTERMIŅA ieguvumi ⁷⁵ , milj. EUR
Blankenfeldes muižas vārtu mājas remonts un restaurācija	0,10	0,04	0,05
Koka arhitektūras centra „Kalnciema kvartāls” attīstība	0,18	0,06	0,03

Ņemot vērā, ka 2009. gadā Latvijā tika īstenota teritoriālā reforma, salīdzinošie statistikas dati pilsētu un novadu griezumā ir pieejami tikai no 2009. gada. Atsevišķi statistikas dati (ekonomisko vienību skaits) ir pieejami, tikai sākot no 2013. gada.

Pilsētās un novados, kuros tika veikti ieguldījumi izvērtējamā 3.4.3.pasākumā, laika periodā no 2009.-2016. gadam ir bijusi dažāda sociāli-ekonomisko rādītāju attīstība, kas norāda uz to, **ka nav novērojama tieša korelācija starp veiktajām investīcijām un apskatīto rādītāju izmaiņām.** Dažās pilsētās darba vietu skaits ir būtiski palielinājies, bet dažās nozīmīgi samazinājies. Visās pilsētās izvērtējuma perioda laikā ir pieaudzis ekonomiski aktīvo vienību skaits, kas izskaidrojams gan ar kopējo valsts attīstības tendenci, gan ar mikrouzņēmuma režīma attīstību Latvijā.

Neskatoties uz atšķirīgo situāciju gultas vietu apjomā pilsētās un novados, apkalpoto personu skaits ir pieaudzis visās apskatītajās pilsētās un novados (par kuriem ir pieejami statistikas dati). Gultas vietu samazinājums daļēji varētu būt saistīts ar privātpersonu iesaistes palielināšanos izmitināšanas pakalpojumu sniegšanā, izmantojot mobilās platformas (piemēram, Airbnb u.c.)

Liela daļa projektu tika pabeigti tikai 2015. gadā, bet uz izvērtējuma brīdi statistikas dati ir pieejami tikai par 2016. gadu (atsevišķiem rādītājiem dati pieejami arī par 2017. gadu), **līdz ar to statistikas dati lielākoties parāda tikai tendenci, un padziļinātu ietekmes izvērtējumu būtu iespējams veikt pēc 2020. gada.** Analizējot apmeklējumu skaita izmaiņas, jāņem vērā, ka pirmajā gadā pēc atjaunotā objekta atvēršanas apmeklējumu skaits ir augstāks kā turpmākajos gados, jo apmeklētājiem ir interese apskatīt atjaunoto objektu. Pēc pirmā gada būtiski ir arī mainīt un attīstīt kultūras saturu, lai apmeklētājiem būtu interese atgriezties.

Ņemot vērā kopējo ar ārējo finanšu līdzekļu palīdzību īstenoto projektu apjomu Latvijas pilsētās un novados, **izvērtējamā pasākuma ietekme ir salīdzinoši neliela, tāpēc, lai precīzi novērtētu atsevišķo projektu un kopējo aktivitāšu un pasākuma sociāli-ekonomisko ietekmi, ir nepieciešams veikt sociāli-ekonomisko analīzi katram no projektiem.**

3.4.3.1. aktivitātē “Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide” tika īstenoti trīs projekti. **Kopējā ieguldījumu summa ar PVN bija 53,43 milj. eiro, kas radīja kopējo īstermiņa ietekmi 11,50 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ietekmi 10,39 milj. eiro apmērā.**

⁷⁵ Pieņēmumi sociāli-ekonomisko investīciju rādītāju aprēķinam

3.4.3.2. aktivitātē “Sociālekonomiski nozīmīgu kultūras mantojuma objektu atjaunošana” tika īstenoti 6 projekti piecos objektos (4 muzejos un 1 mākslas centrā). **Kopējā ieguldījumu summa ar PVN bija 22,03 milj. eiro, kas radīja kopējo īstermiņa ietekmi 17,11 milj. eiro apmērā un ilgtermiņa ietekmi 3,32 milj. eiro apmērā. Veiktās sociāli-ekonomiskās analīzes baznīcām parāda, ka veiktie ieguldījumi baznīcu atjaunošanā rada salīdzinoši nelielu sociāli-ekonomisko ietekmi.** Būtisku restaurācijas darbu veikšanai baznīcām ir nepieciešami ārējie finanšu līdzekļi, jo draudžu lielums ir atšķirīgs un bieži nav samērīgs ar nepieciešamajiem līdzekļiem restaurācijas darbu finansēšanai

Lai arī objekta mērķis primāri ir tā izmantošana reliģiska satura darbībām, plānojot ieguldījumus sakrālā kultūras mantojuma atjaunošanā un saglabāšanā, ir jāpievērš pastiprināta uzmanība to sociāli-ekonomiskā potenciāla palielināšanai, lai kopējie sociāli-ekonomiskie ieguvumi pārsniegtu ieguldījumus, piemēram, tūristu piesaistei, izstāžu un koncertu organizēšanai.

Veiktā sociāli-ekonomiskā analīze komersantu īpašumā esošajiem kultūras pieminekļu objektiem parāda, ka ekonomiskie ieguvumi no ieguldījumiem komersantu īpašumā esošajiem kultūras pieminekļiem pārsniedz ieguldījumu vērtību.

4.3. Sabiedrības ieguvums no kultūras mantojuma saglabāšanas izsakāma naudas izteiksmē - monetizēšana

Iepriekšējā nodaļā veiktās sociāli-ekonomiskās analīzes ar ievades-izvades analīzes metodiku sakrālā mantojuma pilotobjektiem parāda, ka veiktie ieguldījumi baznīcu atjaunošanā rada salīdzinoši nelielu sociāli-ekonomisko atdevi. Apmeklējumu vai tūristu skaita izmaiņas nav nozīmīgākais rādītājs šāda veida kultūras mantojumam, jo svarīgākā tā iezīme ir cilvēka garīgās darbības liecības saglabāšanas vērtība. Kultūras mantojums sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes un kas, neatkarīgi no piederības, indivīdu un sabiedrības uztverē tiek uzskatīti par vērtību, pārliecību, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudējiem, līdz ar to faktiskā kultūras mantojuma atjaunošanas sociāli-ekonomiskā atdeve ir augstāka⁷⁶, nekā iespējams noteikt ar ievades-izvades analīzi.

Izaicinājumi un jautājumi kultūras mantojuma izvērtējumā ir ļoti līdzīgi tiem, ar ko saskaras citā sabiedriskās politikas jomā - vides politikā. Kultūras mantojuma sniegtais labums ir tipisks sabiedriskā labuma piemērs, jo tā izmantošanā nav konkurences un neviens nevar tikt izslēgts no labuma izmantošanas. Vides ekonomikā šāda sabiedriskā labuma noteikšanai monetārā izteiksmē lieto kontingenta novērtēšanas metodi jeb vēlmi maksāt.

Pēdējo gadu laikā vairākās pasaules valstīs ir veikti velmi maksāt pētījumi, izsakot kultūras mantojuma vērtību monetārā izteiksmē. Latvijā šādi pētījumi līdz šim ir veikti tikai vides jomā. Lai parādītu, kādā mērā uzlabojas ieguldījumu atdeve sociāli-ekonomiskajā analīzē, monetizējot sabiedrības ieguvumus no kultūras mantojuma saglabāšanas, tika izmantoti dati no velmi maksāt pētījuma citās ES valstīs⁷⁷. Valstīs, kurās tika veikti atbilstoši pētījumi, tika noskaidrots, ka iedzīvotāji (t.sk. Rumānija, Zviedrija, Vācija, u.c.) par kultūras mantojuma aizsargāšanu pret klimata pārmaiņām bija gatavi maksāt no 1 – 2,47 eiro par objektu. Aprēķinos izmantota vērtība ir 2,00 eiro uz respondentu (ņemts par pamatu no *Bronnbach Monastery*, Vācija), kura attiecīgi ir konvertēta Latvijas situācijai ar koeficientu reālais IKP uz cilvēku Latvijā attiecība pret Vācijā (4.16. tabula).

⁷⁶ COST BENEFIT ANALYSIS AND HISTORIC HERITAGE REGULATION Working papers in cost-benefit analysis Office of Best Practice Regulation Department of Finance and Deregulation

⁷⁷ The Economic Benefits of Cultural Built Heritage Interiors Conservation from Climate Change Damages in Europe Lead Beneficiary: London School of Economics and Political Science Issued by: Prof. Susana Mourato Date: 6 July 2014

Tabula Nr. 4.16. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāts 3.4.3.3. aktivitātes sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem, aprēķinos iekļaujot ar velmi maksāt metodi aprēķināto sabiedrības ieguvumu no kultūras mantojuma saglabāšanas (Avots: Izpildītāja aprēķini)

Pilsēta/ novads	Ieguldījums, milj. EUR ar PVN	ĪSTERMIŅA ieguvumi (ekonomiskais ieguvums no investīcijām (būvniecības darbiem)), milj. EUR	ILGTERMIŅA ieguvumi, milj. EUR <u>bez</u> kultūras mantojuma saglabāšanas monetizēšanas	ILGTERMIŅA ieguvumi, milj. EUR <u>ar</u> kultūras mantojuma saglabāšanas monetizēšanu
Jēkabpils	0,05	0,02	0,00	0,02
Liepāja	0,62	0,22	0,06	0,11
Rīga	12,00	4,35	0,56	1,15

Kā redzams 4.16. tabulā, sociāli-ekonomiskajā aprēķinā iekļaujot monetizētos ieguvumus (vēlmi maksāt) no kultūras mantojuma saglabāšanas, kopējie sociāli-ekonomiskie ieguvumi pārsniedz ieguldījumus. Ieguldot naudu sakrālā mantojuma saglabāšanas projektos Liepājā ir ilgtermiņa ieguvums ar pozitīvu iznākumu, neizmantojot vēlmi maksāt metodi ieguvuma noteikšanai, bet rekonstruējot Rīgas Domu veidojas negatīvs iznākums. Taču, veicot sociāli ekonomiskos aprēķinus, izmantojot vēlmi maksāt, Rīgas Doma projekts gūst sociāli ekonomisko ieguvumu.

4.17. tabulā parādītas sociāli-ekonomiskās analīzes rādītāju izmaiņas atkarībā no tā, vai sociāli-ekonomiskajā analīzē ir iekļauts atbilstoši velmi maksāt metodei monetizētais sabiedrības ieguvums no kultūras mantojuma saglabāšanas.

Tabula Nr. 4.17. Sociāli-ekonomiskās analīzes rezultāta atšķirības 3.4.3.3. aktivitātes sakrālā kultūras mantojuma pilotobjektiem, ar un bez sabiedrības ieguvumiem no kultūras mantojuma saglabāšanas (Avots: Izpildītāja aprēķini)

	Rīga		Liepāja		Jēkabpils	
	Bez	Ar	Bez	Ar	Bez	Ar
ENPV (tīrā tagadnes vērtība), milj. EUR	-0,64	6,52	0,39	0,98	-0,01	0,16
ERR (investīciju iekšējā atdeve), %	n/a	18,82	20,59	38,57	n/a	66,66
B/C (ieguvumu vērtība pret izmaksu vērtību)	0,944	1,57	1,66	2,67	0,62	5,55

Kā parāda 4.17. tabula, sociāli-ekonomiskajā analīzē iekļaujot monetizētos ieguvumus no kultūras mantojuma saglabāšanas, ieguldījumu atdeve būtiski uzlabojas. Mazāku sakrālo celtnu atjaunošanas gadījumā, tieši kultūras mantojuma saglabāšanas monetizēšana rada pozitīvu atdeves rādītāju.

5. Identificēto attīstības problēmu un šķēršļu mazināšana

5.1. Darbības programmā identificētās attīstības problēmas un šķēršļi

Finanšu ministrijas 2007. gadā izstrādātajā Darbības programmā "Infrastruktūra un pakalpojumi" tika identificētas vairākas problēmas un šķēršļi, kas jārisina 3.4.3. pasākuma ietvaros. Esošā situācija attiecībā uz identificēto attīstības problēmu un šķēršļu mazināšanu parādīta 5.1. tabulā.

Tabula Nr. 5.1. 3.4.3. pasākuma ietekme uz Darbības programmā "Infrastruktūra un pakalpojumi" identificēto attīstības problēmu un šķēršļu mazināšanu

Šķērslis	Raksturojošs rādītājs	Esošā situācija	Ietekmes novērtējums
Nepietiekami attīstīta kultūrvide	Atbilstošas infrastruktūras pieejamība (minimālais kultūras infrastruktūras grozs), iedzīvotāju apmierinātība	Netiek mērīts	Nebūtisks. 3.4.3. pasākuma ietvaros tika atjaunoti vai no jauna izbūvēti: - 100% no Latvijas daudzfunkcionālajiem centriem; - 0,0% no Latvijas kultūras centriem; - 4,3% no Latvijas muzejiem; - 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā
Kultūras pieminekļu ekonomiskais potenciāls pašlaik tiek izmantots tikai daļēji, jo kultūras pieminekļi ir salīdzinoši sliktā stāvoklī un ar tiem saistītā infrastruktūra ir nepietiekami attīstīta	Kultūras pieminekļu īpatsvars, kuru tehniskais stāvoklis var tikt vērtēts kā labs vai apmierinošs	Sākotnējā vērtība 63%, plānotā vērtība 2013. gadā – 70%. Faktiski 2015. gadā – 94%, 2016. gadā – 91,7%.	Būtisks. 3.4.3. pasākuma ietvaros tika ieguldīts 22 ēku atjaunošanā un saglabāšanā, kas ir tikai 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā, bet ieguldījumi veicinājuši kultūras pieminekļu ekonomiskā potenciāla pieaugumu (4. nodaļa).
Kvalitatīvu un inovatīvu pakalpojumu pieejamību un sabiedriskās dzīves norises ierobežo attiecīgas infrastruktūras trūkums reģionos	Atbilstošas infrastruktūras trūkums reģionos	Netiek mērīts (nav noteikts minimālais reģionālās kultūras infrastruktūras grozs). Tomēr pasākuma ietvaros tika izbūvēti trīs reģionālie daudzfunkcionālie centri, uzlabota trīs reģionālo muzeju un viena reģionālā mākslas centra infrastruktūra.	Būtisks, jo reģionos ir pieejams daudz plašāks kultūras (mūzikas un mākslas žanru) piedāvājums. Piemēram, Kurzemes, Vidzemes un Latgales reģionā, izbūvējot daudzfunkcionālos centrus, tiek rīkoti Eiropas mēroga akadēmiskās mūzikas koncerti (piemēram, uzstājies Berlīnes Filharmonijas

Šķērslis	Raksturojošs rādītājs	Esošā situācija	Ietekmes novērtējums
			oktets "Scharoun Enemble" un Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris). Kopš daudzfunkcionālo centru atvēršanas reģionu iedzīvotājiem pieejamas arī operas, baleta un pasaules mūzikas uzstāšanās, kā arī jauno mediju mākslas izstādes. Reģionālajās koncertzālēs ir izskanējuši arī vairāki latviešu jaundarbu pasaules pirmatkaņojumi.
Ārpus Rīgas nav piemērotu būvju profesionālās kultūras un kultūrizglītības funkciju veikšanai, visdažādāko nozaru konferencēm, semināriem, izglītojošiem un citiem sociāli nozīmīgiem pasākumiem	Piemērotu būvju skaits ārpus Rīgas	Pasākuma ietvaros tika izbūvēti trīs reģionālie daudzfunkcionālie centri, kuri ir piemēroti profesionālās kultūras un kultūrizglītības funkciju veikšanai, visdažādāko nozaru konferencēm, semināriem, izglītojošiem un citiem sociāli nozīmīgiem pasākumiem	Būtisks, tomēr jāatzīmē, ka Liepājā, Cēsīs un Rēzeknē pirms DFC izbūves bija pieejamas dažādas telpas dažādu šķērslī minēto funkciju pildīšanai, tomēr tām nebija reģionam atbilstošas ietilpības un mūsdienu prasībām atbilstošas kvalitātes.

3.4.3. pasākuma ietvaros īstenotie projekti ir veicinājuši attīstības šķēršļu samazināšanu valsts, reģionālā un vietējā (pašvaldības un novadu) līmenī. To parāda jaunizbūvēto DFC pašu ieņēmumu palielinājums no realizēto pasākumu skaita u.c., (2.7. tabula), Atjaunoto muzeju apmeklējumu palielinājums pēc projekta realizācijas (2.8. tabula) parāda 3.4.3. pasākumu rezultativitāti. Realizētie projekti 3.4.3. pasākumā ir veicinājuši arī apkārtējās infrastruktūras attīstību.

5.2. Kultūrpolitikas vadlīnijās identificētās attīstības problēmas un šķēršļi

3.4.3. pasākuma ieguldījums valsts kultūrpolitikas vadlīnijās 2006. – 2015. gadam "NACIONĀLA VALSTS ilgtermiņa politikas pamatnostādnes"⁷⁸ minēto problēmu (vājo pušu) risināšanā parādīts 5.2. tabulā.

Tabula Nr. 5.2. 3.4.3. pasākuma ietekme uz Kultūrpolitikas vadlīnijās 2006. – 2015. gadam "NACIONĀLA VALSTS ilgtermiņa politikas pamatnostādnes" identificēto attīstības problēmu un šķēršļu mazināšanu

Šķērslis	Raksturojošs rādītājs	Esošā situācija
Kultūras infrastruktūras ievērojama daļa ir novecojusi un neatbilst mūsdienīgām kultūras	Pasākuma ietvaros atjaunoto objektu skaits	Pasākuma ietvaros tika atjaunoti (no jauna izbūvēti): - 100% no Latvijas

⁷⁸ oldweb.km.lv/lv/doc/dokumenti/ricplans.pdf [15.01.2019.]

Šķērslis	Raksturojošs rādītājs	Esošā situācija
funkcijām, trūkst investīciju infrastruktūras atjaunošanai un uzlabošanai (piemēram, pieminekļu glābšanas programmai pieejama tikai viena desmitā daļa no nepieciešamā finansējuma)		daudzfunkcionālajiem centriem;; - 4,3% no Latvijas muzejiem; - 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā
Pastāv nozīmīgas reģionālās atšķirības kultūras (sevišķi profesionālās) pieejamībā, nav definēts minimālais „kultūras pakalpojumu grozs” - noteikta līmeņa administratīvi teritoriālajam iedalījumam atbilstošais kultūras pakalpojumu standarts	Kultūras pieejamība (pieejamo mūzikas un mākslas žanru skaits)	Izbūvēto daudzfunkcionālo centru dēļ reģionos ir pieejams daudz plašāks kultūras (mūzikas un mākslas žanru) piedāvājums, bet precīza statistika par to netiek vākta. Kopš daudzfunkcionālo centru atvēršanas reģionu iedzīvotājiem pieejamas arī operas, baleta un pasaules mūzikas uzstāšanās, kā arī jauno mediju mākslas izstādes.
Kultūras pakalpojumu pieejamību ievērojamai sabiedrības daļai ierobežo ekonomiskie faktori (zema pirktspēja), savukārt, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām problēmas kultūras pieejamībā rada piemērotas infrastruktūras trūkums	Kultūras pieejamība (iedzīvotāju īpatsvars, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā nav apmeklējuši sporta un kultūras pasākumus, kas minējuši, ka iemesls bija nespēja finansiāli tos atļauties) Kultūras infrastruktūras īpatsvars, kas pieejams cilvēkiem ar funkcionāliem ierobežojumiem, vecākiem ar maziem bērniem un vecāka gadagājuma cilvēkiem	2015. gadā CSP veiktajā pētījumā 20% no iedzīvotājiem, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā nav apmeklējuši sporta un kultūras pasākumus, minēja, ka iemesls bija nespēja finansiāli tos atļauties. Pirms tam šāds pētījums nav veikts, lai varētu novērtēt tendenci. Nav datu par visu kultūras infrastruktūru, bet pasākuma ietvaros 0,5% no kopējiem valsts nozīmes arhitektūras pieminekļiem Latvijā iespēju robežās tika piemēroti cilvēkiem ar funkcionāliem ierobežojumiem, vecākiem ar maziem bērniem un vecāka gadagājuma cilvēkiem.

5.3. Pasākuma ietekme uz Darbības programmā definētajām horizontālajām prioritātēm

Finanšu ministrijas 2007. gadā izstrādātajā Darbības programmā “Infrastruktūra un pakalpojumi” un tās papildinājumā 3.4.3. pasākumam “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” tika identificētas vairākas horizontālās prioritātes (6.3. tabula). Tā kā netika noteikti konkrēti rādītāji un par atbilstošu statistikas datu nodrošināšanu atbildīgās institūcijas, 2018. gadā nav pilnībā iespējams novērtēt 2007. – 2013. gada investīciju kultūrvides attīstībā ietekmi uz aprakstos minētajiem attīstības aspektiem, tomēr balstoties uz iepriekšējās Ziņojuma nodaļās veikto izvērtējumu ir sniegts Izpildītāja viedoklis par novērojamo izvērtējamā pasākuma ietekmi uz plānotajām horizontālajām prioritātēm.

Tabula Nr. 5.3. Horizontālo prioritāšu aprakstos minētā ietekme 3.4.3. pasākumam “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” un ekspertu veiktais novērtējums

Horizontālā prioritāte	Investīciju ietekme		Nav pieejami atbilstoši statistikas dati
	Ir novērojama	Nav novērojama	
Teritorijas līdzsvarota attīstība			
Mazinātas kultūras pakalpojumu pieejamības un kvalitātes atšķirības visā Latvijas teritorijā	X		
Sekmēta reģionu sociālekonomiskā attīstība un izaugsme	X		
Paaugstināta nodarbinātība	X		
Paaugstināta konkurētspēja	X		
Makroekonomiskā stabilitāte			
Komerccdarbības attīstība, kas saistīta ar pakalpojumu sektoru (transports, tirdzniecība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi, informācijas un komunikācijas pakalpojumi u.c.), sekmējot reģionu un Latvijas konkurētspējas pieaugumu	X		
Projektu ieviešanā piesaistītas arī privātās investīcijas	X		
Projektu rezultātā izveidotas papildus darba vietas	X		
Ilgspējīga attīstība			
Pozitīvi ietekmē vidi			X
Paaugstināta kultūras pakalpojumu un pieejamības kvalitāte	X		
Vienādas iespējas			
Pozitīva ietekme uz sieviešu nodarbinātību			X
Nodrošināta vides pieejamība visām sabiedrības grupām	X		
Informācijas sabiedrība			
Veicināta iedzīvotāju pieeja informācijai par kultūras un kultūrizglītības procesiem un pakalpojumiem			X
Sabiedrībai ir pieejama kvalitatīva, sistematizēta un aktuāla informācija par kultūras procesiem un aktualitātēm Latvijā un pasaulē			X
Rīgas starptautiskā konkurētspēja			
Rīgas starptautiskās konkurētspējas paaugstināšanos, dodot iespēju piesaistīt ārvalstu tūristus	X		

Īstenotie projekti 3.4.3. pasākuma ietvaros kopumā ir mazinājuši DP identificētos attīstības šķēršļus, bet nepieciešams turpināt šķēršļu mazināšanas pasākumus arī turpmāk. Piemēram, Rīgas un Zemgales reģionā nav izveidoti daudzfunkcionālie centri, kuros būtu kvalitatīvas telpas starptautisku pasākumu organizēšanai un daļā Latvijas kultūras infrastruktūras ēku kultūras pakalpojumi nav pieejami cilvēkiem ar funkcionāliem ierobežojumiem, vecākiem ar maziem bērniem un vecāka gadagājuma cilvēkiem, jo

nav piemērotas infrastruktūras. Joprojām liela daļa arhitektūras kultūras pieminekļu nav pieejami cilvēkiem ar ierobežotu pārvietošanos, kā arī nav pilnībā izmantots to ekonomiskais potenciāls, pielāgojot ēku konkrētām funkcijām, kas spēj finansēt kultūras pieminekļa ikgadējās uzturēšanas izmaksas. Izbūvētajiem daudzfunkcionālajiem centriem ir ierobežotas iespējas diferencēt saturu, jo augstas klases mūziķu un mākslinieku piesaiste ir dārga. Izvērsti pašreizējo šķēršļu un problēmu raksturojums sniegts 10.2. nodaļā "Kultūrvides attīstības prioritātes un to finansēšanas veidi".

3.4.3. pasākuma ietvaros īstenoto projektu rezultātā **ir mazinātas identificētās attīstības problēmas un šķēršļi pilsētās un novados, kuros tika veiktas investīcijas, tomēr turpmākajos gados ir nepieciešami papildus līdzekļi tālākajai kultūras pieminekļu atjaunošanai un saglabāšanai, kā arī jaunu nacionāla līmeņa kultūras būvju izveidei** (precīzi nākotnē īstenojamie projekti uzskaitīti nākamajās Ziņojuma nodaļās). Lai noteiktu kāda pasākuma ietekmi uz kultūrvides attīstību ir nepieciešams definēt, kāds ir attīstītas kultūrvides (objektu skaits, pasākumu skaits, pārstāvēto žanru veids un tml.) raksturlielums.

Intervences periodā ir novērojama investīciju kultūrvides attīstībā ietekme uz lielāko daļu DP minētajām horizontālajām prioritātēm (piemēram, teritorijas līdzsvarota attīstība, makroekonomiskā stabilitāte u.c.). Detalizēts apskats uz konkrētiem attīstības kontekstiem sniegts iepriekšējās Ziņojuma nodaļās.

6. 5.6.1. SAM īstenošanas izvērtējums

6.1. Rīgas pilsētas revitalizācija

Specifiskā atbalsta mērķa 5.6.1. "Veicināt Rīgas pilsētas revitalizāciju, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu" finansējums veido 82,71 milj. eiro lielu ieguldījumu kultūrvides attīstībā, atbalstot 5 projektu īstenošanu. Izvērtējuma perioda kultūrvides attīstības aktivitātes vērstas uz Rīgas pilsētas revitalizāciju, uzlabojot atsevišķu Rīgas apkaimju sociālekonomisko vidi un attīstības potenciālu. Informācija par rezultātu sasniegšanu ir atspoguļota aktivitāšu griezumā. Aktivitāšu lietderības izvērtējums atspoguļots nākamajās ziņojuma sadaļās.

Darbības programmā "Izaugsme un nodarbinātība" (LR Finanšu ministrija, 2014.gads) ir iekļauta 5.6.ieguldījumu prioritāte: veikt darbības, lai uzlabotu pilsētvidi, revitalizētu pilsētas, atjaunotu un attīrītu pamestas rūpnieciskās teritorijas (tai skaitā pārveidei paredzētās zonas), samazinātu gaisa piesārņojumu un veicinātu trokšņa mazināšanas pasākumus.

5.6.1. SAM mērķis ir: veicināt Rīgas pilsētas revitalizāciju, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu.

5.6.1. SAM plānotas investīcijas kultūras un sporta kvartāla izveidei Grīziņkalna (kultūras un sporta centra "Daugavas stadions") apkaimē, Teikas un Čiekurkalna apkaimju revitalizācijai (VEF Kultūras pils), Brasas un Centra apkaimju sakārtošanai (prototipēšanas darbnīca „Rīga Makerspace”, starpdisciplinārā izglītības, kultūras un radošo industriju atbalsta centrs "TabFab") un Šķirotavas apkaimes (Skatuves mākslu dekorāciju darbnīcu un mēģinājuma zāles kompleksa) sakārtošanai (6.1.tabula). Sasniedzamie rādītāji atspoguļoti 6.2. tabulā.

Tabula Nr. 6.1. Investīcijas Rīgas pilsētas revitalizācija (Avots: www.esfondi.lv)

	2014.-2020. gads (plāns)
Prioritāte	5.6.1. SAM veicināt Rīgas pilsētas revitalizāciju, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu
Summa	Ieguldītais finansējums ne mazāks kā 67,28 milj. EUR, no kuriem ES fondu finansējums veido 57,19 milj. eiro, kā arī nacionālais publiskais finansējums (piemēram, valsts budžeta līdzekļi u.c.) ne mazāks kā 10,09 milj. eiro kultūrvides attīstībā
Projektu skaits	5 projekti (četrās Rīgas apkaimēs)
Projektu īstenoņāji	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Kultūras un sporta centrs "Daugavas stadions"", Rīgas pilsētas pašvaldība, Valsts akciju sabiedrība "Valsts nekustamie īpašumi"

LR Finanšu ministrijas 2014. gadā izstrādātajā Darbības programmā "Izaugsme un nodarbinātība" par 5.6.1. SAM minēts, ka Rīgas teritorijā ir pieejamas teritorijas ar augstu attīstības potenciālu, kurās pieejama kvalitatīva infrastruktūra vai iespējams to izveidot. Pašvaldība būtu gatava investēt šo teritoriju attīstībā un tās varētu izraisīt privātā sektora interesi. Šajās apkaimēs, salīdzinot ar vidējiem rādītājiem pilsētā, novērojams augsts bezdarba līmenis, zemi iedzīvotāju vidējie ieņēmumi, noziedzība u.c. Šos sociālekonomisko vidi raksturojošos parametrus būtu iespējams samazināt attīstot šīs apkaimes.

5.6.1. SAM ietvaros tiek revitalizētas un attīstītas Grīziņkalna, Teikas un Čiekurkalna, Braslas un Centra apkaimes, veicināta ekonomiskā un sociālā aktivitāte, rekonstruējot un izveidojot maza mēroga sabiedriskus objektus, novērsta to turpmāka degradācija. Tādejādi tiek veicināta investīciju piesaiste (īpaši privāto), veicināta komercdarbība, sociālekonomiskā situācija attiecīgajās apkaimēs.

5.6.1. SAM ietvaros tiek atbalstītas tādu degradēto teritoriju attīstība, kurās paredz lielāko revitalizācijas efektu un lielākos privātos līdzieguldījumus, kā arī nodrošina pievienoto vērtību nacionālā līmenī atbilstoši nacionālajos plānošanas dokumentos kultūras, sporta, tūrisma vai citās nozarēs noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem. Attīstot publisko infrastruktūru, tajās tiek nodrošināta multifunkcionalitāte un atvērtība komercdarbībai, finansiālai pašpietiekamībai un vietējām kopienām. Piesaistot tūristus minētajiem objektiem, tiek veicināta uzņēmējdarbība (t.sk. sniegtie pakalpojumi), radot pozitīvu ietekmi uz ekonomiku un papildu pieprasījumu sabiedriskā transporta jaunas kapacitātes attīstībai.

Līdz 2018. gada 31. decembrim 5.6.1. SAM ietvaros ir īstenots projekts “VEF Kultūras pils rekonstrukcija” un projekta “Kultūras un sporta kvartāla izveide Grīziņkalna apkaimē” I kārtā, līdz ar to 5.6.1. SAM ieviešanas lietderības izvērtējuma veikšana ir ierobežota.

Atbilstoši intervijās sniegtajai informācijai par iznākuma rādītāju sasniegšanu 5.6.1. SAM ir atbildīgi projektu īstenotāji, bet par Iznākumu rādītāju uzraudzību atbildīga ir Centrālā finanšu un līgumu aģentūra. Rīgas pilsētas pašvaldība ir atbildīga par rezultāta rādītāju uzkrāšanu apkaimju līmenī, balstoties uz Rīgas pilsētas būvvaldes apkopoto informāciju par būvniecības kopējām izmaksām, kuras tiek iekļautas apliecinājumā par būves gatavību ekspluatācijai vai būves nojaukšanu.

Rīgas pilsētas pašvaldība nodrošina rezultāta rādītāju apkopošanu visiem 5.6.1. SAM iekļautajiem projektiem neatkarīgi no projekta īstenotāja - tas ir labs risinājums, ņemot vērā, ka projektu īstenotāji nevar būt atbildīgi par integrētu un kompleksu apkaimju attīstību, kā arī projektu īstenotājiem nav pieejama informācija un statistikas dati apkaimju līmenī.

Tabula Nr. 6.2. Sasniedzamie rādītāji – Rīgas pilsētas revitalizācija (Avots: 29.03.2016. MK noteikumi nr. 188 un to grozījumi)

Aktivitāte	Iznākuma rādītāji	Rezultāta rādītāji
5.6.1. SAM veicināt Rīgas pilsētas revitalizāciju, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu	<p>Pilsētu teritorijās izveidota vai atjaunota sabiedriskā telpa, m²; Plānotā vērtība (2023. gadā) – 10 000 m²;</p> <p>Uzceltas vai atjaunotas sabiedriskās vai komercēkas pilsētās, m²; Plānotā vērtība (2023. gadā) – 20 000 m²;</p> <p>Atjaunoto, izveidoto un rekonstruēto sabiedrisko un infrastruktūras objektu skaits, objektu skaits Plānotā vērtība (2023. gadā) – 12 projekti</p>	<p>Piesaistītās privātās investīcijas atbalstītajās teritorijās 3 gadus pēc projekta pabeigšanas EUR Sākotnējā vērtība (2012. gadā) – 150 000 000 EUR Plānotā vērtība (2023.gadā) – 210 000 000 EUR</p>

6.2. Projektu apraksts 5.6.1. SAM

VEF Kultūras pils rekonstrukcija

Projekta beigu datums: 18.11.2017

Projekta mērķis: veikt VEF Kultūras pils rekonstrukciju, lai nodrošinātu kvalitatīvas kultūras infrastruktūras pieejamību Rīgas pilsētas un tuvējo apkaimju iedzīvotājiem un sekmētu apkaimju iedzīvotāju iesaisti kultūras aktivitātēs, privāto investīciju piesaisti un uzņēmējdarbības aktivitātes pieaugumu, tādējādi veicinot Teikas un Čiekurkalna sociālekonomiskās vides uzlabošanu un apkaimju revitalizāciju.

Projekta rezultāts: atjaunota VEF Kultūras pils un veikta piegulošās teritorijas labiekārtošana, kas sniedz pozitīvu ietekmi uz šo apkaimju revitalizāciju.

Projekta atbilstība Rīgas pilsētas pašvaldības attīstības mērķiem

Rīgas attīstības programmā 2014.-2020. gadam ir iekļauts RV3 "Atpazīstama un iesaistoša kultūrvidē", kura galvenais mērķis ir nodrošināt kultūras dzīves norišu daudzveidību un tradicionālo vērtību saglabāšanu. Pašvaldība nodrošina kultūrvides pilnveidošanu un attīstību ne tikai Rīgas pilsētā, bet arī Latvijā. Koordinējot Dziesmu un deju svētku procesu, pasākumu organizēšanu, Rīgas pilsētas pašvaldības kultūras iestāžu darbības pilnveidošanu, piedāvājot jaunas interešu izglītības programmas un kultūrizglītības programmas dažādām vecuma grupām.

Īstenotā projekta ietekme uz Rīgas kultūrvidi

Rīgas attīstības programmā rīcības virzienam RV3 "Atpazīstama un iesaistoša kultūrvidē" ir noteikti sagaidāmie sasniegumi, ko raksturo desmit rādītāji. Starp rādītājiem ir gan kvantitatīvi, gan kvalitatīvi rādītāji. Taču Rīgas pilsētas pašvaldība norāda, ka kultūrvidi ir grūti novērtēt ar statistikas datiem, tāpēc par vienu no objektīvākajiem rādītājiem kultūrvides sakārtošanas raksturošanai pašvaldība uzskata iedzīvotāju apmierinātības vērtējumu ar nozari.

6.3. tabulā parādīts iedzīvotāju vērtējums par kultūras pasākumiem Rīgā, kas noskaidrots ikgadējās iedzīvotāju aptaujas ietvaros.

Tabula Nr. 6.3. Iedzīvotāju vērtējums par kultūras pasākumiem Rīgā, 2015. – 2017. gads (Avots: Rīgas pilsētas pašvaldība)

Rādītājs	2015	2016	2017
Iedzīvotāju vērtējums par kultūras pasākumiem Rīgā, %	93,6	93,4	89,0

Aptauja parāda, ka apmierinātība ar kultūras pasākumiem Rīgā ir vienlīdz augsta visās sociāli demogrāfiskajās grupās. Kultūras pieejamība un kvalitāte Rīgas pilsētā ir viens no sekmīgākajiem pašvaldības darba aspektiem.

Tabula Nr. 6.4. Rīgas pašvaldības kultūras centros un namos organizētie pasākumi, 2014. – 2017. gads (Avots: Rīgas pilsētas pašvaldība)

Rādītājs	2015	2016	2017
Organizētie pasākumi, skaits	4484	3592	3423
Apmeklējumu skaits (tūkst.)	1432,4	1286,0	1336,2

2014. gadā Rīga bija Eiropas kultūras galvaspilsēta un kopumā šī gada ietvaros tika organizēti apmēram 2000 kultūras pasākumi, t.sk. tāds nozīmīgs pasākums kā Pasaules koru olimpiāde. Rīgas pašvaldības kultūras centros un namos organizēto pasākumu skaits 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājies par 169 pasākumiem, kas, galvenokārt, saistīts ar dažādu reģionālo koncertzāļu atvēršanu un VEF Kultūras pils slēgšanu uz pārbūves laiku (6.4. tabula). Apmeklējumu skaita pieaugumu 2016. gadā veicināja plašs kultūras centros un namos organizēto koncertu, izstāžu, teātra izrāžu, gadskārtu ieražu un tradīciju pasākumu klāsts visa gada garumā.

Rīgas pilsētas pašvaldība ne retāk kā reizi četros gados veic pilsētvides attīstību raksturojošo pakalpojumu kvalitātes un pieejamības novērtēšanu, t.sk. kultūras iestāžu pieejamības un pieejamības kvalitātes novērtējumu. Novērtējumā tiek ņemti vērā šādi kritēriji:

- cik apkaimes iedzīvotājiem pieejamas dažādas kultūras iestādes 1000 m rādiusā/ vai tās pieejamas blakus apkaimēs;
- vai apkaimē atrodas nacionālas nozīmes kultūras iestādes vai objekti;
- vai kultūras iestāžu tuvumā (300 m rādiusā) atrodas sabiedriskā transporta pieturvietas vai izbūvēts veloceļņš;
- vai apkaimēs notiek privātie kultūras pasākumi.

Rīgas pašvaldības kultūras iestāžu pieejamības un pieejamības kvalitātes novērtējums sniegts 6.5. tabulā.

Tabula Nr. 6.5. Rīgas pašvaldības kultūras iestāžu pieejamības un pieejamības kvalitātes novērtējums, 2015. – 2017. gads (Avots: Rīgas pilsētas pašvaldība)

Rādītājs	2015	2016	2017
Vidējais kultūras iestāžu (t.sk. bibliotēku) pieejamības un pieejamības kvalitātes vērtējums Rīgā	Nav datu	1,7	Nav datu

0 – pakalpojums netiek nodrošināts/pakalpojuma neesamība; 4 – pakalpojums nodrošināts atbilstoši pieprasījumam un kvalitātei

Atbilstoši CSP datiem Rīgā 2017. gadā bija 14 kultūras centri, līdz ar to īstenotā projekta rezultātā tika uzlaboti 7% no Rīgas pilsētas kultūras centriem.

Zemāk norādīti projekta īstenošanas veicinošie un traucējošie faktori, kurus norādījuši projektu īstenotāji.

Projekta īstenošanu veicinoši faktori:

- Akustiskā risinājuma dēļ atjaunotā kultūras pils ir ļoti pieprasīta privāto koncertu rīkotāju vidū;
- Augsta projekta ieviešanas kapacitāte.

Traucējošie faktori:

- Projektu bija nepieciešams sadalīt starp diviem finansējuma avotiem (2 milj. eiro no KPFI finanšu instrumenta) un atbildīgajām ministrijām;
- Restaurācijas darbiem ir daudz augstāka nenoteiktība kā jaunbūvēm, uzsākot restaurācijas darbus palielinājās gan būvniecības darbu apjoms, gan izmaksas.

Projekta rezultāta ietekme:

Kultūras infrastruktūras attīstības rezultātā tuvējo apkaimju, kā arī Rīgas pilsētas iedzīvotājiem palielinājies kvalitatīva kultūras un brīvā laika pavadīšanas iespēju klāsts. Tā rezultātā veicināta tuvējo apkaimju iedzīvotāju dzīves kvalitātes un sociālekonomiskās vides uzlabošanās. Papildus tam, apmeklētāju pūsmas apjoma pieaugums (pirms projekta 2015. gads – 132 tūkst. apmeklējumu, pēc projekta 2018. gads – 381 tūkst. apmeklējumu) veicina VEF Kultūras pilij piegulošajās apkaimes teritorijas „atdzīvināšanu” ne tikai ar intensīvāku transporta, apmeklētāju plūsmu, bet arī ar infrastruktūras izbūvi (transporta līdzekļu novietnes, sabiedriskās ēdināšanas iestādes, u.c.). Blakus VEF kultūras pilij ir izveidota *Jaunā Teika*. Kā minēja projekta īstenotāji, veidojas korporatīvā sadarbība ar blakus esošajiem komerciālajiem uzņēmumiem (SIA “LMT”, Accenture Latvijas filiāli, SIA “Mikrotikls”, Jaunās Teikas kvartāls, New Hanza Capital, u.c.), kas veidot apkārtnes centru, t.i. Latvijas vadošie tehnoloģiju uzņēmumi kopā ar nekustamo īpašumu attīstītājiem un kultūras centru apvienojuši spēkus, lai izveidotu inovatīvu vidi “VEF”⁷⁹.

SIA “Daugavas stadions” - Kultūras un sporta kvartāla izveide Grīziņkalna apkaimē

Projekta plānotais beigu datums: 31.12.2022

⁷⁹ <https://skaties.lv/zinas/bizness/ekonomika/vef-apkartni-velas-attistit-ka-jauno-rigas-centru/> [02.02.2019.]

Projekta mērķis: veicināt Rīgas pilsētas degradētās Grīziņkalna apkaimes revitalizāciju, attīstot mūsdienīgu sabiedrībai pieejamu multifunkcionālu Kultūras un sporta kvartālu.

Plānotie projekta rezultāti: izveidots Kultūras un sporta kvartāls Grīziņkalna apkaimē, kas nodrošina kultūras un sporta aktivitāšu un pasākumu pieejamību iedzīvotājiem, brīva laika pavadīšanas iespējas. Projekta teritorijā izbūvējot multifunkcionālo halli, vieglatlētikas manēžu, ledus halli, u.c.

Projekta attīstības statuss

SIA "Daugavas stadions" un Centrālā finanšu un līgumu aģentūra 2017. gada 5. jūnijā parakstīja līgumu par projekta "Kultūras un sporta kvartāla izveide Grīziņkalna apkaimē" īstenošanu ar kopējo finansējumu gandrīz 62 milj. eiro.

2018. gada 28. maijā svinīgi tika atklāta rekonstruētā Rietumu tribīne un jaunās Dienvidu un Ziemeļu tribīnes, kas ir projekta 1. kārtā. Rekonstrukcijas rezultātā skatītāju sēdvietu skaits palielināts no 5 560 līdz 10 461, pilnībā rekonstruētas iekštelpas atbilstoši starptautiskajām UEFA un IAAF prasībām, izveidojot vairākas treniņzāles, treniņzāli, konferenču zāli, VIP telpas, modernas ģērbtuves, drošības un videonovērošanas sistēmas, kas piemērotas vietēju un starptautisku sporta un kultūras pasākumu norisei. Rekonstrukcijā tika ieguldīti gandrīz 11 milj. eiro.

2018. gada jūlijā SIA „Daugavas stadions” kļuva par mājvietu Dziesmu un Deju svētkiem, kas nodrošināja teju 18 000 dejotāju un vairāk kā 30 000 skatītāju triju vakaru garumā. Gan Dziesmu un deju svētku mēģinājumu, gan koncertu laikā dejotāji un svētku organizatori varēja pārliecināties, ka inovatīvais risinājums, izbūvējot jaunās tribīnes, kas paceltas virs zemes un spēj nodrošināt iespēju brīvi pārvietoties zem tribīnēm, ļāva dejotāju tūkstošiem brīvi uziet un noiet no laukuma, neapgrūtinot dalībnieku pārvietošanos. Esošā centrālā tribīne tika pilnībā pārveidota, kā rezultātā deju kolektīviem bija pieejamas plašas ģērbtuves, WC un dušas. Jaunuzbūvētais lifts atviegloja pārvietošanos par tribīni visos līmeņos cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Atjaunotie gaismas masti ar jauniem LED prožektoriem nodrošināja vēl nebijušu apgaismojuma efektu uz deju laukuma, ļaujot izcelties uzveduma scenogrāfijai.

Projektā tika īstenota sadarbība ar Rīgas domes Satiksmes departamentu, kas nodrošināja, ka līdztekus Daugavas stadiona I kārtas būvniecības darbiem tika sakārtota arī apkārtējo ielu infrastruktūra, kas bija būtiska, ņemot vērā būtisko skatītāju sēdvietu skaita palielinājumu. Pirmās rekonstrukcijas kārtas ietvaros tika pabeigta Ata ielas, Augšielas un Vagonu ielas pārbūve, kuras ietvaros rekonstruēts ielas segums un inženierkomunikācijas. 2018. gadā turpinās arī Augusta Deglava pārvada rekonstrukcija.

2018. gada nogalē vairākas stadiona apkārtne esošās apkaimes un SIA "Daugavas stadions" apvienojās, lai radītu Kaimiņu Ziemassvētku tirdziņu. Pasākuma mērķis bija radīt svētkus un aizsākt apkaimju vienojošu tradīciju, veicināt interesi par stadiona un tuvējās teritorijas attīstības iespējām, lai veidotos kvalitatīvi brīvā laika pavadīšanas pasākumi ģimenēm un bērniem. Svētku programmā bija paredzētas dažādas radošās darbnīcas, Rīgas Jauniešu Leļļu teātri "I-ā" rotaļas, muzikāli pārsteigumi, u.c. kultūras aktivitātes. Līdz šim šādi pasākumi Rīgā notikuši gan Avotu ielas, gan Miera ielas un Hospitāļu ielas u.c. apkaimē, taču 2018. gadā apkaimju kultūras pasākumos iesaistījās arī Kultūras un sporta centram "Daugavas stadions". Pasākuma laikā darbojās stadiona informācijas stends, kurā apmeklētājiem bija iespēja izteikt viedokli un idejas par turpmāko stadiona un visas teritorijas attīstību.

2018. gada nogalē SIA "Daugavas stadions" uzsākusi otrās kārtas īstenošanu, kurā tika izsludinātas iepirkumu procedūras ledus halles būvprojekta minimālā sastāvā izstrādei, būvniecības ieceres - apliecinājumu kartes izstrādei stadiona centrālā sporta laukuma atjaunošanai un vieglatlētikas manēžas būvprojekta minimālā sastāvā izstrādi.

Zemāk norādīti projekta īstenošanas veicinošie un traucējošie faktori, kurus norādījuši projektu īstenoņi.

Projekta īstenošanu veicinoši faktori:

- Spēja piesaistīt papildus finanšu resursus projekta īstenošanai;
- Starpministriju un iesaistīto pušu sadarbība;
- Nacionālā līmeņa pasākumu norise projekta teritorijā (Deju svētki), tādejādi prioritārs projekts;
- Piesaistīts līdzfinansējums arī no citām programmām;
- Spēcīga projektu vadība (projekta ieviešanas procesam un uzraudzībai piesaistīts ārpalpojums (konsultants)).

Traucējoši faktori:

- Projekts sadalīts vairākās kārtās (būvēs), lai iekļautos noteiktajā līdzfinansējuma apjomā;
- Grūti prognozēt tirgus pieprasījumu ilgtermiņā, tādejādi šobrīd stratēģijā iekļautas būves, kuras zaudē aktualitāti;
- Būtībā tā ir sporta būve, kuru jāpiemēro arī kultūras pasākumiem;
- 10 gadu garantijas nosacījums, kuru rezultātā palielinājušās apsaimniekošanas izmaksas.

VAS “Valsts nekustamie īpašumi” īstenotie projekti

2018. gada 27. jūlijā VAS “Valsts nekustamie īpašumi” (VNĪ) noslēdza līgumus ar CFLA par finansējuma iegūvi trīs teritoriju “atdzīvināšanas” projektiem. Pārbūvējot kādreizējo Rīgas Viegļās rūpniecības tehnikuma ēku Rīgā, A. Briāna ielā 13, plānots izveidot modernu prototipēšanas darbnīcu “Riga Makerspace”. Miera ielā plānots izveidot kultūras un radošo industriju atbalsta centru “TabFab”, bet Šķirotavas apkaimē plānota “Latvijas Nacionālās operas un baleta” skatuves mākslu dekorāciju darbnīcu un mēģinājuma zāļu kompleksa attīstība. Plānots, ka projektu realizācija nodrošinās daudzveidīga pakalpojumu klāsta attīstību, uzlabos dzīvojamās vides kvalitāti, apkaimes funkcionalitāti un pievilcību, kā arī veicinās jaunu projektu īstenošanu un privātu investīciju piesaisti.

Projektu kopējais budžets ir 14 988 938,59 EUR. No tā 85 % ir ERAF finansējums (12 740 597,80 EUR) un 15 % valsts budžeta līdzfinansējums (2 248 340,79) EUR. Projektus plānots realizēt līdz 2022. gada beigām.

Projektu atbilstība Rīgas pilsētas pašvaldības attīstības mērķiem

Rīgas attīstības programmā 2014.-2020. gadam ir iekļauts RV14 “Pilsētas specifisko teritoriju jautājumu risināšana”, kur viens no uzdevumiem ir revitalizēt degradētās teritorijas un objektus. Viens no rīcības virziena rezultātā sasniedzamajiem rādītājiem ir degradēto teritoriju skaita samazinājums. Rādītāju plānots uzraudzīt, veicot apsekojumu reizi četros gados. 2012. gadā Rīgas pilsētā bija reģistrētas 759 degradētas teritorijas.

Prototipēšanas darbnīcas „Riga Makerspace” izvide nekustamajā īpašumā A. Briāna ielā 13, Rīgā

Projekta plānotais beigu datums: 31.12.2022

Projekta mērķis: ilgtermiņā nodrošināt radošo industriju un inovāciju attīstību nacionālā un starptautiskā līmenī.

Plānotie projekta rezultāti: pārbūvēta un modernizēta infrastruktūra izglītības un uzņēmējdarbības aktivitāšu organizēšanai.

Projekta attīstības statuss

Pārbūvējot kādreizējo Rīgas Viegļās rūpniecības tehnikuma ēku Rīgā, A. Briāna ielā 13, top moderna prototipēšanas darbnīca “Riga Makerspace”.

Attīstāmajās ēkās plānots izvietot sešas Rīgas dizaina un mākslas vidusskolas (RDMV) un Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA) izglītības programmām atbilstošas prototipēšanas (jauna produkta parauga izgatavošana) darbnīcas, kas ļaus nodrošināt kvalitatīvu un konkurētspējīgu studiju procesu. Tāpat paredzēta Mūžizglītības prototipēšanas pakalpojumu centra izveide, kas semināru, festivālu, lekciju un dažādu citu izpausmju veidā būs pieejams arī ikvienam citam interesentam.

Bijusī Rīgas Viegglās rūpniecības tehnikuma ēka tiks pārbūvēta, respektējot ēkas kultūrvēsturisko vērtību un vienlaikus atbildīs mūsdienu ergonomiskas mācību vides prasībām.

“Riga Makerspace” projekts tiek attīstīts, pārveidojot vienu no 14 skolu un mācību iestāžu ēkām, kuras savulaik tika nodotas VNĪ pārvaldībā tālākam izvērtējumam, kāds būtu šo ēku turpmākais pielietojums.

Skatuves mākslu dekorāciju darbnīcu un mēģinājuma zāles kompleksa izveide Lubānas ielā 80, Rīgā

Projekta plānotais beigu datums: 31.12.2022

Projekta mērķis: veicināt Rīgas pilsētas degradētās Šķirotavas apkaimes revitalizāciju, attīstot mūsdienu, sabiedrībai pieejamu multifunkcionālu kultūras telpu un skatuves mākslu dekorāciju darbnīcu kompleksu.

Plānotie projekta rezultāti: degradētās teritorijas Lubānas ielā 80 revitalizācija, izveidojot skatuves mākslu dekorāciju darbnīcu un mēģinājuma zāļu kompleksu. Projekta attīstības statuss

2018. gadā VNĪ uzsāka projekta izstrādi “Latvijas Nacionālās operas un baleta” skatuves mākslu dekorāciju darbnīcu un mēģinājuma zāļu kompleksa izveidei Lubānas ielā 80. Projekta ietvaros plānots pielāgot 2 900 m² lielu teritoriju un radīt telpu kompleksu 3 300 m² platībā Latvijas Nacionālās operas un baleta vajadzībām.

Starpdisciplinārā izglītības, kultūras un radošo industriju atbalsta centra "TabFab" izveide nekustamajā īpašumā Miera ielā 58a, Rīgā

Projekta plānotais beigu datums: 31.12.2022

Projekta mērķis: ilgtermiņā nodrošināt radošo industriju un inovāciju attīstību nacionālā un starptautiskā līmenī.

Plānotie projekta rezultāti: pārbūvēta un modernizēta infrastruktūra izglītības un uzņēmējdarbības aktivitāšu organizēšanai.

Projekta attīstības statuss

VNĪ kopā ar partneriem - Latvijas Kultūras akadēmiju, Kultūras ministriju un Dānijas Kultūras institūtu 2018. gadā uzsāka darbu pie starptautiska metu konkursa “Tabakas fabrikas radošā kvartāla pilnīgas izbūves arhitektoniskā vīzija” objektam Miera ielā 58. Realizējot projektu, plānots pielāgot telpas Latvijas Kultūras akadēmijas vajadzībām, izveidot telpas radošo industriju inkubatoram un darbnīcām. Taps daudzfunkcionāls radošais centrs radošo industriju nozares profesionāļiem un citiem apmeklētājiem. Projekta teritorijā paredzēts veidot kafejnīcu, velosipēdu novietnes un sabiedrībai pieejamas telpas, kurās plānots organizēt izstādes, koncertus, teātrus un citus pasākumus. Zemāk norādīti projekta īstenošanas veicinošie un traucējošie faktori, kurus norādījuši projektu īstenoņāji.

Projektu īstenošanu veicinoši faktori:

- Piesaistīts līdzfinansējums arī no citām programmām;
- Spēcīga projektu vadība un uzraudzība no VNĪ puses;
- Klientu vajadzību apzināšanas pirms projekta realizācijas;
- Sadarbība ar CFLA.

Projektu īstenošanu traucējoši faktori:

- Daudz iesaistītās puses, tādejādi grūti pielāgot visas vajadzības;
- Rīgas dome nav galvenais partneris, tādejādi projekta ietvaros netiek īstenoti sabiedrībai svarīgi pieejamības elementi (piemēram, teritoriju labiekārtošana, ielu rekonstrukcija utt.).

Pirms līguma parakstīšanas par līdzfinansējuma saņemšanu 5.6.1. SAM ietvaros, tika veikta detalizēta ilgtermiņa stratēģijas izstrāde, paredzot sociālekonomiskos ieguvumus, veicot apkaimju revitalizāciju. Ilgtermiņa stratēģijas izstrādē sadarbojās dažādas ministrijas un iesaistītās puses, lai projektā tiktu apvienotas dažādas nepieciešamības (piemēram, nepieciešamā infrastruktūra izglītības procesa nodrošināšanai un kultūras pasākumu organizēšanā). Īstenojot projektus nepieciešams sasniegt stratēģijā norādītos iznākuma rādītājus.

Kā minēja projekta īstenotāji, piesaistot ES struktūrfondu finansējumu noteiktās aktivitātes ietvaros, jāizvērtē būves galvenā funkcija (piemēram, sporta būve) un kā tā varēs nodrošināt DP noteiktos mērķus.

Īstenojot projektus, nepieciešams piesaistīt pašvaldību kā vienu no galvenajiem partneriem, sakārtojot blakus teritorijas (piemēram, ielas).

Atbilstoši intervijās sniegtajai informācijai par iznākuma rādītāju sasniegšanu 5.6.1. SAM ir atbildīgi projektu īstenotāji, bet par iznākumu rādītāju uzraudzību atbildīga ir Centrālā finanšu un līgumu aģentūra. Rīgas pilsētas pašvaldība ir atbildīga par rezultāta rādītāju uzkrāšanu apkaimju līmenī, balstoties uz Rīgas pilsētas būvvaldes apkopoto informāciju par būvniecības kopējām izmaksām, kas ir labs risinājums, lai nodrošinātu sekmīgu rezultāta rādītāju apkopšanu.

7. Mērķa grupu viedokļu analīze

Ziņojuma sadaļā iekļauta 3.4.3. pasākuma un 5.6.1. SAM mērķa grupu viedokļu analīze par veikto ES fondu investīciju lietderīgumu, ietekmi un galvenajiem ieguvumiem kultūrvides sakārtošanā, kā arī iekļauts apkopojums par finansējuma saņēmēju pieredzi ES fondu finansējuma piesaistē un līdzekļu pieejamībā. Papildus darba uzdevumā noteiktajam, izmantojot vienotu aptaujas anketu, dažādas iesaistītās puses tika apjautātas par kultūrvides prioritātēm pēc 2020.gada un plānoto projektu finansēšanas iespējām.

Attēls Nr. 7.1. Respondentu skaits pa statistiskajiem plānošanas reģioniem, gab. (Attēla pamatnes avots: Grupa93)⁸⁰

Mērķa grupu viedokļu analīzē tika iegūtas atbildes no 59 respondentiem – ieinteresētajām pusēm, kas pārstāv Vidzemi (16 organizācijas), Latgali (13), Zemgali (8), Kurzemi (8), Pierīgu (7), Rīgu (6), viens respondents atrašanās vietu nebija norādījis (1). Respondentu skaits katrā statistiskajā plānošanas reģionā attēlots 7.1. attēlā. 76% no kopējā respondentu skaita veidoja pašvaldības, 6% pašvaldības pārvaldībā esošās iestādes, 3% plānošanas reģioni un 10% citi respondenti, kuros ietilpa biedrības, nevalstiskās organizācijas, teātri u.c. Detalizēta informācija par aizpildītajām aptaujas anketām un uzdotajiem jautājumiem iekļauta 4. pielikumā.

7.1. Mērķa grupu viedokļu analīze par veiktajām investīcijām

Analizējot līdzšinējo **ES fondu investīciju lietderību kultūrvides attīstībā**, respondenti novērtēja katru investīciju 5 baļļu skalā (5 – ļoti lietderīgas, 1 – ļoti nelietderīgas). 53% kopējo respondentu līdzšinējās investīcijas novērtējuši kā ļoti lietderīgas, 31% kā lietderīgas, 11% kā neitrālas, 4%, kā nelietderīga un 2%, kā ļoti nelietderīgas.

⁸⁰ Viens respondents nebija norādījis atrašanās vietu.

Zemāk sniegta detalizēta informācija par līdzšinējo ES fondu investīciju kultūrvides attīstībā lietderīgumu (7.1. tabula).

Tabula Nr. 7.1. Aptaujas rezultāti par veikto ES fondu investīciju lietderīgumu, respondentu skaits

	5 (ļoti lietderīgas)	4 (lietderīgas)	3 (neitrālas)	2 (nelietderīgas)	1 (ļoti nelietderīgas)
Reģionālo multifunkcionālo centru izveide	31	23	4	0	1
Kultūras mantojuma objektu - ēku rekonstrukcija un renovācija	39	12	7	0	1
Kultūras pieminekļu – baznīcu saglabāšana	35	14	5	3	2
Privāto kultūras pieminekļu saglabāšana	25	20	9	4	1
Rīgas pilsētas revitalizācija	26	21	7	4	1

Respondentiem tika lūgts izteikt viedokli par ES fondu investīciju lietderīgumu 3.4.3. pasākuma un 5.6.1. SAM realizētajās aktivitātēs. Kā redzams 7.1. tabulā, vislietderīgāk respondenti vērtē līdzšinējās ES fondu investīcijas kultūras mantojuma objektu – ēku rekonstrukcijā un renovācijā (25%), kultūras pieminekļu – baznīcu saglabāšanu (22%) un reģionālo multifunkcionālo centru izveidi (20%). Kā jau iepriekš tika minēts, kultūras pieminekļu – baznīcu saglabāšanas ietvaros tika renovēti un rekonstruēti muzeji, piemēram, Latvijas Mākslas muzejs, Bauskas pils u.c.

Analizējot līdzšinējo **ES fondu investīciju ietekmi** uz dažādiem investīciju veidiem, respondenti novērtēja investīciju ietekmi uz katru investīciju veidu 5 ballu skalā (5 – ļoti būtiska, 1 – ļoti nebūtiska). 47% no kopējā respondenta skaita uzskata, ka ES fondu ietekme uz dažādiem investīciju veidiem bijusi ļoti būtiska, 34% - ka būtiska, 16% - ka neitrāla, 1% - nebūtiska un 2% - ka ļoti nebūtiska. Respondenti uzskata, ka kopējā ES fondu investīciju ietekme kultūras jomā vērtējama kā būtiska, uzlabojot gan apkārtējo vidi, nodrošinot infrastruktūras saglabāšanu, ekonomiskās situācijas uzlabošanu.

7.2.tabulā atspoguļoti aptaujas rezultāti saistībā ar ES fondu investīciju ietekmi uz dažādiem aspektiem.

Tabula Nr. 7.2. Aptaujas rezultāti par veikto ES fondu investīciju ietekmi uz dažādiem aspektiem

	5 (ļoti būtiska)	4 (būtiska)	3 (neitrāla)	2 (nebūtiska)	1 (ļoti nebūtiska)
Kultūras infrastruktūras un mantojuma atjaunošana	40	15	3	0	1
Kultūras pakalpojumu piedāvājuma paplašināšanās	30	23	5	0	1
Brīvā laika pavadīšanas iespēju paplašināšanās	28	19	10	1	1
Apkārtējās pilsētvides pievilcības un dzīves vides uzlabošanās	38	15	5	0	1
Starptautiskās atpazīstamības palielināšanās	27	24	7	0	1
Uzņēmējdarbības attīstība teritorijā	21	21	15	1	1
Reģionu konkurētspēja un ekonomiskā attīstība	20	25	12	1	1
Vietējo iedzīvotāju iesaiste kultūras aktivitātēs	20	18	17	3	1

Tabulā augstāk redzams, ka respondenti uzskata, ka ES fondu investīciju ietekme bija ļoti būtiska vai būtiska tieši kultūras mantojuma atjaunošanā (14%) un apkārtējās pilsētvides pievilcības un dzīves vides uzlabošanā (14%), un starptautiskās atpazīstamības palielināšanā (14%), bet mazāk būtiska

ietekme bijusi uz vietējo iedzīvotāju iesaisti kultūras aktivitātēs (10%). Tādējādi secināms, ka, respondentu prāt, ES fondu investīciju ietekme uz vietējo iedzīvotāju iesaisti kultūras aktivitātēs nav būtiska, kaut arī kultūras pakalpojumu klāsts ir palielinājies (piemēram, dažāda veida pasākumi).

Aptaujas ietvaros respondenti (institūcijas) norādīja kādus ārējos finanšu instrumentus izmanto kultūrvides attīstībā līdz 2018. gada decembrim.

Institūcijas vairumu no programmām neizmanto administratīvās kapacitātes trūkuma dēļ, projektu konkursu noteikumu neatbilstību dēļ (ierobežots reģions, noteikta infrastruktūra), projektu ideju trūkuma dēļ, programmas vai projektu konkursa piedāvājums neatbilst organizācijas nostādnēm, nedrošība par atbilstošu organizācijas pieredzi un kompetenci. 7.3. tabulā atspoguļo respondentu iesaisti ārējo finanšu līdzekļu lietojumā.

Tabula Nr. 7.3. Aptaujas rezultāti par kultūrvides projektu finansēšanu

	Izmanto	Neizmanto
ES fondi – Kohēzijas fonds un ERAF	39	20
Pārrobežu sadarbības programmas INTERREG	37	22
EEZ un Norvēģijas finanšu instrumenti	15	44
Radošā Eiropa	7	52
“Apvārsnis 2020”	2	57
InvestEU	0	59

Tabulā augstāk redzams, ka respondenti aktīvi izmanto Kohēzijas fonda, ERAF un INTERREG finanšu līdzekļus, bet aktivitāte attiecībā uz tieši ES administrētajiem finanšu instrumentiem un kredīta iespējām netiek aktīvi izmantota. Projektu īstenotāji kā galveno iemeslu tieši ES administrēto finanšu instrumentu neizmantošanai min nepietiekamo līdzfinansējuma apjomu un lielo birokrātisko slogu. Tāpēc Kultūras ministrijai un Centrālajai finanšu un līgumu aģentūrai būtu jānodrošina atbalsta pasākumi projektu īstenotājiem, t.sk. noteikt, ka projektu vadības izmaksas tiek noteiktas kā “attiecināmās”, tādējādi sniedzot projektu īstenotājiem iespējumu piesaistīt ārpalpojumu, lai atvieglotu projektu realizācijas procesu.

Lielākā daļa respondentu ir augstu novērtējuši veikto investīciju **lietderību un ietekmi** attiecībā uz **kultūras mantojuma saglabāšanu** un **kultūras pakalpojumu piedāvājuma paplašināšanu**. Respondenti uzskata, ka nākotnē noteikti būtu nepieciešams ES fondu līdzfinansējums kultūrvides attīstībā. Respondenti norādījuši, ka kultūrvides projektu realizēšanai, galvenokārt, izmanto **ES fondus** un pārrobežu sadarbības programma **INTERREG**.

Nākotnē būtu nepieciešams nodrošināt plašāku ES tieši administrēto programmu izmantošanu, Kultūras ministrijai un Centrālajai finanšu un līgumu aģentūrai sniedzot atbalstu potenciālajiem projektu īstenotājiem.

7.2. Kultūrvides attīstība pēc 2020. gada

Respondentiem tika uzdoti gan kvalitatīvi, gan kvantitatīvi jautājumi, kas saistīti ar kultūrvides attīstību nākamajā ES fondu plānošanas periodā no 2021.–2027. gadam. Respondenti novērtēja **investīciju nepieciešamību kultūrvides attīstībā pēc 2020. gada**, prioritātes un finanšu avotus.

Respondenti norādījuši, ka, galvenokārt, investīcijas pēc 2020. gada jāiegulda kultūrvides attīstībā nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros (kultūras infrastruktūras renovācija, rekonstrukcija) un esošās kultūras infrastruktūras renovācijā, rekonstrukcijā, bet vismazāk digitalizācijā un satura izveidē.

Kā finanšu avots (vairākas atbildes iespējamas), galvenokārt, tika izvēlēts ES un cits ārējais finansējums. ES un citu ārējo finansējumu būtu nepieciešams investēt jaunas kultūras infrastruktūras izbūvē (15%) un esošās kultūras infrastruktūras renovācijā un rekonstrukcijā (15%), bet vismazāk satura izveidē un pilnveidošanā (7%). Pašvaldības budžeta līdzekļus nepieciešams ieguldīt kultūras attīstībā Rīgā (15%) un kultūrvides attīstībai nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros (kultūras infrastruktūras renovācija, rekonstrukcija) (15%), bet vismazāk digitalizācijā (7%), bet privātos līdzekļus jaunas kultūras infrastruktūras izbūvē (15%) un esošās kultūras infrastruktūras renovācijā, rekonstrukcijā (15%), t.sk. vismazāk digitalizācijā (5%). Publisko un privāto partnerību, galvenokārt, nepieciešams pielietot jaunas kultūras infrastruktūras izbūvē (21%).

Detalizēti aptaujas rezultāti par nākamā plānošanas perioda kultūrvides projektu finansēšanu apkopoti 7.4. tabulā.

Tabula Nr. 7.4. Aptaujas rezultāti par nākamā plānošanas perioda kultūrvides projektu finansēšanu

	Valsts budžeta līdzekļi	ES un cits ārējs finansējums	Pašvaldību līdzekļi	Privātie līdzekļi	Publiskā privātā partnerība
Esošā kultūras mantojuma saglabāšana	45	46	36	23	16
Kultūrvides attīstība novados, lauku teritorijās	43	50	40	19	17
Digitalizācija	42	43	19	8	8
Kultūrvides attīstība nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros (9 + 21 pilsēta)	41	49	43	22	20
Satura izveide	39	24	33	17	15
Esošās kultūras infrastruktūras renovācija, rekonstrukcija	37	52	29	24	31
Jaunas kultūras infrastruktūras izbūve	30	50	29	24	31
Kultūrvides attīstība Rīgā	27	35	43	23	20

Atklātajās atbildēs respondenti pauda viedokli, kā veiksmīgāk īstenot investīcijas pēc 2020. gada, kādus finanšu līdzekļus un kādēļ izmantot. Saskaņā ar respondentu viedokli, jāinvestē racionāli, jāmēģina balstīties uz pašu finansējumu, ņemot vērā arī ar infrastruktūras uzturēšanu saistītās izmaksas, tai skaitā, apsaimniekošanu, jāizvērtē iespējas atjaunot ēku, nevis būvēt jaunu. Minēts, ka lielās pašvaldības varētu izmantot pašu līdzekļus, savukārt mazās pašvaldības – citu finansējumu, jo esošie finanšu līdzekļi nav pietiekami.

Vairāki respondenti uzskata, ka kultūrvides attīstības projekti galvenokārt jāfinansē no valsts un ES fondu līdzekļiem. Tas nodrošinātu pilnīgāku un dažādāku projektu finanšu nodrošinājumu, savukārt citi respondenti min kompleksas finansēšanas sistēmas izveidi. Pamatojot savu izvēli finanšu līdzekļu piesaistīšanas jautājumā, vienlaikus vairāki respondenti min, ka nepieciešams pārdalīt esošo un nākotnes finansējumu no lielajām pilsētām uz reģioniem, lai saglabātu esošās kultūrvērtības, kas veicinātu tūristu piesaisti. Kā arguments finansējuma palielināšanai tiek minēts pastāvīgs kultūras piedāvājums, lai mazinātu iedzīvotāju aizplūšanu no lauku reģioniem.

Respondenti izteica viedokli, kādām jābūt nākamā plānošanas perioda prioritātēm kultūrā. Liela daļa aptaujāto atzina, ka **jāveicina:**

- ◀ **Kultūras mantojuma saglabāšana, ēku rekonstrukcija.** Tika minēti tādi piemēri kā esošo projektu attīstīšana, piemēram, “TabFab”, Latvijas Laikmetīgās mākslas muzejs, Lūznavas muiža, Preiļu pils u.c.;
- ◀ Jauna, mūsdienīga **satura izveide** (piemēram, nodrošinot interaktīvās ekspozīcijas) un pasākumu daudzveidības veicināšana;
- ◀ **Esošās infrastruktūras modernizēšana** (piemēram, aprīkojums);

◀ **Kultūras pasākumu pieejamības veicināšana un iedzīvotāju/apkaimju kopienu iesaiste integrācijā kontekstā ar pilsētvides (urbāno) kultūru (pamatā attiecināma uz Rīgu).**

Aptaujātie ierosina, ka **finansējums jāpārdala visiem Latvijas reģioniem**, jāpārskata projektu konkursu nosacījumi pārrobežu sadarbības programmām (piemēram, LV-LT-BY). Daži respondenti kā problēmu min nekonkurētspējīgo atalgojumu, atbilstošas izglītības trūkumu, kā arī nepieciešamību sadarboties kultūras un tūrisma jomu pārstāvjiem.

Kultūrvēsturiskā mantojuma atjaunošanas un pilnveides pasākumi tiek plānoti kompleksi, bieži pārsniedzot viena finanšu plānošanas perioda robežas un finansiālās iespējas, tāpēc kultūrvides sakārtošana prasa stratēģisku pieeju investīciju plānošanai. Piemēram, finansēt projektu kopas (grupas), kuras kultūras mantojuma jomā īpaši veicina noteiktu ekonomisku vai sociālu mērķu sasniegšanu, vai finansēt atsevišķus stratēģiskos projektus.

Gandrīz visi respondenti saskata nepieciešamību turpināt investīcijas kultūrvides projektos. Galvenās investīcijas būtu jāveic **materiālā un nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanā** un **kultūrvides attīstībā lauku novados**, kā arī nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centros. Respondenti atzīmē arī nepieciešamību attīstīt modernu un mūsdienīgu kultūras pakalpojumu pieejamību (t.sk. iekļaujot digitalizāciju, jauna satura veidošanu) un kultūrizglītību.

Saskaņā ar respondentu atbildēm kultūrvides projekti pamatā būtu jāfinansē no **valsts, pašvaldību un ES līdzekļiem**. ES finansējums būtu novirzāms kultūras mantojuma saglabāšanai un uzņēmējdarbības veicināšanai saistībā ar kultūrvides attīstības projektiem. Papildus, bet mazākā apmērā būtu jāizmanto privātais finansējums un privātās un publiskās partnerības iespējas.

8. Finansējums kultūrvides attīstībai

Ziņojuma sadaļā sniegta analīze par dažādiem kultūras nozares finansēšanas avotiem par iepriekšējo, pašreizējo un nākamo plānošanas periodu. Informācija par nākamo finansēšanas periodu ir balstīta uz EK oficiālajiem paziņojumiem par plānotajiem projektu konkursiem un ES prioritātēm, bet tās var mainīties, ņemot vērā dalībvalstu un EK sarunu rezultātus. Saskaņā ar piedāvāto sarunu grafiku Komisija plāno, ka pamatvienošanās ar dalībvalstīm par galvenajiem prioritāšu blokiem tiks panākta līdz 2019. gada maijā plānotajai neformālajai Eiropadomes sanāksmei (Sibiu samitam⁸¹).

Katram no finansējuma veidiem iekļauti piemēri attiecībā uz kultūrvides projektu attīstību Latvijā vai Baltijas valstīs. Kā arī atsevišķiem finansējuma veidiem 9. pielikumā iekļauta informācija par aktuāliem projektu konkursiem. Apkopotā finanšu informācija tika izmantota, analizējot investīcijas kultūras nozarē Baltijas valstīs, kā arī Ziņojuma secinājumu sadaļā sniedzot konkrētus priekšlikumus kultūras nozares tālākai attīstībai (8.1. attēls).

Attēls Nr. 8.1. Finansējuma iespējas kultūrvides attīstības nodrošināšanai

8.1. Valsts un pašvaldību finansējums

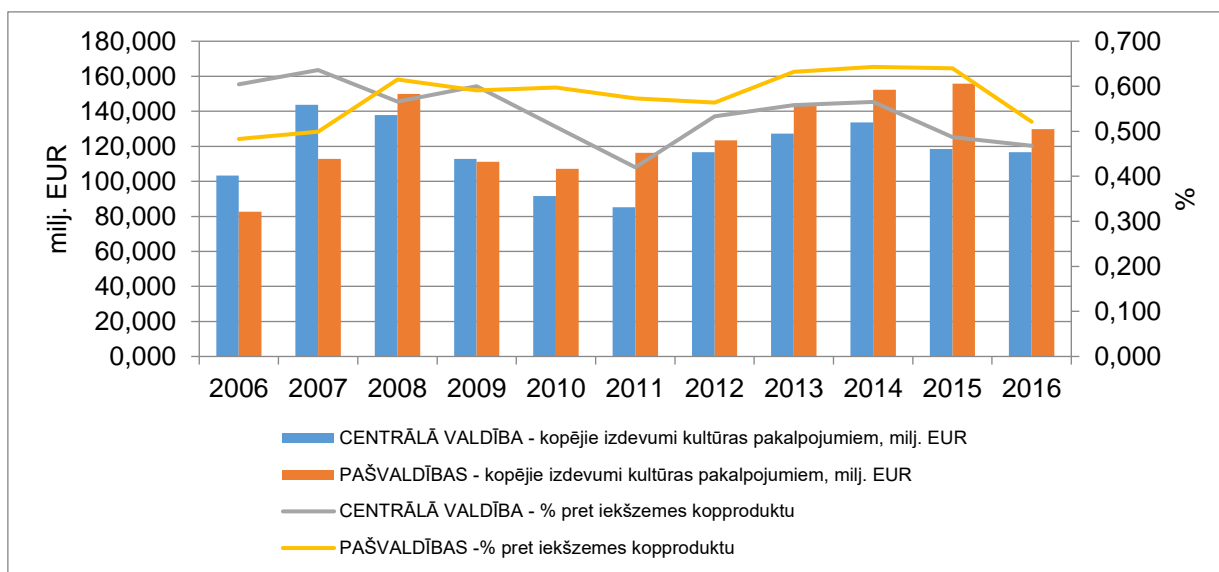
Valsts un pašvaldību budžeta līdzekļu ieguldījums kultūrvides attīstībā

Attēlā zemāk attēloti vispārējās valdības sektora izdevumi kultūras pakalpojumiem no 2006. līdz 2016.gadam milj. eiro un procentuāli pret kopējiem izdevumiem. Kā redzams, minētajā laika periodā izdevumi kultūras pakalpojumiem ir bijuši mainīgi, ko daļēji ietekmēja arī ES finansējuma pieejamība kultūrvides attīstības projektiem. Līdz 2009. gadam centrālā valdība kultūras pakalpojumiem plānoja un apguva vairāk nekā pašvaldības, bet, sākot ar 2010. gadu, pašvaldības kultūras pakalpojumiem tērē vairāk nekā centrālā valdība. Kā redzams 8.2. attēls, kopējie centrālās valdības izdevumi kultūras pakalpojumiem laika periodā no 2007.gada līdz 2015.gadam bija 1,07 miljardi eiro, bet pašvaldību izdevumi - 1,17 miljardi eiro (pamatā finansējot kārtējos izdevumus (atlīdzība, pabalsti, pakalpojumi), uzturēšanas izdevumus un kapitālos izdevumus – ieguldījumus infrastruktūras projektu attīstībā).

Saskaņā ar likumu "Par pašvaldībām"⁸², pašvaldība attiecīgās teritorijas iedzīvotāju interesēs var realizēt savas iniciatīvas ikvienā jautājumā, turklāt viena no pašvaldību autonomajām funkcijām ir rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.).

⁸¹ https://ec.europa.eu/commission/future-europe_lv

⁸² <https://likumi.lv/doc.php?id=57255> [15.01.2019.]

Attēls Nr.8.2. Vispārējās valdības sektora kopējie izdevumi kultūras pakalpojumiem, milj. eiro un % no kopējiem izdevumiem (Avots: CSP)

Piemēram, pašvaldības, kas īsteno savas funkcijas projektu konkursa veidā, ir Kuldīga, Liepāja, Limbaži, Sigulda, Madona, Rēzekne⁸³, kā arī citās pašvaldībās, aicinot atjaunot un saglabāt kultūras pieminekļus to īpašniekiem, nodrošinot iespēju saņemt pašvaldības līdzfinansējumu. Savukārt Rīga, pastāvīgi veicot valsts un pašvaldības dalītas atbildības galvaspilsētas funkcijas, piedalās valsts un starptautiskas nozīmes vēstures objektu, nacionālas nozīmes kultūrvēsturisko objektu, kā arī kultūras infrastruktūras uzturēšanā un attīstīšanā, izsludinot dažādus projektu konkursus⁸⁴. Pašvaldības finansējuma piešķiršanu, piemēram, NVO, var organizēt, izmantojot iekšēji apstiprinātus nolikumus par finansējuma piešķiršanu (piemēram, Aizkraukles novads⁸⁵).

Valsts atbalsts ES finansēto projektu ieviešanā

No Kultūras ministrijas budžeta līdzekļiem⁸⁶ tiek atbalstīta ERAF, ESF projektu un pasākumu īstenošana, nodrošinot tehnisko palīdzību Eiropas Komisijas programmas “Solidaritātes un migrācijas plūsmu pārvaldīšanas pamatprogramma 2007.-2013. gadam”⁸⁷. Kultūras ministrija, piešķirot dotāciju, Eiropas programmas „Kultūra” ietvaros atbalstīja projektus, kas paredzēti, kā arī papildus nodrošinot līdzfinansējumu, atbalstīja valsts dalību ES programmā “Erasmus+”. Valsts budžeta programmu piemēri, kas atbalsta ES finansēto projektu ieviešanu, iekļauti 8.1. tabulā.

Tabula Nr. 8.1. Kultūras ministrijas administrētās valsts budžeta programmas ES finansēto projektu ieviešanai. (Avots: FM vai Valsts kase)

⁸³ <http://rezeknesnovads.lv/iespeja-sanemt-lidzfinansejumu-kulturas-piemineklu-saglabasana/> [15.01.2019.]

⁸⁴ <http://kultura.riga.lv/lv/kultura/finansesanas-konkursi> [15.01.2019.]

⁸⁵ <http://www.aizkraukle.lv/lv/aizkraukles-novads/nvo/pasvaldibas-finansejuma-sanemsana/> [15.01.2019.]

⁸⁶ http://www.fm.gov.lv/files/files/FMPask_Z_KM_050218_bud2018.pdf [15.01.2019.]

⁸⁷ <https://www.km.gov.lv/lv/kultura/finansejuma-iespejas> [15.01.2019.]

	2014. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads	2018. gads ⁸⁸
62.00.00 Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) projektu un pasākumu īstenošana (2014-2020)	1 805 005	505 870	66 779	5 071 223	8 263 644
	2014. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads	2018. gads
63.00.00 Eiropas Sociālā fonda (ESF) projektu un pasākumu īstenošana	381 222	258 179	9 127	11 443	55 512
64.00.00 Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) projektu un pasākumu īstenošana	1 356	0.00	2 676	1 179	194
65.00.00 Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) projektu un pasākumu īstenošana	12 602	191 587	0	0	0
67.00.00 Eiropas Kopienas iniciatīvas projektu un pasākumu īstenošana	345 587	327 093	343 599	413 967	356 165
69.00.00 Mērķa "Eiropas teritoriālā sadarbība" pārrobežu sadarbības projekti (2014-2020)	235 764	127 916	0	179 350	58 703
70.00.00 Citu Eiropas Savienības politiku instrumentu projektu un pasākumu īstenošana	3 706 082	3 341 411	3 513 816	1 205 725	1 415 271

Kultūras pieminekļu izpētes, glābšanas un restaurācijas programma

Kā valsts finansējuma piemērs var tikt minēts valsts līdzfinansējums neatliekamā sakrālā mantojuma glābšanas darbiem saskaņā ar Kultūras ministrijas valsts budžeta programmu 21.00.00 „Kultūras mantojums”, kuru administrē un sadala Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde kultūras pieminekļu izpētei un saimnieciski neizmantojamu valsts nozīmes kultūras pieminekļu konservācijai un restaurācijai.

Kultūras pieminekļu izpētes, konservācijas un restaurācijas programmas uzdevums ir sekmēt pieminekļu izpēti, konservāciju un restaurāciju, kā arī citus ar pieminekļu aizsardzību saistītus pasākumus, nodrošinot līdzekļu sadali pēc iespējas plašākam objektu un pasākumu lokam, lai glābtu lielāku mantojuma apjomu. Programmā prioritāri atbalstāmi tādi pasākumi, kas visefektīvāk sekmē vērtību saglabāšanu cilvēka dzīves kvalitātes nodrošināšanai ilgtermiņā.

2018. gadā pieejams šāds finansējums:

- ◀ Sabiedrisko organizāciju īpašumā/lietojumā esošu kultūras pieminekļu izpētei, glābšanai un restaurācijai – 384 tūkst. EUR;
- ◀ Komersantu īpašumā/lietojumā esošu kultūras pieminekļu izpētei, glābšanai un restaurācijai – 36 tūkst. EUR;
- ◀ Pašvaldību īpašumā/lietojumā esošu kultūras pieminekļu izpētei, glābšanai un restaurācijai – 165 tūkst. EUR.

⁸⁸ Uz 11.2018.

Programma “ Kultūra”

Kultūras ministrijas izstrādātā valsts atbalsta shēma „Programma „Kultūra”” tika ieviesta 2013.gadā. Programmas atbalsta primārais mērķis ir kultūras nozares attīstība, savukārt sekundārais mērķis ir kultūras infrastruktūras un kultūras mantojuma saglabāšana. Finansējumu piešķir Kultūras ministrija, piesaistot Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekciju, Valsts Kultūrkapitāla fondu, VARAM un citas vietējās iestādes.

Atbalsta shēmā tika iekļautas četras apakšprogrammas – kultūras infrastruktūra, kultūras institūcijas, kultūras pasākumi un kultūras mantojuma digitalizācija – atbalstāmajām darbībām, tām pieejamo finansējumu valsts, pašvaldību un ārvalstu finanšu instrumentu (ERAF, Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta) ietvaros, nosakot atbalsta intensitāti no 85% līdz 100% no attiecināmajām izmaksām un ietverot juridisko pamatojumu finansējuma piešķiršanai. Kā atbalsta saņēmēji shēmas ietvaros tika noteikti fiziskas vai juridiskas personas (piemēram, pašvaldības un to institūcijas, kas veic kultūras funkcijas – kā, piemēram, sabiedriskas iestādes – muzeji, teātri, arhīvi, bibliotēkas, sabiedriskie centri, kultūrizglītības iestādes u.c.), bezpeļņas organizācijas (NVO) un privātpersonas, kuru īpašumā, lietojumā vai valdījumā ir kultūras objekti. Atbalsta saņēmēji atbalsta shēmas ietvaros - valsts vai pašvaldības iestādes vai bezpeļņas organizācijas, kuru darbības mērķis nav peļņas gūšana, bet kultūras pakalpojumu sniegšana vietējā līmenī.

Valsts atbalsta līdzekļi varēja tikt nodoti vairākos veidos, kā, piemēram, tiešie maksājumi no valsts vai pašvaldību budžeta (subsīdijas, dotācijas, granti), finanšu ieguldījumi aizdevumu veidā, procentu atlaides vai kredītu procentu likmju subsidēšana, valsts vai pašvaldību galvojumi vai garantijas, nodokļu atvieglojumi, dividendēs izmaksājamo peļņas daļu novirzīšana atpakaļ uzņēmumam, parādu norakstīšana (dzēšana) u.c. Atbalsta shēmas darbības ilgums tika noteikts līdz 2017.gada 30.aprīlim.

Valsts Kultūrkapitāla fonds

Valsts Kultūrkapitāla fonds⁸⁹ (VKKF) ir publisks nodibinājums, kura mērķis ir veicināt līdzsvarotu visu kultūras un mākslas nozaru jaunrades attīstību un kultūras mantojuma saglabāšanu valstī saskaņā ar valsts kultūrpolitikas vadlīnijām. Fonds neveic komercdarbību, un tā mērķis nav gūt peļņu. VKKF uzdevumi ir:

- ◀ piesaistīt, uzkrāt, pārvaldīt un sadalīt līdzekļus kultūras projektu īstenošanai un mūža stipendijām izciliem kultūras un mākslas darbiniekiem par mūža ieguldījumu kultūras un mākslas attīstībā;
- ◀ izsludināt un organizēt projektu konkursus finansējuma saņemšanai;
- ◀ mērķtiecīgi un efektīvi apsaimniekot Fondam piešķirtos valsts līdzekļus, nodrošinot kontroli pār to izlietojumu;
- ◀ nodrošināt savas darbības pilnīgu atklātumu. VKKF finansiāli atbalsta fizisko un juridisko personu īstenotos projektus, kas:
 - veicina kultūras atjaunotnes un mākslas jaunrades procesu un sekmē tā daudzveidību;
 - veicina fizisko un juridisko personu radošos un pētnieciskos projektus kultūras jomā;
 - sekmē izglītības iegūšanu un profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanu;
 - veicina starptautisko sakaru attīstīšanu un Latvijas kultūras un mākslas popularizēšanu pasaulē;
 - sekmē kultūras vērtību saglabāšanu, izplatīšanu un to pieejamību plašai sabiedrībai;
 - sekmē tradicionālās kultūras attīstību.

⁸⁹ <http://www.kkf.lv/index/par-vkkf/dokumenti.html> [15.01.2019.]

Konkursa kārtībā VKKF sadala valsts finansējumu dažādām radošām iniciatīvām fiziskām un juridiskām personām vairākās nozarēs - literatūras, mūzikas un dejas, teātra mākslas, filmu mākslas, vizuālās mākslas, kultūras mantojuma, tradicionālās kultūras, dizaina un arhitektūras nozarēs. Iespējams arī sagatavot un iesniegt starpdisciplinārus projektus, kas dažādu kultūras nozaru apvienojumā rada kvalitatīvus jaunus kultūras produktus. Ik gadu katras nozares ekspertu komisijas pārskata un aktualizē katras nozares prioritātes.

VKKF vairākas reizes gadā organizē projektu konkursus - pēdējos gados regulārie kultūras projektu konkursi notiek 3 reizes gadā. VKKF organizē arī mērķprogrammu projektu konkursus. Katra mērķprogramma ir konkrētās nozares projektu konkurss noteikta veida projektu atbalstam. Mērķprogrammas mērķi, uzdevumi, iesniedzēju loks un citi ar programmas konkursa norisi saistītie jautājumi ir atrunāti katras mērķprogrammas konkursa nolikumā. Mērķprogrammu finansējumu veido gan valsts nauda, gan VAS „Latvijas Valsts meži” ziedojums.

Sakrālā mantojuma finansēšanas programma

Garīgo lietu padomes 2015. gada 27. marta sēdē tika izskatīts jautājums par valsts atbalsta programmu vēsturisko dievnamu atjaunošanai un uzturēšanai un, lai nodrošinātu nozīmīgākā sakrālā mantojuma saglabāšanu nākamajām paaudzēm, kas izriet no Latvijas Republikas Satversmes un starptautiskajām saistībām, tika izveidota sakrālā mantojuma finansēšanas programma.

2018. gadā likumā „Par valsts budžetu 2018.gadam” Kultūras ministrijas valsts budžeta programmā 21.00.00 „Kultūras mantojums”, kuru administrē un sadala Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde kultūras pieminekļu izpētei un saimnieciski neizmantojamu valsts nozīmes kultūras pieminekļu konservācijai un restaurācijai tika paredzēts finansējums 1,0 milj. eiro apmērā sakrālā mantojuma saglabāšanai. Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldē Sakrālā mantojuma finansēšanas programmai 2018. gadā tika iesniegti 53 pieteikumi par vairāk nekā 3,5 milj. eiro, tādēļ vairākus darbus nācās sadalīt kārtās, radot nepieciešamību pēc finansējuma arī tuvākā nākotnē. No 357 Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļautajām baznīcām šogad pirmais miljons sadalīts 28 baznīcām. Līdzekļus izmantos jumtu seguma nomaiņai, fasādes atjaunošanai vai citiem nelieliem restaurācijas darbiem.

Valsts budžeta līdzekļu ieguldījums kultūrvides attīstībā Baltijas valstīs

Informācija par valsts budžeta finansējumu kultūrvides attīstībai Baltijas valstīs salīdzinājumā pret kopējiem valsts budžeta ieguldījumiem kultūras un tūrisma jomās (ieskaitot reliģijas jomu) atspoguļota 8.2. tabulā zemāk.

Tabula Nr. 8.2. Vispārējie valdības izdevumi (COFOG): Atpūta, kultūra un reliģija (% no kopējā apjoma; 18.09.2018)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
EU 28	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,3	2,2	2,2	2,2
Igaunija	6	5,9	5,1	5,2	5,1	4,4	5,3	5,2	4,9	5,1
Latvija	5	4,8	4	3,6	4,3	4,	4,2	4,4	4,2	3,9
Lietuva	2,9	2,9	2,7	2,3	2,2	2,3	2,3	2,6	2,7	3

Avots: Eurostat⁹⁰

Atbilstoši Eurostat datiem valsts ieguldījums kultūrvides attīstībā Latvijā un Igaunijā ievērojami pārsniedz vidējo ES valstu ieguldījumu. Starp Baltijas valstīm lielākais proporcionālais ieguldījums ir Igaunijai, vidējais Latvijai un vismazākais - Lietuvai. Valsts budžeta līdzekļu finansējums ir ievērojams, bet jāņem vērā, ka budžeta kategorija ir plaša, ietverot gan atpūtu, gan kultūru, gan reliģiju, kā arī dažādas budžeta pozīcijas, piemēram, kultūras darbinieku algas. Šī informācija jāņem vērā, izvērtējot

⁹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/gov_10a_exp [15.01.2019.]

ES finansēto projektu sociālekonomisko ietekmi, jo atsevišķos gadījumos valsts finansējums, iespējams, nodrošināja papildus ekonomisko ieguvumu no aktivitāšu realizācijas.

Klimata pārmaiņu finanšu instruments (KPFI)

Klimata pārmaiņu finanšu instruments (KPFI)⁹¹ ir Latvijas Republikas valsts budžeta programma, kuras mērķis ir veicināt globālo klimata pārmaiņu novēršanu, pielāgošanos klimata pārmaiņu radītajām sekām un sekmēt siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanu. KPFI finansē⁹² no valstij piederošo noteiktā daudzuma vienību pārdošanas, ko veic starptautiskās emisiju tirdzniecības ietvaros atbilstoši Kioto protokolam. KPFI darbību reglamentē Latvijas noslēgto starptautisko līgumu prasības par noteiktā daudzuma vienību pārdošanu, kā arī apstiprinātie tiesību akti.

KPFI konkursu ietvaros tika atjaunotas vairākas kultūras iestādes, piemēram, energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumi Ķeguma kultūras namā „Tautas nams”, ēku energoefektivitāti paaugstinoši būvdarbi Slampes pagasta Kultūras pilī, ēku energoefektivitāti paaugstinoši būvdarbi Dagdas tautas namā u.c.

Kultūrvides projektu attīstībai tiek novirzīti **gan valsts, gan pašvaldību** finanšu līdzekļi, tai skaitā liela finansējuma daļa tiek novirzīta kultūrvides objektu uzturēšanai un kultūras objektu darbības nodrošināšanai. Vērtējot pieejamos finanšu resursus, valsts un pašvaldību finanšu līdzekļi nodrošina lielāko finansējumu kultūras un tūrisma aktivitātēm.

Valsts budžeta līdzekļi tiek novirzīti, lai atbalstītu dažādu organizāciju dalību ES tieši administrētajās programmās, gan dalības veicināšanai, gan nodrošinot nepieciešamo līdzfinansējumu. Valsts un pašvaldība integrēti plāno un finansē tūrisma veicinošās aktivitātes, kā arī kultūras objektu attīstību.

Viena no nākotnes iespējām būtu lielāka **valsts un pašvaldību finansējuma kombinēšana** ar citiem finanšu instrumentiem, kā arī inovatīvi sadarbības veidi valsts, pašvaldību un uzņēmēju starpā. Piemēram, pašvaldības kopā ar privātiem uzņēmumiem varētu atbalstīt kultūras objektu renovāciju (objekti pieder pašvaldībai vai ir privātīpašumā), ar mērķi kopīgi izmantot renovēto kultūras objektu, tādejādi veicinot uzņēmējdarbību un reģionu attīstību.

8.2. Eiropas strukturālie un investīciju fondi

2007.-2013. gada Kohēzijas politikas ietvars ES kopumā

2007.-2013. gada Kohēzijas politikas ietvarā kā viena no **perioda prioritātēm** tika izcelta **investīcijas kultūras nozarē**, ietverot investīcijas **kultūras mantojuma saglabāšanā, kultūras infrastruktūras attīstībā**, veicinot kultūras potenciālu **radīt jaunas darba vietas** un nodrošinot **nodarbinātību vietējā līmenī**⁹³. ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodā veiktā ieguldījuma analīze kultūrvides un kultūras mantojuma saglabāšanā ir atspoguļota 2007.-2013. gada Kohēzijas programmu ietekmes izvērtējumā⁹⁴. Ietekmes izvērtējuma ziņojumā “Tūrisms un kultūra” ir apkopoti fakti par veiktajām investīcijām un sniegts vērtējums par veikto ERAF ieguldījuma ietekmi uz abu sektoru attīstību.

⁹¹ http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/KPFI/ [15.01.2019.]

⁹² http://www.lvif.gov.lv/?object_id=354 [15.01.2019.]

⁹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006R1080&from=EN>, Article 5, Regulation (EC) No 1080/2006 [15.01.2019.]

⁹⁴ *Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) Work Package 9: Culture and Tourism*

ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodā kultūras un tūrisma jomu atbalstam ieguldīti aptuveni **14,4 miljardi eiro ERAF finansējuma**, neņemot vērā netiešos ieguldījumus⁹⁵. Saskaņā ar EK ģenerāldirektorāta ES reģionālo politiku un pilsētpolitikas jomā (DG REGIO) interneta vietnē publicētajiem datiem, laika posmā no 2007. gada līdz 2013. gadam ES kopumā investējusi **6 miljardus eiro tieši kultūras un radošo industriju atbalstam** (2,3% no kopējā perioda ERAF finansējuma apjoma):

- 3 miljardi investēti **kultūras mantojuma saglabāšanā**;
- Nedaudz vairāk nekā 2 miljardi eiro investēti **kultūras infrastruktūras attīstībai**;
- 775 milj. eiro **kultūras pakalpojumu atbalstam**⁹⁶.

Saskaņā ar DG REGIO 2007.–2013. gada noslēguma ziņojumā “Tūrisms un kultūra” sniegto informāciju, atbilstoši vadošo iestāžu sniegtajiem datiem, dalībvalstis no novirzītajiem ERAF līdzekļiem veica šādus **ieguldījumus**⁹⁷:

- 44% investēti **kultūras infrastruktūras** izveidei un renovācijai;
- 38% **vēsturisko pieminekļu atjaunošanai**;
- 8% **kultūras pasākumu organizēšanai**;
- 3% **privāto iniciatīvu** atbalstam radošajā sektorā;
- 7% citu iniciatīvu atbalstam.

Tomēr faktiskai veikto ieguldījumu apjoms ir mazāks, kā sākotnēji plānots dalībvalstu darbības programmās 2007.-2013. gada plānošanas periodam (samazinājums par 21%). ERAF investīcijas kultūras nozarē galvenokārt pamatotas ar nepieciešamību **efektīvāk izmantot kultūras aktīvus, uzlabot tūristu piesaisti un izmantot kultūras sektoru konkrētas teritorijas mārketingam**. Turklāt kultūra ir atbalsta instruments sociālajai un teritoriālajai kohēzijai⁹⁸. Papildu investīcijas kultūras un tūrisma jomā veiktas, lai novērstu un risinātu tirgus nepilnības, piemēram, samazinot sezonālās ietekmi⁹⁹. Turklāt ES fondu ietekme uz kultūrvides attīstību bieži vien ir netieša, piemēram, atbalsta pasākumi uzņēmējdarbības veicināšanai var netieši sekmēt izaugsmi kultūras sektorā.

Balstoties uz veikto darbības programmu izvērtējumu ES dalībvalstīs, veiktajām investīcijām kultūras un tūrisma jomās tiek izdalīti četri mērķi:

- **Ekonomikas dažādošana**;
- **Reģionālā un sociālā kohēzija**;
- **Atbalsts inovācijai un konkurētspējai**;
- **Sociāli ekonomiskā un vides ilgtspēja**¹⁰⁰.

Visi nosauktie mērķi ir raksturīgi arī Baltijas valstu veiktajiem ieguldījumiem 2007.-2013. gada plānošanas periodā. Attiecībā uz ERAF finansējuma apguvi kultūras un tūrisma jomu atbalstam 2007.-2013. gadā **Latvija novirzīja 1,4%** no pieejamā ERAF finansējuma. Salīdzinājumam – **Lietuva 4,2%** un **Igaunija – 5,1%** no pieejamā ERAF finansējuma. ES budžetā kopumā šo jomu attīstībai **vidēji paredzēti 5,4%**.

⁹⁵ *Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF), Culture and Tourism Report Work Package 9, 30.lpp*

⁹⁶ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/culture/ [15.01.2019.]

⁹⁷ *Ex post evaluation, 58.lpp.*

⁹⁸ *Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF), Culture and Tourism Report Work Package 9, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp9_final_report.pdf 32.lpp. [15.01.2019.]*

⁹⁹ *Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF), Culture and Tourism Report Work Package 9, 31.lpp.*

¹⁰⁰ *Turpat, 34.lpp.*

2014.-2020. gada Kohēzijas politikas ietvars ES kopumā

Kohēzijas politika 2014.-2020. gadam tiek atbalstīta, izmantojot ESI fondus, kur ietilpst 5 dažādi fondi:

- ↳ Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF);
- ↳ Eiropas Sociālais fonds (ESF);
- ↳ Kohēzijas fonds;
- ↳ Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA);
- ↳ Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fons (EJZF).

ESI fondi sniedz ieguldījumu ES izvirzīto gudras, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes mērķu sasniegšanā. Salīdzinājumam ar iepriekšējo plānošanas periodu, 2014.-2020. gada plānošanas periodā **kultūra netiek izcelta kā atsevišķs prioritārs mērķis**, tomēr tā turpina ieņemt nozīmīgu lomu plānotajās ERAF investīcijās, piemēram:

- ↳ **Pētniecība un inovācija** (klasteru, partnerības un infrastruktūra radošo industriju atbalstam);
- ↳ **MVU konkurētspēja** tādās jomās kā radošās industrijas;
- ↳ **Vide un resursi**, lauku un pilsētvides daudzveidošana, aizsargājot un atjaunojot kultūras mantojumu un infrastruktūru;
- ↳ **Sociālā iekļaušana** caur kultūras aktivitātēm.

2021.-2027. gada Kohēzijas politikas ietvars ES kopumā

Iepriekšējos ES daudzgadu finansēšanas plāna programmēšanas periodos ievērojama ietekme finansējuma nodrošināšanai kultūrvides attīstībai bija Kohēzijas fondam un ERAF, tādēļ zemāk sniegta informācija par nākamā finanšu ietvara prioritātēm¹⁰¹.

Eiropas Komisijas piedāvājums paredz stingrāku finansējuma sadali pa prioritātēm, paredzot, ka:

- ↳ **PO1 - Viedāka Eiropa**, veicinot inovatīvas un viedas ekonomiskās pārmaiņas. Prioritātes atbalstam plānots novirzīt 35 % no Kohēzijas un ERAF fondu līdzekļiem;
- ↳ **PO2 - Zaļāka Eiropa** ar zemām oglekļa emisijām, veicinot tīru un taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu, "zaļas" un "zilās" investīcijas, aprites ekonomiku, pielāgošanos klimata pārmaiņām un risku novēršanu un pārvaldību. Prioritātei plānots novirzīt 30% no Kohēzijas un ERAF fondu līdzekļiem.

Atlikušie 35% var tikt novirzīti pārējām prioritātēm:

- ↳ **PO3 - Ciešāk savienota Eiropa**, uzlabojot mobilitāti un reģionālo IKT savietojamību;
- ↳ **PO4 - Sociālāka Eiropa**, īstenojot Eiropas sociālo tiesību pīlāru;
- ↳ **PO5 - Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa**, ar vietējo iniciatīvu palīdzību veicinot pilsētu, lauku un piekrastes teritoriju ilgtspējīgu un integrētu attīstību.

Paredzēts, ka 2021.-2027. gada plānošanas periodā, Kohēzijas politika sniegs iespēju īstenot **vietēja mēroga attīstības stratēģijas**, vairāk iesaistot pilsētas ES līdzekļu pārvaldībā.

Sākotnējais piedāvājums Kohēzijas un ERAF finansējumam izceļ kultūru un atbalstu kultūras un tūrisma infrastruktūrai. Atbalsta mērķis ir **veicināt integrētu sociālo, ekonomisko un vides attīstību, kultūras mantojuma saglabāšanu un drošību pilsētu teritorijās**. Jāpiebilst, ka atbalsta intensitāte šim mērķim varētu būt proporcionāli neliela, ņemot vērā iepriekš noteikto atbalsta intensitāti mērķu PO1 un PO2 īstenošanai. Tādējādi kultūras nozares prioritātēm būtu jābūt **vērstām uz jaunrades un inovāciju attīstību**, piemēram, plānojot atbalstu radošajiem kvartāliem, inkubatoriem, plānojot pasākumus digitālo

¹⁰¹ Papildus informāciju par programmām mobilitātei kultūras nozarē var atrast šeit: http://www.ars-baltica.net/fileadmin/images/news/June_2017/Mobility/GUIDES/-BSR_MFG_Gesamt__1_.pdf [15.01.2019.]

kultūras produktu izveidei, kā arī [sadarbības veidošanai starp tradicionālajiem sektoriem](#), piemēram, muzejiem, un digitālajiem uzņēmumiem jaunu produktu izstrādei muzejiem. Būtiska loma būs [sadarbības veidošanai ar zinātni jaunu risinājumu veidošanai](#), sasaistot kultūras jomu ar viedās specializācijas stratēģijas 2021.-2027.gada plānošanas perioda mērķiem. Kultūrvides attīstību var saistīt arī ar 2.prioritātes mērķiem, īstenojot zaļās enerģijas atbalsta pasākumus.

INTERREG (2007.-2013.gads)

Eiropas Teritoriālā sadarbība (ETS)¹⁰², zināma kā INTERREG¹⁰³, ir viens no ES instrumentiem, kas paredzēts, lai veicinātu pārrobežu sadarbību, izmantojot projektu finansējumu. Tās mērķis ir risināt kopīgas problēmas un rast kopīgus risinājumus tādās jomās kā veselība, vide, pētniecība, izglītība, transports, ilgtspējīga enerģija un citās. INTERREG finansē no ERAF līdzekļiem.

Aplūkojot kopējo informāciju par 2007.-2013. gada plānošanas periodu, lielākā [atbalsta intensitāte iekļauta pārrobežu sadarbības programmās](#) (7,6% no kopējā ERAF finansējuma). Baltijas valstu kontekstā nozīmīgāko atbalstu sniedza Latvijas – Lietuvas un Igaunijas – Latvijas pārrobežu sadarbības programmas 2007.-2013. periodā.

2007.-2013. periodā no 60 milj. eiro ERAF finansējuma, kas bija atvēlēti [Latvijas – Lietuvas programmas](#) projektu atbalstam, apmēram 28 milj. eiro bija iezīmēti 2.prioritātes (Programmas teritorijas augstāka konkurētspēja) finansēšanai. 2.2 apakšmērķis (Programmas teritorijas pievilcības palielināšana) ietvēra atbalsta pasākumus kultūras centru, muzeju, bibliotēku un kultūrvēsturisko ēku renovācijai un atjaunošanai. Kopumā programmas ietvaros atbalstītie pārrobežu sadarbības projekti ietver gan nemateriālā mantojuma saglabāšanas pasākumus, jaunu produktu izstrādi un kultūrvides daudzveidošanu (aptuvenais ieguldījums 2 milj. eiro, atbalstīti 15 projekti), gan kultūras infrastruktūras atjaunošanu un izveidi.

2007.-2013. periodā no 36 milj. eiro ERAF finansējuma, kas bija pieejami [Igaunija – Latvija](#) programmas projektu atbalstam, 38% finansējuma bija iezīmēti 2.prioritātes (Programmas teritorijas augstāka konkurētspēja) finansēšanai. Arī šajā jomā atbalsts kultūrvides attīstībai tika sniegts 2.2 (Programmas teritorijas pievilcības palielināšana) apakšmērķa ietvaros, piemēram, jaunu tūrisma produktu izstrāde, kultūrvēsturiskā mantojuma atjaunošana un to pielāgošana tūrisma vajadzībām.

INTERREG 2014.-2020.gads

2014.-2020. gada plānošanas periodā programmas kopējais ES budžets ir 10,1 miljardi eiro. INTERREG ir 3 tipu programmas¹⁰⁴:

- ◀ [Pārrobežu sadarbības programmas](#) (60 programmas);
- ◀ [Transnacionālās sadarbības programmas](#) (15 programmas);
- ◀ [Pārrobežu sadarbības programmas](#) (4 programmas).

2014.-2020. gadā Latvijā tiek īstenotas 8 INTERREG programmas. Baltijas jūras makro-reģionālās stratēģijas projekti arī tiek finansēti no pārrobežu projektu līdzekļiem un Latvija ir tikusi aktīvi pārstāvēta vienpadsmit projektos, kā piemēram, Rīga 2014, sākuma kapitāls Tabakas fabrikas projektam. Makro-reģionālajai stratēģijai ir liels uzsvars uz radošās industrijas veicināšanu, kā arī citām reģiona valstīm ir ievērojama pieredze šajā jomā, tādēļ tas būtu labs instruments, kā veicināt radošo industriju attīstību Latvijā.

¹⁰² <https://interreg.eu/about-interreg/> [15.01.2019.]

¹⁰³ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/ [15.01.2019.]

¹⁰⁴ <https://www.interregeurope.eu/> [15.01.2019.]

INTERREG 2021.-2027. gads

Komisija savā piedāvājumā nākošajam plānošanas periodam paredz programmu skaita samazināšanu, kā arī noslēgt *INTERREG Europe* darbību un pārveidot *URBACT*. Piedāvājums nosaka tikai pamatprincipus, nenosaucot konkrētas programmas un to mērķus. Kopumā regulējums nosauc piecus *INTERREG* darbības virzienus, būtiskākie šī izvērtējuma kontekstā ir pirmie divi:

- ◀ **Pārrobežu sadarbība** starp blakus reģioniem nolūkā veicināt integrētu reģionālo attīstību;
- ◀ **Transnacionālā sadarbība un jūras sadarbība plašākās transnacionālās teritorijās** vai jūras baseinu apkaimē (Baltijas jūras reģiona programma).

Programmām jāīsteno kopējie reģionālās politikas mērķi, kas definēti ERAF regulējumā. Papildus ERAF konkrētajiem mērķiem, *INTERREG* programmas var:

- ◀ Uzlabot darba tirgu sekmīgumu un piekļuvi kvalitatīvām darbvietām pārrobežu mērogā;
- ◀ Uzlabot izglītības, apmācības un mūžizglītības pieejamību un kvalitāti pārrobežu mērogā, kāpināt visu iedzīvotāju iegūto izglītības un prasmi līmeni tādā mērā, lai tas tiktu atzīts pārrobežu mērogā;
- ◀ Uzlabot vienlīdzīgu un savlaicīgu piekļuvi kvalitatīviem, ilgtspējīgiem un izmaksu ziņā pieejamiem veselības aprūpes pakalpojumiem pārrobežu mērogā;
- ◀ Uzlabot veselības aprūpes sistēmu un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu pieejamību, efektivitāti un izturētspēju pārrobežu mērogā;
- ◀ Sekmēt sociālo integrāciju un apkarot nabadzību, tostarp vairojot vienlīdzīgas iespējas un cīņoties ar jebkādu diskrimināciju pārrobežu mērogā.

INTERREG Programmas var sniegt atbalstu publisko iestāžu institucionālās kapacitātes paaugstināšanai. Transnacionālās sadarbības programmām jāatbalsta arī makro-reģionālo stratēģiju mērķu īstenošana. *INTERREG* programmu detalizētāka plānošana tiks uzsākta 2019. gadā.

Līdera (LEADER) programma (2014.-2020. gads)

LEADER ir mērķtiecīgas, savstarpēji koordinētas aktivitātes lauku attīstības veicināšanai¹⁰⁵. Viens no programmas pamatprincipiem ir iedzīvotāju iniciatīvu pielietošana, iesaistoties savas teritorijas problēmu identificēšanā un risināšanā. Programmas vīzija – ar dzīvi apmierināts cilvēks reģionā, kas spēj īstenot savas ekonomiskās un sociālās vajadzības pēc iespējas tuvāk dzīvesvietai.

Šajā plānošanas periodā sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieejas galvenie mērķi un uzdevumi ir:

- ◀ Sniegt atbalstu lauku kopienu ilgtspēju veicinošām vietējās attīstības iniciatīvām;
- ◀ Uzlabot sociālo situāciju laukos;
- ◀ Veidot labvēlīgu vidi dzīvošanai, uzņēmējdarbībai, lauku teritoriju attīstībai.

2014.-2020. gada plānošanas periodā LEADER programmas¹⁰⁶ īstenošanu var paplašināt¹⁰⁷, izmantojot ne tikai ELFLA, bet arī EJZF, ERAF un ESF līdzekļus, lai atbalstītu vietējā mēroga iniciatīvas, kā arī sekmētu sasaisti starp dažādiem finansējuma avotiem vietējā līmenī.

LEADER projektu konkursā ir ieviesti dažādi mazāka apjoma projekti kultūrvides attīstības nodrošināšanai, piemēram, "Vētru muzeja" izveide Ventspils novada Jūrkalnes pagastā, brīvdabas

¹⁰⁵ <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/projekti-un-investicijas/leader/leader-pieejas-istenosana-2014-2020/> [15.01.2019.]

¹⁰⁶ <http://www.laukutikls.lv/nozares/lauku-telpa/leader> [15.01.2019.]

¹⁰⁷ https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_en [15.01.2019.]

skatuves un teritorijas labiekārtojuma izveide Ikšķiles novadā, Ķeguma novada muzeju attīstība, atjaunojot un modernizējot "Rūķu" muzeja kompleksu Aizputes novadā u.c.

Eiropas strukturālie un investīciju fondi, tai skaitā INTERREG un LEADER programmas, ir viens no galvenajiem ārējiem finanšu instrumentiem kultūrvides projektu attīstībai. Finansējuma pieejamība atkarīga no kopējām ES prioritātēm, dalībvalsts darbības programmām un pārrobežu darbības programmām.

Nākamajā plānošanas periodā 2021. – 2027. gadam tiks turpinātas iesāktās iniciatīvas un daudzas no programmām ir aktuālas Latvijas kultūrvides tālākai attīstībai. Izvērtējot finansējuma iespējas nākamajā plānošanas periodā, jāņem vērā **kopējās ES prioritātes**, tai skaitā **ekonomiskā atdeve** no plānotajām investīcijām un atbilstība ES un kohēzijas prioritātēm.

Attiecībā uz ESIF būtu jāņem vērā plānotā projektu atdeve, kā arī pēc iespējas jāpaplašina plānoto aktivitāšu loks un plānošana jāveic kopā ar citām nozarēm, piemēram, radošo industriju attīstību, iekļaujot arī nepieciešamās kultūras nozares infrastruktūras attīstību, kas veicina radošās industrijas. Integrēta plānošana, t.sk., ieguvumu-izmaksu aprēķins integrētam projektam, nodrošinās efektīvāku projektu savstarpēju sadarbību ilgtermiņā, potenciāli nodrošinot arī lielāku ekonomisko atdevi, t.sk. plašākam ekonomisko operatoru lokam, kā piemēram, VEF teritorijas attīstība un Daugavas stadiona teritorijas attīstība.

Nākamajā plānošanas periodā pēc iespējas būtu nepieciešams kombinēt ESIF finanšu līdzekļus ar citiem finanšu līdzekļiem, tai skaitā EFSI, ES tieši administrētās programmas. Piemēram, jau šajā plānošanas periodā ESIF finanšu līdzekļi tiek novirzīti Apvārsnis 2020 projektu īstenošanai citās nozarēs, SAM aktivitātei 1.1.1.5. u.c.

8.3. ES tieši administrētās programmas

7. letvara programma pētniecībai un tehnoloģiju attīstībai (2007.-2013. gads)

Lai gan no kopējā pieejamā **7. letvara programmas** pētniecībai un tehnoloģiju attīstībai (FP7) budžeta ES dalībvalstis, kas pievienojās 2004. gadā, apguva tikai 4% finansējuma (1,8 miljardus eiro), jāizceļ Igaunija, kas pārskata periodā apguva 94 milj. eiro (0,2% no kopējā FP7 budžeta 2007.-2013. gadā¹⁰⁸), salīdzinot, Lietuva apguva 54 milj. eiro un Latvija – 48 milj. eiro.

Igaunijas partneri galvenokārt iesaistījušies projektos, kuru mērķis bijis **izstrādāt risinājumus digitālās kultūras saglabāšanai**. Kā piemērus var minēt DC-NET (Digitālā kultūras mantojuma tīkls - ERA-Net, kas atbalsta pētniecības **sadarbību digitālā kultūras mantojuma jomā**), PROFORMA (Kultūras informācijas e-arhīvu saglabāšanas formāti) un DCH-RP (Ceļvedis digitālās kultūras mantojuma saglabāšanai - atvērta zinātnes infrastruktūra DCH 2020. gadam). Šo projektu partnerībā bija pārstāvēta Igaunijas Kultūras ministrija. Kopējais ministrijas budžets visos trijos projektos kopā – 179 060 eiro¹⁰⁹.

European Commission | Horizon 2020
European Union funding
for Research & Innovation

“Apvārsnis 2020” (2014.-2020. gads)

“Apvārsnis 2020” (FP7 programmas turpinājums) ir **ES pētniecības un inovāciju programma**¹¹⁰, kas nodrošina ES atbalstu pētniecības un inovācijas pasākumiem 2014.-2020. gadā, tādējādi nostiprinot Eiropas zinātnisko un tehnoloģisko bāzi un veicinot ieguvumus sabiedrībai, kā arī inovācijas, pētniecības un tehnoloģiju attīstības politikas

¹⁰⁸ https://ec.europa.eu/research/evaluations/pdf/fp7_final_evaluation_expert_group_report.pdf, 32.lpp. [15.01.2019.]

¹⁰⁹ https://cordis.europa.eu/projects/home_en.html [15.01.2019.]

¹¹⁰ http://viaa.gov.lv/lat/zinatnes_inovācijas_progr/apvarsnis_2020_red/apv_2020_apraksts/ [15.01.2019.]

ekonomiskā un rūpnieciskā potenciāla efektīvāku izmantošanu. Programmas “Apvārsnis 2020” vispārīgais mērķis ir veicināt uz zināšanām un inovāciju balstītas sabiedrības un ekonomikas veidošanu ES, piesaistot papildu finansējumu pētniecībai, attīstībai un inovācijai un sekmējot pētniecības un attīstības mērķu sasniegšanu.

Programma ir balstīta 5 prioritātēs jeb pīlāros:

- EU.1. Zinātnes izcilība;
- EU.2. Vadošā loma rūpniecībā;
- EU.3. Sabiedrības problēmu risināšana;
- EU.4. Izcilības izplatīšana un dalības paplašināšana;
- EU.5. Zinātne sabiedrībā un sadarbībā ar to.

Programmā “Apvārsnis 2020” kopējais pieejamais finansējums ir ap 80 miljardiem eiro¹¹¹, taču [Latvija uz 31.12.2017 ir apguvusi 49,235 milj. eiro](#), kas veido 0,139% no kopējās finansējuma summas. Kopumā Latvijā ir finansēti 213 projekti ar 331 Latvijas pārstāvja dalību (2014.-2017. gads). Projektā CHIBOW¹¹² (*Children Born of War – Past, Present and Future*), kas saistīts ar kultūrizglītību, pētot fizisko un psihosociālo ietekmi uz karadarbības zonās dzimušajiem bērniem, iesaistījušies Latvijas Universitātes pētnieki. Projekts uzsākts 01.03.2015, bet noslēgsies 28.02.2019, tā EK piešķirtais budžets ir 3 729 290,40 eiro, kur finansējums Latvijas Universitātei ir 223 577,64 eiro.

Latvijas Kultūras akadēmija iesaistījusies projektā CoHERE¹¹³, kas veltīts identitātes veidošanai un pārstāvēšanai Eiropā. Tiek pētīta eiropiešu identitātes veidošanās, meklēšana, kas savieno mūsdienas ar vēsturi, tradīcijām un piederību kādai teritorijai. Tiek noteikti veidi, kā veiksmīgāk saglabāt un nodot tālāk Eiropas kultūras mantojumu. Kopējais EK finansējums - 2 499 651,75 eiro, kur finansējums Latvijas Kultūras akadēmijai - 150 411,25 eiro.

Šobrīd ir atvērtas projekta iespējas konkursam “Novatoriskas pieejas pilsētu un reģionu attīstībai, izmantojot kultūras tūrismu” (pieteikšanās termiņš 2019. gada 14.marts)¹¹⁴. Projektu konkursā plānotas divi darbību virzieni: pētniecības un inovācijas pasākumi 2019. gadā (pieejamais finansējums 3 milj. eiro) un inovāciju pasākumi 2020.gadā (pieejamais finansējums 4 milj. eiro)¹¹⁵. Detalizēta informācija iekļauta Ziņojuma 9. pielikumā.

Apvārsnis Eiropa (*Horizon Europe*) (2021.-2027.gads)

Plānotās gandrīz 100 miljardu eiro vērtās pētniecības un inovāciju programmas “Apvārsnis Eiropa” mērķis ir sekmēt ES zinātni un tehnoloģiju attīstību, veicināt ES rūpniecisko konkurētspēju izaugsmi, jo īpaši, atbalstot tirgus veidošanu, izmantojot Eiropas Inovāciju padomi un Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūtu. “Apvārsnis Eiropa” palīdzēs arī nodrošināt ES stratēģisko prioritāšu īstenošanu, piemēram, Parīzes vienošanos par klimata pārmaiņām, kā arī sniegt risinājumus citiem globāliem

¹¹¹ https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_LV_KI0213413LVN.pdf [15.01.2019.]

¹¹² <https://cordis.europa.eu/project/rcn/193925/factsheet/en> [15.01.2019.]

¹¹³ <https://cordis.europa.eu/project/rcn/199996/factsheet/en> [15.01.2019.]

¹¹⁴ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/transformations-04-2019-2020;freeTextSearchKeyword=Innovative%20approaches%20t;typeCodes=1;statusCodes=31094501,31094502;programCode=null;programDivisionCode=null;focusAreaCode=null;crossCuttingPriorityCode=null;callCode=31089916;sortQuery=openingDate;orderBy=asc;onlyTenders=false> [15.01.2019.]

¹¹⁵ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/transformations-04-2019-2020;freeTextSearchKeyword=Innovative%20approaches%20t;typeCodes=1;statusCodes=31094501,31094502;programCode=null;programDivisionCode=null;focusAreaCode=null;crossCuttingPriorityCode=null;callCode=31089916;sortQuery=openingDate;orderBy=asc;onlyTenders=false> [15.01.2019.]

izaicinājumiem, kas ietekmē ikdienas dzīvi. Šajā periodā tiek izcelta sabiedrības iesaiste mērķu noteikšanā.

Komisijas piedāvājums ietver trīs prioritātes:

- ◀ **Atvērtā zinātne** (25,8 miljardi eiro);
- ◀ **Globālās problēmas un rūpniecības konkurētspēja** (52,7 miljardi eiro). Šī pīlāra ietvaros tiek atbalstīti zinātnes un inovāciju projekti, kas sekmē sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanu, stiprina tehnoloģiskās un rūpnieciskās spējas.
- ◀ **Atvērtā inovācija** (13,5 miljardi eiro). Trešā pīlāra mērķis ir sekmēt Eiropas inovāciju izaugsmi un attīstīt inovāciju ekosistēmu. Šī mērķa ietvaros zināms netiešs atbalsts var tik gūts arī kultūras nozarē, radot produktus kultūrvides attīstībā, bet būtiskāki ir otrā mērķa pasākumi.

Papildus galvenajām prioritātēm paredzēts, ka programma atbalstīs pasākumus **Eiropas pētniecības telpas stiprināšanai**. Tie paredz atbalstu valstīm ar vājākiem pētniecības un inovācijas rezultātiem, lai tās sasniegtu ES augstos izcilības standartus, piemēram, izmantojot komandsadarbību un mērķsadarbību. Atbalsts paredzēts arī Eiropas pētniecības un inovācijas sistēmas reformām.

Regulas piedāvājumā uzsvērts¹¹⁶, ka pamatprogrammai jācenšas likvidēt šķēršļus un **veicināt sinerģiju starp zinātni, tehnoloģiju, kultūru un humanitārajām disciplīnām un mākslu**, lai panāktu **jaunas ilgtspējīgas inovācijas kvalitāti**¹¹⁷. Tas sniedz iespēju attīstīt kopīgus pasākumus kultūrvides attīstībai, iesaistot pētniecības centrus un augstskolas, kā arī valsts institūcijas.

Creative
Europe

Ņemot vērā ievērojamo **finanšu apjomu un Apvārsnis 2020 programmas nozīmīgumu** pētniecības telpas attīstībā, būtu jāveicina Latvijas dalība programmā, piemēram, digitalizācijas jautājumi. Dalības veicināšanai varētu tikt izmantots valsts un ESIF finansējums, lai palielinātu Latvijas dalībnieku kapacitāti un kompetenci projektu piedāvājumu sagatavošanā, kā arī lai veicinātu Latvijas dalībnieku starptautisko sadarbību. Pašreizējā plānošanas perioda atbalsta aktivitāšu piemēri ietver SAM 1.1.1.5. pasākumus, kā arī "Baltic Bonus" programmu. Valsts vai ESIF finanšu līdzekļu finansēts atbalsts būtu plānojams arī kultūras nozares virssliekšņa "Apvārsnis 2020" projektu ieviešanai.

"Radošā Eiropa" (2014.-2020. gads)

ES programma "Radošā Eiropa" izveidota ar mērķi atbalstīt Eiropas kultūras un radošo nozaru attīstību. Programmas mērķi ir:

- ◀ **Aizsargāt, attīstīt un nostiprināt Eiropas kultūru** un valodu daudzveidību un veicināt Eiropas kultūras mantojumu;

¹¹⁶ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-horizon-europe-regulation_en.pdf
[15.01.2019.]

¹¹⁷ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-horizon-europe-regulation_en.pdf
[15.01.2019.]

- ◀ Nostiprināt Eiropas kultūras un radošo nozaru konkurētspēju, jo īpaši audiovizuālajā nozarē, lai veicinātu gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi;
- ◀ Atbalstīt Eiropas kultūras un radošo nozaru kapacitāti darboties transnacionāli un starptautiski.

Radošā Eiropa ietver 2 apakšprogrammas – “Kultūra” (atbalsta kultūras sadarbības projektus, kultūras organizāciju tīklu un platformu darbību, kā arī Eiropas daiļliteratūras tulkojumus) un “MEDIA” (nodrošina finansējumu kino un audiovizuālajai nozarei). Kopējais programmas finansējums līdz 2020. gadam ir 1,46 miljardi eiro¹¹⁸, no kuriem 56% sadalāmi apakšprogrammā MEDIA, 31% – apakšprogrammā Kultūra, bet 13% – starpnozaru sadaļā. Programmas ietvaros projektu īstenošanai nevar pieteikties privātpersonas, tomēr pastarpināti plānots, ka projektus aktivitātēs tiks iesaistīti mākslinieki un kultūras un audiovizuālās jomas profesionāļi.

Sekmības līmenis Latvijas dalībniekiem ir apmēram 15 %, bet ES vidējais sekmības līmenis ir 17 %. Vidējais projekta lielums apmēram 200 tūkstoši eiro. Kultūras ministrija nodrošina nepieciešamo līdzfinansējumu (valsts budžeta līdzekļi), jo “Radošā Eiropa” finansējums nodrošina finanšu atbalstu 60 – 70 % apmērā. Kopējais KM atbalsts 2018. gadā bija 86,3 tūkstoši eiro, un tas tiek sadalīts pēc proporcionalitātes principa (noteikts % apjoms no kopējā projekta budžeta). Uz izvērtējuma brīdi ir atbalstīti 43 projekti¹¹⁹, bet neviens no projektiem nav Eiropas kultūras mantojuma sadarbības projekts.

Izvērtējuma laikā bija atvērts projektu konkurss “Eiropas mantojuma zīmju tīkla izveides un kapacitātes veidošanas pasākumu izstrāde un pārvaldība”¹²⁰ (pieteikšanās termiņš 2019. gada 3. janvāris). Kopējais pieejamais finansējums bija 500 tūkst. eiro. Galvenās paredzamās projektu aktivitātes tika plānotas Eiropas mantojuma zīmju vietņu tīklu veidošana, palielinot vietņu spēju darboties starptautiskā līmenī, īstenojot vadītāju apmācības, atbalstot kopīgu izglītības programmu un kopīgu mārketinga un tūrisma produktu izstrādi, u.c. aktivitātes.

2019. gadā programmas ietvaros, lai sasniegtu tās noteiktos mērķus, noteiktas sekojošas prioritātes, kuru īstenošanai ir paredzēts kopējais finansējums 44,6 milj. eiro apmērā¹²¹ (detalizēta informācija iekļauta 9. pielikumā):

- ◀ Veicināt mākslinieku un speciālistu transnacionālo mobilitāti;
- ◀ Stiprināt auditoriju attīstību kā līdzekli, lai uzlabotu piekļuvi Eiropas kultūras un radošajiem darbiem, kā arī materiālajam un nemateriālajam kultūras mantojumam, nodrošinātu piekļuvi kultūras darbiem bērniem, jauniešiem, personām ar invaliditāti un nepietiekami pārstāvētām grupām;
- ◀ Sekmēt spēju veidošanu, izmantojot inovatīvas pieejas radīšanai, izstrādāt un testēt jaunus un inovatīvus ieņēmumu, pārvaldības un tirgvedības modeļus kultūras nozarēm, īpaši attiecībā uz digitālo pāreju, un attīstīt jaunas prasmes kultūras speciālistu vidū;
- ◀ Uzlabot starpkultūru dialogu, veicināt ES kopīgās vērtības, savstarpēju sapratni un cieņu pret citām kultūrām, sniedzot ieguldījumu migrantu un bēgļu sociālajā integrācijā.
- ◀ Vairojot sapratni par kopējo vēsturi un vērtībām, nostiprināt piederības izjūtu kopējai Eiropas telpai.

¹¹⁸ <http://www.creativeeuropelatvia.eu/lv/filozofija> [15.01.2019.]

¹¹⁹ <https://www.km.gov.lv/lv/fondi-un-es-politika/es-programma-radosa-eiropa-2014-2020/es-programma-radosa-eiropa/par-programmu> [15.01.2019.]

¹²⁰ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/2018-s39-specifications_en.pdf [15.01.2019.]

¹²¹ https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/call_notice_eacea_34_2018_coop_2019_081018_lv.pdf [15.01.2019.]

Radošā Eiropa (2021.-2027. gads)

Periodā pēc 2020. gada, EK ierosina programmai “Radošā Eiropa” palielināt finansējumu par 27%, līdzšinējo 1,46 miljardu eiro vietā piedāvājot **1,85 miljardus eiro**. Programmas galvenais mērķis ir veicināt, stiprināt un aizsargāt **Eiropas kultūras un valodu daudzveidību, kultūras mantojumu un radošumu**, kā arī **paaugstināt Eiropas kultūras un radošo nozaru konkurētspēju**. Piedāvātais finansējuma sadalījums ir šāds: MEDIA 1,081 miljardi eiro; KULTŪRA - 820 milj. eiro un Starpnozaru sadarbība - 160 milj. eiro.

Atbilstoši piedāvātajām kultūrai noteiktajām prioritātēm, Komisijas piedāvājums paredz lielāku uzsvāru uz **sadarbību starp vairākiem sektoriem, mobilitātes atbalstu, starptautisku pieredzes un zināšanu apmaiņu un savstarpējo mācīšanos**. Nākamajā periodā paredzēts lielāks atbalsts sadarbības tīklu veidošanai. Komisijas piedāvājums ietver arī lielāku uzsvāru **digitalizācijai** un tās radītajām sekām kultūras nozarē un radošajā sektorā, kā arī Eiropas kultūras izplatīšanu pāri Savienības robežām¹²².

Atbalsta prioritātes:

- **Popularizēt** Eiropas kultūras un valodu daudzveidību un Eiropas kultūras mantojumu;
- **Atbalstīt** kvalitatīvus un daudzveidīgus **Eiropas mākslas darbus**, sasniedzot plašu auditoriju pāri robežām;
- **Stiprināt** Eiropas kultūras un radošo nozaru **starptautisko dimensiju**;
- **Uzlabot** Eiropas kultūras un radošo nozaru, tostarp audiovizuālās nozares, **konkurētspēju**.

Jāpiebilst, ka šie nosacījumi atbilst EK kopējai pieejai nākotnes finanšu perspektīvas plānošanā, uzsverot lielāku lomu ieviesēju institūciju kapacitātei, labai pārvaldībai, pieredzes apmaiņai, kā arī nodrošinot lielāku **sasaisti starp dažiem finansēšanas avotiem, mazinot finansējuma fragmentāciju**¹²³.

“Radošā Eiropa” kā finanšu instruments piemērots kultūras aktivitāšu satura attīstībai, ko var izmantot privātie partneri. **Latvijas kultūras iestādēm ir pieredze dalībai programmā “Radošā Eiropa”**, piemēram, Latvijas Jaunā teātra institūtam, Laikmetīgās mākslas centram u.c. Ilgtermiņā būtu jāpaplašina dalība programmā, īpaši organizācijām no dažādiem reģioniem un NVO, kā arī jāpalielina un jādažādo Kultūras ministrijas atbalsts, tai skaitā projektu pieteikumu sagatavošanā.

Digitālā Eiropa (2021.-2027. gads)

“Digitālā Eiropa”¹²⁴ ir jauna ES programma, ko paredzēts uzsākt 2021. gadā, lai atbalstītu Eiropas sabiedrības un ekonomikas digitālo pārveidi. Digitālā Eiropa sniegs finansējumu piecās jomās:

- Augstas veiktspējas datu apstrāde;
- Mākslīgais intelekts;
- Kiberdrošība;
- Padziļinātas digitālās prasmes;
- Plašas digitālo spēju izmantošanas nodrošināšana ekonomikā un sabiedrībā.

Programma atbalstīs apmācību padziļinātu **digitālo prasmju jomā** pašreizējam un nākotnes darbaspēkam, kā arī MVU un valsts pārvaldes iestādēm. Finansējuma piešķiršana palīdzēs uzlabot

¹²² https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-establishing-creative-europe-regulation_en.pdf?_ga=2.120534408.1292059541.1539346481-949186425.1539346481 [15.01.2019.]

¹²³ Peter Berkowitz, European Commission, Directorate General for Regional and Urban Policy, Belgium EU Budget for the future. Moving to smart specialization 2.0; <http://3ftfah3bhjub3knerv1hneul-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/09/Moving-to-Smart-Specialisation-2.0-Seville.pdf> [15.01.2019.]

¹²⁴ <https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2018/12/04/digital-europe-programme-council-agrees-its-position/> [15.01.2019.]

valsts pārvaldes digitalizāciju, uzlabos publisko pakalpojumu integrāciju ES mērogā, kā arī stiprinās **digitālās inovācijas centru tīklu attīstību**. Digitālā Eiropa papildinās citas programmas, kas atbalsta digitālo pārveidi, piemēram, Apvārsnis Eiropa.

Digitālā Eiropa ir jauns finanšu instruments, ko varētu izmantot gan **kultūras pakalpojumu attīstībai**, gan **radošo industriju veicināšanai**. Svarīgi būtu nodrošināt nepieciešamo atbalstu finanšu instrumenta popularizēšanai, kā arī atbalsta aktivitātes potenciālajiem projektu pieteicējiem, lai veicinātu Latvijas dalību finanšu instrumenta izmantošanā.

“Erasmus” (2007.-2013. gads)

“Erasmus” ir ES programma mobilitātei un sadarbībai izglītības, mācību, jaunatnes un sporta jomā jauniešiem vecumā no 13 līdz 30 gadiem, ar jaunatni strādājošām un citām personām. Šajā programmā tiek veicināta sadarbība starptautiskā mērogā, tīklošanās, izglītības un jaunatnes institūciju darbības kvalitāte, **valodu apguve**, **starpkultūru izpratne**, kā arī mobilitāte. Latvijā 2007.-2013. gada periodā aktivitātēm tika piesaistīts EK finansējums 21 189 361,41 eiro apmērā, kā arī valsts finansējums 22 036 710,97 eiro apmērā¹²⁵.

2007.-2013. gadā “Erasmus: projektu iespējas izmantoja 3102 studenti no Latvijas, vairums šo iespēju izmantoja 2011.-2013. gadā, saņemot aptuveni 460 eiro lielu grantu mēnesī.

Kā projektu piemēri var tikt minēti, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija 2011.-2012. gadā īstenoja projektu “*Brass & Jazz eliminates boundaries between the classics and jazz*”, sasaistot akadēmiskās un džeza studiju programmas. Projekta laikā ap 90 studentu un pasniedzēju no Latvijas, Lietuvas, Nīderlandes, Šveices un Zviedrijas īstenoja pilotprogrammu mūziķu vides maiņai, veicinot talanta pārbaudi citā jomā. Gūtās zināšanas tika izplatītas, piedaloties Rīgas svētkos, Nīderlandes vēstniecības rīkotā banketā, projekta dalībnieki tika aicināti spēlēt bigbendos un citur¹²⁶.

“Erasmus+” (2014.-2020. gads)

Viens no programmas mērķiem ir **valodu apguves un lingvistiskās daudzveidības veicināšana**, tāpat nozīmīgi principi ir vienlīdzība un iekļaušana, dalībnieku aizsardzība, drošība. Projektiem svarīga starptautiskā dimensija, stiprinot kapacitāti augstākajā izglītībā, atbalstot politisko dialogu. 2014.-2020. gada plānošanas periodā “Erasmus+” kopējais ES budžets ir 14,774 miljardi eiro.

Programmai ir 3 pamatdarbības – personu mobilitāte, **sadarbība inovācijas veicināšanai** un labas prakses apmaiņa, atbalsts politikas reformai -, kā arī tiek iekļauti Žana Monē pasākumi un darbības sporta jomā. Programmā tiek ietvertas gan centralizētas, gan decentralizētas aktivitātes, kuras administrē Eiropas Komisijas Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra (EACEA) un Nacionālās aģentūras¹²⁷. Latvijā aktivitātes iedalītas izglītības un mācību, kā arī jaunatnes jomā.

Kā projektu piemēri var tikt minēti, 2017. gada jūnijā Kaņepes Kultūras centrā tika rīkotas “Rīgas performanču dienas”¹²⁸, kur iepriekš atlasītas dalībnieku grupas sadarbībā ar Latvijas, Izraēlas, Polijas un Ukrainas māksliniecēm radīja performances. Tika rīkotas arī publiskas lekcijas, kas saistītas

¹²⁵ http://viaa.gov.lv/files/news/3901/smpf_leidinys_final.pdf [15.01.2019.]

¹²⁶ <http://archimedes.ee/wp-content/uploads/2015/05/Erasmus-in-the-Baltic-countries.pdf> 48.lpp [15.01.2019.]

¹²⁷ http://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/ErasmusPlus/2018/Erasmus/erasmus-plus-programme-guide-2019_lv.pdf [15.01.2019.]

¹²⁸ <http://jaunatne.gov.lv/lv/raksti/sonedel-kanepes-kulturas-centra-notiks-rigas-performancu-dienas> [15.01.2019.]

performanču mākslas būtību, vēsturi, tika rīkotas videoperformanču skates. Pasākums tika rīkots ar programmas “Erasmus+”, Valsts kultūrkapitāla fonda un Izraēlas vēstniecības Latvijā atbalstu.

Europeana

Europeana ir EK digitālā platforma kultūras mantojumam, apkopojot visu pieejamo digitalizēto kultūras mantojumu. Europeana iekļauj vairāk nekā 50 miljonus digitalizētu kultūras priekšmetu no vairāk kā 3500 muzejiem, galerijām, bibliotēkām un arhīviem. Kopš 2017. gada oktobra Europeana programmu finansē, izmantojot *Connecting Europe Facility (CEF) Telecom*¹²⁹ iniciatīvu, veicinot Eiropas digitalizāciju, attīstību transporta, telekomunikāciju un enerģētikas jomā. CEF pilnībā finansē nepārtrauktu “Europeana” portāla servisu koordinēšanu, īstenošanu, uzturēšanu, uzlabošanu, līdz 75% finansē uz lietotāju orientētus projektus. Kā piemērus Latvijā var minēt, Europeana tīklā iekļauts Nacionālā muzeju krājuma kopkatalogs, ko administrē Kultūras informācijas sistēmu centrs¹³⁰. Tiek integrēts arī mašīntulkošanas pakalpojums Hugo.lv¹³¹, nodrošinot bilingvālu komunikāciju publiskajā sektorā.

Eiropa Pilsoņiem (Solidaritātes fonds)

Programmas mērķi ir veicināt pilsoņu izpratni par Savienību, tās vēsturi un daudzveidību, kā arī stiprināt Eiropas pilsonību un uzlabot apstākļus pilsoniskai un demokrātiskai līdzdalībai ES līmenī. Pamatojoties uz programmas mērķiem ir noteiktas atbalsta darbības (1. “Eiropas vēstures piemiņas pasākumi” un 2 “Demokrātiska iesaistīšanās un pilsoniska līdzdalība”) un daudzgadu prioritātes un specifiskās prioritātes, piemēram, 2019.gada specifiskās prioritātes ir sekojošas:

- Lielo vēsturisko pagrieziena punktu pieminēšana nesenajā Eiropas vēsturē;
- Pilsoniskā sabiedrība un pilsoniskā līdzdalība totalitārajā režīmā;
- Antisemitisms, anti-čigānisms, ksenofobija, homofobija un citi neiecietības veidi: šodienas mācības;
- Demokrātiska pāreja un pievienošanās ES;
- Apspriežot Eiropas nākotni un izaicinot eiro skepticismu;
- Solidaritātes veicināšana krīzes laikā;
- Starpkultūru dialoga un savstarpējas sapratnes veicināšana un migrantu un minoritāšu grupu stigmatizācijas apkarošana.

Kā projektu piemēri, kas īstenoti Latvijā var tikt minēti, 1.atbalsta darbības „Eiropas vēstures piemiņas pasākumi” (*European remembrance*) ietvaros¹³²:

- 2015.gadā konkursa ietvaros tika atbalstīts viens projekts no Latvijas, kuru iesniedza biedrība SAMIR “*School of Tolerance and History of the Holocaust*” ar kopējo atbalstīto finansējumu 99,7 tūkstoši eiro. Projekts tika īstenots kopā ar partneriem no Baltkrievijas un Lietuvas.
- 2016.gadā konkursa ietvaros tika atbalstīts viens projekts no Latvijas, kuru iesniedza Romu kultūras centrs “*Roma History remembrance project: for the benefit of the victims of Nazism*” ar kopējo atbalstīto finansējumu 97,5 tūkstoši eiro. Projekts tika īstenots kopā ar partneriem no Lietuvas un Igaunijas.

¹²⁹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connecting-europe-facility> [15.01.2019.]

¹³⁰ <http://www.kis.gov.lv/starptautiska-sadarbiba/sadarbibas-partneris/> [15.01.2019.]

¹³¹ <http://www.kis.gov.lv/2015/04/europeana-un-kulturas-ministrija-paraksta-saprasanas-memorandu/> [15.01.2019.]

¹³² https://eacea.ec.europa.eu/europe-for-citizens/news/selection-results-european-remembrance-2015/selection-results_en [15.01.2019.]

- ◀ Arī 2017.gadā konkursa ietvaros tika atbalstīts viens projekts no Latvijas, kuru iesniedza Romu kultūras centrs “*Roma History remembrance project: Living Memory*” ar kopējo atbalstīto finansējumu 100 tūkstoši eiro. Projekts tika īstenots kopā ar partneriem no Horvātijas, Polijas, Lietuvas un Igaunijas¹³³.
- ◀ 2018.gada konkursā 1.atbalsta darbības „Eiropas vēstures piemiņas pasākumi” ietvaros kopumā no visām Programmas dalībvalstīm tika iesniegti 357 projekti. Finansējumu saņēmuši 37 projekti, tai skaitā no Latvijas tika iesniegti 7 projekti, no kuriem atbalstīts tikai viens - Rīgas Ebreju kopienas iesniegtais projekts “*Art and the Holocaust: Reflections for the Common Future*” 98,5 tūkst. eiro apmērā¹³⁴.

“Baltic Bonus” programma

“Baltic Bonus” programmas mērķis ir sekmēt Latvijas zinātnieku starptautisko sadarbību zinātnē un inovācijā, īpaši – Baltijas jūras reģionā Latvijas zinātnieku un uzņēmēju sadarbību pētniecības un inovācijas projektos ar partneriem no Baltijas valstīm un Baltijas jūras reģiona ES dalībvalstīm. “Baltic Bonus” programma darbojas no 2014. gada, to īsteno visās Baltijas valstīs saskaņā ar 2015. gada 27.jūnijā noslēgto vienošanos par sadarbību.

Finansējumu par sadarbību ar Baltijas jūras reģiona valstīm un Baltijas valstīm var saņemt Zinātnisko institūciju reģistrā reģistrētas institūcijas, mikrouzņēmumi un MVU, kas pieteikušas “Apvārsnis 2020” vai kādu citu projektu. Programma “Baltic Bonus” piešķir finansējumu par Latvijas zinātnieku un uzņēmēju sadarbību pētniecības un inovācijas projektos ar Baltijas valstīm (Igaunija un/vai Lietuva) un/vai Baltijas jūras reģiona ES dalībvalstīm (Zviedrija, Somija, Dānija, Vācija, Polija) dažādos projektu konkursos.

“Baltic Bonus” programmu finansē no valsts budžeta un ikgadējais programmas budžets ir apmēram 100 000 EUR. Katru gadu plānotais programmas budžets tiek apgūts, jo interese par programmu ir liela.

2018.gadā maksimālais finansējuma apmērs projektam ir 2 500 EUR, ko var saņemt, ja pieteiktajā projektā ir sadarbības partneris vai partneri no Baltijas valstīm. Projektam, kurā ir iesaistīts partneris vai vairāki partneri tikai no Baltijas jūras reģiona ES dalībvalstīm, pieejamais finansējums būs 1 500 EUR apmērā.

“Baltic Bonus” programma ir labs instruments, kas veicina Latvijas zinātnisko institūciju un komersantu sadarbības kontaktu paplašināšanos ar Baltijas un Baltijas jūras reģiona ES dalībvalstu zinātniekiem un komersantiem, lai atbalstītu jaunu ideju un pētījumu izstrādi, kas rezultējas kopīgu pētniecības un inovāciju projektu iesniegšanā ES pētniecības un inovācijas programmas “Apvārsnis 2020” konkursos.

ES tieši administrētās programmas ietver gan kultūras nozarei speciāli izdalītās programmas, gan citas programmas, kur ir iespēja īstenot kultūrvides projektus, kas kopumā paver **plašas finansējuma iespējas**. Attiecībā uz ES tieši administrētajām programmām jāņem vērā lielā konkurence ES mērogā un vidējais sekmības rādītājs 10 – 15% no visiem projektu pieteikumiem.

Lai stiprinātu Latvijas dalībnieku kapacitāti un konkurētspēju ES mērogā, būtu izstrādājami **atbalsta instrumenti**, kas veicinātu Latvijas dalībnieku interesi piedalīties ES tieši administrētajās programmās, kā arī palielinātu projektu pieteikumu sekmības līmeni.

Dalība ES tieši administrētajās programmās veicina **starptautisko sadarbību un starp kultūrālo dialogu**. Projekti veicina daudzu sociālo jautājumu risināšanu, piemēram, bezdarbs, integrācija, dalība sabiedriskajos procesos.

Lai veicinātu Latvijas dalību tieši administrētajās programmās un uzlabotu sekmības rādītājus, būtu jāstiprina **projektu pieteicēju kapacitāte un interese**, jāpaplašina sadarbības tīkls, jāveido sinerģija

¹³³ <http://www.livingmemory.lv/> [15.01.2019.]

¹³⁴ https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/european_remembrance_selection_2018.pdf [15.01.2019.]

ar citām programmām. Kā piemēri šādām aktivitātēm var tikt minētas projektu partneru tikšanās, kas tiek apmaksātas no valsts budžeta līdzekļiem, ja tikšanās rezultātā tiek izveidots kopējs projekta pieteikums. Jāveicina atbalsts projekta partneru meklēšanā, jo šobrīd partneri tiek meklēti individuāli vai izmantojot sociālos tīklus.

Izmantot “Baltic Bonus” programmu, kas nodrošina finansiālo atbalstu projektiem, kas tiek īstenoti starp Baltijas valstīm vai Baltijas jūras reģiona valstīm.

8.4. Citi ārvalstu finanšu instrumenti

Citu ārvalstu finanšu instrumentu analīze ietver informāciju par finansiāli apjomīgākajām programmām nākamajam ES daudzgadu plānošanas periodam saistībā ar kultūrvides attīstību, neieklaujot tādus instrumentus kā Ziemeļvalstu padomes atbalsta instrumentus, programmas kaimiņattiecību un paplašināšanās atbalstam, Baltijas valstu kopīgi izveidoto fondu kultūrai, MVU atbalsta programmas, iedzīvotāju atbalsta iniciatīvas, kā arī Eiropas infrastruktūras savienības instrumentu CEF (Connecting Europe Facility), kas varētu tikt izmantoti kultūras projektu finansēšanai.

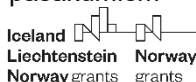
EEZ finanšu instrumenti un Norvēģijas finanšu instrumenti (2009.-2014. gads)

Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) finanšu instrumenta un Norvēģijas finanšu instrumenta atbalsts kultūras un dabas mantojuma saglabāšanai. 2009. - 2014. gada periodā ietvēra divus atbalsta pasākumus:

- ◀ Kultūras un dabas mantojuma saglabāšana un atjaunināšana;
- ◀ Eiropas kultūrvēsturiskā mantojuma daudzveidības mākslā un kultūrā veicināšanas pasākumu atbalsts.

Saskaņā ar vidustermiņa izvērtējumu par Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) finanšu instrumenta un Norvēģijas finanšu instrumenta ieguldījumu kultūras mantojuma saglabāšanā 2009. - 2014. periodā, Igaunijai bija pieejami 4,5 milj. eiro, Latvijai – nedaudz virs 10 milj. eiro un Lietuvai – 9 milj. eiro¹³⁵.

EEZ 2009. – 2014. gada perioda līdzfinansētās programmas ietvaros Kultūras ministrija sadarbībā ar partneriem īstenojusi 21 Norvēģijas līdzfinansētu kultūras mantojuma saglabāšanas un atjaunināšanas projektu. Programmas finansējums kultūras mantojuma aktivitātēm un ar kultūras apmaiņu saistītiem pasākumiem – 11,8 milj. eiro, 85% no tā ir EEZ, 15% Latvijas puses finansējums.

EEZ finanšu instrumenti un Norvēģijas finanšu instrumenti (2014.-2021. gads)

Balstoties uz 2016. gada 28. maijā parakstīto līgumu¹³⁶ starp donorvalstīm (Norvēģiju, Īslandi un Lihtenšteinu) un ES, 2014.-2021. gada periodā¹³⁷ tiek turpināta EEZ finanšu instrumenta un Norvēģijas finanšu instrumenta izmantošana. Ieguldījumu mērķis ir novērst sociālo un ekonomisko nevienlīdzību EEZ un stiprināt attiecības starp donorvalstīm un saņēmējvalstīm.

Atbalsta jomas ir:

- ◀ Uzņēmējdarbības attīstība, inovācijas, MVU;
- ◀ Pētniecība un izglītība;
- ◀ Klimata pārmaiņu mazināšana, pielāgošanās tām un vide;
- ◀ Reģionālā attīstība, nabadzības mazināšana un sadarbība kultūras nozarē;
- ◀ Korekcijas dienesti;

¹³⁵ <https://eeagrants.org/News/2015/Culture-programmes-to-generate-lasting-impact> [15.01.2019.]

¹³⁶ <https://www.eeagrants.lv/?id=97> [15.01.2019.]

¹³⁷ <https://eeagrants.org/Where-we-work/Latvia> [15.01.2019.]

- ◀ Starptautiskā policijas sadarbība un noziedzības apkarošana;
- ◀ Pilsoniska sabiedrība;
- ◀ Sociālais dialogs – pienācīgs darbs.

Šos finanšu instrumentus Latvijā ievieš saskaņā ar 2017. gada 14. decembrī parakstītajiem Saprašanās memorandiem par EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu ieviešanu 2014.-2021. gadā. No EEZ finansējuma 3 milj. eiro plānoti kultūras nodarbinātībai, kultūras mantojuma saglabāšanai un kultūras sadarbībai. Atbalsta pasākumiem jāuzlabo pieeja mākslai un kultūrai, un jāuzlabo iesaiste mākslā un kultūrā. Iepriekš atzīmēts viens projekts: ar integrāciju saistīti pasākumi Muceniekos. Paredzētais atbalsts: 750,0 tūkstoši eiro¹³⁸.

Nordplus (2018.-2020. gads)

*Nordplus*¹³⁹ ir Ziemeļu Ministru padomes 1988./1989. gadā izveidota programma, kuras izglītības projektos piedalās skolēni, skolotāji, studenti, pasniedzēji, pieaugušie no Baltijas un Ziemeļvalstīm. Baltijas valstis programmai pievienojās 2008. gadā, iesaistoties ietvarprogrammās, kuras tiek plānotas ik pa četriem gadiem. 2017. gadā tika uzsākta ietvarprogramma 2017.-2020. gadam. *Nordplus* programmu veido 5 apakšprogrammas:

- ◀ *Nordplus* Jauniešu izglītības programma;
- ◀ *Nordplus* Augstākās izglītības programma;
- ◀ *Nordplus* Pieaugušo izglītības programma;
- ◀ *Nordplus* Horizontālā programma;
- ◀ *Nordplus* Ziemeļvalstu valodu programma.

Nordplus programmas mērķi ir veicināt [Ziemeļvalstu kultūru un valodu apguvi](#), kā arī [Ziemeļvalstu un Baltijas valstu valodu un kultūru izpratni](#); sniegt ieguldījumu mūžizglītības sistēmā; atbalstīt, attīstīt, sekmēt inovatīvu rezultātu un pieeju izplatīšanu izglītībā; stiprināt un attīstīt Ziemeļvalstu izglītības institūciju sadarbību, izglītības telpas izveidi. Finansējumu piešķir mobilitātēm, projektiem un tīklojumiem.

Projektiem un sadarbības tīkliem ir jāpiesaista vismaz divi sadarbības partneri no dažādām programmas dalībvalstīm. Visām sadarbības aktivitātēm ir jābalstās uz vienošanos starp dalībvalstu izglītības iestādēm vai organizācijām.

2017.gadā *Nordplus* projektu konkursā Latvijas izglītības iestādes iesniedza 74 projektu pieteikumus piecās *Nordplus* apakšprogrammās, no tiem apstiprināti 39 projekti ar kopējo finansējumu ~780 tūkst. eiro.

Kā viens no projektu piemēriem var tikt minēts Valmieras bibliotēkas dalība projektā "*CreaDream Forum in Library*" jeb "Radošo Sapņu forums bibliotēkā", kurš tika īstenots starptautiskais sadarbības (Turku, Somija; Tallina, Igaunija; Valmiera, Latvija) ietvaros sākot no 2015. gada 1.septembra 2016. gada 31. septembrim. Projekta mērķis bija veicināt laikmetīgās kultūras izpratni sabiedrībā. Projektā piedalījās Valmieras bibliotēkas Pieaugušo apkalpošanas nodaļas bibliotekāri, Valmieras Zonta kluba biedres, sabiedrības pārstāvji, sabiedriski aktīvas sievietes 50+¹⁴⁰.

¹³⁸ <https://eeagrants.org/Where-we-work/Latvia> [15.01.2019.]

¹³⁹ http://viaa.gov.lv/lat/nordplus/par_nordplus/ [15.01.2019.]

¹⁴⁰ http://www.biblioteka.valmiera.lv/sites/default/files/media/CreaDream_dienasgr%C4%81mata.pdf [15.01.2019.]

LATVIJAS-ŠVEICES SADARBĪBAS PROGRAMMA
LATVIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME

Latvijas-Šveices sadarbības programma

Latvijas-Šveices sadarbības programma ir finansiālās palīdzības instruments¹⁴¹, kas izmantojams papildus Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda finanšu palīdzībai, kā arī Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumentu palīdzībai. Projektu īstenošana pabeigta līdz 2017. gada jūnijam.

Programmai bija 2 nozīmīgākie mērķi:

- Veicināt ekonomisko un sociālo atšķirību mazināšanos starp Latviju un progresīvajām paplašinātās Eiropas Savienības dalībvalstīm;
- Veicināt Latvijā ekonomisko un sociālo atšķirību samazināšanos starp dinamiskajiem pilsētu centriem un strukturālajiem perifērajiem reģioniem.

Programma atbalstīja projektus šādās jomās:

- Drošība, stabilitāte un atbalsts reformām;
- Vide un infrastruktūra;
- Atbalsts privātajam sektoram;
- Cilvēkresursu un sociālā attīstība;
- Atbalsts nevalstiskajām organizācijām.

No 2011. gada 1. jūnija līdz 2017. gada 31. martam tika īstenota sadarbības programma "Atbalsts jaunatnes iniciatīvu attīstībai attālos vai mazattīstītos reģionos", kas iekļāva divas komponentes – pirmās komponentes ietvaros tika izveidoti 26 multifunkcionāli jauniešu iniciatīvu centri, kas veicina atbalstu jauniešu iniciatīvām. Otrās komponentes ietvaros tika organizētas 109 apmācības jauniešiem **uzņēmīguma veicināšanai, par starpkultūru izglītību**, pašizaugsmi, radošumu, inovācijām u.c. tēmām. Tika veikts pētījums par programmas ietvaros īstenoto aktivitāšu ietekmi uz vietējo sabiedrību¹⁴². Vērtēts, ka jauniešu centriem ir vienlīdz liela sociāla, izglītojoša un sabiedriska loma ne vien jauniešu vidū, bet arī apkārtējā sabiedrībā. Veicināta sabiedrības līdzdalība, jauniešu aktivitāte jauniešu centros. Apmācības veicinājušas sadarbību reģionālā, nacionālā un starptautiskā līmenī, tām bijusi pozitīva ietekme uz jaunatnes darbinieku kompetencēm un kapacitāti.

Eiropas Stratēģisko investīciju fonds (2014.-2020. gads)

Eiropas Komisija un Eiropas Investīciju banka (EIB) izveidoja Eiropas Stratēģisko investīciju fondu (ESIF), lai ar stratēģiskām investīcijām mobilizētu privāto finansējumu. ESIF nodrošina riska finansēšanas instrumentus, kam nav ģeogrāfisku vai nozaru kvotu, bet kuri balstīti uz tirgus pieprasījumu pēc finansējuma, kas nepieciešams investīciju veikšanai. Tiek finansēti ekonomiski un tehniski dzīvotspējīgi projekti, kā arī projekti ar augstāku riska līmeni.

5 nozīmīgākās investīciju jomas ir:

- Transports, enerģētika un digitālā ekonomika;
- Vide un resursefektivitāte;
- Cilvēkkapitāls, kultūra un veselība;
- Pētniecība, izstrāde un inovācija;
- Atbalsts MVU un uzņēmumiem ar vidēji lielu kapitālu.

Ar ESIF atbalstu var finansēt investīciju platformas un ieguldīt investīciju projektos. Īstenojot ES investīciju plānu (Junkera plāns), Eiropas Investīciju fonds ar ALTUM parakstīja sadarbības līgumu¹⁴³,

¹⁴¹ <https://www.swiss-contribution.lv/page/1> [15.01.2019.]

¹⁴² http://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Sveice/2017/jspa_petijums_gala_nodevums.pdf [15.01.2019.]

¹⁴³ http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/news/2018/efsi-easi-altum.htm?lang=en [15.01.2019.]

kur mazajiem uzņēmējiem tiek piedāvātas garantijas 15 milj. eiro apmērā, ko piešķir Eiropas Investīciju fonds. Šajā programmā uzņēmēji var saņemt ALTUM aizdevumus bez nodrošinājuma. Plānots, ka atbalsts būs pieejams uzņēmumiem, kas nav vecāki par 5 gadiem, maksimālā aizņēmuma summa – 150 tūkst. eiro.

Kā projekta piemērs Latvijā var tikt minēts - Latvijas Universitāte Akadēmiskā centra attīstīšanai no ESIF ir saņēmusi finansējumu 30 milj. eiro apmērā¹⁴⁴. Finansējums paredzēts Akadēmiskā centra attīstības otrajam posmam, lai izbūvētu Zinātņu māju, kā arī Rakstu māju. Šis ir pirmais ESIF (Junkera plāna) stratēģisko investīciju projekts Latvijā, par kuru parakstīts investīciju līgums. Otrā posma projektus plānots īstenot līdz 2021. gadam, piesaistot ap 90 milj. eiro no ESI fondiem, starptautiskām finanšu institūcijām, universitātes ieņēmumiem un valsts budžeta.

Ar ESIF atbalstu Eiropas Investīciju fonds ir izveidojis atbalsta programmas Spānijā¹⁴⁵, Polijā¹⁴⁶, Čehijā¹⁴⁷ un Beļģijā¹⁴⁸. Valstu programmas tiek atbalstītas, izmantojot [Kultūras un radošo sektoru garantijas mehānismu kā daļu no "Radošās Eiropas"](#). Ar šīs atbalsta programmas palīdzību plānots veicināt [kultūras un radošo sektoru MVU darbību, izsniedzot vairāk kā 600 milj. eiro vērtus aizdevumus](#).

Katras dalībvalsts, kā arī Islandes un Norvēģijas [radošo industriju uzņēmumi](#) var piedalīties kopējā garantijas mehānismā¹⁴⁹, kas kopš 2016. gada jūnija iekļauts [programmā "Radošā Eiropa"](#) un saņemt aizdevumu projekta īstenošanai.

InvestEU Programma (2021.-2027. gads)

2021.-2027. gadā tiks turpināta programma, kas nodrošina finansējumu garantiju fondam. Eiropas Komisija piedāvā novirzīt 15,2 miljardus eiro šai programmai. Dalībvalstīm būs iespēja novirzīt līdz 5% no ERAF līdzekļiem šīs programmas atbalstam. Paredzēts, ka kopējais investīciju apjoms sasniegs 650 miljardus eiro.

Garantiju fondu, galvenokārt, ievieš EIB, bet tas būs pieejams arī caur citām kredītiestādēm, kā Pasaules Banka, Eiropas Rekonstrukciju un attīstības banka, vai reģionālajām attīstības bankām. Fonds paredz garantiju un aizdevumu izsniegšanu četrās prioritārajās jomās:

- [Ilgtspējīga infrastruktūra;](#)
- [Pētniecība, inovācija un digitalizācija;](#)
- [Mazais bizness;](#)
- [Sociālās investīcijas un prasmes.](#)

Sociālo investīciju un prasmju sadaļa finansēšanas un ieguldījumu darbības var attiekties uz mikrofinansēšanu, sociālās uzņēmējdarbības finansēšanu un sociālo ekonomiku; prasmēm, izglītību, apmācību un saistītajiem pakalpojumiem; sociālo infrastruktūru, tostarp sociālajiem un studentu mājokļiem; sociālo inovāciju; veselības aprūpi un ilgtermiņa aprūpi; iekļautību un pieejamību, kultūras darbībām ar sociālu mērķi; neaizsargāto cilvēku, tostarp trešo valstu valstspiederīgo, integrāciju.

No citiem finanšu instrumentiem [aktīvi tiek izmantoti EEZ finanšu instruments un Norvēģijas finanšu instruments](#) nelielu kultūrvides projektu īstenošanai. Latvijā plaši netiek izmantots EIB

¹⁴⁴ <http://sadarbiba.lv/jaunumi/eiropas-investiciju-banka-latvijas-universitatei-pieskir-30-miljonus-eiro-akademiska-centra-attistibai> [15.01.2019.]

¹⁴⁵ http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/news/2017/cultural_creative_sectors_cersa_spain.htm [15.01.2019.]

¹⁴⁶ http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/news/2018/efsi-ccs-poland.htm?lang=-en [15.01.2019.]

¹⁴⁷ http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/news/2018/efsi-ccs-komercni-banka.htm?lang=-en [15.01.2019.]

¹⁴⁸ http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/news/2018/efsi-ccs-belgium.htm?lang=-en [15.01.2019.]

¹⁴⁹ http://www.eif.org/what_we_do/guarantees/cultural_creative_sectors_guarantee_facility/index.htm [15.01.2019.]

piedāvātais finansējums, kas nodrošina aizdevumus lieliem infrastruktūras objektiem būtu jāsāk plānot liela mēroga projektu attīstība kompleksi – viena projekta ietvaros iekļaujot vairāku mazāku projektu īstenošanu.

Komisijas piedāvājums kā vienu no struktūrām, kas nodrošina būtiskas sociālekonomiskās norises teritorijā, kur tās atrodas, min **bibliotēkas** un aicina tām nodrošināt **adekvātu piekļuvi digitālajiem pakalpojumiem**.

8.5. Privātais finansējums un pašu ienākumi

Kultūras nozares mecenāti un ziedotāji

Mecenātisms ir mākslas, zinātnes un citu pasākumu finansiāla un materiāla atbalstīšana, tas ir ziedojums, neprasot pretim nekādu atlīdzību. Atbalsta pasākumi mēdz būt dažādi – gan finansiālā, gan preču un pakalpojumu veidā, piemēram, iegādājoties eksponātu muzeja vai bibliotēkas kolekcijai, organizējot eksponātu pārvadājumus un citus transporta pakalpojumus. Kultūrpolitikas pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam “Radošā Latvija” paredzēts atbalstīt mecenātisma tradīciju attīstību.

Latvijā zināmākie mecenāti ir **Boriss un Ināra Teterevi**¹⁵⁰, kuri 2010. nodibināja labdarības fondu, lai atbalstītu **izcilas un sabiedrībā noderīgas iniciatīvas kā kultūru, izglītību, uzlabojumus pilsētvidē**, sniedz atbalstu dzīvnieku aizsardzībai, kopienu attīstības organizācijām, maznodrošināto un trūcīgo personu grupām. Fondam 2011. gadā tika piešķirta Kultūras mantojuma Gada balvas Īpašā balva par mecenātismu. Fonds atbalstījis personālizstādes, piemēram, Alekseja Naumova personālizstādi “Nebeidzamā ainava”, lekciju ciklus kā “No miera baloža līdz jūras briesmonim”, koncertuzvedumu ciklu “Latvijas gredzens”, arī raidījumu un pārraižu ciklu “Teātris.zip”, no 2013. līdz 2017. gadam atbalstījuši Spēlmaņu nakts norisi. Nozīmīga bijusi Borisa un Ināras Teterevu veidotā mākslas programma TĒTE-Ā-TĒTE, kas sabiedrībā veicināja kvalitatīvas kultūras un mākslas patēriņu.

Ziedojums¹⁵¹ ir manta vai finanšu līdzekļi, kurus persona (ziedotājs) bez atlīdzības, pamatojoties uz savstarpēju vienošanos, nodod sabiedriskā labuma organizācijai tās statūtos, satversmē vai nolikumā norādīto mērķu sasniegšanai un kuriem var piemērot nodokļu atvieglojumus. Ziedojumus kultūras pasākumu īstenošanai var veikt gan privātpersonas, gan uzņēmumi, gan citas organizācijas. Latvijā, kā viens no lielākajiem ziedotājiem kultūras jomā, piemēram, ir **VAS “Latvijas Valsts meži”**, kas ikgadēji atbalsta **likumdošanā noteiktās četras jomas: sportu, kultūru, izglītību, zinātni un sociālo palīdzību**. 2018.gadā VAS “Latvijas Valsts meži” plānoja ziedot 4 milj. eiro, no kuriem kultūras un mākslas attīstības veicināšanai bija paredzēti 600 000 eiro. Papildus 100 000 eiro tika novirzīti Likteņdārza projektam¹⁵².

Ne visas valsts kapitālsabiedrības¹⁵³, kuras veic Kultūras ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas, saņem ziedojumus, piemēram, 2017.gadā ziedojumus saņēma 7 kapitālsabiedrības¹⁵⁴, savukārt 2016.gadā ziedojumus saņēma 8 kapitālsabiedrības. Lielākie ziedotāji ir komerciestādes, SIA “Latvijas Mobilais telefons”, SIA “Alfor”, AS “Grindeks”, SIA “Skonto būve”, u.c.

Nodokļu reformas, kas ievieša būtiskas izmaiņas nodokļu atvieglojumos par ziedojumiem sabiedriskā labuma organizācijām, varētu ietekmēt plānoto kultūras aktivitāšu īstenošanu, tomēr jāņem vērā, ka uz

¹⁵⁰ <http://www.teterevufonds.lv/> [15.01.2019.]

¹⁵¹ <https://likumi.lv/doc.php?id=90822,9.pants>

¹⁵² <http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2018-12-04,37.§> [15.01.2019.]

¹⁵³ VSIA “Daile”, VSIA “Daugavpils teātris”, VSIA “Jaunais Rīgas teātris”, VSIA “Latvijas Koncerti”, VSIA “Latvijas Nacionālais teātris”, VSIA “Liepājas simfoniskais orķestris”, VSIA “Valmieras drāmas teātris”, VSIA “Akadēmiskais koris “Latvija”, VSIA “Latvijas nacionālā opera un balets”, u.c.

¹⁵⁴ <https://www.vid.gov.lv/lv/kulturkapitalsabiedribu-sanemto-ziedojumu-parskati> [15.01.2019.]

izvērtējuma veikšanas brīdi nav zināmas kopējās izmaiņas pēc nodokļu reformas ieviešanas un to finansiālā ietekme uz kultūras nozarei pieejamo kopējo ziedojumu finansējuma apmēru.

Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma (UIN likums) piemērošanas mērķiem par atbalstāmu ziedojumu uzskatāms ziedojums sabiedriskā labuma organizācijai, budžeta iestādēm un valsts kapitālsabiedrībām, kas veic Kultūras ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas. Līdz ar to, veicot ziedojumu un izvērtējot iespējas piemērot nodokļu atvieglojumus, ziedotājam ir būtiski pārlicināties par ziedojuma saņēmēja statusu. Tāpat nodokļu atvieglojumus nav tiesību piemērot, ja ziedojuma saņēmējam ir kāds pienākums pret ziedotāju, tostarp publiski popularizējot ziedotāja zīmolu. Nesaņemot nodokļu atvieglojumus, ziedotāji izvēlas mazāk ziedot organizācijām dažādu aktivitāšu īstenošanai, t.sk. kultūras pasākumiem.

Privātais finansējums

Privātais finansējums var tikt izmantots privātpašumā esošos kultūras mantojuma objektu atjaunošanai un uzturēšanai, kā arī var tikt izmantots kopā ar ES finansējumu vai pašvaldību finansējumu. Attiecībā uz privātpašumā esošo kultūras mantojuma objektu atjaunošanas finansējumu īpaši svarīgi ir nodrošināt no citiem finansējuma avotiem sākotnēji nepieciešamo finansējumu, piemēram, projekta tehniskās dokumentācijas sagatavošanai, kā arī priekšfinansējumu projekta aktivitātēm.

Privātais finansējums parasti tiek nodrošināts neliela izmēra kultūras objektu izveidei, bet atsevišķos gadījumos var tikt veiktas arī ievērojamas investīcijas, kā piemēri var tikt minēti koncertzāle "Valmiera", Mūzikas nams Daile, "Laimas" šokolādes muzejs, u.c..

Publiskā un privātā partnerība

Kultūrpolitikas pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam "Radošā Latvija" paredzēts attīstīt publisko un privāto partnerību finansējuma piesaisti kultūras nozarei, bet Latvijā pirmie publiskās un privātās partnerības projekti tikai tagad tiek plānoti un uzsākti. Kā piemēru var minēt plānoto publiskās un privātās partnerības projektu transporta nozarē – Ķekavas apvedceļš¹⁵⁵, bet jāņem vērā, ka projekts ietver infrastruktūras pieejamības maksājumu no valsts puses. Plānojot kultūras nozares publiskās un privātās partnerības projektus, varētu tikt izvērtētas inovatīvas idejas, piemēram, pilsētas kvartālu attīstība, iesaistot dažādus partnerus un finansējuma veidus. Uz izvērtējuma brīdi Kultūras ministrija ir bija iezīmējusi trīs potenciālos kultūras objektus, kurus varētu īstenot ar privātās partnerības atbalstu: akustisko koncertzāli Rīgā, Vāgnera namu un Latvijas Laikmeiģās mākslas muzeju (LLMM).

LLMM projekta īstenošana aizkavējās ABLV bankas pašlikvidācijas procesa ietvaros, liedzot piekļuvi līdzekļiem muzeja attīstībai un norēķiniem ar sadarbības partneriem, tomēr ievērojot Latvijas Laikmeiģās mākslas muzeja valstisko nozīmi, LLMM fonda dibinātāji — mecenāti Ināra un Boriss Teterevi, Ernests Bernis un Oļegs Fiļs pieņēma lēmumu turpināt ieceri par muzeja veidošanu, piešķirto papildus 1 milj. eiro, kopumā ieguldot 3,5 milj. eiro. Būvniecību bija plānots sākt 2018. gada vasarā un pabeigt 2021. gada 18. novembrī, bet dažādu apstākļu dēļ plānotais grafiks tiks mainīts.

Par akustiskās koncertzāles būvniecību Rīgā šobrīd konkrētu prognožu darbu uzsākšanai nav, notiek diskusijas starp Kultūras ministriju un Rīgas pašvaldību par finansējuma iespējām, kā arī analizētas iespējas publiskās privātās partnerības finansēšanas modeļa īstenošanai vai aizņēmuma iespējas ārējās finanšu institūcijās.

Vāgnera nams atrodas "Valsts nekustamie īpašumi" valdījumā, tika organizētas izsoles, aicinot interesentus pieteikties vēsturiskās ēkas nomas tiesībām uz 30 gadiem, saglabājot nosacījumu - ēkai pēc nomas tiesību beigām jāpaliek valsts īpašumā un tajā jā saglabā un jā īsteno kultūras funkcija. Tomēr neviens minētājās izsolēs nepieteicās, kā rezultātā 2018. gada 5. novembrī MK atbalstīja priekšlikumu Vāgnera namu pielāgot VSIA "Latvijas koncerti" vajadzībām. Lai to īsteno, nepieciešami

¹⁵⁵ <https://lvceli.lv/projekti/kekavas-apvedcela-ppp-projekts/#kekavas-apavedcela-ppp-projekts> [15.01.2019.]

kapitālieguldījumi 16,5 milj. eiro apmērā, par kuru piešķiršanu tiks lemts MK kopā ar visu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu iesniegtajiem prioritārajiem pasākumiem likumprojekta par valsts budžetu un par vidējā termiņa budžeta ietvaru sagatavošanas un izskatīšanas procesā atbilstoši valsts budžeta iespējām¹⁵⁶.

Pašu ienākumi

Kultūras pakalpojumu nodrošināšanas rezultātā var tikt ģenerēti ienākumi, ko var izmantot gan kultūras objektu uzturēšanai, gan kultūras objektu un pakalpojumu tālākai attīstībai. Lielā daļā kultūras objektu ieņēmumi no kultūras pakalpojumiem nenodrošina nepieciešamo finansējumu kultūras objektu uzturēšanai, tādēļ, veidojot kultūras objekta attīstības biznesa plānu, ir svarīgi iepļānot un nodrošināt finansējumu kultūras objektu uzturēšanai, jo šajā sadaļā aprakstītie finanšu instrumenti pamatā tiek izmantoti kultūras objektu attīstībai, ne uzturēšanai.

Mecenātisms, ziedojumi, privātās investīcijas un publiskā un privātā partnerība ir kultūrvides objektu un pakalpojumu finansēšanas veidi, kas **netiek aktīvi izmantoti** pamatā ierobežotā finansējuma dēļ un skaidri nedefinējot privātā partnera ieguvumus, bet nākotnē, veidojot jaunas sadarbības formas un kopīgus integrētus projektus, tas būtu labs **finansējuma avots kultūrvides projektu attīstībai**.

Privāto investīciju piesaiste mazos kultūras objektos varētu tikt nodrošināta, finansējot projekta posmus no dažādiem finanšu instrumentiem, piemēram, projektu sagatavošanas izmaksas, kā arī pēc iespējas nodrošinot nepieciešamo **priekšfinansējumu**.

Privātās investīcijas varētu tikt veicinātas, veidojot kopīgus projektus ar valsti un / vai pašvaldību, piemēram, **kopīgi attīstot vienotu kultūras objektu**, kas tiktu izmantots uzņēmējdarbībā, vai arī plānojot integrētus teritorijas attīstības risinājumus, kur, privātajam investoram piedaloties, tiktu veicināta privātā investora uzņēmējdarbība, kā arī nodrošināta kompleksa kultūrvides attīstība.

Kultūras nozares privāto ieguldījumu (ziedojumu, mecenātisma, sponsoru, patronāžas) stūrakmens ir nodokļu politika valstī. 2018.gadā īstenotā UIN veiktā **nodokļu reforma neveicina ziedojumu apmēra pieaugumu** kultūrai.

¹⁵⁶ http://tap.mk.gov.lv/doc/2018_11/FMzino_041018_r.Vagnera4.2083.docx [15.01.2019.]

9. Publisko un privāto ieguldījumu kultūrvidē un kultūras mantojuma saglabāšanā Baltijas valstīs izvērtējums

Ziņojuma sadaļā sniegta analīze par publisko un privāto ieguldījumu kultūrvidē un kultūras mantojuma saglabāšanā Baltijas valstīs, ņemot vērā: publiskā un privātā sektora ieguldījumu apjomu, investīciju mehānismus, galvenos sociālekonomiskos ieguvumus un monetāro atdevi.

Jēdziens “**kultūrvides atbalsts**” aptver lielu aktivitāšu kopumu, no kultūrvēsturisko un dabas objektu mantojuma saglabāšanas un atjaunošanas, muzeju un izstāžu atbalsta, mākslas atbalsta aktivitātēm (ieskaitot mūziku un teātri), izklaides pasākumiem, mediju attīstības, e-kultūras attīstības, līdz uzņēmējdarbības sekmēšanai šajā nozarē. Šī daudzveidība atspoguļojas arī valsts/reģionu programmās kultūras un tūrisma jomas attīstībai. Pētot ietekmi uz kultūrvides attīstību, viens no galvenajiem izaicinājumiem ir jomas daudzveidība.

Kultūras mantojuma saglabāšanas viens no svarīgiem rādītājiem ir **muzeju skaits**, tādēļ tabulā zemāk iekļauta informācija par muzejiem Baltijas valstīs. Salīdzinot Latvijas datus ar Igauniju un Lietuvu (dati par Lietuvu ir pieejami tikai par 2016. gadu), secināms, ka uz 100 tūkst. iedzīvotāju Latvijā ir 2,7 reizes mazāk muzeju kā Igaunijā un divas reizes vairāk nekā Lietuvā. Salīdzinot apmeklējumu skaitu uz 100 tūkst. iedzīvotāju, 2016. gadā vislielākais apmeklējumu skaits ir Igaunijā, kas par 46% pārsniedz Latvijas rādītāju un par 90% Lietuvas rādītāju. 2016. gadā nozarē nodarbināto skaits uz 100 tūkst. iedzīvotāju ir pieaudzis gan Latvijā, gan Igaunijā, tomēr vislielākais nodarbināto skaits ir Lietuvā - 114, pēc tam seko Igaunija ar 111 un Latvija ar 102 nodarbinātajiem uz 100 tūkst. iedzīvotāju (9.1. tabula).

Tabula Nr. 9.1. Muzeju nozari raksturojošo rādītāju salīdzinājums Baltijas valstīs (Avots: EGMUS)

	Latvija			Igaunija			Lietuva	
	2010	2016	Izmaiņas	2010	2016	Izmaiņas	2010	2016
Muzeju skaits uz 100,000 iedzīvotājiem	6,2	7,6	22,6%	16,3	18,7	14,7%	Nav datu	3,57
Apmeklējumu skaits* (ieskaitot bezmaksas apmeklējumus)	105 509	179 489	70,1%	167 980	262 723	56,4%	Nav datu	137 824
Vidējā viena muzeja apmeklētība	16 824	23 404	39,1%	9 114	14 052	54,2%	Nav datu	38 652
Algotais darbaspēks**	79,3	102	28,6%	111	177,84	60,2%	Nav datu	114
Vidējā apmeklējuma cena, eiro	1,54	2,07	34,4%	1,34	2,55	90,3%	Nav datu	Nav datu

9.1. Igaunijas ieguldījums kultūrvides attīstībā

9.1.1. Ieguldījums 2007.- 2013. gada plānošanas periodā

Analīze par Igaunijas ieguldījumu kultūrvides attīstībā iepriekšējā plānošanas periodā ir balstīta uz pieejamiem izvērtējuma ziņojumiem, par ES kopumā (DG REGIO izvērtējuma ziņojumi, noslēguma izvērtējums par Kohēzijas programmām 2007.-2013. gadā¹⁵⁷),

¹⁵⁷ Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) Work Package 9: Culture and Tourism

Igaunijas Noslēguma ziņojumu par struktūrfondu ietekmi uz reģionālo attīstību 2007.-2013. gada plānošanas periodā, atsevišķi Igaunijas aktivitāšu izvērtējuma ziņojumi, kā arī Eurostat dati.

Noslēguma izvērtējumā par Kohēzijas programmām ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodā ziņojumā par Igauniju, norādīts, ka **kultūra un tūrisma atbalsts netika izceltas kā atsevišķas finansējuma prioritātes**. Neskatoties uz to, apmēram 5,1% no kopējā Igaunijai pieejamā ERAF finansējuma tika novirzīts abu jomu atbalstam (nedaudz mazāk par 150 milj. eiro)¹⁵⁸. Lielākā daļa (apmēram 78%) no ERAF tiešā finansējuma tika novirzīts tūrisma jomas atbalstam, galvenokārt izsniedzot neatmaksājamus grantus¹⁵⁹. Detalizēta informācija par projektu rezultātiem un ietekmi iekļauta Ziņojuma 10. pielikumā.

Darbības programmas "Dzīves vides attīstības programma" 4.prioritātes "Integrēta un līdzsvarota reģiona attīstība"¹⁶⁰ specifiskā atbalsta mērķa 2.4.4 "Nacionālās nozīmes kultūras un tūrisma objektu attīstība" investīciju ietvaros mērķis bija atbalstīt liela mēroga investīcijas kultūras un tūrisma objektu izveidē / pilnveidošanā, tādējādi veikto pasākumu kopums uzlabotu Igaunijas kā tūrisma galamērķa konkurētspēju un reputāciju¹⁶¹. Noteiktais maksimālais finansējuma apjoms bija aptuveni 32 milj. eiro (saskaņā ar izmaiņām, kas stājās spēkā 01.01.2011¹⁶²). Atbalsts tika paredzēts valsts un pašvaldību iestādēm, bezpeļņas organizācijām un fondiem. Kā galvenais pasākuma **ietekmes izvērtējuma indikators** tika noteikts tūristu skaita palielinājums. Kā norādīts Igaunijas nacionālajā tūrisma plānā, 2008. gadā tūrisms veidoja 6,3% no Igaunijas iekšzemes kopprodukta¹⁶³.

Nacionālās nozīmes kultūras un tūrisma attīstības investīciju plānā iekļauti septiņi projekti ar kopējo vērtību 31,5 milj. eiro. Informācija par īstenotajiem projektiem iekļauta 9.2. tabula.

Tabula Nr. 9.2. Nacionālās nozīmes kultūras un tūrisma attīstības investīciju projekti

Projekts	Summa, EUR	Īstenotājs
Jūras muzejs Hidroplānu ostas attīstība par mūsdienīgu un visaptverošu tehnisko un jūrniecības vēstures muzeju. Izmaksu efektivitātes izpēte, angāru izbūve un iekārtošana, peldošas piestātnes iegāde un uzstādīšana, rekonstrukcijas II fāze)	9 186 768	Igaunijas Jūras muzejs
Igaunijas Brīvdabas muzeja un Peipusa ezera-Krievijas atrakciju parka un apmeklētāju centra būvniecība	1 333 996	Igaunijas Brīvdabas muzejs
Tallinas TV tornis, skatu platformas rekonstrukcija un būvniecība, konferenču un izstāžu centra izbūve	4 555 322	Tallinas TV torņa fonds
Igaunijas raktuvju muzeja attīstība par pievilcīgu atpūtas zonu industriālā mantojuma popularizēšanai un apmeklētāju centra izveide	3 238 118	Kohtla-Nemme pagasts
Kuresāres cietokšņa kā tūrisma objekta attīstība	3 244 511	Sāremā muzejs

¹⁵⁸ WP1: Synthesis report; Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional

Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF); Task 3 Country Report Estonia, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_et_report_en.pdf, 15.lpp [15.01.2019.]

¹⁵⁹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_et_report_en.pdf

¹⁶⁰ <https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/regionaalareng-ja-poliitika/struktuuritoetuse-meetmed> [15.01.2019.]

¹⁶¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062012029>, Pasākuma "Valsts nozīmes kultūras un tūrisma objektu attīstība" un ieguldījumu atbalsta plāna sagatavošanas kārtības izstrādes nosacījumi, RTL 2008, 46, 641 [15.01.2019.]

¹⁶² Art.8

¹⁶³ Igaunijas nacionālais tūrisma attīstības plāns 2014–2020; <https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/3191/1201/3015/lisa.pdf> [15.01.2019.]

Projekts	Summa, EUR	Īstenotājs
Tehvandi stadiona rekonstrukcija un izveide par daudzfunkcionālu vissezonālu starptautisku sporta un tūrisma kompleksu	3 802 743	Tehvandi sporta fonds
Zinātnes centra AHHAJA jaunbūve ar pastāvīgas izstādes izbūvi	5 075 326	AHHAJA Zinātnes fonds

Veikto ieguldījumu ietekme uz muzeju apmeklētību

Vērtējot muzeja apmeklētāju skaita izmaiņas populārākajos muzejos laika posmā no 2009. līdz 2014. gadam, ir novērojams kopējā skaita palielinājums, jo, saskaņā ar *Eurostat* veikto apkopojumu par kultūras jomu, kopumā Igaunijā piecus populārākos muzejus 2009. gadā apmeklēja gandrīz 538 tūkstoši apmeklētāju, bet 2014. gadā – 992 tūkstoši apmeklētāju. Piemēram, Tartu, kur tika veikta AHHAJA centra jaunās ēkas izveide (zinātnes centra jaunā ēka tika atklāta 2011. gada 7. maijā), novērojams straujš apmeklētāju skaita pieaugums. Ja 2008. gadā tie bija 224 tūkstoši apmeklētāju, tad 2011. gadā muzeju apmeklētāju skaits pieauga līdz 645 tūkstošiem¹⁶⁴.

Pēc 2014. gada *Eurostat* datiem, AHHAJA centrs atzīts par otru apmeklētāko izstāžu zāli/muzeju Igaunijā (282 tūkstoši apmeklētāju). Visvairāk apmeklētais ir Hidroplānu ostas muzejs, kura izbūve līdzfinansēta no ERAF līdzekļiem ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodā (322 tūkstoši apmeklētāju). Jāpiebilst, ka šāda pozitīva tendence nav novērojama visos investīciju objektos, piemēram, 2009. gadā Sāremā muzejs bija ceturtais populārākais muzejs Igaunijā (~ 88 tūkstoši apmeklētāju)¹⁶⁵, tomēr 2014. gada statistikā muzejs vairs netiek iekļauts¹⁶⁶ (9.3. tabula).

Tabula 9.3. Pieci apmeklētākie muzeji Igaunijā 2009. un 2014. gadā¹⁶⁷¹⁶⁸

Muzejs	Apmeklējumu skaits tūkst. 2009. gadā		Apmeklējumu skaits tūkst. 2014. gadā
KUMU mākslas muzejs	161,9	Igaunijas jūras lidmašīnu osta	322,0
Igaunijas Brīvdabas muzejs	121,1	Zinātnes parks AHHAJA	282,0
Kadriorgas mākslas muzejs	89,3	KUMU mākslas muzejs	133,0
Sāremā muzejs	87,6	Tartu Universitātes dabas muzejs un botāniskais dārzs	129,5
Palmses muiža	70,0	Igaunijas Brīvdabas muzejs	125,5

Veikto ieguldījumu ietekme uz tūrisma attīstību

Saskaņā ar Igaunijas Noslēguma ziņojumu par struktūrfondu ietekmi uz reģionālo attīstību 2007.-2013. gada plānošanas periodā, struktūrfondu ieguldījumu ietekme tūrisma attīstībā visās pašvaldībās bija

¹⁶⁴ Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=urb_ctour&lang=en [15.01.2019.]

¹⁶⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3930297/5967138/KS-32-10-374-EN.PDF/07591da7-d016-4065-9676-27386f900857?version=1.0,40.lpp> [15.01.2019.]

¹⁶⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7551543/KS-04-15-737-EN-N.pdf/648072f3-63c4-47d8-905a-6fdc742b8605,39.lpp> [15.01.2019.]

¹⁶⁷ Kultūra Eiropā, 2011. gada izdevums, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3930297/5967138/KS-32-10-374-EN.PDF/07591da7-d016-4065-9676-27386f900857?version=1.0> [15.01.2019.]

¹⁶⁸ Kultūra Eiropā, 2016. gada izdevums, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7551543/KS-04-15-737-EN-N.pdf> [15.01.2019.]

augsta, tomēr tūrisma indikatora izmaiņas vidēji bija ļoti mazas, pieaugot no 3,5 līdz 3,8 uz vienu iedzīvotāju¹⁶⁹ (9.4. tabula).

Tabula 9.4. Kopējo nakšu skaits, kas pavadītas tūrisma naktsmītnēs. Avots: Eurostat

Gads	Igaunija	Tallina	Tartu	Narva
2007	4 674 501	2 102 222	205 056	Nav datu
2008	4 602 212	2 096 696	251 361	Nav datu
2009	4 122 526	1 929 300	212 268	Nav datu
2010	4 700 680	2 291 511	225 115	Nav datu
2011	5 399 392	2 770 488	276 533	40 756
2012	Nav datu	2 757 697	313 431	48 184
2013	5 734 033	2 802 111	335 160	53 146
2014	5 809 464	2 855 048	332 195	52 898
2015	5 781 870	2 790 993	327 460	37 718
2016	6 228 128	2 997 156	361 903	40 885

Saskaņā ar Igaunijas nacionālo tūrisma plānu 2014.-2020. gadam, iepriekšējā perioda (2007. - 2013.) attīstības plāna mērķi lielā mērā tika sasniegti, lai gan 2009. gada recesija atstāja negatīvu ietekmi uz jomas attīstību kopumā¹⁷⁰.

EEZ finanšu instruments

Igaunijā finanšu līdzekļi tika izmantoti 19 projektu atbalstam. Galvenais uzsvars projektu ieviešanā bija **muižas ēku renovācija** (18 no 19 atbalstītajiem projektiem), kas galvenokārt darbojas **kā izglītības centri/skolas**, taču ir arī **atvērtas tūristiem un apmeklētājiem**. Atsevišķos gadījumos renovētās muižu ēkas kalpo arī kā vietējie kultūras centri¹⁷¹. Papildus tika atbalstīts viens stratēģiskais projekts ar mērķi paaugstināt muižu kapacitāti un atbalstīt savstarpējo pieredzes apmaiņu. Šo projektu īstenoja Igaunijas Arhitektūras muzejs, piesaistot 32 skolas, kas izvietotas muižas ēkās¹⁷².

Vidustermiņa izvērtējumā Igaunijas pieredze ir izcelta, kā labās prakses piemērs. Izvērtējumā uzsvērts, ka, izvēloties **skaidru tematisko koncentrāciju**, Igaunijai izdevās ar salīdzinoši nelielu finansējumu panākt stratēģisku ietekmi. Veiktie ieguldījumi muižās izvietoto skolu/sabiedrisko centru renovācijai sniedza ekonomisku atbalstu vietējo kopienu attīstībai, gan ceļot izpratni par kultūras mantojumu vietējā sabiedrībā, gan palielinot tūristu un apmeklētāju skaitu, tādējādi nodrošinot papildu ieņēmumus vietējā budžetā¹⁷³. Ņemot vērā atzīmēto labās prakses pieredzi, Ziņojuma 10. pielikumā ir iekļauta detalizēta informācija par projektiem un to novērtēšanas sociālekonomiskajiem faktoriem.

Igaunijas Nacionālais arhīvs 2011.–2014. gadā piedalījās divos Zviedrijas valdības finansētos projektos, lai nodrošinātu publisku piekļuvi arhīva materiāliem, izstrādājot uz iedzīvotājiem orientētu e-pārvaldes pakalpojumu ieviešanu, un analizēja iespēju izmantot pūļa finansēšanas pieeju arhīva darbībā.

¹⁶⁹ http://www.strukturifondid.ee/sites/default/files/lopparuanne_toimetatud_101115_loplik.pdf, 75.lpp [15.01.2019.]

¹⁷⁰ <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3191/1201/3015/lisa.pdf>, 3.lpp [15.01.2019.]

¹⁷¹ <https://eeagrants.org/programme/projectoverview/EE05/PA16>. [15.01.2019.]

¹⁷² <https://eeagrants.org/project-portal/project/EE05-0001> [15.01.2019.]

¹⁷³ <https://eeagrants.org/Results-data/Documents/Evaluations-and-reviews/Evaluation-cultural-heritage>, 72.lpp un 86.lpp [15.01.2019.]

9.1.2. Ieguldījums 2014.- 2020. gada plānošanas periodā

ES struktūrfondu ieguldījums

Arī 2014.-2020. gada plānošanas periodā papildus **radošo industriju atbalstam un reģionālajai attīstībai**, kā arī IKT pakalpojumu infrastruktūras izveidi (e-kultūra), liels uzsvars likts uz **tūrisma nozares atbalstu**. Līdz 2020. gadam Igaunija plāno investēt apmēram 123 milj. eiro valsts budžeta un ES struktūrfondu ieguldījumu tūrisma attīstībai ar mērķi palielināt apgrozījumu nozarē par aptuveni trešdaļu¹⁷⁴.

Kā vienu no piemēriem var minēt 5.1.8 apakšprogrammu starptautiskā ģimenes tūrisma piesaistes atbalstam, ko īsteno Eiropas Biznesa atbalsta tīkls Igaunijā. Atbalstam var pieteikties ģimenes tūrisma piesaistes vietas, kas ir interesantas ārzemju apmeklētājiem un atvērtas vismaz 6 mēnešus gadā, piedāvājot pakalpojumus un atpūtas aktivitātes (e-izklaide, atpūta, izklaide) ģimenēm ar dažāda vecuma bērniem. Kopējais finansējums – 14.9 milj. eiro, kas izlietoti 18 projektu atbalstam¹⁷⁵. Paredzēts, ka izveidotie objekti to otrajā darbības gadā piesaistīs 10 tūkstošus jaunu viesu, bet pilnveidotie objekti nodrošinās 10 tūkstošu papildus viesu piesaisti, kā arī nodrošinās jaunu darba vietu izveidi.

Atbalsts tiek piešķirts ģimenes piesaistes investīcijām, pašdarbības un pakalpojumu attīstībai, kā arī piesaistes realizācijai ārvalstu tirgos. Atbalstam var pieteikties gan jaunās, gan tālāk attīstītās esošās atrakcijas, kas atrodas visā Igaunijā, arī Tallinā. Minimālais atbalsts jaunajām vietām ir 1 milj. eiro, bet maksimālais atbalsts – 2,75 milj. eiro. Minimālais atbalsts, ko piemēro esošo objektu turpmākai attīstībai, ir 750 tūkst. eiro un maksimālā summa ir 2,75 milj. eiro. Kopējais ieguldījumu apjoms kopā ar atbalstu, pašfinansējumu un neattiecināmām izmaksām nedrīkst pārsniegt EUR 5 milj.. Atbalsta daļa no projekta izmaksām ir līdz 50%, pamatojoties uz valsts atbalsta veidu¹⁷⁶. Piemēram, ar šīs programmas atbalstu izveidots ģimenes centrs Igaunijas Jūras muzejā¹⁷⁷, kā arī uzsākta "WOW!" Kuresāres centra izveide¹⁷⁸.

2017.gadā Igaunijas Rīcības plānā 2017.-2020. periodam iekļauti divi jauni pasākumi: nozīmīgu valsts investīciju īstenošana, ieskaitot Tallinas Pilsētas halles pārbūve par starptautisku tūrisma un konferenču centru sadarbībā ar Tallinas pilsētu, kā arī Igaunijas valodas centru izveidi Tallinā un Narvā, lai sekmētu igauņu valodas apguvi¹⁷⁹. Pilsētas halles pārbūves izmaksas lēstas uz 100 milj. eiro, no tiem 40 milj. plānots segt no valsts budžeta līdzekļiem.

Viens no lielajiem projektiem, kura īstenošana ir uzsākusi Igaunijas Mākslas akadēmija 2014/ gada janvārī ir Vizuālās un kosmosa kultūras mācīšanas un zinātnes centra izveide Tallinā, kas būs mūsdienīgs vizuālās mākslas kompetences centrs un apkalpos gan studentus, gan pētniekus, gan sabiedrību kopumā. Plānots, ka daudznazaru ieinteresēto pušu iesaistīšana tādējādi radīs iespējas efektīvākai un kvalitatīvākai izglītībai, tālākizglītībai un pētniecības un attīstības pasākumiem jomās, kas

¹⁷⁴ <https://www.mkm.ee/en/objectives-activities/construction-and-housing-sector/tourism> [15.01.2019.]

¹⁷⁵ https://www.strukturifondid.ee/et/toetatud-projektid/toetatud-projektid?marksona=&valdkond=197&piirkond=All&period%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&period2%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&rakendusuksus=All&rakendusasutus=All&toetuse_saaja_vorm=All&rakendusperiod=253&mt%5B0%5D=624%2C625%2C626%2C627%2C628%2C629%2C2165%2C631&sort_by=title&sort_order=ASC&display=table [15.01.2019.]

¹⁷⁶ <https://www.eas.ee/kontaktid/?lang=en> [15.01.2019.]

¹⁷⁷ <https://www.eas.ee/eas-toetab-eesi-meremuuseumi-perekeskse-atraktsiooni-loomist-ning-loomaaeda-pilvemetsa-rajamist/> [15.01.2019.]

¹⁷⁸ https://www.strukturifondid.ee/et/toetatud-projektid/toetatud-projektid?marksona=wow&valdkond=All&period%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&period2%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&rakendusuksus=All&rakendusasutus=All&toetuse_saaja_vorm=All&rakendusperiod=All&display=grid&sort_by=title&sort_order=ASC [15.01.2019.]

¹⁷⁹ <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-national-reform-programme-estonia-en.pdf> [15.01.2019.]

veido kultūras telpu un dzīves vidi. Projektu plānots pabeigt līdz 2022. Gada septembrim un tā kopējais ERAF finansējums ir 15 milj. eiro jeb 95% no attiecināmajām izmaksām (kopējais projekta finansējums ir 15,8 milj. eiro).

Atbilstoši pieejamajai aktuālajai informācijai uz 2017. gadu, struktūrfondu ietvaros līdz šim ir tikuši noslēgti ~300 līgumi par projektu īstenošanu kultūras un tūrisma nozarē, par kopējo apmēru 26,4 milj. eiro. Visi lielākie projekti tiek īstenoti ERAF finansējuma ietvaros Vietējo sabiedrisko pakalpojumu attīstības prioritātē (2.4.1.1.) un Pilsētu teritoriju attīstības prioritātē (2.4.2.1.)¹⁸⁰.

EEZ finanšu instruments

Saskaņā ar 2017. gada maijā noslēgto līgumu par EEZ finanšu instrumenta ieviešanu 2014. - 2021. gadu periodā, Igaunijai pieejami apmēram 30 milj. eiro (neskaitot Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļus). No tiem 3 milj. eiro plānoti nodarbinātības kultūras nozarē, kultūras mantojuma saglabāšanas un sadarbības kultūras nozarē atbalstam, iekļaujot pasākumus nacionālo minoritāšu iesaistei¹⁸¹.

Privātās investīcijas un privātā un publiskā partnerība

Saskaņā ar intervijās iegūto informāciju privātā un publiskā partnerība nav plaši izmantota Igaunijā, tai skaitā attiecībā uz kultūras nozares projektu attīstību.

2017. gada janvārī Tallinā tika atklāts privāts muzejs "Tallinas bruņinieku muzejs"¹⁸², kurā ir iekļauti ap 700 dažādu unikālu eksponātu. Tā ir lielākā faleristikas kolekcija Ziemeļeiropā, kas ietver vairāku pazīstamu ordeņa un brāļu kustību apbalvojumus no zelta, vilnas izstrādājumus un citus kultūrvēsturiskus eksponātus. Muzejā ir iekļauti eksponāti arī no Lietuvas un Latvijas. Kā cits piemērs var tikt minēts 2012. gadā atklātais privātais militārām vēsturiskām vērtībām veltīts muzejs Jegevas apkaimē, kurā var apskatīt ieročus, vēsturiskos rekvizītus, militārās tehnoloģijas un daudz citu interesantu eksponātu.

2007.-2013. gada plānošanas periodā Igaunijā veiktas ievērojamas ES struktūrfondu līdzekļu investīcijas **vairāk nekā 150 milj. eiro apmērā**, no kuriem apmēram **30 milj. eiro ir novirzīti muzeju atjaunošanai un attīstībai**. Veikto investīciju atdeve tiek mērīta, analizējot tūristu skaita izmaiņas, kā arī izmaiņas muzeja apmeklējumos. Izvērtējuma ziņojumos iekļauta kvalitatīva **sociāli-ekonomiskās ietekmes analīze, bet tā nav kvantificēta**.

2014.-2020. gadu plānošanas periodā uzsvars likts uz **radošo industriju atbalstu, reģionālo attīstību**, kā arī IKT pakalpojumu infrastruktūras izveidi (**e-kultūra**) un **tūrisma nozares atbalstu**. Veikto investīciju atdeve tūrisma nozarē tiek mērīta, analizējot tūristu skaita izmaiņas, kā arī izmaiņas nozarē nodarbināto skaitā.

2009.-2014. gadu periodā EEZ finanšu atbalsts tika investēts **vēsturisko muižu atjaunošanā**, kas tiek izmantotas gan par mācību iestādēm, gan par kultūras centriem. Sociāli-ekonomiskā ietekme tiek mērīta ar ietekmi uz ieņēmumiem, reģionālajām investīcijām, uzņēmējdarbību un nodarbinātību reģionā, apdzīvotību reģionā, izmaiņām sabiedrībā, izmaiņām izglītībā reģionā, ģeogrāfiskajiem aspektiem. Izvērtējuma ziņojumā iekļautā **sociāli-ekonomiskā ietekme nav kvantificēta**.

¹⁸⁰https://www.strukturifondid.ee/et/toetatud-projektid/toetatud-projektid?marksona=kultuur&valdkond=All&piirkond=All&period%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&period2%5Bvalue%5D%5Bdate%5D=&rakendusuksus=All&rakendusasutus=All&toetuse_saaja_vorm=All&rakendusperiod=All&&sort_by=title&sort_order=ASC&display=table&page=2 [15.01.2019.]

¹⁸¹ <https://eeagrants.org/News/2017/Strengthened-business-and-research-cooperation-with-Estonia>[15.01.2019.]

¹⁸² <https://tallinmuseum.com/?lang=ru> [15.01.2019.]

Salīdzinot ar situāciju Latvijā, Igaunija mērķtiecīgi ieguldīja finanšu līdzekļus kompleksu projektu attīstībā – zinātnes parku, muižu kompleksu, atpūtas parku būvniecībā, tādejādi veicinot teritorijas kopējo attīstību, sekmējot arī līdzās pastāvošo teritoriju sakārtošanu.

9.2. Lietuvas ieguldījums kultūrvides attīstībā

9.2.1. Ieguldījums 2007.- 2013. gada plānošanas periodā

Analīze par Lietuvas ieguldījumu kultūrvides attīstībā iepriekšējā plānošanas periodā ir balstīta uz pieejamiem izvērtējuma ziņojumiem - par ES kopumā (DG REGIO izvērtējuma ziņojumi, noslēguma izvērtējums par Kohēzijas programmām 2007.-2013. gadā), Lietuvas Noslēguma ziņojumu par struktūrfondu ietekmi uz reģionālo attīstību 2007.-2013. gada plānošanas periodā, atsevišķiem Lietuvas aktivitāšu izvērtējuma ziņojumiem, *Eurostat* statistikas datiem, kā arī intervijām ar izvērtējuma ziņojuma autoriem.

Noslēguma izvērtējuma par Kohēzijas programmām ES fondu 2007. - 2013. gada plānošanas periodā ziņojumā par Lietuvu, norādīts, ka **kultūra un tūrisma atbalsts netika izcelts kā atsevišķa finansējuma prioritāte**¹⁸³, ko arī norādīja noslēguma izvērtējuma veicēji, tādēļ izvērtējumā viena no pirmajām aktivitātēm bija identificēt visus ar kultūras jomu saistītos projektus.

Balstoties uz ziņojumu “2007.-2013. gada ES strukturālā atbalsta kultūrai izvērtējums”¹⁸⁴, analizēta Lietuvas kultūras politika 2007.-2013. gada plānošanas periodā, īstenojot ES fondu līdzekļus. Plānošanas periodā no 2007. līdz 2013. gadam **Lietuvā tika īstenoti 389 projekti**, kas attiecināmi uz kultūru kā nozari. Kopējais finansiālais atbalsts bija **455,7 milj. eiro, no kuriem 381,5 milj. eiro bija ES Struktūrfondu līdzekļi. Kultūras projektu finansēšana veidoja 5,7% no Lietuvā apgūtajiem ES Struktūrfondu līdzekļiem.** Detalizēta veikto investīciju analīze, kā arī muzeju un tūrisma attīstības ekonomiskās ietekmes analīze atsevišķu kultūras objektu līmenī, iekļauta Ziņojuma 11. pielikumā.

Īstenotie projekti ir sadalīti 10 grupās saskaņā ar izvērtējuma ziņojumu, katrai grupai norādot īstenoto projektu skaitu, finansējumu, sniedzot nelielu aprakstu un piemērus, kā arī norādot projektu rezultātus un sociāli-ekonomisko ietekmi (9.5. tabula). Izvērtējuma ziņojumā nevienai no projektu grupām sociāli-ekonomiskā ietekme netika kvantificēta un ir norādīti tikai faktori, kas tika ietekmēti, īstenojot projektus.

Tabula Nr. 9.5. Īstenoto projektu skaits katrā grupā un finansējuma apjoms

Finansējuma saņēmēju grupas	Projektu skaits	Kopējais finansējums, tūkst. eiro
Kultūras un mākslas iestāžu infrastruktūra	157	115 623
Esošā kultūras mantojuma uzturēšana un saglabāšana	95	142 677
Izglītība un kultūrizglītības iestāžu infrastruktūra	42	99 867
Kultūra un radošās industrijas	18	33 242
E-kultūras pakalpojumi	12	25 352
Lietuviešu identitāte un lietuviešu valoda	13	17 115
Radošums izglītībā	13	9 084
Kultūras politika, pārvalde un pētījumi	19	5 168
Nozares darbinieku kvalifikācija un darba apstākļi	11	4 049

¹⁸³ WP1: Synthesis report Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) Task 3 Country Report Lithuania, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_lt_report_en.pdf [15.01.2019.]

¹⁸⁴ Ziņojums publicēts 2016. gada 13. oktobrī

Finansējuma saņēmēju grupas	Projektu skaits	Kopējais finansējums, tūkst. eiro
Kultūra un radošo industriju aktivitātes	9	3 515
KOPĀ	389	455 692

Lietuvas veiktajā izvērtējumā aplūkoti arī projekti, kuru ietekme uz kultūrvides sakārtošanu ir netieša, piemēram, e-pakalpojumu ieviešana kultūras nozarē, inkubatoru izveide un radošā sektora atbalsts, ieguldījums izglītībā, energoefektivitātes uzlabošana sabiedriskās nozīmes ēkās, daudzfunkcionālu reģionālo centru izveide¹⁸⁵. Aptuveni viena ceturtdaļa no aplūkotā investīciju apjoma veikta kultūras un mākslas institūciju infrastruktūras izveides vai uzlabošanas atbalstam, 31% no visiem veiktajiem struktūrfondu ieguldījumiem 2007.-2013. gada plānošanas periodā kultūras nozarē tika novirzīti nekustamo īpašumu objektu apsaimniekošanā un pielāgošanā, piemēram, vides pieejamības uzlabošanas atbalstam¹⁸⁶.

Veiktās investīcijas deva ievērojamu ieguldījumu tūrisma attīstībā un noslēguma izvērtējuma par Kohēzijas programmām ES fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodā ziņojumā par Lietuvu uzsvērts, ka līdz 2014. gadam, pateicoties ERAF ieguldījumam tūrisma jomas attīstībā, tika izveidotas apmēram 814 pilna laika darba vietas¹⁸⁷.

Ziņojumā secināts, ka kopumā kultūras infrastruktūras izveide un pielāgošana sabiedriskajam pielietojumam tika finansēta 14 apakšmērķu pasākumu ietvaros. Kā jau iepriekš minēts, lielākoties šī ietekme bija netieša, turklāt investīciju mērķis galvenokārt bija tūrisma infrastruktūras attīstības sekmēšana. No aplūkotajiem apakšmērķiem var izdalīt divus specifiskos atbalsta mērķus, kas sniedza tiešu ieguldījumu kultūrmantojuma saglabāšanā un attīstībā.

Kā vienu no šādiem apakšmērķiem var minēt Kohēzijas veicināšanas programmas 1.prioritātes "Vietējā un pilsētu attīstība, kultūras mantojuma un dabas saglabāšana un to pielāgošana tūrisma attīstībai", specifiskā atbalsta mērķi VP3-1.3-ŪM-02-V pasākumu "[Kultūras mantojuma ēku pielāgošana tūrisma vajadzībām](#)"¹⁸⁸, finansējot 68 projektus ar kopējo ieguldīto ERAF līdzekļu apjomu – 81 milj. eiro (projektu kopējās izmaksas – 97 milj. eiro¹⁸⁹). Atbalsta pasākuma mērķis bija atbalstīt [jaunu tūrisma galamērķu izveidi](#) vai [esošo objektu uzlabošanu](#). Īstenoto projektu rezultātā tika sagaidīta privātā finansējuma piesaistes palielināšana, tūrisma skaita pieplūdums (trīs gadus pēc projekta īstenošanas), kā arī jaunu

¹⁸⁵ Eiropas Savienības struktūrpalīdzības ietekmes uz kultūrvides attīstību Lietuvā Eiropas Savienības fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodā izvērtējuma ziņojums; <http://www.esinvesticijas.lt/lt/media/download?id=6531&h=fa0ec&t=2016%2010%2013%20ES%20paramos%20kult%C5%ABrai%20vertinimo%20galutin%C4%97%20ataskaita.pdf>, 78.lpp [15.01.2019.]

¹⁸⁶ Eiropas Savienības struktūrpalīdzības ietekmes uz kultūrvides attīstību Lietuvā Eiropas Savienības fondu 2007.-2013. gada plānošanas periodā izvērtējuma ziņojums, [15.01.2019.] <http://www.esinvesticijas.lt/lt/media/download?id=6531&h=fa0ec&t=2016%2010%2013%20ES%20paramos%20kult%C5%ABrai%20vertinimo%20galutin%C4%97%20ataskaita.pdf> 15.lpp

¹⁸⁷ WP1: Synthesis report Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) Task 3 Country Report Lithuania, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_lt_report_en.pdf [15.01.2019.]

¹⁸⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.328507/UUpwTmXurd> [15.01.2019.]

¹⁸⁹ ES fondu ieguldījums 2007.-2013. gada periodā, VP3-1.3-ŪM-02 apakšprogramma: http://www.esparama.lt/pasirasytos-sutartys?pgsz=10&order=&page=7&priem_id=000bdd5380001188&proCode=&applicantName=&proName=&amountSupportFrom=&amountSupportTo=&amountPaidFrom=&amountPaidTo=&contractDateFrom=&contractDateTo=&kvietimoNr=&proStatusName=&contractFinishedDateFrom=&contractFinishedDateTo=&apskritis=&igyv_saviv= [15.01.2019.]

darba vietu izveide. Atbalsta pasākumā, galvenokārt, tika renovēti un pielāgoti [muižu ēku ansambļi, reliģiskas ēkas un labiekārtots neliels skaits parku un dārzu](#).

Jāpiemin Kohēzijas veicināšanas programmas 1.prioritātes "Vietējā un pilsētu attīstība, kultūras mantojuma un dabas saglabāšana un to pielāgošana tūrisma attīstībai", specifiskā atbalsta mērķa VP3-1.3-ŪM-02-R pasākums "[Sabiedriskās tūrisma infrastruktūras un pakalpojumu attīstība reģionos](#)", kurā tika plānots veicināt jaunu tūrisma produktu izstrādi, radīt jaunus vai veidot esošos objektus tūristu piesaistei, īstenojot mārketinga pasākumus un tūrisma infrastruktūras attīstību reģionos. Programmā tika atbalstīts 101 projekts ar kopējo ieguldīto ERAF finansējumu 20 milj. eiro. Projektu kopējās izmaksas – 27 milj. eiro¹⁹⁰. Apakšmērķa ietvaros tika atbalstīta gan dabas objektu labiekārtošana, gan sniegts atbalsts kultūras iestādēm, piemēram, dažādu nozīmīgu kultūras objektu atjaunošanai, gan muzejiem, gan mākslas galeriju izveidei.

Papildus Lietuvas Kultūras ministrija ir izveidojusi [Kultūras mantojuma fondu](#)¹⁹¹, kuram tika piešķirti 5,2 milj. eiro no ES līdzekļiem, kā arī piesaistot tāda paša apjoma [ieguldījumu no privātiem investoriem](#) (aizdevumu izsniedz uz termiņu līdz 15 gadiem), lai finansētu [aizdevumus valsts un privātām juridiskām personām](#), kas pārvalda kultūras mantojuma objektus. Aizdevumu mērķis būs veicināt ieguldījumus kultūras mantojuma objektos, lai tos pielāgotu sabiedrības vajadzībām. Aizdevuma fonds nodrošinās iespēju finansēt vairāk valsts interešu projektus ar mazākām investīcijām. Projektiem ir jāatbilst 2014. – 2020. gada kultūras objektu atjaunināšanas programmas noteikumiem, proti: objekts attiecas uz reģionālajiem un/vai valsts attīstības procesiem, un tam ir ārkārtēja kultūras vērtība, t.i. objekts, kuram plānots ieguldījums, ir iekļauts Kultūras vērtību reģistrā saskaņā ar likumu "Par Lietuvas Republikas materiālā kultūras mantojuma aizsardzību"; tiks izstrādātas papildu (jaunas) apmeklētāju plūsmas, izmantojot mārketinga rīkus, t.i. projekts, kas paredz ieguldījumus kultūras mantojuma objektos, paredz realizēt mārketinga rīkus, kas radīs papildu (jaunas) satiksmes plūsmas; tiks nodrošināta objekta pieejamība, atklātība sabiedrībai un apmeklētājiem, t.i. projekts ir apņēmis nodrošināt, ka pēc saņēmēja ieguldījumu projekta galīgā izlietojuma beigām un/vai vismaz 5 gadus pēc projekta finansējuma beigām sabiedrībai būs piekļuve kultūras mantojuma vietai.

Lietuvā šis finanšu instruments tika izmantots noteiktu valsts stratēģisko mērķu īstenošanai, konkrēti starpnozaru rīcības plānā noteikto [etnogrāfisko ciemu saglabāšanai 2011.-2013. gadā](#). Programmas mērķis bija nodrošināt nepieciešamās prasmes kultūras mantojuma saglabāšanai, kā arī sabiedrības izpratnes paaugstināšanai, tostarp izveidojot pētniecības un kultūras mantojuma saglabāšanas centrus. Projekti tika atlasīti atklātu projektu konkursu ietvaros. Piešķirtais finansējuma apjoms svārstījās no 200 līdz 600 tūkst. eiro vienam projektam. Kopumā tika renovētas piecas muižas ēkas/kompleksi, pils spārns, četras baznīcas, divas sinagogas, veikta renovācija divos etnogrāfiskajos ciematos, izveidots viens pētniecības un kultūras mantojuma saglabāšanas centrs, kā arī renovēti trīs citi centri. Atbalsta galvenais mērķis bija palielināt tūristu un apmeklējumu skaitu.

Lietuvas nacionālā bibliotēka projekta ietvaros izveidoja Virtuālu nacionālā kultūras mantojuma sistēmu portālu <http://www.epaveldas.lt/home>, kurā vienuviet var aplūkot dažādu materiālu kolekcijas – vēsturiskas grāmatas, periodiskus izdevumus, manuskriptus, lietišķās mākslas priekšmetus, tautiskos priekšmetus, kartogrāfijas materiālus, skaņu ierakstus, lietuviešu klasisko literatūru un daudzas citus priekšmetus, turpinot dažādos projektos materiālu digitalizāciju un portāla kolekciju papildināšanu¹⁹².

¹⁹⁰ *Atbalstīto projektu datubāze:* [¹⁹¹ <http://www.vipa.lt/paslaugos/kulturos-paveldo-fondas/> \[15.01.2019.\]](http://www.esparama.lt/pasirasytos-sutartys?pgsz=100&order=&page=&priem_id=000bdd538000118b&proCode=&applicantName=&proName=&amountSupportFrom=&amountSupportTo=&amountPaidFrom=&amountPaidTo=&contractDateFrom=&contractDateTo=&kvietimoNr=&proStatusName=&contractFinishedDateFrom=&contractFinishedDateTo=&apskritis=&igyv_saviv= [15.01.2019.]</p></div><div data-bbox=)

¹⁹² https://esfondi.lv/upload/Petijumi_un_izvertejumi/izvertejuma_zinojums_30jul2018.pdf, 119.lpp [15.01.2019.]

EEZ finanšu instruments

EEZ un Norvēģijas finanšu instrumenta Lietuvā 2009. - 2014.gada periodā kultūras mantojuma saglabāšanai un atjaunināšanai pieejamie finanšu līdzekļi tika izmantoti 18 projektu atbalstam (apgūti 7,6 milj. eiro). Atbalsts galvenokārt novirzīts [koka kultūras mantojuma atjaunošanai un saglabāšanai](#). Kopumā Lietuvā koka arhitektūra veido apmēram vienu trešdaļu no valsts kultūras mantojuma objektiem (1700 ēku).

9.2.2. Ieguldījums 2014.- 2020. gada plānošanas periodā

2014.-2020. gada plānošanas periodā atbalsta pasākumus kultūrvides saglabāšanā un attīstībā administrē Kultūras ministrija. Kopumā, ministrijas pārraudzībā nodoti, apmēram [199 milj. eiro ESIF līdzekļu](#). Finansējums paredzēts ieguldījumiem kultūras mantojuma objektu un infrastruktūras renovācijai un modernizācijai, kā arī, lai veicinātu [kultūras pakalpojumu attīstību](#), saglabātu un [pielāgotu nacionālo kultūras mantojumu sabiedrības vajadzībām, modernizētu novecojušus kultūras centrus, bibliotēkas, veicinātu jauniešu centru darbību, piesaistot vairāk bērnu un jauniešu](#). Šis ir viens no pasākumiem reģionālās attīstības sekmēšanai¹⁹³. Paredzēts, ka atbalsta pasākumi palīdzēs samazināt ne tikai sociālekonomiskās atšķirības starp reģioniem, bet arī sekmēs sabiedrības iesaistīšanos kultūras pakalpojumu īstenošanā. [Līdzīgi kā 2007.-2013.gada periodā, paredzēts atbalstīt salīdzinoši lielu skaitu finansiāli mazāka apjoma projektus](#). Galvenie atbalsta saņēmēji – [pašvaldības, bet pasākumi atvērti arī privātām juridiskām personām un sabiedriskām organizācijām](#). Visu projektu ieviešanas aktivitātes jāpabeidz līdz 2022. gada 3. decembrim.

EEZ finanšu instruments

Saskaņā ar 2017. gada aprīlī noslēgto līgumu par EEZ finanšu instrumenta ieviešanu 2014.-2021. gadā Lietuvai pieejami apmēram 56 milj. eiro (neskaitot Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļus). No tiem 7,0 milj. eiro plānoti kultūras nozares atbalstam, ievērojot, ka investīcijas infrastruktūras atbalstam nevar pārsniegt 40% no kopējā programmas finansējuma¹⁹⁴.

Privātās investīcijas un privātā un publiskā partnerība

Saskaņā ar intervijās iegūto informāciju privātā un publiskā partnerība nav plaši izmantota Lietuvā, tai skaitā kultūras nozares projektu attīstībā. Kultūras mantojuma fonda projekts atbalstīja privātās iniciatīvas kultūras objektu saglabāšanā.

2018.gada oktobrī Lietuvā, Viļņā tika atvērts [jauns privātais muzejs, veltīts modernajai mākslai](#). Modernās mākslas muzejā tiek izstādītas gleznas, grafikas, fotogrāfijas, skulptūras un video-māksla. [Projekta kopējā vērtība ir 15 milj. eiro](#), no kuriem modernisma kolekcija izmaksāja aptuveni 4 milj. eiro. Gandrīz 3,7 tūkst. kvadrātmetru muzeja ēkas pirmajā stāvā atrodas zāle ar universālu izstāžu zāli, grāmatnīca, kafejnīca, noliktavas telpa, neliela izstāžu zāle un lasītava otrajā stāvā un administratīvās telpas. Galvenā izstāžu zāle atrodas trešajā stāvā. Muzejā ir arī atvērta jumta terase un stāvlaukums¹⁹⁵. Šis ir lielākais privātais muzejs Lietuvā.

Tāpat 2018.gada oktobrī tika atvērts jauns privāts muzejs - [Lietuvas mākslas izziņas centrs "Tartle"](#), kurā apskatāmi vairāk nekā 7000 mākslas darbu, kas saistīti ar Lietuvas vēsturi, aptverot laiku no 15. gadsimta līdz mūsdienām¹⁹⁶.

¹⁹³ <http://lrkm.lrv.lt/en/news/cultural-objects-in-regions-received-eu-support> [15.01.2019.]

¹⁹⁴ <https://eeagrants.org/Where-we-work/Lithuania> [15.01.2019.]

¹⁹⁵ <http://www.mmcentras.lt/> [15.01.2019.]

¹⁹⁶ <https://www.tartle.lt/lt/naujienos.html>

2007.-2013. gada plānošanas periodā kultūras un tūrisma atbalsts Lietuvā netika izcelts kā atsevišķa prioritāte, bet tika veikti ievērojami ieguldījumi 389 projektos ar kopējo ES finansējuma summu apmēram 382 milj. eiro, kas ietver gan tiešas, gan netiešas investīcijas kultūras nozarē. Saskaņā ar izvērtējuma ziņojumu veiktās investīcijas ir sagrupētas 10 kategorijās, un katrai no tām ir norādīti projektu rezultāti un sociāli-ekonomiskās ietekmes kvalitatīvā analīze, kas nav kvantificēta. Vienīgais kvantificētais rādītājs ir izveidotās jaunās darba vietas.

2014.-2020. gada plānošanas periodā kultūras nozares aktivitātes vada Kultūras ministrija ar kopējo finansējumu apmēram 200 milj. eiro.

Salīdzinot ar situāciju Latvijā, kultūras jomas atbalsts netika izcelts kā atsevišķa atbalsta joma un projekti, kuru ietvaros tika īstenotas kultūras jomas aktivitātes kopumā tika integrēti kopā ar citu jomu projektiem, kompleksi un efektīvi risinot dažādu sfēru jautājumus.

10. Ieteikumi attiecībā uz kultūras nozares attīstību

Ziņojuma sadaļā iekļauti ieteikumi attiecībā uz turpmāko ieguldījumu kultūras nozares attīstības finansēšanā un uzraudzības mehānismu ieviešanā šajā un nākamajā plānošanas periodā. Kultūras nozares prioritātes sasaistītas ar iespējamajiem finansējuma avotiem, kas aprakstīti iepriekšējās ziņojuma sadaļās. Kultūras jomu prioritātēm norādīti piemēri pamatā no izvērtējuma laikā iegūtās informācijas, lai neatkārtotu informāciju, kas iekļauta Latvijas ar kultūrpolitikas attīstību saistītajos plānošanas dokumentos. Piemēros tiek izmantota izvērtējumā iegūtā informācija, lai attēlotu dažādus viedokļus un aktuālāko informāciju, jo vairums plānošanas dokumentu tika izveidoti ap 2014.gadu.

Kultūrvides nākotnes prioritāšu piemēri noteikti, pamatojoties uz šādiem informācijas avotiem:

- Izvērtējuma rezultātiem;
- Interviju rezultātiem;
- Anketēšanas rezultātiem;
- Lietuvas un Igaunijas labās prakses piemēriem;
- ES kultūras nozares prioritātēm;
- Baltijas jūras makro-reģionālo stratēģiju¹⁹⁷, politikas jomu - kultūra;
- OECD konferences¹⁹⁸ 06.12.2018 Venēcijā¹⁹⁹ par kultūru un vietējo teritoriju attīstību rezultātiem;
- Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020. gadam²⁰⁰ - rīcības virziens “Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana”;
- Latvijas tūrisma attīstības pamatnostādņem 2014.-2020. gadam²⁰¹;
- Kultūrpolitikas pamatnostādņem 2014.-2020. gadam “Radošā Latvija”;
- Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam²⁰²;
- Rīgas attīstības programmu 2014.-2020. gadam²⁰³.

Ieteikumi ietver informāciju ne tikai par ES kultūras politikas prioritātēm, bet arī investīciju principus, pamatojoties uz kultūrvides projektu finansēšanas iespējām, kā arī visu analizēto finansēšanas instrumentu piemērotības izvērtējumu dažādiem kultūrvides projektu veidiem un projektu ieviešanas cikliem. 9. pielikumā sniegta informācija par pieejamies projektu konkursu uzsaukumiem 2019.-2020. gadā.

10.1. ES kultūras nozares prioritātes un Baltijas jūras makroreģionālā stratēģija

Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Jauna Eiropas darba kārtība kultūrai (*COM(2018)267 fina^{P04}*) iezīmē vairākus izaicinājumus attiecībā uz kultūras nozares attīstību. Paziņojumā atzīts, ka nākotnes attīstības perspektīvā, kultūras nozīme ir būtiskāka nekā jebkad agrāk:

- **Mazinot pieaugošo sociālo nevienlīdzību;**
- **Mazinot populisma un radikalizācijas pieaugumu;**

¹⁹⁷ <http://www.eusbsrculture.eu> [15.01.2019.]

¹⁹⁸ https://europa.eu/cultural-heritage/node/804_en

¹⁹⁹ <http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/> [15.01.2019.]

²⁰⁰ https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/20121220_NAP2020%20apstiprinats%20Saeima_4.pdf [15.01.2019.]

²⁰¹ <https://likumi.lv/doc.php?id=267332> [15.01.2019.]

²⁰² http://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2014/11/LV_STRATEGIJA.pdf [15.01.2019.]

²⁰³ http://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2014/11/Attistibas_programma.pdf [15.01.2019.]

²⁰⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527241001038&uri=COM:2018:267:FIN> [15.01.2019.]

- ◀ Atbildot uz tehnoloģiju un digitalizācijas sniegtajām iespējām un izaicinājumiem.

Jaunajā darba kārtībā paredzēto politisko sadarbību 2019. un 2020. gadā atbalstīs ar programmu “Radošā Eiropa” un citām kultūras projektus finansējošām ES programmām, bet no 2021. gada to atbalstīs ar turpinājuma programmām, kas iekļautas nākamajā ES daudzgadu finanšu shēmā.

Komisijas komunikācijā uzsvērts **kultūras un radošā sektora ekonomiskais nozīmīgums**. Jaunā darba kārtība paredz lielāku **sasaisti starp kultūru un izglītību**, kā arī stiprinātas saiknes starp kultūru un citām politikas jomām. Darba kārtība palīdzēs arī novērst kultūras un radošo nozaru problēmas, ieskaitot nepietiekamu finansējumu, regulējuma trūkumu un aptver digitalizācijas sniegtās iespējas.

Jaunajā darba kārtībā ir izvirzīti trīs stratēģiskie mērķi un paredzēts, ka ES līmenī visus trīs mērķus palīdzēs sasniegt divas plašas politikas pasākumu jomas — **kultūras mantojuma** un **digitālo pasākumu** joma:

- ◀ Sociālā dimensija;
- ◀ Ekonomiskā dimensija;
- ◀ Ārējā dimensija.

Sociālā dimensija

Viens no stratēģiskajiem mērķiem ir kultūras daudzveidības iespēju izmantošana sociālās kohēzijas un labklājības veicināšanai. Te plānoti tādi pasākumi, kas:

- ◀ Uzlabotu visu eiropiešu kultūras iespējas, padarot pieejamus dažādus kultūras pasākumus un nodrošinot iespējas aktīvi tajos iesaistīties;
- ◀ Veicinātu kultūras un radošo nozaru darbinieku **mobilitāti**;
- ◀ **Aizsargātu un veicinātu Eiropas kultūras mantojumu** kā kopīgu resursu, lai veidotu izpratni par kopīgo vēsturi un vērtībām, kā arī stiprinātu kopīgas Eiropas identitātes apziņu.

Komisijas ziņojumā teikts, ka 71% aptaujāto piekrita, ka “dzīvošana netālu no vietām, kas saistītas ar Eiropas kultūras mantojumu, var uzlabot dzīves kvalitāti”²⁰⁵. Vienlaikus uzsvērts, ka kultūras pieejamība ir otrais svarīgākais psiholoģiskās labklājības faktors, kuru apsteidz tikai slimības neesamība²⁰⁶. Tāpat atzīmēts, ka kultūras pieejamības sekmēšanai nepieciešama saikne starp kultūru un izglītību, sociālajiem jautājumiem, pilsētvides politiku, pētniecību un inovāciju²⁰⁷.

Ekonomiskā dimensija

Cits stratēģisks mērķis ir kultūrā balstīta radošuma atbalstīšana izglītībā, inovācijā, nodarbinātībā un izaugsmē. Plānotie pasākumi aptver:

- ◀ Mākslas, kultūras un radošās domāšanas iekļaušanu visos **formālās un neformālās izglītības** un apmācības līmeņos un mūžizglītībā;
- ◀ Kultūras un radošajām nozarēm labvēlīgas ekosistēmas sekmēšanu, veicinot piekļuvi finansējumam, inovācijas spējas, **taisnīgu atlīdzību autoriem** un radošo darbu veidotājiem, kā arī starpnozaru sadarbību;
- ◀ Kultūras un radošajās nozarēs vajadzīgo — tostarp digitālo, uzņēmējdarbības, **tradicionālo un specializēto — prasmju apguvi**.

²⁰⁵ *Eiropas Komisijas speciālaptauja, 2017. gads.*

²⁰⁶ *Sacco et al., 2011, The Interaction Between Culture, Health and Psychological Well-Being. Izmantojot 2017.–2018. gada atvērto koordinācijas metodi (AKM) sociālās iekļaušanas kultūras nozarē, ir vākti arī pierādījumi par veselību un labklājību.*

²⁰⁷ *King's College London ziņojums “Towards cultural democracy: Promoting cultural capabilities for everyone”.*

Ziņojumā uzsvērts, ka kultūras, mākslas, jaunrades un radošās nozares ir savstarpēji atkarīgas. Apvienojot kultūras un radošajām nozarēm raksturīgās zināšanas un prasmes ar citu nozaru zināšanām un prasmēm, var radīt inovatīvus risinājumus, tostarp informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT), tūrisma, ražošanas, pakalpojumu un sabiedriskajā sektorā. Komisija ierosina pievērst uzmanību trim īpašām ekosistēmām — izglītībai un apmācībai, pilsētām un reģioniem, kā arī pašām kultūras un radošajām nozarēm, lai radītu labvēlīgu vidi kultūrā balstītai inovācijai.

Kā norādīts Komisijas Kopīgā pētniecības centra izstrādātajā kultūras un radošo pilsētu apskatā²⁰⁸, pilsētas, kas iegulda kultūrā, var gūt būtiskus labumus, palielinot darbvietu skaitu un piesaistot vairāk cilvēkkapitāla nekā citas salīdzināmas pilsētas. Šeit būtiska loma ir arī inkubatoriem un radošajiem centriem, nozares sadarbībai ar inkubatoru tīkliem Eiropā, ilgtspējīgai kultūras tūrisma attīstībai, to visu sasaistot arī ar viedās specializācijas stratēģijām un noteiktajiem attīstības mērķiem.

Ārējā dimensija

Ārējās dimensijas stratēģiskais mērķis ir starptautisko kultūras attiecību stiprināšana. Šis mērķis ietver atbalstu: kultūrai kā ilgtspējīgas sociālās un ekonomiskās attīstības virzītājspēkam; kultūras un kultūras dialoga kā starpkopienu mierīgu attiecību veicinātāja atbalstam un sadarbības kultūras mantojuma jomā stiprināšanai.

Kultūras mantojuma aizsardzība un veicināšana

2018. gads bija Eiropas kultūras mantojuma gads, kura ietvaros tika īstenoti vairāki pasākumi. Balstoties uz šo pieredzi, Komisija plāno apkopot un sagatavot ieteikumus, principus un metodiskos līdzekļus, lai nodrošinātu pozitīvu gada pēctecību un veicinātu jaunās darba kārtības īstenošanu. 2018. gada nobeigumā²⁰⁹ paredzēts, ka Eiropas Komisija nāks klajā ar rīcības plānu kultūras mantojuma jomā, kā arī aicinās dalībvalstis izveidos līdzīgus plānus un turpināt Eiropas kultūras mantojuma gada iniciatīvas²¹⁰. Galvenie secinājumi tiks iekļauti arī ES programmās un Kohēzijas politikā pēc 2020. gada.

Digital4Culture

Lai atbildētu uz jaunajām izmaiņām, ko sniedz tehnoloģiju un digitalizācijas attīstība, Komisija gatavo jaunu ES *Digital4Culture* stratēģiju, kuras pamatā būs *digitālā vienotā tirgus stratēģijā* iekļautie priekšlikumi *autortiesību, audiovizuālā satura un apraides pakalpojumu jomā*, kā arī nodrošinās pasākumus saskaņā ar ES nākamo daudzgadu finanšu ietvaru. Plānoto pasākumu kopums ietvertu kompetenču centra tīkla izveidi visā ES, lai nodrošinātu zināšanas par apdraudētiem kultūras mantojuma pieminekļiem, veicot plaša mēroga digitalizāciju (2019. gads), izveidos Eiropas filmu tiešsaistes direktoriju, digitalizācijas atbalstam izveidot digitālo radošo un inovācijas centru Eiropas mēroga tīklu, Eiropas kultūras mantojuma digitālās platformas *Europeana* turpmāko atbalstu un citus pasākumus.

Baltijas jūras reģiona makro-reģionālā stratēģija

Komisijas ziņojums atsaucas arī uz makro reģionu prioritāšu īstenošanu. Latvijas kontekstā aktuāla ir *ES Stratēģija Baltijas jūras reģionam*²¹¹. Tajā ietverta politikas joma: Kultūra. Esošais rīcības plāns izdala šādas prioritātes: Baltijas jūras reģiona kultūras un radošo nozaru veicināšana, sektora nodarbinātības veicināšana; Baltijas jūras reģiona kultūras popularizēšana un prezentēšana, izmantojot

²⁰⁸ *Cultural and Creative Cities Monitor, 2017. gads.*

²¹⁰ https://ec.europa.eu/culture/content/overview_en [15.01.2019.]

²¹¹ <https://balticsea-region.eu/action-plan> [15.01.2019.]

kultūras inovatīvo potenciālu sabiedrības attīstībā; Baltijas jūras reģiona kultūras mantojuma saglabāšana un popularizēšana, reģiona kultūras identitātes nostiprināšana; un efektīvas sistēmas izveide sadarbībai kultūras nozarē Baltijas jūras reģionā. Jāpiebilst, ka uzsākta Stratēģijas Rīcības plāna pārskatīšana, kas tiks pabeigta tikai 2019. gada vidū.

OECD par kultūru un vietējo teritoriju attīstību

Saskaņā ar OCED konferences²¹² 06.12.2018 Venēcijā²¹³ par kultūru un vietējo teritoriju attīstību rezultātiem kultūras aktivitātes veicina vietējo rajonu attīstību:

- Veicina ekonomisko aktivitāti, produktivitāti, eksportu un nodarbinātību;
- Dažādo ekonomisko aktivitāti un veicina pilsētu reģenerāciju;
- Attīsta pilsētas un lauku rajonus, kā vietas ko apmeklēt, dzīvot un investēt;
- Attīsta sociālo kohēziju un dzīves līmeņa palielināšanu.

Konferences rezultātā tika izveidotas OECD un Starptautiskās muzeju padomes vadlīnijas²¹⁴ pilsētām, vietējām pašvaldībām, kā mērīt kultūras pasākumu sociālekonomisko ietekmi.

ES kultūras nozares prioritātes nākamajiem gadiem ietver **sociālo, ekonomisko un ārējo dimensiju**, kas ir svarīgi arī Latvijai un atbilst Latvijas ilgtermiņa attīstības mērķiem. Nosakot Latvijas nākamā plānošanas perioda prioritātes, būtu svarīgi ņemt vērā ES prioritātes, kā arī ES plānoto finansējumu šo prioritāšu mērķu sasniegšanai. Īpaša uzmanība būtu pievēršama **digitalizācijas jomas attīstībai** un plānoto pasākumu integrācijai ar citiem Latvijas un ES digitalizācijas projektiem.

10.2. Kultūrvides attīstības prioritātes un to finansēšanas veidi

Kultūrvides attīstības prioritātes un nākotnes **projektu piemēri** noteikti, pamatojoties uz analizēto literatūru, kā arī interviju un anketēšanas rezultātā iegūto informāciju. Katrai no kultūras attīstības prioritātēm norādīti **iespējamie finansēšanas avoti**, pamatojoties uz iepriekšējās Ziņojuma sadaļās aprakstītajiem finansējuma veidiem. Kultūras infrastruktūras attīstība nav izdalīta kā atsevišķa prioritāte, jo nepieciešamās aktivitātes tiks īstenotas kādā no ieteiktajām kultūrvides prioritātēm:

- Kultūras mantojuma saglabāšana;
- Kultūras pakalpojumu pieejamības veicināšana;
- Kultūras satura attīstība;
- Digitalizācija;
- Radošās industrijas;
- Teritorijas integrēta attīstība, kultūras uzņēmējdarbības attīstība.

Kā viens no priekšnosacījumiem un tuvākā laika īstenojamām aktivitātēm būtu **ilgtermiņa plānošanas dokumentu aktualizēšana**, jo vairums plānošanas dokumentu apstiprināti ap 2014. gadu. Aktualizētajos vai jaunajos plānošanas dokumentos nepieciešams iekļaut konkrētus sasniedzamos rezultātus, sasniegto rezultātu mērīšanas principus, kā arī tendenču analīzes metodes. Svarīgi sniegt skaidrojumu sabiedrībai par plānotajiem un veiktajiem ieguldījumiem kultūrvides attīstībā un to atdevi, tādējādi nodrošinot sabiedrības līdzdarbību kultūras procesos.

Attīstot kultūras uzņēmējdarbību, iespējams attīstīt iepriekš noteiktās kultūrvides prioritātes, pārliecinot sabiedrību par kultūras produktu vērtību un spēju konkurēt, un to nepieciešamību sabiedrības attīstībai.

²¹² https://europa.eu/cultural-heritage/node/804_en [15.01.2019.]

²¹³ <http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/> [15.01.2019.]

²¹⁴ <http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/OECD-ICOM-GUIDE-MUSEUMS-AND-CITIES.pdf> [15.01.2019.]

Kultūras nozares prioritātēm būtu jābūt vērstām uz jaunrades un inovāciju attīstību, piemēram, plānojot atbalstu radošajiem kvartāliem, inkubatoriem, plānojot pasākumus digitālo kultūras produktu izveidei, kā arī sadarbības veidošanai starp tradicionālajiem sektoriem, piemēram, muzejiem, un digitālajiem uzņēmumiem jaunu produktu izstrādei muzejiem.

Kultūras mantojuma saglabāšana

Kultūras mantojuma saglabāšana (materiālā un nemateriālā) ir bijusi prioritāte gan iepriekšējos plānošanas periodos, gan tiek noteikta kā prioritāte ES un Latvijā nākamajā plānošanas periodā. Kā kultūras mantojuma saglabāšana uzskatāma arī [kultūras mantojuma objektu renovācija un iesākto renovācijas projektu pabeigšana](#). Daudzi no intervētajiem respondentiem atzina, ka kultūras pasākumu saturs ir ļoti svarīgs, tomēr vienlaikus arī vide, kurā tiek rīkoti kultūras pasākumi, veido to kvalitāti. Plānojot kultūras mantojuma saglabāšanu jāiekļauj arī [valsts nozīmes kultūras pieminekļu](#) un [Latvijas reģionu unikālo vērtību](#) saglabāšanas aktivitātes.

Piesaistot vietējos amatniekus un izmantojot materiālus, kas pieejami Latvijā, neveicot materiālu importēšanu renovāciju veikšanai, var efektīvi un ekonomiski apgūt ierobežotos finanšu līdzekļus kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai.

Tāpat ieguldot finansējumu kultūras mantojuma objekta atjaunošanā, jāanalizē objekta plānoto funkciju izpildes nozīmība un nepieciešamība, lai netiktu apdraudēta mantojuma saglabāšana pēc būtības, sasniedzot ieguldītā atdevi maksimāli īsākā laika periodā.

Ņemot vērā, ka vietējās nozīmes kultūras pieminekļu uzturēšana ir būtiska pieminekļu apsaimniekošanas funkcija, jāizglīto gan pašvaldības, gan iedzīvotāji par apsaimniekošanas prasmēm, Kuldīgas pašvaldība ir izveidojusi restaurācijas centru, kurā iedzīvotāji (kultūras objektu īpašnieki) var saņemt konsultācijas apsaimniekošanas jautājumos.

Kultūras mantojuma saglabāšanas projektiem var tikt izmantots jebkurš pieejamais finansējuma avots – gan ES finansējums, gan valsts un pašvaldību, gan privātie finansējuma avoti. Kā labā prakse var tikt minēts Igaunijas piemērs, kad ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi tika izmantoti [muižas ēku renovācijai](#) (18 objekti), kas, galvenokārt, darbojas kā [skolas, izglītības vai kultūras centri](#) un ir atvērti tūristiem un apmeklētājiem. Projektu realizācijā tika izmantota noteikta tematika, nodrošinot ievērojamu sociāli-ekonomisko atdevi.

Kā cits piemērs var tikt minēts, [kultūras mantojuma ēku piemērošana tūrisma vajadzībām](#), ļaujot saglabāt kultūras mantojumu, vienlaikus gūstot ekonomisko atdevi no veiktajām investīcijām.

Kā piemēri Latvijā kultūras mantojuma saglabāšanai minama [koncertzāles “Ave Sol” rekonstrukcija](#)²¹⁵, Latvijas Zinātņu akadēmijas ēkas rekonstrukcija, kultūrvēsturisko ēku atjaunošana Ventspilī – Ostgals un Vecpilsēta²¹⁶, Daugavpils cietokšņa kultūrvēsturisko objektu sakārtošana²¹⁷, Kūravas ēkas rekonstrukcija Kuldīgā²¹⁸.

Kultūras pakalpojumu pieejamības veicināšana

Attiecībā uz kultūras pakalpojumu pieejamības veicināšanu, īpaša uzmanība būtu jāpievērš [kultūras pakalpojumu attīstībai ārpus Rīgas, bērnu un jauniešu auditorijas sasniegšanas aktivitātēm](#) un kultūraudzinošu pasākumu izveidei. Kā viens no pakalpojumu pieejamības veicināšanas veidiem ir

²¹⁵ Rīgas attīstības programmas 2014.-2020.gadam Rīcības plāns, apstiprināts 16.02.2016.

²¹⁶ Ventspils pilsētas attīstības programmas 2014.-2020.gadam Rīcības plāns, apstiprināts 09.11.2018.

²¹⁷ Daugavpils pilsētas attīstības programma “Mana pils- Daugavpils” 2014.-2020.gadam.

²¹⁸ Kuldīgas attīstības programma 2014.-2020.gadam

plaša mēroga **nacionāla līmeņa kultūras notikumu organizēšana**, publisku pasākumu rīkošana un nacionālās kultūras popularizēšana, nodrošinot plašu sabiedrības iesaisti pasākumos. Pie kultūras pakalpojumu pieejamības veicināšanas minamas arī esošo kultūras objektu darbības uzlabošanas un darbības efektivitātes palielināšanas pasākumi, papildus izmantojot zinātnes un tehnoloģiju inovācijas un digitalizāciju.

Kā piemērs **nākotnes prioritātei ir daudzfunkcionālu kultūras centru un/jeb kopienas centru attīstība**, paredzot gan centru rekonstrukciju, gan ēku energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus (piesaistot klimata pārmaiņu finanšu instrumentu), gan to nodrošināšana ar jaunu un modernu aprīkojumu, veicinot esošā digitalizētā informatīvā materiāla izmantošanu un izplatīšanu. Svarīga ir arī **bibliotēku tīkla tālāka attīstība**, veicinot digitalizēto materiālu publicitāti plašai mērķauditorijai.

Kultūras pakalpojumu pieejamības veicināšana var ietvert arī **radošo darbinieku mobilitātes** nodrošināšanu un kultūras darbinieku un kultūras nozarē iesaistīto darbinieku dažādu prasmju un zināšanu pilnveidošanu. Var tikt nodrošināta **radošumu un personību attīstoša mūžizglītība**, uz darba tirgu orientētu kultūrizglītība, radošuma attīstīšanu bērnu un jauniešu izglītībā, konkurētspējīga augstākā izglītība un pētniecība, jauno mediju kultūrizglītības attīstība.

Kultūras infrastruktūras objektu piemēri Rīgā, kas veicinātu kultūras pakalpojumu pieejamību, ir Akustiskās koncertzāles celtniecība, Kongresa nama rekonstrukcija, Laikmetīgās mākslas muzeja celtniecība, Latvijas Valsts arhīva rekonstrukcija Skandu ielā 14, Muzeju krātuves Pulka ielā 8 izbūve, Latvijas Nacionālās bibliotēkas 3.kārtas attīstība. Tāpat arī reģionos plānota kultūras infrastruktūras objektu attīstība – piemēram, multifunkcionāla kultūras centra izveide Kuldīgā²¹⁹, Kultūras un Atpūtas parka estrādes atjaunošana Rēzeknē²²⁰.

Nepieciešams veicināt kultūras uzņēmējdarbības procesus, paaugstinot kultūras produktu kvalitāti, piesaistot papildus finanšu resursus, tādējādi popularizējot kultūras produktus tirgū un veicinot to pieejamību.

Kultūras pakalpojumu pieejamības veicināšanas aktivitātēm var tikt izmantots jebkurš pieejamais finansējuma avots – gan ES finansējums, gan valsts un pašvaldību, gan privātie finansējuma avoti.

Kultūras satura attīstība

Iepriekšējā plānošanas periodā 2007.-2013. gadam ievērojamas investīcijas tika veiktas kultūrvides attīstībā, kas saistītas ar kultūras satura kvalitātes attīstošām aktivitātēm. Nākamajā plānošanas periodā 2021.-2027. gads svarīgi nodrošināt jaunu kultūras pakalpojumu izveidi, kas tiktu izmantoti esošās kultūras infrastruktūras ekonomiskas darbības nodrošināšanai un veicinātu jaunas kultūras infrastruktūras izveidi vai esošās infrastruktūras rekonstrukciju. Muzeju attīstība veicina jaunu darba vietu izveidi; papildus ienākumus no tūrisma, talantu un biznesa attīstības; jaunu tehnoloģiju ieviešanu; jaunu produktu attīstību; un radošuma veicināšanu.

Jānodrošina kultūras mantojuma saglabāšanā iesaistīto institūciju, kultūras mantojuma meistarību, īpašnieku, valsts un pašvaldību institūciju, nevalstiskā un privātā sektora sadarbība, kas ļautu saglabāt kultūras mantojuma unikalitāti, vienlaikus sekmētu līdzsvarotas kultūrvides un uzņēmējdarbības attīstību.

²¹⁹ Kuldīgas attīstības programma 2014.-2020.gadam

²²⁰ Rēzeknes pilsētas attīstības programmas 2014.-2020.gadam Rīcības plāns, apstiprināts 26.01.2017.

Kultūras satura attīstības aktivitātēm var tikt izmantots jebkurš pieejamais finansējuma avots – gan ES finansējums, gan valsts un pašvaldību, gan privātie finansējuma avoti.

Esošo multifunkcionālo centru pakalpojumu tālāka attīstība, nodrošinot plašāku sniegto pakalpojumu klāstu un multifunkcionālo centru darbības ilgtspēju, tai skaitā atbalstot tautas mākslas amatierkolektīvu darbību, izmantojot pašvaldību un citus finanšu līdzekļus.

Kultūras satura attīstības projektu piemēri ietver nacionālā kino un filmu nozares atbalstīšanu, cirka attīstību, laikmetīgās dejas attīstību, mazo teātru izveidi, latviešu valodas un folkloras pētījumus, arheoloģiskās izpētes senču pilskalnus, muzeju ekspozīciju modernizāciju, iekļaujot ekspozīcijas izmaksas projekta budžetā un vienlaikus skaidri definējot muzeja vīziju ilgtermiņā. Attiecībā uz muzeju ekspozīcijas attīstību kā piemēri minami Bauskas pils un Krustpils pils.

Lietuvā ES finansējums tika izmantots **kultūras politikas un pārvaldes attīstībai**, dažādu ar kultūru saistītu pētījumu finansēšanai, tai skaitā pētījumiem par lietuviešu identitāti un lietuviešu valodu. Ieguldījumi tika veikti arī radošuma izglītības attīstībai, rosinot izmantot neformālās izglītības iespējas.

Citu valstu pieredzes piemēri attiecībā uz **muzeju attīstības** veicinošiem pasākumiem ietver šādus pasākumus - reklamēt muzejus vietējā un starptautiskā līmenī, piedalīties starptautiskos muzeju publicitāti veicinošos pasākumos, veidot kopīgas biļetes muzeju apmeklēšanai, vietējam transportam un citām kultūras aktivitātēm. Veicināt atraktīvus darba laikus muzeju apmeklēšanai, efektīvi izmantot gūtos ienākumus no biļešu pārdošanas tālākai pakalpojumu attīstībai, kā arī atbalstīt ilgtspējīga tūrisma principus, tai skaitā risinot sezonālātes jautājumus un nodrošinot tūrisma pakalpojumu pieejamību visiem.

Citi iespējamo projektu piemēri - **nodrošināt publicitāti par muzejos pieejamiem eksponātiem**, informējot par tiem nozares speciālistus un ekspertus, mākslas nozares pārstāvjus, uzņēmējus, amatniekus, dizainerus u.c. Muzejos izvērtēt iespēju veidot **kopīgas darba vietas** studentiem un citu profesiju pārstāvjiem, veidojot sadarbības partnerību ar zinātnes parkiem un pētniekiem. Muzejiem pozicionēt sevi kā resursu centru vietējiem ekonomikas operatoriem, sekojot līdzi iedzīvotāju un tūrisma struktūras izmaiņām kultūrvidē.

Digitalizācija

Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.–2015. gadam „Nacionāla valsts” definēja nepieciešamība izveidot kultūrkarti, kultūras mantojuma un atmiņas institūciju vienotu informācijas sistēmu un portālu, digitalizējot kultūras mantojuma resursus. Digitalizācija un moderno tehnoloģiju izmantošana kultūras un tūrisma jomā ir ne tikai Latvijas, bet arī ES prioritātes. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana ir valsts funkcija, kuras viens no efektīvākajiem īstenošanas veidiem ir **digitalizācija un digitalizētā materiāla plaša izmantošana**, nodrošinot digitalizētā materiāla pieejamību plašākai auditorijai. Ņemot vērā digitalizējamā materiāla potenciālo apjomu un ar šīs aktivitātes īstenošanu saistītās izmaksas, **digitalizācijai jābūt jēgpilnai**, piemēram, balstītai uz kādu konkrētu pakalpojumu, notikumu pieprasījumu. Lemjot par muzeju eksponātu un citu kultūras objektu digitalizāciju, institūcijām jānodrošina gan centralizēta infrastruktūra, piemēram, digitalizācijas kompetences centrs, kas varētu tikt veidots sadarbībā ar uzņēmējiem, gan cilvēkresursi un tehniskais nodrošinājums, tādejādi veicinot procesu efektivitāti un ekonomiskumu, samazinot kultūras produktu un pakalpojumu teritoriālās pieejamības problēmas.

Kā viens no priekšnosacījumiem digitalizācijas tālākai attīstībai būtu autortiesību jautājumu sakārtošana, kas šobrīd kavē digitalizētā satura pieejamību un rada lietotāju neapmierinātību.

Pēc iespējas jāizmanto esošie **digitālie tulkošanas rīki**, nodrošinot kultūras mantojuma pieejamību vairākās valodās, teksta sinhronu tulkošanu gan pasākumos, gan izplatot informatīvus materiālus, gan

veidojot jaunus satura materiālus. Digitālo tulkošanas rīku aktīva izmantošana varētu samazināt pakalpojumu un satura attīstībai nepieciešamo finanšu resursu apjomu, administratīvo slogu gan iedzīvotājiem, gan uzņēmējiem, gan valsts pārvaldē, kā arī dotu ekonomisko efektu, vienlaikus veicinot valsts atpazīstamību un nodrošinot sadarbības efektivitātes kāpumu starp dažādām iestādēm. Tāpat digitālie e-pakalpojumi ļauj izmantot kultūru kā resursu darba tirgus produktivitātes paaugstināšanai, zinātnes attīstībai un pētniecības veicināšanai.

Tāpat digitalizētu kultūras pakalpojumu dažādība un vienlaikus arī pieejamība veicina darba vides pievilcību attīstības centros ārpus Rīgas reģiona (Latvijas Nacionālā bibliotēka nodrošina pieeju saviem resursiem dažādos valsts reģionos, kā arī cilvēkiem ar funkcionāliem ierobežojumiem, vecākiem ar maziem bērniem un vecāka gadagājuma cilvēkiem).

Projekti, kas īstenoti izmantojot IKT kultūras nozarē, galvenokārt rada sociālu ietekmi, nodrošinot vienlīdzīgu pieeju informācijai un kultūras mantojumam²²¹.

Kultūras mantojuma digitalizācijas aktivitātēm var tikt izmantoti dažādi finansējuma avoti – gan ES finansējums, gan valsts un pašvaldību, gan privātie finansējuma avoti, izņemot programmas Eiropa pilsoņiem, *Nordplus*, Latvijas-Šveices sadarbības programma, LEADER un KPFI.

Lai saglabātu kultūrvēsturisko mantojumu, pēc iespējas veidot un padarīt pieejamus plašākai auditorijai **kultūras objektus un pasākumus digitālā formā**, piemēram, operas izrāžu, teātra izrāžu un koncertu digitalizācija, digitālu tematisko kolekciju izveide, reālo ekspozīciju savienošana ar virtuālās realitātes elementiem (piemēram, šajā periodā, Igaunijā atbalstīts “Noblessner” virtuālās realitātes centra izveide Tallinā²²² - atbalsta pasākums starptautiskiem ģimenes tūrisma objektiem). Jāturpina nodrošināt bezmaksas pieeja internetam pašvaldības bibliotēkās un jaunākās literatūras pieejamību lasīšanai tiešsaistē.

Jāturpina attīstīt **nemateriālās kultūras mantojuma reģistra izveide un kultūras datu apkopošana**, kas ietver informāciju par kultūras pasākumiem. Ar kultūru saistītu datu uzkrāšana jānodrošina, izmantojot atvērto datu principu, lai tā būtu pieejama uzņēmējiem, tādējādi veicinot uzņēmēju interesi izmantot datus un piedāvāt dažādus risinājumus to izmantošanā.

Plānojot kultūras aktivitātes, ņemt vērā aktuālo ES *Digital4Culture* stratēģiju, kuras pamatā ir **digitālā vienotā tirgus stratēģija**, iekļaujot priekšlikumus par autortiesību, audiovizuālā satura un apraides pakalpojumu jomā.

Jānodrošina iekļaušanās kopējā **ES kompetenču centra tīklā**, lai turpinātu iesākto un dalītos pieredzē attiecībā uz plaša mēroga digitalizāciju. Sadarboties ar *Telecentre Europe*²²³, Eiropas filmu tiešsaistes direktoriju, digitalizācijas radošo un inovācijas centru Eiropas mēroga tīklu, Eiropas kultūras mantojuma digitālo platformu un *Europeana*.

IKT projektu mērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem iespēju piekļūt digitalizētiem kultūras un informācijas resursiem.

Jānodrošina bibliotēku digitalizācija un izveidoto materiālu izmantošana visās skolās Latvijā. Procesa ietvaros jānodrošina digitālā satura veidošana un attālināto mācību iespējas, līdzdarbojoties gan zinātniskām, gan publiskām bibliotēkām.

²²¹ https://esfondi.lv/upload/Petijumi_un_izvertejumi/izvertejuma_zinojums_30jul2018.pdf [15.01.2019.]

²²² <http://www.noblessner.ee/2018-aasta-lopus-avatakse-noblessneri-sadamalinnakus-pohja-euroopa-esimene-virtuaalse-reaalsuse-elamuskeskus/> [15.01.2019.]

²²³ <https://all-digital.org> [15.01.2019.]

Radošās industrijas

Radošās industrijas ir viena no ES prioritātēm, un to attīstība Latvijā ļautu risināt ar kultūru saistītos jautājumus, kā arī nodrošinātu nepieciešamo ekonomisko atdevi.

Izmantojot uzņēmējdarbību un tās sniegtās priekšrocības un produkta attīstības iespējas, veicinot radošu ideju/pakalpojumu/produktu īstenošanu, mērķu sasniegšanu un produktu ieviešanu tirgū.

Radošo industriju attīstībā var tikt piesaistīti dažādi finansējuma avoti – gan ES finansējums, gan valsts un pašvaldību, gan privātie finansējuma avoti, izņemot programmas EFSI, Eiropa pilsoņiem, *Nordplus*, Latvijas-Šveices sadarbības programma, LEADER un KPFI.

Radošo inkubatoru attīstība var tikt realizēta sadarbībā ar citu nozaru ministriju pārstāvjiem, radošo inkubatoru tīkliem Eiropā, kā arī sasaistot kultūras nozares aktivitātes ar Latvijas viedās specializācijas mērķiem.

Pēc iespējas informēt un izglītēt sabiedrību par radošām industrijām, tai skaitā par aktualitātēm un veiksmes stāstiem nacionālā un starptautiskā līmenī, pozicionēt Latvijas radošo industriju veiksmes stāstus un uzturēt dialogu starp radošo nozaru profesionāļiem un uzņēmējiem. Sasaistīt aktivitātes attiecībā uz radošo inkubatoru izveidi ar Baltijas jūras reģiona stratēģiju un ņemt vērā citu Baltijas jūras reģiona valstu pieredzi attiecībā uz radošo industriju attīstību.

Kā **konkrētu projektu piemēri** var tikt minēti kādreizējās Tabakas fabrikas ēku kompleksa (Miera ielā 58, Rīgā) attīstība par radošo industriju centru, RTU radošās laboratorijas, Atrkciju parka un amatniecības/radošā kvartāla ar Interaktīvajiem muzejiem izveide Rēzeknē²²⁴ un Valmieras radošo industriju un laikmetīgās mākslas centra izveide²²⁵.

Lietuvā ES finansētās projektu aktivitātes iekļāva mākslas inkubatoru un radošo apvienību infrastruktūras attīstību, radošo nozaru un uzņēmējdarbības attīstības projektu izveidi augstākajās izglītības iestādēs un nevalstiskās organizācijās. Vienlaikus tika secināts, ka nepietiek tikai ar infrastruktūras izveidi, jo infrastruktūras uzturēšanas izmaksas ir augstas (ir pieejamas lētākas citas telpas), tāpēc šajā periodā vairāk uzmanības tika pievērsts inkubatoru un klasteru personālu prasmei pārvaldīt izveidotās infrastruktūru, iekļaujot aktivitātes apmācību organizēšanai. Inkubatoru sadarbība ar izglītības iestādēm/nozares ministriju veicina augstas pievienotās vērtības produktu izveidi, turklāt inkubatori var būt arī vieta, ESF nodarbinātības pasākumu īstenošanai.

Teritorijas integrēta attīstība

Teritorijas integrēta attīstība ietver kvalitatīvas dzīves publiskās telpas līdzsvarotu attīstību, iekļaujot plānošanas procesā **kultūras objekta infrastruktūras, ārējās vides un kultūras pasākumu satura attīstību**, iespējami plašākā teritorijā veicinot kopējo teritorijas ekonomisko izaugsmi. Lai nodrošinātu veiksmīgu kopīgas telpas plānošanu, nepieciešama gan pašvaldību iesaiste, nodrošinot projekta iekļaušanos pašvaldības kompleksā plānošanas procesā, gan kultūras nozares speciālistu un uzņēmēju iesaiste, kā arī jānosaka, kurš būs **galvenais attīstības projekta virzītājs**. Projektu ietvaros jānodrošina **kopīgi tehniski ekonomiski plānojumi, ekonomiskās atdeves aprēķini**, kā arī jānosaka **projekta rezultatīvie rādītāji**, sasaistot projektu ar pilsētas / novada attīstības stratēģiju. Teritoriju un pilsētu attīstība veicina labāku iedzīvotāju dzīves līmeni; augstāku sociālā kapitāla līmeni; starptautisko atpazīstamību; lielāku teritorijas pievilcību; stabilāku un zaļāku ekosistēmu.

²²⁴ Rēzeknes pilsētas attīstības programmas 2014.-2020.gadam Rīcības plāns, apstiprināts 26.01.2017.

²²⁵ Valmieras pilsētas attīstības programmas 2015.-2020.gadam Rīcības plāns, apstiprināts 25.10.2018.

Teritorijas integrētā attīstībā var tikt piesaistīti dažādi finansējuma avoti – gan ES finansējums, gan valsts un pašvaldību, gan privātie finansējuma avoti, izņemot “Apvārsnis 2020” programmu, *Erasmus*, *Europeana* un VKKF finansējums.

Pēc iespējas jāveicina projektu attīstība **esošajā urbanizētā teritorijā, piesaistot uzņēmējus**. Lielo kultūrvides projektu attīstība jāveic sadarbībā ar neatkarīgām privātām kultūras un iedzīvotāju iniciatīvām, sasaistot izveidotos projektus ar reģiona/novada attīstības stratēģijām, atbilstoši nākamā plānošanas perioda prioritātēm.

Atbilstoši interviju laikā sniegtajai informācijai, viens no konkrētiem projektu piemēriem, kas tiek plānots, ir **VEF kultūras pils apkaimes attīstība**, sadarbojoties ar teritorijā iekļautajiem uzņēmumiem, kā piemēram, “LMT” un “Accenture”, ņemot vērā esošo pieredzi moderno tehnoloģiju jomā, piedāvājot unikālus IT risinājumus, palīdzot teritorijā strādājošiem un dzīvojošiem ikdienas gaitās.

Citi **potenciālie projektu piemēri Rīgā** - Maskavas forštates attīstība, Latgales priekšpilsētas kultūras centra projekts, Spīķeru un Centrāltirgus tālāka attīstība, pilsētas centrālā biznesa rajona Skanstes apkaimē izveide, Miera un Briāna ielas kvartāla attīstība, Ezerparks projekta īstenošana, Pētersalas un Andrejsalas apkaimes attīstība, Zinātnes un inovāciju centra attīstība, Zinātnes un pašvaldību centrs Torņakalnā tālāka izveide, Zinātnes centra Ķīpsalā attīstība, Zaķusalas un Lucavsalas teritorijas ilgtspējīga un ekonomiska attīstība. Izskatot vairāk nekā 10 pilsētu attīstības plānus, secināms, ka rīcību plānos netiek paredzēta tādu projektu attīstība, kas veicinātu teritorijas integrētu attīstību kopumā.

Lai veicinātu apkaimju pievilcību dzīvošanai, nepieciešams **revitalizēt dzīvojamo vidi padomju laikā būvētiem mikrorajoniem**, veikt apbūves humanizāciju un integrāciju ar kultūras infrastruktūru, nodrošinot kvalitatīvu publisko ārtelpu. Konkrētu projektu piemēri ietver Juglas mūzikas skolas paplašināšanu, Kultūras centru “Ilģuciems” un “Imanta” restaurāciju, izpētīt kultūras iestāžu nepieciešamību Bolderājā, Purvciemā, Ziepniekkalnā un Juglā, nodrošinot kultūras pakalpojumu pieejamību iedzīvotājiem.

Arī turpmāk nepieciešams veidot starpinstitūciju sadarbību, lai, attīstot valsts nozīmes objektus, tiktu nodrošināta pieguļošās infrastruktūras sakārtošana, tādējādi veicinot objekta pieejamību, ilgtspēju un turpmāku attīstību.

Tūrisma un starptautiskās atpazīstamības palielināšanas

Starptautiskās atpazīstamības veicināšana var tikt īstenota, veidojot **lielus bāzes projektus (enkurprojektus)**, kas piesaistītu gan tūristus, gan uzņēmējus un veicinātu kultūrtūrisma attīstību. Priekšnosacījumi šādai attīstībai ir **kultūras, tūrisma un ekonomikas jomas sadarbības** paplašināšana.

Tūrisma un starptautiskās atpazīstamības palielināšanai var tikt piesaistīti dažādi finansējuma avoti – gan ES finansējums, gan valsts un pašvaldību, gan privātie finansējuma avoti, izņemot KPFI, *Erasmus*, *Europeana*, Eiropa pilsoņiem, *Nordplus*, Latvijas-Šveices sadarbības programma un VKKF.

Tūrisma produktu attīstība balstāma uz kvalitāti, ilgtspēju, videi draudzīgu tehnoloģiju izmantošanu, individualizāciju, augstu pievienoto vērtību, sadarbību, jaunu inovatīvu tūrisma produktu izstrādi ar augstu pievienoto vērtību. Svarīgi ir veicināt **reģionālo tūrisma centru attīstību** un **Latvijas tūrisma produktu iekļaušanu kopējā Baltijas jūras reģiona valstu tūrisma piedāvājumā**, kultūras popularizēšanu, savstarpējas pieredzes un zināšanu apmaiņu.

Attīstīt Rīgu kā **Ziemeļeiropas kultūras metropoli** un veicināt tās pozitīvo ietekmi Latvijas tēla atpazīstamībai un tūrisma vecināšanai. Attīstīt metropoles areālu un nodrošināt metropoles kompleksu plānošanu, tādējādi veicinot starptautisko sadarbību.

Pašvaldību vienotā tūrisma piedāvājuma attīstība kopā ar kultūras nozares speciālistiem un uzņēmējiem, kura izveides iniciatīvu un vadošo lomu uzņemtās pašvaldība. Pamatprincips būtu izveidot visaptverošu piedāvājumu, neatkarīgi no kultūras objekta īpašuma formas.

Kultūrvides attīstības projektu finansēšanas principi

Kultūrvides attīstības projekti ietver ļoti dažādas jomas, tai skaitā infrastruktūras, tematiskā satura un kompetenču attīstību, un katrai no jomām var tikt izmantots savs finansējuma avots. 10.1. tabulā zemāk ir iekļauts apkopojums par kultūrvides attīstības prioritātēm un iespējām potenciālu finansējuma avotu piesaistei nākotnē.

Tabula Nr. 10.1. Finansēšanas mehānismi kultūrvides attīstības jomām

	Kultūras mantojuma saglabāšana	Kultūras pakalpojumu pieejamība	Kultūras satura attīstība	Digitālizācija	Radošās industrijas	Teritorijas integrēta attīstība	Tūrisms
ESIF	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
INTERREG	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
EFSI	✓	✓		✓		✓	✓
EEZ un Norvēģijas finanšu instruments	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Radošā Eiropa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Digitālā Eiropa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
"Apvārsnis 2020"	✓	✓	✓	✓	✓		
LEADER	✓	✓				✓	✓
KPFI	✓	✓				✓	
Erasmus	✓	✓	✓	✓	✓		
Europeana	✓	✓	✓	✓	✓		
Eiropa pilsoņiem	✓	✓	✓			✓	
Nordplus	✓	✓	✓			✓	
Latvijas – Šveices sadarbības programma	✓	✓	✓			✓	
Valsts finansējums	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
VKKF	✓	✓	✓		✓		
Pašvaldību finansējums	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kultūras nozares mecenāti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Privātais finansējums	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
PPP projekti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Pašu ienākumi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

10.3. Latvijas kultūrvides projektu plānošanas principi

Kultūrvēsturiskā mantojuma atjaunošanas un pilnveides pasākumi tiek **plānoti kompleksi**, bieži pārsniedzot viena finanšu plānošanas perioda robežas un finansiālās iespējas, tāpēc kultūrvides pilnveidošana prasa stratēģisku pieeju investīciju plānošanai. Plānojot jāņem vērā, ka investīcijas sniedz augstāku ekonomisko atdevi, ja tās tiek īstenotas vietā, kur jau pastāv veiksmīgas mārketinga stratēģijas vai attīstības plāni, kā arī sekmīgi sadarbības tīkli. Kultūrvides uzlabošanas pasākumi veicina tūrisma pieaugumu, tādējādi radot plašākus ekonomiskos ieguvumus pašvaldībām un reģioniem.

Plānojot kultūrvides attīstību, jāņem vērā trīs galvenie principi: **kultūras pakalpojumu kvalitāte, kultūras pakalpojumu pieejamība un kultūras infrastruktūras kvalitāte**. Lai īstenotu šos principus dzīvē, plānošanā neatkarīgi no konkrētā projekta attīstības jāveic integrēta plānošana, ar to saprotot zemāk aprakstītos principus.

Darbības programmas „Infrastruktūra un pakalpojumi” 3.4.3. pasākuma “Kultūrvides sociālekonomiskā ietekme” ietvaros tika noteikts galvenais mērķis, palielinot un izmantojot kultūrvides sociālekonomisko potenciālu, padarīt **Latvijas reģionus pievilcīgākus darbam, dzīvei un investīcijām, veicinot kvalificēta darbaspēka piesaisti, nodarbinātību un līdzsvaru starp izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju un teritoriālo kohēziju**. Mērķi ir plānots sasniegt, investējot nozīmīgas kultūras mantojuma infrastruktūras atjaunošanā un sociālekonomiski pamatotā izmantošanā, kā arī jaunas sociāli-ekonomiski nozīmīgas kultūras infrastruktūras izveidē attīstības centros, izmantojot kultūras tiešo un netiešo ekonomisko ietekmi teritoriju attīstības veicināšanā.

Integrētā plānošana

Pēc iespējas kultūrvides attīstības aktivitātes jāplāno kopā ar citām nozares ministrijām, tai skaitā, VARAM, Ekonomikas ministriju, IZM, Zemkopības ministriju. Kopā ar VARAM var tikt plānoti pašvaldības kultūrvides projekti un citi ar kultūrvides attīstību saistīti jautājumi, kā piemēram, iedzīvotāju mobilitāte, lai nodrošinātu nepieciešamo infrastruktūru pieejai kultūrvides objektiem, kultūras mantojuma ceļi. Papildus ar VARAM kopā var plānot kultūras mantojuma digitalizācijas jautājumus un digitalizācijas komponenti dažādos kultūrvides projektos. Attiecībā uz kopējo projektu plānošanu ar pašvaldībām jāņem vērā, ka ir ļoti dažāda situācija pašvaldībās un dažādi prioritārie virzieni attiecībā uz kultūrvides attīstību.

Kopā ar Ekonomikas ministriju var tikt plānots atbalsts radošajām industrijām, radošo industriju inkubatoriem, kā arī citas ar uzņēmējdarbību saistītas aktivitātes, kas palīdz veidot vienotu teritoriālo vides attīstību. Kopā ar Ekonomikas ministriju var plānot starptautisko sadarbību un tūrisma attīstību.

Ar Izglītības un zinātnes ministriju kopīgi plānot tos kultūrvides infrastruktūras objektus, kas tiek izmantoti gan kultūras, gan sporta, gan izglītības pasākumiem. Kopīgi plānot kultūras nozares izglītības jautājumus, gan attiecībā uz kultūras jautājumiem, gan digitalizāciju, gan citu nepieciešamo kompetenču attīstību. Kā arī kopā ar IZM var tikt plānots atbalsts dalībai “Apvārsnis 2020”.

Kopā ar Zemkopības ministriju koordinēt LEADER projektu prioritātes, lai tās atbilstu kultūras nozares aktualitātēm un nepārklātos ar aktivitātēm, kas tiek finansētas no citiem finanšu instrumentiem.

Plānošana jāveic saistībā ar citām ES iniciatīvām, tai skaitā **Baltijas jūras makro-reģionālo stratēģiju** un tās prioritātes jomu - kultūra, kā arī radošo industriju attīstību. Tāpat plānošanā jāņem vērā **dažādu iesaistīto pušu saskaņotība starp mērķiem un attīstību**, ja kultūrvides objekts pieder vienai iesaistītai pusei, piemēram, VAS Valsts nekustamie īpašumi un kultūras pakalpojuma saturu nodrošina cita organizācija (vai vairākas citas organizācijas).

Pašvaldībām, plānojot kultūrvides objektu izmantošanu, pēc iespējas **sadarboties ar privātiem uzņēmējiem**, lai nodrošinātu kultūrvides objekta optimālu izmantošanu un atbilstošus pakalpojumus, kā

arī nepieciešamības gadījumā atbalstītu mazos un vidējos uzņēmumus ar projekta vadību saistītiem jautājumiem.

ES atbalsta plānošana

Plānojot ESIF aktivitātes, **izdalīt atsevišķas programmas uzņēmējiem un pašvaldībām**, lai izvairītos no situācijas, ka uzņēmēji un pašvaldības konkurē vienas aktivitātes ietvaros, jo tas neveicinātu vienotas teritoriālās koncepcijas attīstību, ietverot tajā gan pašvaldības, gan uzņēmējus. Pēc iespējas veidot atklātus, nevis ierobežotas atlases konkursus. **Savlaicīgi informēt par projektu pieteikumu iespējām un konkursa nosacījumiem**, jo projekta pieteicējiem nepieciešams laiks projekta pieteikuma sagatavošanai, īpaši saistībā ar lieliem infrastruktūras objektiem. ES projektu konkursus veidot, ņemot vērā **kopējās novadu attīstības programmas nostādnes un nodrošināt ES programmu ātrāku virzību un izmaiņu neieviešanu**. Plānot lielos “enkurprojektus”, ap kuriem attīstīt mazākus projektus. **Veidot atšķirīgus projektu izvēles un uzraudzības kritērijus** jaunām kultūrvides būvēm un esošo kultūras objektu renovācijai.

ES fondu finansēto aktivitāšu attiecināmajās izmaksās iekļaut arī izmaksas saistībā ar ārējās publiskās telpas izveidi. Maza apjoma projektiem, piemēram, līdz 100 tūkst. eiro, atvieglot projekta dokumentācijas un atskaitīšanās prasības, ņemot vērā projekta finanšu apjomu, gan arī potenciālo projektu īstenošanu kapacitāti un pieredzi projektu ieviešanā.

Lūgt projekta pieteikumu iesniedzējiem izstrādāt kopējo projekta vīziju, kas iekļautu gan infrastruktūras / objekta izveidi, ārējās telpas attīstības koncepciju (pietiekami plašā teritorijā), kopējās koncepcijas finanšu ekonomisko aprēķinu, kā arī konkrētus iznākumu un rezultātu rādītājus. Izvērtēt, kuras kultūrvides jomas būtu attīstāmas, finansējot no ESIF finanšu līdzekļiem, un kuras jomas finansējamas no valsts un / vai pašvaldību finanšu līdzekļiem, ņemot vērā ES prioritātes, kā arī nepieciešamību ESIF investīcijām nodrošināt ekonomisko atdevi un veicināt uzņēmējdarbību. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka arī valsts budžeta līdzekļiem finansētiem projektiem pēc iespējas jānodrošina ekonomiskā atdeve, kā arī atbilstoša projekta dokumentācija un vadība.

Pašvaldībām izskatīt iespēju **atbalstīt privātos uzņēmumus** attiecībā uz kultūras mantojuma atjaunošanas aktivitātēm, nodrošinot daļu no nepieciešamā finansējuma, piemēram projekta tehniskās sagatavošanas posmā. Kā piemēri, var tikt minēta Kuldīgas pašvaldība, kur 50 % no nepieciešamā finansējuma nodrošina pašvaldība, līdzīgs atbalsts tiek nodrošināts arī Liepājā, arī Daugavpils pašvaldība apsver drīzumā nodrošināt šādas atbalsta iespējas.

Izstrādājot monitoringa sistēmu, ņemt vērā, ka monitorings var tikt veikts gan konkrētam projektam, gan integrētam teritorijas attīstības projektu kopumam, gan ES aktivitātei. Aktivitātes līmenī monitorings var tikt veikts, izmantojot klientu apmierinātības mērījumus, kā arī tendenču analīzi, veidojot speciālas aptaujas vai izmantojot pašvaldību un citu institūciju pētījumus. Integrētās teritorijas attīstības rādītāji var ietvert apkaimē reģistrēto uzņēmumu skaitu, nodarbināto skaitu uzņēmumos (uzņēmumi, kas piedalās integrētas teritorijas attīstībā, ņemot vērā faktu, ka attīstot viedās tehnoloģijas darbinieku skaits var samazināties), produktivitāte un darbinieku apmierinātība. Projekta līmeņa rādītāji var iekļaut kultūras pasākumu apmeklētāju skaitu, tūristu skaitu, saistīto biznesu finanšu rādītājus.

Vērtējot nākotnes projektu pieteikumus, kas tiks finansēti no ES un citiem finanšu līdzekļiem, pie izvērtēšanas ņemt vērā:

- Projekta ieguldījumu teritorijas attīstībā - vai tiek piedāvāts integrēts risinājums;
- Vai pēc iespējas tiek iesaistīti uzņēmēji, lai veicinātu jaunu darba vietu radīšanu;
- Vai ir nodrošināta projekta ilgtspēja;
- Vai pēc iespējas ir plānots izmantot digitālos risinājumus, lai padarītu projektu efektīvāku, un projekta rezultātus pieejamākus plašākai sabiedrībai;
- Vai tiek plānots izmantot digitālo tulkošanas rīku;

- ◀ Vai jaunizveidotajā vai rekonstruētajā kultūras objektā tiek plānots izmantot jaunās tehnoloģijas pakalpojumu nodrošināšanai, tādejādi paplašinot pakalpojumu klāstu un uzlabojot pakalpojumu kvalitāti.

Kultūrvides projektu finansēšanas principi pa projekta posmiem

Kultūrvides projektu plānošana un ieviešana jāveic integrēti, ņemot vērā projekta izmēru un specifiku. Zemāk uzskaitīti galvenie kultūrvides projektu posmi, kas tālāk Ziņojumā tiek sasaistīti ar dažādiem finansējuma avotiem (katram no projekta posmiem var tikt izmantots savs finansējuma avots) (10.2. tabula), kas detalizēti ir aprakstīti iepriekšējās Ziņojuma sadaļās.

- ◀ **Infrastruktūras projekta plānošana un tehniskās dokumentācijas sagatavošana.** Projektu plānot integrēti, ņemot vērā sasaisti ar citiem teritorijas attīstības projektiem, kā arī moderno tehnoloģiju izmantošanu kultūras mantojuma saglabāšanā un izplatīšanā. Plānojot projekta ieviešanas termiņus, ielānot nepieciešamo laiku dažādu atļauju iegūšanai, ielānot papildus laika un finanšu rezervi restaurācijas darbu īstenošanai, ņemot vērā, ka restaurācijas laikā var atklāties papildus neparedzēti apstākļi. Izvērtēt, vai visos gadījumos ir iespējama būvniecības normu piemērošana kultūrvēsturiskiem objektiem. Veikt projekta finansiālos un ekonomiskos aprēķinus, lai nodrošinātu kultūras objekta ilgtermiņa izmantošanu, projekta plānā iekļaujot informāciju par plānotajiem pakalpojumiem un iespējamo finansējumu kultūras pakalpojumu satura izveidei. Projekta sociālekonomiskais ieguvums var tikt plānots kopīgi visiem teritorijas attīstības projektiem, jo integrēta teritorijas attīstība dod vēlamo ekonomisko ieguvumu visām iesaistītām pusēm. Plānojot liela apjoma infrastruktūras objektus, kā vienu no projekta priekšnosacījumiem iekļaut prasību sagatavot finanšu plānu par nepieciešamajiem **uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumiem** vismaz 10 gadu termiņā un šo izdevumu finanšu avotu, kā arī nodrošināt naudas plūsmas plānošanu. Pēc iespējas Kultūras ministrijai nodrošināt atbalstu sociālekonomiskā pamatojumam kultūras objektiem izstrādei, piemēram, izstrādājot metodoloģiju vai arī skaidrojot, kā labāk izmantot DG REGIO izstrādāto ieguvumu un izdevumu aprēķina metodoloģiju, kā arī piedāvāt iespējamus projekta monitoringa rādītājus un monitoringa sistēmu.
- ◀ **Infrastruktūras projekta ieviešana.** Nodrošināt aktīvu sadarbību ar finansējuma nodrošinātājiem, lai mazinātu neattiecināmo izmaksu risku. Integrētiem teritorijas attīstības projektiem nodrošināt vienotu projektu vadītāju / projekta virzītāju, kas vada un analizē visu projektu kopumā. Gadījumos, ja projektus ievieš mazi uzņēmumi, piesaistīt ārējo konsultantu projekta vadības aktivitātēm vai arī augstāk stāvošās organizācijas projektu vadītājus. Projektu vadītāju piesaistīt uz visu projekta ciklu, sākot no projekta pieteikuma sagatavošanas, lai nodrošinātu konsekventu pieeju.
- ◀ **Satura plānošana un izveide.** Ar saturu saistītās aktivitātes jāplāno jau projekta sākuma posmā, lai nodrošinātu izveidotā kultūras objekta aktīvu izmantošanu. Satura aktivitātes var būt kā atsevišķs projekts, kas tiek īstenots jau izveidotai kultūras objekta infrastruktūrai vai arī aktivitāte, kuras īstenošanai infrastruktūra nav paredzēta.
- ◀ **Kultūras objekta uzturēšana.** Jau projekta plānošanas posmā paredzēt finanšu līdzekļus, kas būs nepieciešami kultūras objektu uzturēšanai, ņemot vērā, ka ES un cita ārvalstu finanšu palīdzība parasti nevar tikt izmantota kultūras objektu uzturēšanai, kā arī atsevišķos gadījumos var būt nepieciešams finansējums satura izveidei un regulārai atjaunošanai.
- ◀ **Prasmes.** Izvērtēt nepieciešamās **prasmes kultūrvides attīstībai**, tai skaitā digitalizācijas un projektu vadības prasmes, lai veicinātu pēc iespējas efektīvāku projektu plānošanu un realizāciju. Attiecībā uz projektu vadības prasmēm nepieciešamības gadījumā ielānot tehniskās palīdzības pasākumus finansējuma saņēmējiem.

Tabula Nr. 10.2. Projektu finansēšanas principi pa projekta posmiem

	Projekta summa līdz 100 tūkt. EUR	Projekta plānošana un tehniskā dokumentācija	Projekta ieviešana	Satura plānošana un izveide	Objekta uzturēšana	Prasmes
ESIF	✓	✓	✓	✓		✓
INTERREG	✓	✓	✓	✓		✓
EFSI			✓			
EEZ un Norvēģijas finanšu instruments	✓	✓	✓	✓		✓
Radošā Eiropa	✓		✓	✓		✓
Digitālā Eiropa			✓	✓		✓
“Apvārsnis 2020”	✓			✓		✓
LEADER	✓	✓	✓			✓
KPFI	✓	✓	✓			
<i>Erasmus</i>						✓
Valsts finansējums	✓	✓	✓	✓	✓	✓
VKKF	✓	✓	✓	✓		✓
Pašvaldību finansējums	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Publiskā un privātā partnerība	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kultūras nozares mecenāti	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Privātais finansējums	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Pašu ienākumi	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Jaukta finansējuma finansēšanas modelis (privātais atbalsts, valsts atbalsts) mākslas un kultūras nozarē var tikt uzskatīts par vienu no finanšu līdzekļu ilgtspējības modeļiem. Nepieciešams īstenot pasākumus, lai nodrošinātu dažādu finansēšanas mehānismu izmantošanu viena projekta ietvaros, lai pēc iespējas izmantotu visas finansēšanas iespējas, īpašu uzmanību pievēršot ES tieši administrētajām programmām. Lai nodrošinātu dažādu finanšu instrumentu izmantošanu vienā projektā, pēc iespējas jāvienkāršo un jāpielīdzina dažādu finanšu instrumentu atskatīšanās prasības un prasības attiecībā uz attiecinām izmaksām. Šāda pieeja veicinātu finansējuma saņēmēju interesi par dažādām programmām, atvieglotu projektu vadību un mazinātu finansiālās korekcijas. Finanšu instrumentu diversifikācija papildus mazina sistēmiskos riskus.

Galvenie nosacījumi nākamā plānošanas perioda projektu plānošanai ir nodrošināt **integrētu plānošanas pieeju** gan attiecībā uz projektā iesaistītām pusēm, gan projektu veidiem, gan finansēšanas mehānismiem. Plānojot projektus, jau sākuma posmā izvērtēt to pielāgošanas iespējas iniciatīvai “zaļāka Eiropai”. Svarīgi ņemt vērā **katra projekta posma sagatavošanai** un izpildei nepieciešamās **kompetences un apzināt iespējamus finansējuma avotus**, kā arī Kultūras ministrijai nodrošināt nepieciešamo atbalstu.

